

تصویر ابو عبد الرحمن الحکمری

میروی و رده لان

لیکندو و وکرینی

مانو ستامہ رار

منتخبین اقرأ الثقافین

العلماء | الفلاسفة | الأدباء | الفلاسفة

www.igra-ahlamootada.com

مەستوورە

دەمىك بوولەو خوليايەدا بووم، بويۇزى كورد ماھشەرەف خانم، كە
نازناوى (مەستوورە)ى كوردستانىيە بە خويندەوارانى كوردزمان
بناسىنىم، چونكە بە دەگمەن نووسەران وئەدىيانى كورد دەربارەى ئەم
بويۇزە دواون، بەلام جىنى داخە دەرفەتم يۈھەل نەدەكەوت، لە
مىزەو دەم زانى كە مەستوورە خانم كىيىكى سەبارەت بە مىزۈوى
بەمالەى ئەردەلان بە زمانى فارسى داناو، لە دلەو دەم ويست ئەم
كىيىبە لە فارسىيەو وەرگىرە سەر زمانى كوردى وئەم وەرگىرانە بىيىتە
كەرەسەچەك بوئاساندنى باشتى مەستوورە بە خويندەوارانى كورد،
بەلام ئەم گوانەم لە خوم دا نەدەبىنى، تاماموستاى بەريزم شوکور
مستەقام بىنى، تامادەبى خوى بوو وەرگىرانى ئەم مىزۈو وەربرى، كە بە
دوو قولى ناوى خواسان لى هىناو دەسمان بە كارکرد. لەبەر دژوارى
سەبك و دارشتن و تىوازی نووسىنى فارسى سەردەمى قاجارىيەكان
كە مەستوورە پەيرەوى ئەو سەبك و شىوازيەو لەو قوتابخانەيەدا
گەيشتۈت ماى، خەروا لەبەر تەبەقى شاعىرانەى مەستوورە كەزۈربەى
نوويسىنەكەى بە سەجەع وئەدەبىياتى شىعر وواژەى كۈنى عەرەبى -

فارسی به ، نه مانه همووی بوو به هوی پترکردنی ټرکی وهرگیرانی
 میژووی ندره لاتی مستوره . به لام نه بوونی مه علوماتیکی شایانی
 باس تا ئیستا له باره ی میژووی ندره لان وپشدهستی ئیمه له کاره دا بو
 دهوله مه نذکردنی کتیخانه ی کوردی وپیداویستی ناساندنی شاعیر و
 نه ده بیکی به ناوبانگی وهک مه ستوره به خوینده واران ی کورد باری ئم
 ئه رکه مانی سووک کرد .

ئه وه ی شایانی باسه نرخ ی ناسینی مه ستوره و نووسینه کانی له وه دابه که
 له سه ره نای سه ده ی ۱۹ هم دا ژنان ته نانه ت له ئه وروپاش دا مافی
 دیاری گراویان به خویانه وه نه دیتبوو و بگره شوپشی مه زنی فره نسایش
 که له میژووی جیهان و به تاییه ت له میژووی ئه وروپادا کاریکی
 گهره ی کردووه ته سه ر ژپانی کومه لایه تی و رامیاری مافیکی نه وتوی بو
 ژن دیاری نه کرد . ته نانه ت ناپلیونیش که به دا کوکی که ری مافی ژنان
 داده نری له یادداشته کانی دا ، که له سانت هیلانه نووسیونی به م جوړه
 ده رباره ی ژن ده ده وی : «بویه ژنم به پساو به خشی تا به به ری بینی ،
 هه ر وه کو داری به بهر مولکی باخه وانه ژنیش مولکی پیاوه » له کاتیکدا
 ئه مه بارودوخ ی مافی ژنان بوو بی له ئه وروپادا ئه ی له رپژه لاتی
 موسولمانه تی دا ئه بی چون بوو بی ؟ بی گومان له ساکارترین مافی
 مرفقیه تی بی به ش بوون و له چوارچینه ی دیواری مال دا زنجیری
 نه ری تی کونه په رسته ئه ی کومه لایه تی به ده ست و پی یانه وه ئالا بوو ،
 له م چه رخه دا له شاریکی موحافه زه کاری کوردا که شاری سته یه ، ژنه
 خوینده واری وهک مه ستوره هه لکه وی که ناوی شاعیری و نووسه ری
 له هه موو ولاته کان دا ده نگ بداته وه جی شانازی به بو ئه و میلله ته ی که
 مه ستوره ی له داوینی دا په روه راندووه ، له لاپه ره ییکی زیرین دا ناوی

له گه ل بونيزان و نووسهران و نه ديواني پايه به رزي كورددا له ميژوي
ته ده بي كوردى دا تو تو مار بكرى .

بو ناسيني مه ستووره خانم پيوسته چهند ديري دهر باره ي ژياني
بدوين . ماموستا عه لائه ددين سه ججادي سه پاره ت به مه ستووره له
چهند ديري به ولاوه له ژياني نه دوواوه .

مه ستووره ماهشهره ف خانمي كچي ته بولحه سه ن به گه كوري محمد
ناقا ، كچي مامي (صادق الملك) ، و هاوسه ري خوسره و خاني
ناكام ، والي سه به . له تيره ي به ناووبانگي قادري به ، له سالي
۱۲۲۹د ، له شاري سه له دا يك بووه و له سالي ۱۲۶۴د له شاري
سليماني به نه خوشي برشانه وه ، له ته مه ني ۴۴ سالي دا له دنيا دهر چووه

بو باشترناسيني شاعيري به ناووبانگه ، مه ستووره خانم پيوسته
دهر باره ي ژيان دو ، به سه رهاتي له نزيكه وه بدوين . ماموستا
عه لائه ددين سه ججادي ، وهك وتمان ، له چهند ديري به ولاوه لي
نه دوواوه .

رهزا قولبخاني هيدايت له باره ي مه ستووره وه ده لي ؛ مه ستووره ي
كوردستاني له ژنه نه جيوه به ناووبانگه كانه . خوشنوو سيكي
دهست به بنگين و به هره و ژنيكي جوان و شوخ و داوين پاكي
ره وشت مهردانه بووه .

ميرزا علي ته كبر صادق الملك بهم جوړه باسي مه ستووره ي كردووه :
يه كيك له به نه ماله كه مان ژنيكه ناوي ماهشهره ف خانم . نازناوي
مه ستووره به . به راستي ، كارنيكي به جني به ميژوونووساني گيتي ناوي
تهم ژنه له بهر خوينه وهاري و خه تخوشي و جواني و شاعيري و

نووسه ریتی له لاپهړه میژووی جیهان دا تو مار بکه ن نژیکه ی بیست
 هزار شیعری له دیوانه که دا ه ب و و ، زو ز به ی ناساری هم
 خوینده واره له ناو چووه . نه و ی به من گه یشتووه دیوانیکه که له دوو
 هزار به یست پتیره . هه روا کتیبینکی هه یه ده ر باره ی میژووی
 فرمانره وایانی نه رده لان له سه رته ی دامه زرانی هم بڼه ماله یه وه تا
 سه رده می خوی تیا نووسیوه

نه و ی شایانی باسه ، نه و نووسه رانه ی ده ر باره ی میژووی نه رده لان
 دو او ن دانیان به وده دا ناوه که مه ستووره شاعیر و نووسه رینکی
 به ده سه لاتی زمانی کوردی و فارسی بووه و جوانی و شوخ و شه نگی هم
 ژنه کورده هه لکه وتووه نه و نه ی تر له پله و پایه ی له ناو کورده واری دا
 به ر ز کړ دېووه . مه ستووره نه گه ر شیعری به کوردی که مه ، نه مه
 له بهر نه و یه که کار به ده ستانی ده ولتی ئیران هه ولیان داوه که له غه یری
 زمانی فارسی زمانیکې تر له سه رته سهری ئیران دا په رنه سینې و
 هه ولیان داوه که میرنشینې نه رده لان به هه مو و جوړیک له ژیر
 چاودنیریان دا بیت و به هو ی ژن و ژن خوازی به ووه ته ئسیراتی تره وه
 مه زه به ی میره کانی نه رده لان بگوړن . هه ر له م پووه نه لین ، زمانی
 نه ده به ی میرنشینې نه رده لان زمانی فارسی بووه ، ته نانه ت نامه نووسین
 له ناو خه لکا به فارسی بووه . بی گومان زمانی بی خواهن و بی ده سه لاتی
 سیاسی ، نه میری ، نه باز رگانی ، نه کاسب کاری نه مه زه به و دین ،
 هیچیان له نووسینې به سمی و نه ده بی و زانستدا به لایه وه ناچن

ناشکرایه نه گه ر زمانی فارسی زمانی نه ده به ی نه و سه رده مه
 بوو بی و له بهر چهنه د هوینکی تری وه ته ئسیری ده ورو به رو
 په ر وده بوون مه ستووره بش هه ر به م زمانه ته به ی شاعیرانه ی خوی

ده‌رخستوووه لهو مه‌یدانه‌دا. نه‌سپی خوی تاوداوه. به‌لام نه‌مه نه‌وه
 ناگه‌یینی که مه‌ستوووه له هوننده‌وهی شیعری کوردی‌دا ده‌ستی
 نه‌بووینی! شاعیری دوو هزار دیره شیعری هه‌بووینی و شیعری
 پوخته‌ی کوردی ئیمروکە‌ی به‌رچاوکه‌ویت گومان له‌وه ناکات که
 دیوانی شیعری به‌کوردی هه‌بووه، به‌لام زوربه‌ی نه‌شعاری
 کوردی به‌که‌ی له ناوچووین. بو زانیی پله‌وپایه‌ی شیعری مه‌ستوووه
 ئهم چهند دیره شیعره به زمانی کوردی له خواره‌وه به نمونه
 ده‌هینه‌وه:

گرفتارم به نازی چاره‌کانی مه‌ستی فه‌تانت
 بریندارم به غه‌مزه‌ی هه‌ردوو چاوو تیری مورگانت
 به تالی په‌رچه‌می نه‌گریجه‌کانت غاره‌ت کردم
 دلێکم بوو نه‌ویشت خسته ناو چاهی زه‌نه‌خدانت
 منیش هاتم به‌هرموو بمکوژن بمکه‌ن به قوربانت
 ته‌شه‌ککور واجبه بو من نه‌گه‌ر بمرم به زه‌خمی تو
 به‌شه‌رتی کفه‌که‌م بدوری به‌تای زولفی په‌ریشانت
 له کوشتن گه‌ردنت نازاد ده‌که‌م خو بیته سه‌ر قه‌برم
 که رۆژی جومه‌م بم نیژی له‌لای هه‌شر زه‌حمه‌تی ناده‌ن
 نه‌گه‌ر وه‌ک من له ئهم دونیایه‌ سووتایی له هیه‌جرا‌نت
 هه‌میشه‌ سوخته‌گاهم خاکی به‌رده‌رگانه‌که‌ی تویه
 ره‌قیب روو‌په‌ش بی چوون نالی بگا ده‌ستم به دامانت
 دلم مه‌شکینه‌ چونکو مه‌خزه‌نی ده‌ردو غه‌می تویه
 فیدای شه‌رت و وه‌فاکه‌ت چی به‌سه‌ر هات مه‌یلی جارا‌نت

نه‌تو نه‌مرو له مولکی دل‌به‌ری دا نادیره‌ی ده‌هری

به ره‌سمی به‌نده‌گی «مه‌ستوره» وا هاتوته دیوانت
به پنی راگه‌یاندنی سه‌رچاوه میژووینه‌کان شاعیرانی کورد له
سه‌ده‌ی ۱۹ هم دا په‌ره‌یان به هوندنه‌وه‌ی شیعرێ کوردی داوه‌و
نالی و سالم و کوردی سه‌رحه‌لقه‌ی ئەم شاعیرانه‌ن. ناشکرایشه
خوشامه‌دی کردنی کومه‌لگه‌ی کوردزمان له شیعرێ کوردی گه‌شته
را ده‌یه‌ک که نه‌گه‌ر له‌مه‌وینش شاعیری کورد له ئالقه‌ی پیاوان دا که‌م
بوون دواتر ئافره‌تی کوردیش بوونه شیعرییژ، ماهشه‌ره‌ف خانم ئەم
حیسابه‌ی بو بکرنی که دباره ئه‌ویش له بله‌ی په‌یدا بوونی هه‌لبه‌ستی
کوردی دا بووه‌نه‌بوینژو شیعرێ کوردیشی هه‌یه . ئه‌وه‌ی سه‌رنج
را ده‌کیشنی کاتی شیعره‌کانی به فارسی ده‌خوینی به‌وه په‌کسه‌ر بۆت
ده‌رده‌که‌وی که مه‌ستوره هه‌روا شاعیریکی ساکار نی‌یه، به‌لکو
جیگای خوی له ریزی پیشه‌وه‌ی هونه‌رانی چه‌رخێ ۱۹ هم دا
به‌ناوبانگه‌وه گرتووه، ته‌نانه‌ت شانی له شانی که‌له شاعیرانی
سه‌رده‌می خوی داوه‌و له هه‌موو بابه‌تیکی شیعر دا خوی له‌گه‌لیان دا
تاقی کردونه‌وه. جگه له‌مه وه‌ک هه‌موو خوینده‌واریکی ئه‌و
سه‌رده‌می خوی شاره‌زایی به‌کی چاکی له شه‌ریعت و بیروبروای
ئایینی دا په‌یدا کردووه‌و له‌م بابه‌تانه‌دا نامیلکه‌و کتیبه‌ی داناهه

د. حه‌سه‌ن جاف

به ناوی خودای به‌خشنده و دلوفان

ن

سوپاس شایانی خودایکه له کهس نه‌بووه و نامری، هه‌رده‌مینێ و له‌نهمان‌نایه. ئەفرانکاریکی له‌پاکیدا بێ‌هاوتا، رۆزی‌ده‌ریکی له‌هه‌موو‌ئاکاریکی‌دا تێک و نه‌ها. «سبحان‌الذی لم یلد ولم یولد ولم یکن له‌کفوا احد» هه‌بووێکه سه‌رپه‌نجه له‌روون‌کردنه‌وه‌ی سوپاسی‌دا لال، په‌رستراوێکه خامه‌و زمان له‌سوپاس نووسینی‌دا شه‌رمه‌زاره، ئارایشتی روخساری ئاخاوتن، له‌په‌سن و پنده‌هه‌لگوتنی نه‌وه، رازاندنه‌وه‌ی نه‌گریجه‌ی قسان به‌په‌رستی نه‌وه. چامه‌ینی شایسته‌ی سوپاسی نه‌ویی به‌بیری هیچ‌که‌سیکه‌دا نه‌هاتوه، زمانی هیچ‌خاوه‌ن‌ه‌وش و بیری به‌هیچ‌هه‌لبه‌ستی، شیاوی سوپاسی نه‌ویی هه‌له‌نه‌هاتوه، ئاوه‌زی به‌ئاوه‌زان له‌ستايشی‌دا گێژو سه‌راسیمه، به‌هره‌ی به‌هره‌مه‌ندان له‌پنده‌هه‌لدانیدا په‌شینوو سه‌رگه‌ردان، دیباچه‌ی به‌ره‌به‌یان له‌په‌ته‌وی نووری چه‌زهره‌تی خویه‌تی، تیشکی سه‌ردیبری نه‌وین له‌روشنایی گه‌شی پێشه‌نگی روخساریه‌تی «الله نور السموات والارض مثل نوره کمشکاة فیها مصباح، المصباح فی زجاجة».

به ههستی پهست و نزمه وه دهم له وهسپ و ناکبارگیرانه وهی
 کارینکی بڼی جی و ناشایانه و بهم ههسته پهسته مان پهسن و ستایش
 وههم و خه یاله، پهسن و وهسپی به ترازووی هوش هه ل ناسهنگی و
 ناساندنی له بنچینه ی بیردا ناگونجی، «سبحانک لا أحصي عليك
 ثناء انت كما اثنيت على نفسك، فلك الحمد حتى ترضى، ولك
 الشكر حتى رضيت»

هه لیهست

که وهسپی نهو به گوتن دواپی نایی
 نهو چاکه زمان له مه لا شو دا بهایی

دروودی بڼی پایان بو یه کم بهری خامه ی توان، بنچینه ی بنه ماله ی
 په یام بهری، هو ی داهینانی هه ردو و گه ردوون و شاسواری مه بدانی
 هه ردو و دنیای جنوکه و ئینسان، گه وریه ییکی ته گه له بهر بوونی نهو
 نه بوایه هیچ بووینک نه ده بوو، به کام گه یشتووینکی ته گه مه بهست
 له نه فراندنی دنیا زاتی به خته وهری نهو نه بوایه، خامه ی چاره نووس
 هیچ نه فرانده ییکی له سه ر تاتی توانی بو نه ده نووسم، هو ی
 نه فراندنی دایکه حه و او باوکه ئاده م، مایه ی گوو راندنی تات و خامه
 هه ر نهو و «لولاک لولاک لما خلقت الجن والانس والافلاك»
 هه لیهست:

محمد شه هه نشایی دنیاو دین

شه فیعی گونا هه شافیعی موزنییین

اللهم صل على رسوله المبشر وآله المكرم المظهر.

ته و جا له پاشان منی هه زاری هیچ، مه ستووره ی تازاد، کیژی
 خودالی خوشبو و نه بولحه سن به گ و نه وهی نیهادپاکی موحه ممه د

ئاغاى كوردستانىم ،خودا گلى گۆربان پرگولاوكا، عەرزى زاناىانى
 بەدەم وپل و بەهرەمەندانى ھونەرفرەوانان دەكەم، پاش ئوۋى لە
 ساي لاسامەى سەررىزى خوداي لە ھەمووشنى ھەورازترو لە
 پەنای بەزەيى و مېھرەبائى داۋەرى بى ھاوتا ، لە زگى داپكەوۋە
 كەوتەمە ناوەشى پەرورەدەى باوكەوۋە، نىۋە شىعر :رەحمەت لەو
 گۆرە پاكەى - لە فەرى نەچشى نىوچاوانى بەھرەو ھىزى پىناى
 بەخشندەگى و لە بەرەكەتى ئەو ئەختەرى چلەپۆيەى زانست و
 خورى گەردوونى ئاۋەزە كە مەبلى سروشتى و شەوقى راستەقانى لە
 پەرورەدەكردنى مندالان و بەھىزكردنى جگەرگوشان دا زور بوو، بە
 تايبەت منى يەكەم گولى ئەو گولشەنەو نوخشە نەمامى ئەو چەمەنە
 كە دەستم خامەى ئاشناى گرت و چاوم بە نامەى روشناى ھەلنا،
 ئاوبەناو مەبلى سروشتىم و ئارەزوۋى زگماكم بە متالاي كىيان
 دەبزووت، تا رۆژىكىيان رىم كەوتە دىوانەكانى پىشيان و تومارو
 بەيازى پاشيان مېزوويىكم لە كوردان و دەستاۋىزىكم لە
 نىشتەمانەكەم بەرچاوكەوت .

پاش متالو دواى نامە گۆربەنەو، تەماشام كردو خوندىشمەو
 كە شەرحىكىيان لەمار چۆنەتى حال وبالى نەرماترەوايانى ولاتى
 كوردستان (۱) نووسىو .

ئەگەچى بە دوورودرىزى نووسراون، بەلام بە ھۆى ئوۋى كە
 كورنەينىك لەمانەى ماۋنەو دورى نەسماو بوو، منى كەمىنە كە
 كەمترىن دارخورماى گولشەنى ئەم گولزارە ۋەك ئىرەم بنیات نزاو،
 پىشتاۋپشت نەمامى ساىە پەرورەرى ئەم بنەمالەبەم و ئىستا بەژنى

به ههرم به زینوهری چهن دین پشت له گهل ئه و زنجیره پایه بلینده دا
 رازاندوته و به سهر قه لاندوشکانی شانازی به به زهکی هاوینوهندی
 له گهل ئه و بنه ماله ستایشت کراوه دا رازاندراومه و به سروشتی
 بلنسه دارو زهینی ره خنه گرانه و به دووی دریزه پندانه و به چوونم به
 یو یست زانی و په رزومه سهر نووسینی ئه م چهند دیره و دهنگ و باسی
 پاشه روژ به خیر و خوشی و به خته وهری گوزهرینی زنجیره ی
 پایه بلیندی به نی ئه رده لائیم به به شیک که له میژووم هه لئنجاه و له
 پشینانم بیستوو و به رچاوی منی که مینه که وتوو، له م نوسخه یه دا
 پروون کردوته و به له خوینه ره و به چا وروانی نرای چاکه م.

له مەر بنه چه که ی بابا نه رده لائ

ئه گهرچی له مەر پروون کردنه و به بنه چه که یان دا کیشه ییکی
 به ر بلا و هه یه و به شیک که له ماکی بنه چه که ی ئه و زنجیره پایه بلینده
 پشتی بی ده به ستری ئه و به که:

روژگار یکی زو حاکی ناپاک له سونگی دلپسی ئه هریمه نی و
 هانه هانه ی خواستی دهروونی، سه ریچی له گوئی رایه لی خودای
 گه و ره له هه سووشت سهرووتر کردو ده به به ی پاخی بوونی له
 سه رانه ری دنیا دا دهنگی دایه و، له توله ی ئه و کرداره ی دوو پارچه
 گوشت، وه کو حزیا له سه ر شانی ئه و شوفاره نه گریسه دهرووی و له
 راده به ده ر ئیش وئازاری ئه و نموونه ی شوفاری به ده دن ئیلبیسی
 نه حله نی ده چینه کلنشه ی حه کیمیکی به به زه یی سه و که گوایه
 چاره سه ری ده ردی بی ده رمانی ئه م سه پله ی بی دینه به لای ئه و به و به،

دهلئى دامرکاندنه‌وى نه‌وس و ئالهای ئه‌م حه‌زیابه له‌میشکى
 سه‌رى م‌رو دابین ده‌کرى، په‌کسه‌ر بو‌ئه‌زموون و ئاقى کردنه‌وه
 سه‌رى کابراییک له‌له‌شى جوئى ده‌کرىته‌وه، میشکى ئه‌و یى‌گونا‌هه
 زو‌رلى کسراوه ده‌کرى به‌هه‌توانى ئه‌و دوو ماره‌و مارگه‌لى تايه‌ن
 ده‌سه‌ره‌ون. هه‌نگى ب‌ریاره‌درئى هه‌موو بو‌ژئى دوو که‌س له
 یى‌گونا‌هان به‌رده‌وام به‌ئاشپه‌زى ئه‌و خوینه‌خو‌ره شو‌فاره ب‌سپ‌ردئى و
 میشکیان ب‌کرى به‌خو‌راکى ئه‌و دوو ماره‌و. له‌به‌ر ئه‌وه‌ى که
 ئاشپه‌زى ئه‌و درنده‌په‌ لاوئیکى به‌ئاکارو په‌سند ده‌یى هه‌موو بو‌ژئى
 لاوئیکى له‌کوئى مه‌رگ له‌وان ره‌ه‌ساده‌کردو مه‌رئیکى له‌برى وى
 سه‌رده‌برى و میشکى له‌گه‌ل میشکى ئه‌و لاوه‌دا تیکه‌ل ده‌کردو پ‌شانی
 ده‌دا.

ئه‌وانه‌ى له‌ت‌بخى زو‌ردارى ر‌زگاربیوون له‌ترس و سامى زوحاکى
 ئاپاک و چه‌په‌ل به‌شه‌وى تاريک و ئه‌نگوست له‌چاو روویان له
 دونه‌و تروپکى که‌ژوکیو لاچه‌پ و که‌لاوه‌و بیابان و کو‌سارانى
 سه‌خت و د‌ژوار ده‌کردو له‌و شوینه‌انه خو‌یان حه‌شار ده‌داو بو‌ژگارو
 سالان و چه‌رخ و چاخى دوورود‌ریژیان به‌و ئاوايه ده‌گوزه‌راند.

قه‌سەى به‌ئاووبانگ ئه‌وه‌یه که‌په‌ک له‌وان ئیوى کورد بووه، پاش
 زاو‌زى و ژن و ژن خو‌ازى، کوردان سه‌رتو‌پیان له‌و نه‌هاد پاکه
 سه‌روشت خا‌وینه که‌وتوونه‌وه (٢). له‌گه‌وره‌گه‌وران و که‌له‌پاوانى
 ئه‌و ه‌وزه مه‌زنه چوار تیره هاتوونه‌گورئى: په‌که‌م و هه‌ره مه‌زنیان
 تیره‌ى گه‌وره‌ى به‌نى ئه‌رده‌لانه که‌له‌گه‌ل سه‌رتو‌پى ه‌وزو تیره‌کانى
 کورددا، له‌خو‌و‌و‌ره‌وشت و گه‌وره‌پى و خو‌ینه‌ده‌وارى و که‌له‌م‌یردى و
 جوام‌یرى و ده‌هنده‌پى و ده‌ست بلاوى‌دا ده‌سکیان له‌دوو ناکرى و

کەس بە تۆزی قولە پێیان دا ناگسا. خویان بە سایە چەوری
 سەرلە بەری هۆزو تیرەکان زانیووە دەزانن. دوووە میان تیرە لورە، کە
 لە لورستان هینوریون و هیندیکیان فەرمانرەوان. سەییە میان تیرە
 کرماجە (٣) کە بە دەماو دەم و لە نیو رەشە خەلکان بە بابان نیویان
 رویشتووە. چوارە میان تیرە گۆرانە (٤) کە نیستاکانی لە کرماشان
 نیشتە جێن و کۆرە کۆرە ی ئازاو دلیریان لە هەلکە وتوون و هەمیشە
 کەلەووە کێشی و سەرینچی یان لە زۆرینە ی فەرمانرەوایان کردووە و
 سەریان بو کەس دانەتە واندووە. بەلام زۆر بە ی پێشیان لەو
 برۆیە دان و پێشیان بەو بەستووە کە زنجیرە ی پاپە بلیندی
 بەنی ئەردەلان لە رەچە لەک دا دەگەنەووە ئەردە شیری بابەکان و (٥)
 بە گەروخیلی رۆژگار بەرەو ولاتی شام (٦) دا کشیون و لەوێ یان
 بە سەر بردووە و لە سەرۆبەندی ئیمام جەسەنی موحەتەبادا (د) بە
 فەرمانی ئیمامی سەردەم بە فەرمانرەوایی ئەپالەتی کوردستان
 سەرفراز بووە و ئیتر لەو سەردەمانە بەدواوە تەنها تا ئێستاکە، کە سالی
 ١٢٦٢ ی کۆچی بە، لەم دەورووبە رانەدا لە پیرۆزی دەستەودا وین
 بوونی دەروونی ئەو سەرورە پشتا و پشت دەبن بە فەرمانرەوای
 حوکمران. بو راستی ئەم قسە بەیش ئەو گۆستیلکە ئاقیقە بە کە بە
 خەتی گۆفی لە سەری هەلکە ندرارەو بە ناوی پیرۆزی و موفەرکەو
 لەو سەرورە پایە بەرەز بە دەستی بابا ئەردەلان گەیشتووە و تا
 ئێستایش بە دەست بنەمالە ی شان و شکواری ئەردەلانەو
 ماوەتەو، خودا دەولەت و شەو کە تیان تا رۆزی قیامت هەر
 پایە دارکا. لە کتێبکی میژوودا کە مەلا موحەممەدی شەریفی قازی
 ئەردەلان دای ناووە و لە نوسخە بە کیش دا کە هی خودالی خوشبوو

خوسره و به گی کوری موحه ممد به گی ئه رده لانه ، ده رباره ی ئه م به شه ، نووکی قه لهم وای روون کردوته وه که سه رتهای ده ولت و فرمانره وایی ئه م بنه ماله به له سه رده می حوکمرانی چه نگیزخانی به کان دا ، له هه ریخی موسل و دیار به کړو ئه و ده ورو به رانه بووه . به گه روخوئی روژگار و رووداوی ئاسمانی بابا ئه رده لان له هوژو خه لکهانی خوی دوور که وتوته وه و به ره و رووکاری شاره زوور هه ل کشیوه . پاش ئه وه ی که له سایه ی فه ری خودای دادگه رو به یارای به هه ره و توان و ئی هاتووی و یارمه تی به خت له و ناوچه و هه ریمانه دا سه ر به خویی وه ده ست هیناوه و بووه به فرمانره و او ماوه ییکیش به سه ر پالنگان راگه یشتوو وه له و شونه دا که مو لگی کوردی گوران بووه ، فرمانره وایی کردوه .

له ئاخرو ئوخری ده سه لانه دارینی چه نگیزی به کان دا ، له سای ئازایه تی و نهیادپاکی خویه وه توانی کویه و هه ریر و شاره زوورو بابان بخاته ژیر ده سه لاتی خوی و سالانی سال به شی زوری کوردستانی به ده سته وه بی .

ده گیز نه وه : ئه میر ته یمووری گورگانی فرمانره وایی کوردستانی جار له دزای جار به ره ورووی بابا ئه رده لان کردوته وه . به لام ئه قلی بی خوش و چیز و سه لقه ی راست ئه م قسه به ناسه لمینی ، چونکه سه رده می فرمانره وایی چه نگیزخانی به کان نا سه رده می ده سه لات و توانی ئه میر ته یمووری گورگانی ماوه ییکی دوور ودریژه و له گه ل ئه م قسه به دا ریک ناکه وی . خودا هه ر خوی له راستی هه موو شتی ناگدا ره .

مەرمەنەرە وایى بابا نەردە لان

بابا نەردە لان^(۱) ئەمىرىكى يېر و پروپاڭ و نېھادخاۋىن و خودائىكى سىرۇشت چاڭ و باۋەپتە و بوۋە، سەرلەبەرى كاتى خۇى بە خوداپەرستى بە سەردوۋە و ھەرگىز ھەلپەى كارى دزىو و ناپەسندى نەداۋە. ولات لە سابەى دادى دا ئاۋەدان، خەلك لە دەھندەئى و مەردايەتى شادمان، لە نېۋرە شەخەلكان دا بە گەرە و ئاكارچاڭ بە ناو و بانگە، وىراى دەسەلاتدارى، سەرىنچى لە دەستوور و گوئى بە فرمانى كردگار نە كردوۋە و ھەرگىز دەور و خولى كارى گەنى نەداۋە. چەندىن سال لە ناۋچەكسانى كوردستان دا خۇى بە حوكمرانى يەۋە سەرقال كردوۋە و سەرەنجام شەرىئەتى مەرگى بە دەستى ساقى بۇزى خۇى نۇشپوۋە و بەخشى بەرە و ئاخىرەت تاۋ داۋە. فرمان ھەر ھى خودا خۇيەتى و ھەموو بەرە و بوۋى ئەو دەيىنەۋە.

فەرمانرەوایی کۆلی بەنی نەردەلان

پاش مردنی بابا نەردەلان کۆلی کۆری چوووە سەر تەختی
 فەرمانرەوایی دام و دەزگای ستم و زۆرداری لە قەلەمڕوی
 ولاتەکە ی پێچایەو. تەلاری داد لە سایە ئووەو دامەزرا، بناخە
 دەهەندەیی لە پەنای بەختەوهری یەوێ پایەدار، سێبەری مېهرەبانی
 بەسەر خەلکەو سەیان، هومای بەزەیی بوو بە چەلەنگی سێبەری
 خەلک و خوا، سەرتۆپی تیکرای خەلک شادمانی داستان
 دیداری، سەرلەبەری مەردوم بە هەویای خزمەتی، دەستی بە
 تەنگەو هاتنی دەرەووی هەموو چاوە دەست بوونیکی بەستوووە
 لەفرەیی دەهەندەیی و دەس بلایی دا سەر پاکی نیازمەندانی لە کۆنی
 دەسکورتی بزگار کردوو، سەرورینکی بەخشندەو دلّاوا،
 دادگەریکی سەرپاست بوو. لە نەریت و داوودەستووری
 باووباپیرانی دا گۆی گرهوی بردۆتەووەو هەرگیز خۆی لە قەرە
 کردەوێ ناشایستەو ناپەسەند نەداوە، یاساوەستووری ولاتداری
 لە سای ئووەو پایە ئەستوور، بێکە ی کرداری پەسەندو شایان لە
 هیممەتیەو پایەدار. چەندین سال بەم تەرزو ئاواپە ولاتداری
 کردوووە سەرەنجام بە پێی وتە ی خودای گەورەو مەزن وکل نفس
 ذائقة الموت، بەرەو بەهەشتی بەرین چوووە لە پەنای کاروانکاری
 چاکی خۆی دا گیانی بە نەمری شاد بووە.

سەردارىيتىسى خەدرى كۆرى كۆل

پاش مردنى باوك خەدرى كۆرى چوۋە سەرتەختى حوكمىرانى .
دەركى دووزمانى و ئازاۋەگىرى و چەپەلكارىلى لە رووى زىردەستانى
خوى پىنودا ، مىرىكى پاۋەخىرو پاتشاينكى دەسبلاۋو دلاۋابوۋە .
رېنگاي باۋوپىرانى گرتۈتەبەرو خودائىكى بەخشىندەو دادگەرۈ
بەپەروش بوۋە ، ھەمىشە ھاۋدەمەكانى زاناۋخاۋەن بەھرە بوۋن . لە
دژ زۆردارۈ ئاكارپىسان بەرك و كىنە ، ژىردەستان لە ساي
چاۋىرىيەۋەى كامەران بوۋن . گەرۈەو بچووك لە فەرى پەروشى
شادمان ، لە چەسپاندنى بناخەى دادبلاۋكردنەۋەو خىل پەروەرىدا
بىماتەند ، لە كارۈپسارى ولاتدارىدا خاۋەن راۋتەگىير ، لە
رىۋرەسمى دادگەرىدا پەيسەرۋەى فەرمانبەرۋايانى پىشوۋى ،
زىردەستانى لە كرمەۋەى جوانىدا سېاس گوزارۈرەزامەند . لە
پاش ماۋەينىك فەرمانبەرۋايى ، لەدنيای بۆكەس نەماۋە رەخشى بەرۋە
كوشكى ھەتاهەتايى تاۋ داۋە .

نهمین پرده واییمی نه نیاس کوری خدر

کاتیکی خدر ریزی دوایمی هاتووه، نه نیاسی کوری له سهه
بالیفی ولاتداری پالی داوه ته وه به شیوهی دادگه ری رازاوه ته وه به
زیهه ری به خشنیدی و ده هنده یی و نه هادپاکی نارایت دراوه. به
خاوه و یزدان به نامی، خیره وه مند له نیوان خه لک و خوادا، له ناو
سهه وه ران دا به ره وشت به رزی ناسراو. پایه بلیندان و ناسراوانی
ولات له هیممهت بلیندی و سروشت خاوانی نه و شانازی یان
ده کرمو به رده وام له پیناوی به دادگه یشتن و دادخوازی دا خاوه
به فشاری به رزو لاکاری په مند. له فره به خشنده یی نه ودا حاته می
ته ی باروبنه ی پینچاوه ته وه. هیت وهوتی شان و شکوی گالته ی به
ده بده به ی جهم وکهی کردوه، له خوش گوزهرانی سپایی و
ژیره ستانی دا گه یه وه نه نه وه پیری و چاوی له خه یانه تکار و یان
پوشیه وه. له بره و پیندانی شه ریعه تی پاک دا تاک و له ری و به سمی
ولاتداری دا خاوه و پیر و فره زان. به کرداری شاهان و لاکام خیر
پاشماوه ی ژبانی پینچاوه وه به ره و باخاتی ره زه وان به ری که وت. (به ره
به زه یی خودا که وت).

له باره ی خدري دووه می کوری نه لیا سه وه

نه ویش له سه ر په وشتی باووبایرانی سه رده می خوی به نارامی و
بی نازاوه و هه را، به هیزو توانه وه به سه ربردوه، هه می شه له گه ل
خاوه ن هوش هاوشین و هاو ده م. له سه ر و به ندی میرایه تی دا
سه ر به خو یتکی ته واو بووه ده سه لاتیکی بی چه ندوچوونی هه بووه.
فه رمانه وایکی سه رده م پیرۆزو پاتشایکی ئاگاریه فه ر، ستم و
زۆرداری له سه ر و به ندی فه رمانه ویی دا بچووک وهك ئیکسیر، به
زیوهری ته قل رازاوه، نیشانه ی زۆرزانی له رهنگه ورووی دیاری،
دنیاو هه رچی به کی تیدایه له کن وهك با بووه، گه و ره و بچووک به
بوونی دلخوش وشاد بوون. سه رپای ئه م هه موو داده به بی ئایه تی
«کل شيء هالك الا وجهه» مالاوایی له دنیای فانی کردووه و
رینگای مه رگی وه به رگرتووه.

هه باره ی نه رمانه وایی هه سه ن

کوری خدری دووه مه وه

دوای کۆچی دوایی باوکی، نه و پاتشا داد کهره به پله کانه ی پایه بلیندی دا به ره و سه روو هه نگاوی هه نیا وه ده رووی چاکه و نوازشتی له رووی خه لک کردۆته وه. ده گیر نه وه: میریکی نیه ادا پاك و ئاكار په سندا بوو، نیوو نیورۆك لێك جووت بوون. له پێ و پر سه می هه رمانه وایی دا، له هه رمانه واییانی پیشووی له بهر تر بوو. له بهر نه وه ی لاوینکی خاوه ن راو ته گبیرو قسه زانیکی پێ هاوتا بوو، له داووده ستووری باو و با پیرانی بستی نه ترازا. له خیر و خوشی بو ژیرهستان هه راهه م کردن دا هینده ی چاو بتر و و کینی ئوقره ی نه ده گرت. هه ر که سه ی به پێ پله و پایه ی خوی ریزلی ده ناو هه موو که سیککی به پێ و دانی لی وه شاهه یی خوی سه ره ره ز ده کرد، هه ر گیز مه پێلی به لای گونا هه و خرا په دا نه ده بز ووت و ده رگای را بواردنی له رووی خوی نه ده کرده وه. ئاشقه خودا په رستی بوو و زۆر به په رۆشی نه وه وه بوو که مل که چی په ره و ده گاری. به راستی نژی و کردار پاکێ ناسرا بوو، ناو و بانگی داد گه ربی به گوئی دوورو نزیک گه یسوو. له داووده ستووری ئازایه تی دا تاك و نه نیاو له په و شتی جوامیری دا پێ هاوتا بوو. سه ره نه جام له م دنیا بار و به نه ی بو ئه و دنیا

پنچایه وه فرمانی دادگری بی هاوتای به جی هیتا.

هه له بست

سه ریچی له که سن ناکم دوستی خوش بوی

تهوی تهوی خوش دهوی خوشم دهوی

ذلك تقدير العزيز العليم

له مهر دادگری بابلوی کوری هه سن

ده گیسر نه وه بابلول لایکی جوان خاسی به زیوه ری دلیری
رازا بووه زور بهی گه نجینه و دراوی باووباپیری به زیردستان و
پایه بیلندان و پیاوماقوولان به خشیوه. کاو کیوی له پیش چاو وه که یه ک
بوون. زور جازان له شکری هه لده کرده سه ری یاخی و سه ری چانی
ده ولت و به سه رکه وتووی ده گه رایه وه. خه لکی ولات و میره کان له
به ره که تی هیمت و سام و شکویه وه له ترس و هیوادا ده زیان.
سه ره ریکی داناو دادگریکی به فهرو هونه رو توانا بوو. له
ده سبلاوی و دلاوایی دا ده بده به و ناووبانگی له معنی شییانی
تی په رانده بوو، له ده هنده بی و سه خاوت دا گوی گره وی له به حیاو
جه عفری دووم برد بووه. له ناو بیشه ی هیچ و پوچان نه ده شبر و له
مهیدانی شهردا شمشیری تیژی بوراو له مهردایه تی و نازایه تی دا له
سه رانسه ری ولات دا، به ناووبانگ و له دادگری دا دنیا به تاسه ی
دیداریه وه بوو. چون ماوه ییکی به راپاکی و نیهادخاوتینی به سه ربرد
مه رگ به روکی گرت و گیانی پاکی بو به ههشت رهوانه کرد.

چیرۆکی سه‌روه رایه‌تییی مونزیری کوری بابلوول

دوای مردنی باوک جه‌نابی مونزیر به سه‌رکه‌وتوویی
 و به‌خته‌وه‌ری به‌وه ته‌ختی میرایه‌تی به‌خوی رازانده‌وه و فه‌رودادی به
 دنیا به‌خشی خه‌لکی ولات و سه‌رسنوور و ده‌ورو به‌ر ، که‌مه‌ری
 خزمه‌تیان بو به‌ست و بوگویی رایه‌لیی نه‌و و گه‌وره‌یه به‌کیان به‌دل
 ئاماده‌بوون . گه‌وره‌پساوان له‌هه‌موو گوشه‌و که‌ناریکه‌وه به‌ناردنی
 دیاری و شتی گرانبایی و موزده‌و شادی ده‌ر برین ده‌ستی خزمه‌تیان
 دریز کردو میرولی پرسیراوان به‌پیشکشی شایان به‌خزمه‌تی
 شه‌رفمه‌ند بوون و روویان له‌هاسانه‌ی کردو ئه‌ویش به‌خه‌لاتی
 گرانبه‌هاوه‌ی به‌پێی کردن . سه‌باره‌ت به‌وه که‌ زۆر سه‌رگران و
 دووربین بوو له‌ داووده‌ستووری گه‌وره‌یی دا له‌ باووباییرانی
 له‌پیشتر و ته‌نها نه‌یادخواوینیک بوو ، ولات له‌سای دادی دا ئیکجار
 ئاوه‌دان خه‌لک له‌ بیروباوه‌کیی دا ، له‌ راده‌به‌ده‌ر ، به‌زامه‌ندو
 سوپا سگوزار بوون .

له‌رێ و به‌سمی ئازایه‌تی له‌ راده‌به‌ده‌روکه‌ لمیردی دا بی‌هاوتاوله‌ شیوه‌ی
 کۆل نه‌دان دا که‌س شانی له‌شان نه‌ده‌دا .

گه‌وره‌و مه‌زنان زۆر به‌ دله‌وه‌ی گۆی به‌فه‌رمان بوون . چاک و
 خراب له‌ سروشت پاکیی شادو کامه‌وان ، له‌سایه‌ی دادی دا مه‌رو

گورگد پیکه و بیان ناوده خوارده وه له ساي نوازشتي دا بازو مهليچک
هاوربي بوون.

پاش ماوهينک له حوکمراني ، کاتيکي پرۆي دوايي هات و
نيشانهي مهرگي له خودا بهدي کرد، مهنموون بهگي کوري کرد به
جي نشيني خوي و لهو پايه بهرزي سهرسراز کرد. دواي ماوهيني
مهليچکي گياني بهرهو بههشتي بهرين ههلقري و له گهل رهوشت و
ناکاري خودا سهری ناسايشتي ناپهوه.

له مهر فرمانره وايي مهنموون بهگي کوري مونزير

بهيه غباله خته وهرو به تهستيره بهرز و به سهردهم وکات
سهرکه وتوو و تهختهري پرۆي بووکی فرمانره وايي له باوهش
گرتوو و نازهيني حوکمراني له ته نشيني خويه وه داناوه و لاني له
چهپه لي دژمنان خاوين کردوته وه ياخي ياني له ناو بر دوه و
خوشه ويستاني دهولت له ديداري شادمان و هاوربي و هاوده ماني
له پرۆي هيمه تي بليندي کامره واو کامهران و ناوازي ده سبلاوي ،
دنيای سهرله بهر ته نيپه وه و ده بده بهي ده هنده بي و دلوايي له گوني
لاووپيران ده زرنگايه وه و تيخي ناوداري کوشنده ي گياني روستم و
نه سقه نديار و تيري پریشک هاويزي له تکهري گياني دژمني ناله بار .
له شيوه ي زانست و زانباري دا له باو و باپيراني گه و ره و مهزني به
به هره تر بوو له ثانيي سهرگراني و بورده باري و زيري دا له ههموان

به شد اتر بسو . سپاهیانی پی پشت نهستو ورو له سایه
 سه ریزی یهوه موزده پی دراو و گوره و بچو و بهر ماو خوړی خوانی و
 بریکارانی و تاجیک له دوو یهوه و شوو چنی خهرمانی شه و که تین و له
 رڼو گاری کونه و کاری چاک و کرده و ی په سندی زوری به یادگار
 لی به چی ماون و به سر زوری ولاتی باوکی راگه یشتو و سه رینچی
 له فهرمانی نه کردو و ورو درشت گونی رایه ل و گونی به فهرمانی
 بوون .

پاش نهوه ی ماوه ی سی و دوو سالی خشتی له حوکمرانی
 پش تاو پشت بو به چی ماوی به و په ری سه به خوینی یهوه به سه ر بردو و
 ریگای راستی و بیرو بروا خاوینی و گوره یی گرتو ته به ورو
 گوره پیاوون و که له که له ی ولاتی له خزمه نی خوی کو کرده و نه و به
 زمانی گه و هه رباری فهرمو و یه تی : وا کاتی کوچی دوایم له دنیا به
 نزیك بو و نه و دهستی چاره نووس به روکی گرتووم ، تاو تم نه مه به و
 ثاره زووم نه و یه ، ژیرده ستان که نامانته پی په روه ردگارن ، پیوسته
 به خوش گوزهرانی و سه ر ناسو و ده یی بژین و له چهرمه نه رینی رڼو گار
 قوتارین و له بشیوی و ناژاوه به دوور بن . له بهر نه و چاکتر وایه
 ولات له نیوان کوړه کانم دا دابهش کهین . بو نه و ی له پاش نیمه
 پی نا کوکی و دوو بهر کی هه ریه که به کارو باری
 به عیست په روه ری سه ووه خهریک پی و هه رکه سه به ری وړه سمی
 داد په روه ری ژیرده ستانی خوی سوپاس گوزار کاو ستم لی کراوان
 نه بن به پیشینی ناشووب و نا کار پیسی و دانیش تووان به ستم و
 کیسه و بهر له ناو نه چن . دانشوهران وایان به چاک زانی نه یاله ته کانیان
 بهم شیوه یه به سه ر کوړه کانی دا دابهش بکا . ژیرده ستانیان به

ئامانەتسى بەم جوړه پى سپاردن . چونكه بېگ بهگه ، كه
 كوپه گه وړه ي باوك بوو له هه موو كوپه كانى ژيرترو له پيشترو بوو ،
 ناوچه كانى زه لم و گولمه نېهرو شه ميران و هاوارو دووران و
 نه و سووى به فەرمانږه وايي پى سپيردران و سورخاب به گي كوپه
 ناوه نجبي بوو به فەرمانږه واي (نوى) و مەريوان و تهنووره و نه ورامان
 و مېهره يان و كلوكلاس ، به و ته يكي تر كلاشيش و نه شكاشيش پى
 سپيردران كه نه مولاتان هه نديكيان نه مروكه روون نين . به لام
 به پى كتيه كه ي خوسره و بهگ و شەريفي قازى ، وهك ميژوونووسان
 نووسيويسانه ئيمه يش هه به و جوړه مان نووسين . سروچك و
 قهه داغ و ئالان و شاره زوورى به محمد به گي كوپه گچكه ي
 سپارد . پاش دابهش كردنى ولات به سهر كوپه كانى دا ماوه يكي تر
 به كاروبارى دادگه رى و ژيرده ست په روه ي به وه خهريك بووه و
 ده بده به ي نيوبانگه چاكتيى له سهرانه رى دنيا دا دهنگى دايه وه .
 له بهر نه وه ي ميريكى دادگه رو كيشوه رگيريكى دادپه روه روو ،
 زنجيره ي به ي نه رده لان تا نه مروكه به ناوى ناووبانگى نه وه وه ، به
 «مأمونى» ناويان رو پشتووه . سهره نجام بانگى «كل من عليها فان
 » ي به گونى گيان بيست و مردنى به جى هينا . ره حمه ت له و گوړه
 پاكه ي پى .

له باره ی سه ره خوایی بیگه به گه وه

پاش مردنی باوك كوره كانی هه ره كه به پی وه سیه تی باوكیان بوو به فرمانره وای ناوچه پی . بیگه به گه ته مه نی له براکائی تری زیاتر بووو له وان پایه بلیند تر بوو، تیکرا به گه وره وه ده مرستی خویان هه لباردو که مه ری خو به بچووک زانی و گوتی به فرمانی یان بو به ست و هه ره که له سنووری قه له مه ره وی خو ی دا خه ریکی کاروباری ره عیبت په ره وه ری خو ی بووو ری و به سمی گرت به ره و له راسته پیی باوو باپی ری خو ی لای نه دا . ئاوازه ی ره وشت چاکی به به دکاری نه دۆراندوه ، ولات له دادی ئاوه دان بووه . له به خشنده پی و دلاوایی دا ژیره ستانی پی خوشحال و شادمان بوون . هه میشه بو به زامه ندیی بیگه به گه براگه وره یان تی کوشیون و مانی خو به بچووک زانیان هه رگیز له بیرنه کردوه . بیگه به گیش بهش به حالی خو ی پینداویستی گه وره پیی خو ی له راستیان نوواندوه وه هه رگیز به پینچه وانیه ی بیرو رای نه وانوه وه نه جو و لاوه ته وه . له نه یاله تی خو ی دا ماوه ی چل و دوو سالی فرمانره وایی کردوه وه پاشانه کنی مالاوایی له دنیای فانی کردوه . «منها خلقناکم وفيها نعیدکم ومنها نخرجکم تارة أخرى» .

له باره ی فهرمانروایی مهمون به گه دووه مه وه

پاش کوچی دواپی بیگه به گه مهمون به گه دووه می کوری بو
به جی نشینی . ده رگای دووزمانی و شوفاری له رووی دووزمان و
گیره شیوین به ست لاونیکی تا بلنی رووخوش و ئاکارنهرم و رهوش
خاوین . نوکته زانیکی قسه خوشی زات چاک و نیهادپاکیکی
به غیرهت ، به ده هنده پی و ده سبلاوی به ناووبانگه ، به ئازابه تی و
گه رناسی به نامی ، له لاوچاکی و قوزی و قوچاخی دا بی هاوتا ، له
رهوش باشی و زمان شیرینی دا بی مانه ند . ژێرده ستانی بی دلخوش و
شادمان ، ده ست و پیوه ندانی له سای رهفتاری به رزی و ئاکاری
بلیندیه وه به خته وه رو خوش گوزهران .

پاش مهرگی باوکی دوو سالی به سه ره خوپی ته واوو به ده به ده به
بهو شان و شهوکه ته وه به سه ر ولات زاگه یشت . تا سولتان سه لیم^(٨)
خونکاری روم که وته سه ر که لکه له ی داگیرکردنی کوردستان ر
شاره زوور . به پی قسه ی حوسره وه به گه موسه ننیف^(٩) حوسین پاش

(۱۰۰) ناویکی به سوپاییکی زوروزه و نه دوه بو داگیرکردنی نه و لاتانه به بری خست. حوسین به گ کاتی گه بشته خاکی شاره زورور له گه ل مه نموون به گ به شه به اتن، به لام هیچ لایینکیان به سه ر لابه که ی تر دا سه رنه که وت. مه نموون به گ که زانی گو پرو توانی به ره نگار سوونی هیر شه که ی به به ره وه نی به، ناچار خوی له قه لای زه لم قایم کرد. حوسین پاشا ماوه ییک نه و قه لا سهخت و دژواره ی گه مار و داو به له شکر یکی گه وره و گرانه وه له دور وه وه وه واری گرت و ده رگای له خه لکه که پنه و دا. سه رنه نجام مه نموون به گ له به ر زور خایاندنی گه مار و که ته نگه تاو بو و توانی شه ر کردنی له خوی دا نه دیت و ناچار له شه ر کشایه وه و له نا کاو له قه لا وه ده رکه وت و له گه ل بری خه لکدا پرووی له به ره گای خونکار کرد. سولتانش به پنجه وانیه ی ری و به سه می سولتان و پاتشا و خاقانه کان نه و لاوه نا نومیده ی خسته زیندانه وه. به پنی کتیه که ی مه لا محمه د شه ریفی قازی سولتانی روم فرمانی داگیر کردنی نه و ولاته ی به سولتان علی به گ ناوی داوه. دوا ی را کردنی مه نموون به گ و به باره گای سولتان گه بشتی زوری ریزلی گرتو وه به لام به ناچار ی قه له می نا نومیدی به سه ر مافی فرمان به وایی ولاتی باو و با پیرانی دا کیشا. ناوچه ی حیلله ی^(۱) سه ر به ویلایه نی به غدای پی به خشیه وه ناخرو نوخری ژبانی له وی به سه ر بردو وه تا روزی خوی هاتو وه مردو وه. پاش نه وه ی مه نموون به گ گه بشته روم. سورخایی مامی ولاته که ی خسته سه ر قه له مره وی خوی و به نرم و نیانی له گه ل نه شکری روم دا جو و لایه وه.

له باره ی فرمانره وایی سورخه بهک و ناگاو رووداوه کانی

پاش ههلاتنسی مهئموون بهک، برازاکی قه لای زهلم و
شاره زوورو سه رانسه ری نه یاله ته کانی تری خسته سه ر قه له مروه ی
ولاته کی خوی. بو بهرژه وهندی خوی له گهل رومه کان دا ریک
کهوت. پاش ماوه ییک که له کاروباری فرمانره وایی دا به ته وای
سه ربنه خوویی وده ست هینا، سه رپنچی له سولتانی روم کرد.
سولتانی رومیش سه بارهت بهم کرده ویه ی بلیسه ی تووره یی
به جاری بهرزه ووه بو له ناو بردنی دهس به کاربوو.

وا مه شهووره، مهئموون بهگی دووهم تا نه و سه روبه ننده له
به ندیخانه ی سولتان دا بووه. پاش نه ویه ی سولتان هم رووداوه ی
بیسته وه وای به بهرژه وهند زانی له به ندیخانه ی ره هاگاو فرمانره وایی
حیلله به خوی و فرمانره وایی سروچک به ئیسماعیل بهگی کوری
بسپیری. بو ماوه ییک ههردو وکیان له و دوو ناوچه یه دا
فرمانره وایی یان کردووه. وهک ده گیرنه وه. تا سالی ۱۰۰۴ ی
کوچی، نه وه و نه تیزه کانی له حیلله حوکمران بوون. خودا بو خوی
ده زانی.

سورخساب به گد پاش به سه رراگه یشتنی ناوچه به میرات بو
 به جی ماوه کانی، توانی به شه ولاته که می محمه د به گی برایشی به زور
 له ده ست ده رینی و وه سر قه له مره وی ولاته که می خوی خا. به مه بوو
 به فرمانره وای سهرانسه ری ولاتی له باوو بایره وه بو به جی ماوو
 ناوازه می هممه ت بلندی له سهرتاسه ری دنیا دا ده نگ می دایه وه و
 ده بده به می شان و شه و که می به رگونی لاوو پیران که و ته وه. نه لقاس
 میرزای برازای شاتاهماسب رووی له ده ولته می نیران وهر گبرابوو،
 پهنای و بهر ده ولته می عوسمانی بردبوو. سولتانی رومیش هم
 هه لاتنه می نه لقاسی به هه ل و ده رفه ت زانی، به و به ری ریزلی نان و
 دلنه وایی کرده وه پیشوازی لی کرد. سهرله شکر یکی به ناوو بانگی
 له ته ک سوپایه کی گه و ره و گران دا به گه ل خست و به ره و کوردستان و
 سهرسنووری نیرانی به بری خست و پاش هه ول و ته قه لایه کی زورو
 له شکر کشی یکی بی شومار، چونکه نه خته ری به ختی رووله کزی و
 نه ستیره می به غبالی رووله کشان بوو هیچی پی نه کرا. سپاهی به کان
 له وه می که به ره و روم بر ون په شیمان بوونه وه. نه لقاس میرزا ناچار
 پهنای بو سورخساب به گد هیناو داوای لی کرد، له خرمه ت شادا
 پووزشتی بو بینته وه و له گونا می خوش بی. شاتاماسپیش له بهر دلی
 سورخساب به گد، چاوی له تاوانه کانی پوشتی و فرمانی سهرداریتی
 شیروانی وه که جاری جاران له گه ل بری خه لاتنی شاهانه دا بو ریزلینان و
 سهر به رزکردنی پی به خشی. ناویراو به ترس و ناوا ته وه به ره و شیروان
 به بری که وت. پاش نه وه می گه یشته شیروان پاتشا بیر و رای لی گوری.
 شایع مه توللای قه هستانی و بری پیا و ماقو ول و هه مه کارانی ده ولت
 فرمانی به ندکردنی ناویراویان پی سپیردراو نه وانش کوت و زنجیریان

له شکر یکی گه وره و گرانه وه بویارمه تی سورخاب نارد . سه رله شکر و پاشاییانی روم کاتیکی نه م هه واله یان بیست ، وازیان له گه مارودانه که هیناو عوسمان پاشای میر میرانش هه رله وشوینه دا کوچی دوایی کرد . خه لکی قه لایش که ماوه ییکی دوور و در یژ بوو له ژیسر باری گه مارودانه که دا بوون ، پشو و یکیان داو که وتنه وه سه رکار و باری ژیانی خو یان . له و ده مه دا موجه مه د پاشا ناوی که یه کی له سه ردارانی له شکره که بوو ده رفه تی هینا ، سه ر باز یکی زوری له ده وری خوی کو کرده وه و سالی ۹۶۹ پنی نازانیسه تی و مه ردایه تی له رکیفی که له مه ردایه تی توند کردو خوی هاویشته نیو قه لای زه لمه وه . هه رچی سه ره ر و و که له وه کیشی نیو قه لا هه بوون ، سه رله ره بیری فراندن و ناو و بانگی نازایه تی و گه رناسی به رگویی دوور و نزیک که و ته وه و زه لم و شاره زو و و ده و رو به ری ، سه رانه سه ر گرنه ده ست . سورخاب به گیش ناچار داوای ریک که وتنی له گه ل ده و له تی روم دا کردو به شی له نه یاله ته کانی خرا نه سه ر قه له مره و ی ده و له تی عوسمانی (۱۲) سورخاب یازده کوری هه بوون : حه سه ن به گ و نه سه کهنده ر به گ و سولتان عه لی به گ و یه عقوب به گ و به هرام به گ و زولفه قار به گ و سه لماس به گ و شاسوار به گ و ساروخان به گ و قاسم به گ و بسات به گ . ده گبیرنه وه : سولتان عه لی به گ کوری سورخاب به گ به مه ردایه تی و نازایه تی و دلیری ناو و بانگی رویشبوو له سه رده می باوکی دا به زوری بازووی که له مه سیردی خوی توانی زه لم و ده و رو به ری له ژیسر چه نگالی عوسمانی یان ده رینی و خوی بی به فهرمانه وای ناوچه که . بازارم به گ ، کوره که ی تری سورخاب به گ ، له ژیانی باوکی دا له ره واندزو و نامیدی بووه به فهرمانه و او به وهنده .

به شه داکه وتووه . له وسرده مه وه تا نه مړ و که سالی ۱۲۴۲ ی کوچی به .
 کوران و نه وه نه تیر به کانی هر حوکمرانن . هر چه نده له کتبان دا
 بهر چاونه و که تووه . به لام وه که له بهر یتام بیستوه . سورخاب به گ له
 ژبانی خوی دا ولاته که ی به سهر کوره کانی دا به شیوه ته وه . ناوچه ی
 نیلاخی به سه لماس به گ سپار دوه . نیویر او له و ناوچه به دا گه رماوو
 کوشک و ته لاریکی به هیت و هووت و ده بده به و سه نسه نه ی بنیات
 ناوه و ناوه دانی سه کی بهر چاوی خستوه ته وه . گوندی سه لماس
 نیستاکانی . له کاتی نووسینی نه م چنند لاپه ره یسه دا له و پسه ری
 ناوه دانی دایه و بووه به هه وارگی فرمانره و او حوکمرانانی نیلاح و تیره ی
 سلیمانی که ته مړ و له وی ده ژین له کورانی نه ون . هه روه ها ناوچه ی
 مریوانی به کوره که ی تری . نه سکه نده به گ سپار دوه و کوره کانی تا
 نه مړ و فاش له مریوان ماون . (زانست لای خودایه)
 سورخاب به گ ماوه ی شینست سالی . یا وه که ده لین . شینست و جهوت
 سالی . له نه یاله تی کوردستان و شاره زوور . نازاد و سه به خو .
 فرمانره وایی کردوه . تا فرمانی خودای به فرمانیشتی «ارجعی الی
 ربک راضیه مرضیه» مالا وایی له دنیای ناپایه دار کردوه .

فرمانده وایی سولتان علی بهگی کوری سور خلاب بهگ

پاش باو و ساپیرانی دادپه روره و به هونه رانی خوی، تهختی
سهره ریی رازاندوته و و ماوهی سی سالی به و په ری سهر به خویی و
سهر به سستی به و به سهر نه رده لان و شاره زوور راگه یشتووه، تاله
هه رته لایینی دا نه و نویساوی بلخی کامه رانی به مالا وایی له دنیای
فانی کردووه و بار و بهی به ره و سهرای هه تاهه تایی کیشاوه. دو و کوری
بهخت یاری به ناوی تهیموورخان و هه لوخانه و له پاش به جی ماون،
که به هوی ته من بهجووکی یانه و نه بیان توانیوه نه رکی فرمانده وایی له
نه ستوپگر ن. له به (نه و) بسات به گ، برا هره گچکه ی سولتان
علی بی هاویشته سهر پله و پایه ی بلیندتر و چووه سهر تهختی
فرمانده وایی.

میرایه تیی بسات بهگی کوری سور خلاب بهگ

لاویکی خو و ره و وشت چاک و میریکی شوخ و شهنگ و قوچاخ و
به بیر و بر وادر و ست بوو. ولاتی به فیری بی و قه ده می پیروزی خوی
ناوه دان کرده و و زیسر ده ستانی له دادپه روره ی له خوی خوشحال و

دلشادکرد. زور بهی کاتی به خوداناسی بهوه بهسهردهبرد. شهوورځ به دادپهروهی بهوه خهريک بوو. له شپوهی دانایی و فزل و هونهردا له هممووان له پيشترو له نادایی زانست و نهقل و ژيري دایی نیاز بوو. له گهل ته ميندار و ميران دا نموونهی گه وړهیی و له گهل خه لک و خوا دا شيمه ی دادی له پهره ی دلان دا بووه. ماوه یی به ړی وړه سمی په سنده وه حوکمرانی کردوه، تا نه وده می ته یموورخان و هلوخان به ته مه نی لاویتی گه یسون، هه وای فرمانبره وایی و سهروکایه تی یان که وتوته سهرو به نیاز و نامانجی دادخوازی بهوه پرویان له باره گای شاسمایی سهفوی کردوه و ماوه یی له وی ماونه وه، تا شاسمایل فرمانی خودای به جی هیناوه. ته یموورخان و هلوخان یی نه وهی به نامانج بگن به نانومیدی به ره و ولاتی خو یان گه راونه وه. له م هه نگامه یه دا نه وه بوو، ته یموورخان که وته تالان و بروی ولاتی نه رده لان و بریاری دا مامی له ناو به ری و قه له مړه وی ولاته که سه رله بهر به تالان دا. نيسته نی یانی هم موو هینایه ژیر تیخی سیاست و به شهرو نازاوه ناوچه به میرات بو به جی ماوه کانی له چه نگالی بسات به گد ده رینا. له بهر نه وهی که بسات به گد میریکی نیاز پاک و ره فتارخاوین و ره وشت په سندو حوکمداریکی دادخواز و ژبرده ست په روه ر بوو، له ژيانی خو ی دا، سه ره رای نه وهی که ته یموورخان هم مېشه خهريک بوو له ناوی به ری، گه وړه و بچووک گوئی به فه رماني بوون، تا گه ردوون بار و بنه ی یی پینچایه وه و دوا یی به به زمی ژینی هیناو، گیانی به گیان نافه رین سپارد.

تہیموورخانی کوری مولتان علی

تہیموورخان پاش کوچی دواپسی مامی له سالی ۹۸۶ دا به
 نهخته ری بهخته وهری و سهرده می شادی و خوشی یه وه تهختی له باوکه وه
 بو به جی ماوی به جهسته ی خاوهن ههستی و پیاوهنی رازانده وه و
 سهریری سهرورری به پسر و زبی هاتنه سهر تهخته وه نارایشته دا.
 پاتشاییکی دادپه وهر و خوداییکی ده سبلاو و دلاوا بوو. له مهربدایه تی و
 نازایه تی دا روسته می زالی دووم و له پیاوهنی و ده هنده یی دا بی هاوتاوی
 وینه بوو. خودای داوهر پشتیسوانی بوو و به یارمه تی و کومه گی
 په ر و ردگاری مهن سهرکه و تبسو، تیشکی ناویری به سهرگه و ره و
 چو و که وه سه یوان و سینه ری نوازشتی به سهر هه مو وانه وه چه له نگه و
 تانج بوو.

له پاش داگیرکردنی ناوچه ی نه رده لان (۹۸۸) به پسی
 به رزه وندی خوی له گهل خونکاری روم نیوانی خوی خوش کرد. له
 لایه ن ده ولته ی عوسمانی یه وه سی نیشانه ی، که به زمانی نه و ولاته توغی
 پی ده لین، بوگه و ره کردن و ریزلی نانی پی به خشر او و نوازشتیکی
 نیکجار زورکراوه و نازاوی «میره بران» ی پی خه لاتکراوه^(۱۳) ناوچه ی
 سه نقور و دینه وهری و سهر قه له مره وی ولاته که ی هاویشته و به سهر
 به خویی وه له وی و له نه رده لان و شاره زوور بووه به فرمانره و. به هوی
 به لای عوسمانی دا داتاشینه وه سه ت ههزار ناچه ی خهرج و باجی
 ناوچه ی شاره زووری به سالانه به رده و ام پی ده به خشر. به لام په
 پیچه وانه ی ری و په رسمی مهن سایه تی یه وه و به به ره وازی ره وشتی
 دادپه ر وهری یه وه هه میشه نه و ولاته ی به تالان و بر و برد و وه زووری

حه ز له نازار و نه شکه نجه دانسی دراوسیکانی بووه . له ناکام دا
 سه پینچی له فرمانی نیران و روم کردووه و نازادو سه ربه خو له
 ولاته که ی دا حوکمرانی کردووه . ته یمو ورخان ولاته که ی به سه ر
 کوره کانی دا به شی یه وه . فرمانره وایی سته و حه سه ن ناپادو قز لجه و
 زه لم و شاره زووری به سولتان عه لی کوره گه وری ، که به ناوی به
 نامی باوکیه وه ناو تر ابو و . سپارد . کوره که ی دیکه ی . بوداق به گیش له
 ناوچه ی قه ره داخ دانا . ناوچه ی مریوانیشی به مورد به گ به خشی .
 هه رچی ناوچه ی شاربازیریش بوو¹⁴ به نه میر عه له مه ددین به خشی ،
 که به ته مه ن له هه مووان مندا ل تر بوو .

ته یمو ورخان پاش ماوه یی که به سه ربه خو یی له ولاته که ی خو ی دا
 فرمانره وایی ده کرد ، ده ستی بو کرماشان وزه پینکه مه ریش ، که نه مر و
 به گه ر ووس به ناو و بانگه ، در یژ کردو هه ردو و ناوچه که ی دا گیر کرد .
 نه م ناوداره زو ربه ی کاتی به راو و پروت و تالان و بر و
 به سه رده برد ، ته نه نه ت دو و سی جار هوزی عومه ربه گی که له وری
 تالان کردو نه و یی ده ره تانانه ی ئاتاجی نانی شه وی کرد . له دوا جار دا
 عومه ربه گ په نای وه بهر شاویردی خانی لو ر بردو داوای کومه گی
 لی کرد . شاویردی خانیش به پنی ری و ر س می دراوسیتی و
 به ده ماری هوزه کی له شکریکی له نازاو که له میردانی هوزه که ی خو ی
 پینکه وه ناو به هاواری هومه ربه گ و هوزه که وه ی نارد . له ده ربه ندیت دا
 که له سه ره ری له شکره که ی ته یمو ورخان و له شکره یی شوماره که ی
 نه رده لان دابو و ، خویان له بو سه داو له کاتیک دا که له شکره که ی
 ته یمو ورخان به و په ری دلنایی یه وه ، خه ریکی تالان دابه ش کردن
 بوون . هوزی لو ر و که له وری لیان راپه رین و هه لیان کوتایه سه ریان و

کار به ده سه و به روك بوون گه یی و شهر گهرم بوو. پاش هه لایسانی
 ناگری شهر، چونکه بواری شهره که تنگ و سهخت بوو، دلیره
 ناودار و گهر ناسه کان له بهر شه که تنی رینگاو بان، ده رگهی رزگار بوونیان
 لی و ته نگ هات، ناچار ته یموورخان دهستی له شهره که هه ل گرت.
 چونکه شوینه که نه ری هه لاتی هه بوو و نه به دهستی خوی بوو، بری
 له پساو ماقوولان و که له میردان له گه ل ته یموورخان دا به دیل گیران و
 هه رچی تالانی به کی و هختی خوی کردبوویان له گه ل ده سک و تیکی
 زوری دیکه دا بو خاونه کانیان گه رایه وه و خه لکی که له سور له
 نه شکه نجه و نازاری رابرد و و سه رئا سووده بوون. پاش چه ندر و ژنی
 شایردی خان و عومه به گد به ویه بری ریزلی نران و حورمه ته وه
 ته یموورخان و دهس و دایه ره که بیان نازاد کردو بوئه رده لانیان
 ناردنه وه. سه ره رای نه وهی که هیشتا گهردی به شیمانی به سه رو وروی
 که له میردانه وه مابوو هیشتا له مائدویتی شهر نه حه سابو و نه وه و چون
 پیشتر نه یاله تی زه رین که مه ر له ژیر دهستی نه و میره کینه توزه دا بوو له
 لایه ن ده رباری سه فیه وی به وه ده وله تیار سولتان سیامه نسووری بو
 سه ره رشتی نه و ناوچه یه داندرابوو، ته یموورخان نه مهی به دژی
 خوی زانی و به مانای له پایه که م کردنه وهی دایه قه له م، له بهر نه مه سالی
 ۹۹۸ ی کوچی سپاییکی ساز کردو ده وله تیار سولتان سیامه نسووری نه م
 رو و داوهی به ده رباری پاتشای ئیرانی راگه یاند. له ناکام دا هیزیکی له
 بارو کوکی بو یارمه تی و کومه ک نیردرا. کاتی ته یموور به ری که وت
 ده وله تیار سولتان سیامه نسووری پیشدهستی خوی کردو به له شکریکی
 گه وره و گسرانه وه به ره نگاری سوپسای ته یموورخان بوو. پاش
 شهر و شور یکی گه وره له نیوان هه ردوولادا، ته یموورخان

سەرکهوت و نه یارانی ژیر که وتن . بهم شیویه سوپای نه رده لان
زال بوو و قزلباش و دهوله تیار سولتان سیامه نسوری به زین و پروویان
له مهیدانی شهر و نه بهرد و هر گیرا و زور بهی له شکره که به دیل گیران و
نه و دوا که ی به شمشیر له توپه تکران و نه وانه ی مایشته وه په نایان و بهر
قه لای زه رین که مهر بردو شووره و وار شه کانیان کرد به سەنگه ری
خویان .

ته یموور خان به هوی نازایه تی و که له میردایه تی به کی پنی ناسرا بوو .
به و پهری شانازی یه وه ، بی نه وه ی گوی به و ته و ته و پر و پو و چی
ده و ر به ری بگری قه لاکه ی که مار ودا . دژدار و قه لاجی یان نه گهر چی
داوای نامانیان کرد . هیچ سوودی نه بوو ، سهره نجام له سهر دیواری
قولله و وار شه کانه وه ته قه و لیکدان گهرم بوو ، له م کاته دا ، به پنی
«چاره نووس ناگوری» له گهر مه ی شهر و شوردا نه و میره خوینده واره
بوو به قوربانی گولله نی . پاش نه وه ی سوپا نازاو دلیره که ی چاویان
به م روودا وه پر مه ترسی یه کهوت شیرازه یان تیکچوو ده ستیان له شهر
هه لگرت و شیر ی توله یان له کیلان هاویشته وه و ته رمی ته یموور خانیان
به ره و ولات گه رانده وه «ذلک تقدیر العزیز العلیم»

هه‌لۆخان

پاش نه‌وه‌ی ته‌یم‌وورخان له‌ سالی ٩٨ ی کۆچی دا کۆژرا
هه‌لۆخانی ب‌رای ،بووکی ولاتی له‌ باوه‌ش کرد، چون‌ فه‌رمانه‌وه‌یی
به‌ پی‌و‌قه‌ده‌می پی‌روزی فراژی‌بوو و گه‌شایه‌وه‌و گولشه‌نی پاتشایی له‌
ده‌هنده‌یی و دلاوایی ته‌روپسارار بوو و لات له‌ سه‌روه‌نه‌ندی دا
ئاوه‌دان و ژێرده‌ستان له‌ داده‌په‌ری دا ژۆر شادمان و کامه‌ران بوو.
له‌ که‌له‌مێردی و ئازایه‌تی‌دا سه‌ت په‌ له‌ براکه‌ی له‌په‌شته‌ر بوو له‌
خه‌لک نه‌وازی و ب‌ده‌یی‌دا، له‌ سه‌رانه‌ری ولات دا بیو به‌ داستانی
سه‌رزاری گه‌وره‌و بچووک. سه‌پایی و له‌شکری له‌ پی‌روزی پی‌و
قه‌ده‌می شادمان و به‌عیه‌ت و ژێرده‌ستان له‌ فه‌یزی به‌زه‌یی و نوازشی
جمهرانه‌ی ئاسووده‌یی و سه‌رسووکی . چیمه‌نی فه‌رمانه‌وه‌یی له‌
هه‌وری دادپه‌روه‌ری به‌وه‌ی تیراو ، نه‌مامی کامه‌رانی له‌ زولالی
به‌زه‌یی به‌وه‌ی ته‌روپسارو . ئه‌ویش وه‌ک برا ناو‌داره‌که‌ی هه‌ر له‌
سه‌ره‌تای کاره‌وه‌ له‌ گه‌ل سولتان مواردی پاتشای روم دا رینگ که‌وت
. هه‌روه‌ها له‌ گه‌ل شاعه‌به‌اسی سه‌فه‌وی‌دا له‌ رووی به‌رژه‌وه‌نده‌وه
ده‌رووی دوستانه‌تی کرده‌وه . سه‌روسامانیکی زورو گه‌نجیکی بی

ستماری له سهروبندی خودا پیکهوه نا زوربهی کاتی پرمهیه به
 قهلاپوستان و مزگهوت بنیات نان و قوتابخانه دروست کردنه وه
 به سهربرد . ههروه ها قهلائی زهلم و قهلائی پالنگان که به نهسل
 پستهختی تیره ی گوران بووه به گهردوخولی روزگار ویران و خاپوور
 پیوو ، ناواکرده وه . دهلین ، قهلائیکی تا بلیی سخت و درئیکی
 ئیکجار قاییم بووه ، تهنا ته له بهر سهختی و درواری ریره وه که ی
 درمن و نه یار زور به زهحمهتی لی په ریونه وه له کاتی قهلاپاریزی دا
 بوو به کوسپ و له مپه ره یی هیرشکه ران دا . ههروه ها قهلائی
 حهسه ن ناوایشی ناواکرده وه ، که به راستی خودای ئهفرانکار ،
 سه رانه ری دنیا بگه ری ، قهلا و مهلبه ندیکی وا بهم شان و
 شکویه له هیچ شونیی دروست نه کردوه وه هیچ دنیا دیته ییک
 چاوی به شتی وا نه که وتوه . ئه مهش باس وخواسی له هه موو
 دیروک و میژووی دنیا دا تومار کراوه و په سن و وه سی له پهرتووک و
 دهفته ری زورینه ی جیهان دا نووسراوه . من ئه م که مینه یه ،
 به چاوی خوم دینم بالبوژی رووس و ئینگلیس له سه رده می
 فرمانره وایی ئه مانولالاخانی والی دا به ناوی دیتی ئه م قهلایه وه ، به سه ر
 کوردستان (سه) دا تی ده په رین و له گه ل ئه وهش دا که قهلاکه
 ویرانه بوو ، سهیرانی شونیه وارو که لاهه که یان ده کرد

له شاری مه ریوانیش ، قهلایه کی سهخت و قایم و بازار و گه رماو
 قوتابخانه و مزگه وئیکی دلگیری بنیات ناوه .

وه که دهلین ، ناسه واری ئه م خانوو و به ره و ناوه دانی به تا ئیستایش
 هه ر ماوه . به ره به ره قهله سه روه ی فرمانره وایی به که ی فره واته ر
 بووه ته وه شان و شکوی به راده یه گه یشتوه خه بالی هیچ که سی توانی

ژماردنی نه‌بووه. له‌به‌رته‌وه د‌رووی رېك كه‌وتنی له‌گه‌ل پاتشایانی
 روم و ټیران دا به‌ست و به‌وپه‌ری سه‌ربه‌خوږی‌یه‌وه له‌ولاتی خوږی
 فرمانه‌رواییی کرد. ناوبه‌ ناویکیش ده‌ستی ده‌دایه‌ تالان و پروږی
 ده‌وروپه‌ری خوږی و ناوازه‌ی شان و شه‌وکه‌تسی خوږی به‌گوښی
 دوورونزېك گه‌یاند، تا له‌ سالی ۱۰۱۹ ی کوچی‌دا حوسه‌پنځانی
 لور كه‌لکه‌له‌ی ټوله‌ساندنی كه‌وته‌سهر، به‌له‌شکریکی زوره‌وه
 ه‌لئ‌کوتایه‌ سهر ه‌لوخان، له‌ قه‌لای حه‌س‌ن ټاباد شه‌رو شوږیکی
 گه‌وره‌ ده‌ستی پی‌کرد. ه‌لوخانیش نه‌ی‌کرده‌ نام‌ردی له‌شکریکی بو
 ته‌می‌کردنی حوسه‌پنځان له‌سهر ټم پی‌ته‌قلی و مله‌پوړی‌یه‌ی
 به‌ری‌خست و زور چاکیان گوی‌راگیشتا، ټویش كه‌ دیتی ټالای
 به‌خت و خواستی كه‌چ و سه‌ره‌وژیره، به‌سه‌رشوږی‌یه‌وه ه‌له‌اته‌وه بو
 ولاتی خوږی.

ټیتر ه‌لوخان، به‌م جوړه‌ پنی له‌ فرمانه‌روایی و حوکمرانی‌دا پتر
 چه‌سپی و ده‌سه‌لانی قایم‌تر بوو.

ده‌گیرنه‌وه، شاعه‌باسی سه‌فه‌وی چه‌ند جاري له‌شکریکی
 گه‌وره‌وگرانی بو ژیرده‌ست خستنی ه‌لوخان و ویران کردنی قه‌لاو
 قه‌لایچه‌کانی ټو ه‌هریمه‌ به‌ری‌خستووه، به‌لام پی‌ته‌وه‌ی به‌هیچ
 ټامانجی بگا، به‌سه‌رشوږی گه‌راوه‌ته‌وه بو باره‌گای سه‌فه‌وی‌یان.
 سه‌ره‌نجام ټمه‌ بووه به‌ هوږی زیت‌ر باوه‌شینکرانی ټاگری توو‌ره‌یی
 پاتشای سه‌فه‌وی ته‌نسانه‌ت. پاتشا، خوږی به‌له‌شکریکی پی
 شوماره‌وه، به‌نیازی گوی‌راگیشتانی ه‌لوخانه‌وه، پنی هاویش‌توته
 سنووری ولاتی ه‌لوخان و له‌کوندی مه‌یم، كه‌كه‌وتوته‌ ناوچه‌ی
 نه‌سغه‌ند ټاباده‌وه. ته‌شرفی ه‌ه‌واری گرتووه.

رۆژیکیان، به نیازی ئه‌وه‌ی شاره‌زای ناوچه‌که‌ بێ، ته‌ماشای
 که‌ ژوکیوانی کوردستانی ده‌کرد، به‌ سه‌ر که‌ژیکه‌وه‌ گیرسایه‌وه‌.
 زۆربه‌ی به‌رپرسیارانێ ده‌وله‌تی پاتشایی ده‌سته‌ونه‌زه‌ر راوه‌ستا‌بوون،
 (ئالی‌بالی‌زه‌نگه‌نه) که‌ جه‌له‌و‌کیشی پاتشا‌ بوو، جه‌له‌وی ئه‌سه‌په‌که‌ی
 پاتشای به‌ ده‌سته‌وه‌ گرت‌بوو، له‌ خزمه‌تی‌دا راوه‌ستا‌بوو. له‌به‌ر ئه‌وه‌ی
 ه‌و‌زی زه‌نگه‌نه‌ له‌ کوردستانه‌وه‌ نزیک‌ن و دراوسێ یه‌کن، شاعه‌باس
 له‌ ئالی‌بالی‌زه‌نگه‌نه‌ی پرسی، داخوا ئه‌و مه‌له‌بنده‌و قه‌لاکانی له‌ چ
 حاله‌بالی‌کدان، باری سوپای هه‌لو‌خان له‌ چ راده‌یه‌ک دایه‌؟
 ناوبراویش له‌ وه‌لام دا‌گو‌تی، ئه‌وه‌ی شیاوی با‌سه‌، کوردستان
 قه‌لاو قه‌لایچه‌ی زۆر سه‌خت و که‌ژوکیوی تا‌خه‌یا‌ل ب‌فه‌رمووی
 د‌ژواری ه‌ن، ته‌نانه‌ت مه‌لی خه‌یسالیش ناتوانی بیان‌گاتی‌و
 داگیرکردنی له‌ وزه‌و توانی هیچ‌ خاوه‌ن ده‌سه‌لانی‌کدا‌ نی‌یه‌. له‌و
 ب‌یشه‌یه‌دا نه‌ره‌شیره‌و ه‌و‌ژه‌برانی کینه‌وه‌ری وا ه‌ن لانی‌هاوشانی
 ر‌وسته‌می د‌استان و نه‌سه‌ندیاری پ‌اله‌وان لی‌ده‌ده‌ن، مه‌ترسی
 له‌وه‌دایه‌ سوپای پاتشا به‌ نیازی ته‌می‌کردنی هه‌لو‌خان به‌ری‌که‌وی‌و
 خودانه‌ خواسته‌ ماوه‌ی گه‌مار‌ودانی قه‌لا در‌یزه‌ ب‌کیشی‌و له‌به‌ر
 سه‌ختی‌و د‌ژواری قه‌لا له‌ گرتنی نا‌ئومید‌ب‌یی‌و ب‌ی ئه‌وه‌ی به‌ هیچ
 ئامانجی ب‌گا، له‌ هه‌ل‌کو‌تانه‌سه‌ری پاشگه‌ز‌ب‌ینه‌وه‌و به‌ ب‌ی هیچ
 ده‌سه‌کوتنی ب‌نی‌ه‌لاتن ب‌گر‌یته‌به‌رو ته‌مه‌یش ب‌یی به‌ مایه‌ی نه‌نگ‌و
 شو‌وره‌یی بو‌ده‌سه‌لانی پاتشایی‌و دی‌ساره‌شتی وایش له‌گه‌ل
 به‌ر‌ژه‌وه‌ندی ده‌وله‌ت دا نا‌گونجی‌و له‌وانه‌یه‌ ته‌م ک‌زی‌و ب‌ی‌ده‌سه‌لانی‌یه
 ب‌یته‌ه‌وی ئه‌وه‌ که‌ هه‌لو‌خان به‌ ج‌اری ده‌ست به‌سه‌ر هه‌موو
 ناوچه‌کانی ول‌ات دا ب‌گر‌ی. جا له‌به‌ر ئه‌وه‌، چ‌اک ئه‌وه‌یه‌ خودانی

دنیا، پاتشا دهستی نوازشت و لاواندنه وه به سهری دا بینی و به
ته گیسرو راو پرس چاره سهری کاره که ی بکاو به مه بخزینته ریزی
نوکهرانی دهوله ته وه و ریگای خزمهت و سهر راستی بگزینته بهر.
شایش بیرى وردو سهرنجی راستی ئالی بالی په سندر دو پله و پایهی
زیاد کردو له چوونه سهر هه لوخان په شیمان بووه^(۱۱).

هه لوخانیش پاش ئهم کهین و بهینه خان ئهمه دخانی کوری،

که له ناو کوره کانی دا، به ئازایه تی و دههنده یی و شوخی و قوچاخی
ناوبانگی رویشتبوو، به ده سودیاری گرانمایی به وه نارد بو ده باری شا
عه باس. خان ئهمه دخانیش پاش ئه وه ی به خزمهت شاعه باس
گه یشت، خه لانیکی زور کراو له راده به دهر چاودیری کراو په پتا - په پتا
ئهو پاتشا دادگهره ناو براوی به نوازشتی زور و زه وه ند سهر بلیند کرد.
پاش ماوه یی که به ههره و توانی خان ئهمه دخان له شاعه باس روون
بووه، له پایه و پله ی زیاد کردو خوشکه گه وه هره دره خشانه که ی نیو
گه وه هردانی شاهیتی و ئه ستیره پرشنگداره که ی ناو بورجی سه لته نه تی،
که ناوی زه رینکولاه بوو پی به خشی و سهری به زاواو خه زووری شا
به رزبووه. ویرای ئه وه ی که میژوو له م باره وه زوری له سهر
نه رویشتبوو، به لام وه که له پیشینانم بیستوو، دوا ی نیشان کردنی
زه رین کولاه، ئه و گه وه هره گرانمایی به ئه خته ر بلینده، به هاوسهری
خان ئهمه دخان قاییل نه بوو.

حه زه رتی پاتشا که لاوچاکی و ئازایه تی خان ئهمه دخانی
لێ روون بوو و دلیری و که له میردیی که جیگه ی شانازی بته ماله ی
ئهرده لان بوو، له ئاوی نه ی بیرى دا رهنگی دا بووه و سهرده رانه ی تالاری
به بوونی به خته وه ارنه یه وه رازاند بووه و به فهری هینابوو،

زه‌رین کولاهی بوئه و جینگایه که ئاسمانی بوو، له سه‌ره‌وی جینگیر
 بیوو، له تهنیشت خو‌یه‌وه داننا، نه‌نجا فه‌رمانی دا که له ده‌رگای
 حه‌وشه‌وه خان ئه‌حمه‌د خان بێتن و له ده‌رگایه‌کی دیکه‌یشه‌وه.
 نه‌ره‌شیرنکیان، که چه‌ندین سال بوو له کن شیره‌وانه‌کانی شاله زنجیر
 درابوو، به‌ره‌للاکه‌ن شیرن تاین له وچه‌قی مه‌یدانه‌دا هه‌لی کرده
 سه‌رخان ئه‌حمه‌دخان و په‌لاماری دا. ئه‌وه‌وه‌به‌ره‌چاونه‌ترسه
 نه‌سه‌مه‌یه‌وه، یه‌که‌سه‌ر شمشیری دلیری هه‌لکشاو به‌هیزی بازوی
 شیرانه‌ی و ده‌می شمشیری دلیرانه‌ی شیره‌که‌ی گوشت و له‌ناوی برد.
 شای سه‌فه‌وی ئه‌گه‌رچی نازایه‌تی و دلیری خان ئه‌حمه‌دخان و
 له‌به‌ره‌چا و زیاتر بوو، به‌لام له گوشتی شیره‌که‌و بیاکی ئه‌وه‌دلیره.
 ناوبرای سه‌ره‌زنشت کرد. خان ئه‌حمه‌د خان له وه‌لام دا فه‌رمووی،
 ئیمه‌ دوو شیرن هاوتاو دلاوه‌ره‌ په‌لاماری یه‌کترمان دا، یه‌غبال هینای و
 به‌خت سواربوو. من ئه‌وم به‌زانده‌. شافه‌رمایشته‌جوانه‌که‌ی ئه‌وه
 لاوچاکی زوربه‌دله‌وه‌چوو و زه‌رینکولاه به‌هاوسه‌ری ئه‌وه‌وما
 که‌شکه‌لانی بلیندی یه‌شاد بوو. ئینجا به‌ری و به‌سمینکی شایانی
 شاریاران بی و به‌زه‌ک و دوزه‌ک و ده‌به‌به‌و سه‌نه‌هینکی له‌شانی
 گه‌وره‌پساوان بوه‌شینه‌وه‌هه‌ردوو پرشنگه‌دار جووت بوون و یه
 یه‌ک گه‌یشتن^(١٧) که‌ماوه‌بینکی زور خان ئه‌حمه‌د خان له‌باوه‌شی
 په‌روه‌رده‌کردنی شادا نو‌قره‌ی گرت. شا روژ له‌دوای روژ په‌له‌وپایه‌ی
 بلیندتر ده‌کرده‌وه‌چه‌ندین سال بوو شا زور به‌ناوه‌زوی دیده‌نی
 هه‌لوخمانه‌وه‌بوو و له‌میزبوو مرخی له‌داگیرکردنی کو‌ردستان
 خوش کردبوو، به‌لام سه‌باره‌ت به‌سه‌ختی و دزواریسی قه‌لاو
 هه‌لایچه‌کانی کاره‌که‌ی به‌شه‌رو شه‌رو بو‌جی به‌جی نه‌ده‌کرا. سه‌ره‌نجام

له دووی خان نه حمه دخانی ناردو دوو به دوو به يك كه يستن . رایه خی به زم و رابوار دنیان را خست و له پاش خوشه ویستی دهر برین و دلسوزی و نوازشت دهر خستن مه به ست و نیازی را گه یاندی و گه نجینه یی را زی بو کرده وه . فهر مووی : له میړه من به ناره زووی دیده نیی باو کته وه ، به لام له بهر سخت و دژواری قه لاو قه لایچه کانی کوردستان نه مان توانیوه هم ناره زووه مان به دی بهین و له م رووه وه شهر مه زارین . جائیستا ، که تو پیښه ندی په کی ته واوت له گه ل هم دهوله ته بهر زده دا هه یه ، هه کاتی گه راپته وه بو کوردستان ، سا به هه ر فیلی بی ، هه لو خانمان بو دهر بار به وانه بکه و خوت سهری کاره که بگره ده ست . بی گومان هم کرده وه یه ت ده بی به مایه یی به زامه ندی پاتشاو بهر زبو ونه وی پله و پایه ت و سهری پیښه نازینت ده گاته ناسمان .

خان نه حمه د خان به هو ی زاویه تی پاتشاو ته ماحی حوکمرانی به وه به لینی دا که خواستی شا به جی بیښی و به م جوړه به دلشه وایی په کی زوړو خه لاتیکي گرانبه هاو به خششیکي فره وه له دهر باری سه فیه وی ترازاو به ره و کوردستان به ری که وت . کاتی گه یشته نه وی هه لو خان له میژبوو کوره بهر پیښه که ی نه دیتبوو ، وه کور وخی خوی لی نریک بو دوه به و په ری ناسو وده بی به وه رایان ده بوارد . خان نه حمه دخان که وتبو وه سهر نه و نیازه باوکی بگریخت و بو دهر باری له سفه هانی بنیری . خوی له پیامو اقرو لان و گه وره پیاوان نریک خسته وه و دهر وی خوشه ویستی و میهره بانی بو خسته سهر پشت . هه ریبه که یانی به پی پله و یلیه ی خوی به خه لانی گرانبه هاو و پزو به زه یی زوړه وه نرخ لی دنا ، تار وژیکیان هه لو خان کوړیکي بو کوره که ی رازلنده وه ، له و کوړمدا پیامو اقرو لان و سهرانی سهر له بهر هه مسوو کوگر دبر ونه وه . خان نه حمه دخان

سهركاره كهي راسپارد شيريني و نوقل و نه باتي زوري نه سفه هاني بو
 دانيشتوان هينا. تاده ميان شيرين كا. هه لو خان گورجي، له كاره كه
 گه يشت و دلي زور ناره حهت بوو. فهرمووي، به شيريني و فرو فيل
 ده مي منت له گوزالك نال تر كرد. گوايه ده ته وي، هه روا بهم
 زمانلووسي به چمك و داويني فهرمانره وايي به كه م له ده ست ده ريني؛
 كار گه يشته ناخوشي و كيشه و به ره و خان نه حمه د خان كوره كهي
 به جي هشت و له وي هه لبرا، چوو سواري نه سپه كهي بوو. له تهك
 هاوده ستاني دا له ده ره وي قه لا گير سايه وه و له دژي باوكي راپه ري و
 ده رووي مافي باب و فرزندني له خوي به جاري پيوه دا. قه ده ري له
 ده ره وي قه لا به شهرمه زاري به وه مايه وه. ئينجا له وگفت و به لينه ي به
 شاي دابوو، ده سته پاچه وه ستاو له ده شتي به ريني سه رگه رداني و
 روو زه ردني دا هه روا ده تلایه وه بو خویشي نه ي ده زاني چي بكا. . .
 هه لو خانيش له م ماوه به دا ده رگاي قه لاي داخست. ماوه ي گه ماروداني
 قه لا زوري دبريزه كيشا، له ناكام دادايكي خان نه حمه د خان ياساول و
 دژداراني قولله و بورجه كاني فربوداو له ژيره وه له گه ليان ده ستي تيكه ل
 كردو برياري دا له نيوه شه ودا ده ركه ي قه لا بكه نه وه تا خان نه حمه د خان
 پينه قه لا وه و كاري باوكي ته و او كاو فهرمانيكي له نه ستوي خرابوو
 جي به جي بكا. بوزا گه يانديني نه م موزده به مه لا به عقووبي، كه
 باوه گه وري مه لا عه باسي شيخولئيسلامه. ناره د كن خان نه حمه د خان
 و به گفت و به لينه ي خوش دلي خوش كرد. پاش نه وي مه لا به عقووب
 گه رايه وه بو ناو قه لا، پياويكي سه ر به هه لو خان بهم كه بين و به ينه ي
 زاني و راستي مه سه له كهي له خان گه ياند. هه لو خان به كسه ر فهرماني
 به ند كردني نه لا به عقووبي دا. بريار درا. هه ر بو سه بيني نه و روزه به

سهختی سزا بدری. چون خواوای فرمان له سهریسو، مهلا
 په عقوب وېژدی ته وانه یی، سهرله نیسواره که له شکری تاریکی
 هیرشی هینایه سهر ووشنایی خور، شاهه نشای مانگه له گهل سوپای
 ته ستیران دا هه لیان کرده سهر ووناسکی خوری تا وناک. خان
 نه حمه دخان به پنی ته می دایکی و پشت وانی خودای دادگر هاته بن
 قه لاکه و به یارمه تی په یزه ی به زه یی خودا و نه ند به ره و قولله کانی قه لا
 وه سهر که وت. بریکی له دل سوزانی ده ولت بو پاسه وانی ده رکه ی
 قه لا و بورج و بارو و وار شه کان هه ل بژارد. خویشی هاته ناو
 سهرای ده ولته وه، چو وه ناو حهره مسه راوه، له کاتیکدا هه لو خان
 باوکی له سهر جینگای حه سانه وه پالی دابو وه، خان نه حمه دخان
 له گهل چهنه د هاوراز یکی خوی دا هه لی کوتایه سهری و چاوی له
 مافی باوک و فرزه ندی پوشی و بالبه ستی کردو هه ره له و کاته دا له گهل
 چهنه د یاسا و لیکي نازا و چاونه ترسی دا ره وانه ی نه سفه هانی کرد. مهلا
 په عقو ویشی له به ند ره ها کرد و دلته وایی یکی زوری کرد. پاشر
 گه یشتی هه لو خان به دهر باری سه فیه وی ریز یکی زوری لی نرا
 خرایه ژیر ته و په ری چا ویری و به زه یی پاتشایانه وه. له کتیبه که ی
 خوالی خوشبو و مهلا محمده د شریف دا به م شیوه به باسی کراوه.
 هه لو خان پاش ته وه ی گه یشتو وه ته نه سفه هان به چهنه دین جور
 پیشواز و به زه ی شاریاری دلشاد کراوه و تا ته و وژدی مردو وه،
 وژدگاری ژبانی به و په ری ریزلی گیرانه وه به سهر بردو وه، به لام به
 پی نو و سینی خوسره و به گی به نی نه رده لان، هه لو خان پاش ته و
 هه مو و ریز و دلته وایی به زورانه ی که نه مه ییش ری و به سمی
 پاتشایانه و به وشتی خوسره وانه یه به خه لاتیکي زوره و هیان

ناردووه ته وه بو ولانتي خوۍ و بربار دراوه كه هه رگيز ده ست له كاري
فه زمانه وايي و هرنه دات و دووره پهريز بزي . (خودا هه ر بو خوۍ له
هه موو كاران ناگادار نه).

**له باره ی جیهانه وانیی خان نه همه د
خانسی کوری هه لو خان و
کورتیه یکه له سه ربرده ی نازایه تی و
که له میردیی نه و خودانه**

چون له سالی ۱۰۲ دا خانه نه حمه د خان بی نه شکه نهجه و نازار
بووکسی ولاتی به هزار نازه وه له باوهش گرت ، شنه ی خوش و
شادی به سه رگه وه و بچووک دا هه لی کرد ، بلیندو نه وی به بهزه ی
هه مه ته رزی ئاسووده بوون ، پساوماقوولان و ژیرهستان
سه رله بهر ، له سای لوتفی بی پایانه وه ، بهوپه ری شانازی
گه یشتن . ماوه ییکی زور له پیناوی کامه رانی و خوش گوزه رانی
خه لکی ولات دا تی کوشا . هه ربه که ی به پنی پله و پایه ی خوی
نازده کیشا . خزم و بیانی له لیشاوی ده هنده یی به هه رمه مندبوون .
داراو نه دارا له بهر چاوی په کسان و خوشه یست بوون . تا کاتیکی
که لکه له ی وه ده ست هیسانی ولاتی رومی که وته سه ر^(۱۸) و به
له شکریکی له ژماره ی ستیران به ده ر هیرشیکی توندو تیزی برده
سه ر تیره ی بلباسی شه رخوازو هه لی کرده سه ر مه لبه ندی نه و
به دناکارانه و ناوچه که یانی داگیر کردو نالای سه رکه وتنی هه ل کرد^(۱۹)

تیره‌ی بلباسیش پاش بیستنی ثم هه‌واله له شکرینکی له ژماره‌به‌ده‌ری کوکرده‌وو به هه‌زار ترس و سامه‌وه ده‌ستیان دایه شیر و تیر و ڕی‌یان له خان ئه‌حمده خان گرت و به‌ره‌و‌بری‌یان لی‌کرد. سوپای سه‌رکه‌وتووی ئه‌رده‌لان له ترسی ئه‌و میره ولات گیره، به پنی ڕی و‌ره‌سمی زگم‌اکی له خو‌بو‌ردووی یه‌که‌سه‌ر تیغی زاخاودراوی له کالان هه‌ل کیشاو به‌وپه‌ری پی‌باکی‌یه‌وه هه‌لیان کوتایه سه‌ر له‌شکری وه‌ک ده‌ریای به‌جوش و‌خروشی بلباس و به‌هیرشی مه‌ردانه‌و نرکه‌ی دلیرانه‌و ئه‌و سوپا له ژماره‌به‌ده‌ریان به‌زاندو سه‌ره‌نجام زو‌ره‌ی سه‌روک و یه‌که‌پاوانی ئه‌و هوزه کوژران و چه‌ندین له‌و کینه‌له‌دل و به‌دیرانه به‌دیل گیران و سه‌رشو‌رکران. هیندی‌کیش له‌وانه‌ی، له‌و ته‌نگه و چه‌له‌مه پرمه‌ترسی به‌ر‌زگار‌بیوون ژیا‌نیک‌ی سه‌رله‌نو‌ی‌یان وه‌ده‌ست هینایه‌وه‌و به‌ره‌و ولاتی خو‌یان گه‌رانه‌وه.

ب‌لباسه‌کان مال و کوچ و په‌سه‌ره‌وانی خو‌یان کوچ پی‌کردو له جی‌گای‌نکی سه‌خت دا، که له‌کاتی ئه‌م جو‌ره ڕینکه‌وتنه‌دا په‌نا‌گایان بوو، جی‌گه‌یر‌بیوون و ئه‌وانه‌ی له‌و شه‌ره‌دا به‌زیندو‌یتی ما‌بو‌ونه‌وه به‌ره‌و‌بری‌یان له‌ له‌شکری نه‌به‌زی ئه‌رده‌لانی په‌کان کردو ده‌ستیان به‌شه‌ر‌کرد. له‌ په‌که‌م هه‌له‌مه‌ت دا چه‌ند شه‌ر‌دیی‌کی ئه‌رده‌لانیان تخیلی زه‌وی کرد، سه‌ره‌نجام ئه‌رده‌لانی‌یه‌کان هیرش‌یک‌ی دلیرانه‌یان برده‌سه‌ریان و هیممه‌ت‌یک‌ی پیا‌وانه‌یان بو‌ته‌فرو‌تونا کرد‌نیان نواندو ئه‌و تیره شه‌رخ‌وا‌زه‌یان به‌جاری له‌ناو‌بردو دوا‌یان برینه‌وه. ب‌لباسه‌کان که چاویان به‌م حه‌شه‌وه‌ه‌نگامه‌یه‌که‌وت، هه‌ر به‌هه‌موو هه‌لاتن.

هەرچی دلیرانی ئەرده لآن بوون ئەسپی تیزرۆیان هینایە جوولەو
 دەسکەوتیکی زۆریان لە مال و سامانی ئەو بەدمەزەیان
 وەدەست هیناو لەوێرا ئەسپی عەزیمان تاوداو تا ئەو جینگە سەختە
 خۆیانیان نیدا قاتم کردبوو پێشمەیان شل نەکرد. چەندماررۆژی
 گەمارۆیان دان و بێی هاتوچۆو کاروباریان لێ بەستن تا بەم شیوەیە
 داویننی دان بەخۆدا گرتن و سەبریان لەدەست بەدن و واز لە
 لووت بەرزى بین و مل کەچی قوبوول بکەن. ئەگەرچی هوائی،
 هێرشەکەیان راگرت بەلام ئەم رووداوە لە هەموو کاتگای دلپانەو
 نەبوو. لەبەر ئەوەی پێگای بەوی گەیشتنی یەكجار سەخت و
 تووش بوو بواری شەڕو شۆریان نەبوو، لە سەرووبەرنانی ئەم
 کارەدا سەریان سوڕماو لەو دەشتەدا سەرگەردان مانهو. سەرەنجام
 رۆژنیکیان کە لەژێکی جوانی ژێرو زیرەکی ئەو تیرەیه ئارەزووی
 گەشت و سەیران دەکا. دەرووبەری سوپای سەنگەرو
 سوپەربوو. بەرێکەوت تووشی بوو بە تووشی کاربەدەستی
 خانەو، لێ پرسی هوی لێرە هەوارگرتیان لەبەرچی یەو ئەم هەموو
 خۆنامادە کردن و خۆسازکردنە لەبەر کێیه؟ کاربەدەستەکە لە وەلام دا
 گوتی (هوی هەوارگرتنمان لێرە ئەوێه پێگایان نییه و بێ پێوه کە
 زۆر تەنگەبەرەو بە ئاسانی توانی لێو دەربازبوونمان نێیه. ئەو
 ئافرەتە شەنگە بە تانوت و پلاریکی نازو عیشوێ نامێرەو، بوو بە
 باوەشینى بلیسەى ئاگرى نووژەیی و پکی خان. هەر دەم وەدەست
 فرمانی ئامادە بوونی لە شکری سەرکەوتووی داو چیرۆکی ئەم ژنە
 نیهادپاکەى لە نووکەووە بو سەردارانی سوپا گیرایەو. سەردارانی
 سوپایش دەسبەجی دەستیان لە گیانی خۆیان شۆشت و دەستیان

قلفی توندوتولی فه زلی خوداوهندی دوو جیهانه وه گرت و لاوانی
 خه نجه ربه ده ست به تیخی ئاوداره وه چاکی ئازایه تی یان لی هه ل کردو
 ده ستیان دایه شیرو رم و به یارمه تی خودای بی هاوتا روویان کرده
 سه ر لوتکه ی چیاکان و له نشیوانه وه به ره وه هورازان هه ل کشین و
 دهرووی شهرو شوپریان له رووی دژمنان هاویشه سه ر گازی پشت
 . ئه م تیره چاره به ده ئه م ههنگامه یه یان دیت ده سه به جی ده ستیان به
 شه ر کردو به ته قه کردن و گابه رد گلور کردنه وه تی هه لچوون و ئه و
 دلیره بوسته م ئاگاران به تیخ و تیرو ته و ره وه خو یان گه یانده
 سه نگه ره به سه مه کانیان و نیرو می یان له تیخ کیشان^(۲۰) و پاشماوه ی
 مال و سامانیان بوو به ده سه که وتی ئه و سوپا سه رکه وتوه وه له شکری
 زال بوو به دیل و یه خسیریکی زوره وه، له وه زیتر پشونه چوو به
 سه رکه وتن و زال بوونه وه گه رایه وه^(۲۱) . فه رمانره وایانی سابلآخ و
 مه راغو ئه و ناوچانه به بیستی ئه م سه رکه وتنه تی چه ندوچوون به
 دیاری و پیشکشی نایابه وه ده ستونه زه ر روویان لسه باره گای
 کردو ئه و په ری له خو بردن و خزمه تگوزاری خو یان نواند .
 سه رکاری خان ئه و ناوچه به ده ست هیندراوانه ی یه که به یه که
 به ره ورووی فه رمان ره و دلسوزه کانی ده ولت کرده وه . پاش
 دواپی هاتی کاروباری خان له و ناوه، به سه ربه رزی یه وه له رینگای
 کوپه و هه ریره وه به ره و ره واندزو عیمادی به دای کیشا چه ند که سی له
 کوپانی بارام به گه کوپی سورخاب به گه که پیشتر باسمان کردن و
 له سه رده می حوکه مرانیسی باوکی دا فه رمانره وایی ره واندزو
 عیمادی به یان پی سپردا بوو و به هوی ناسازی زورگوارو
 چاره نووسی په ره وردگاره وه له فه رمانره وایی که وتبوون و په ست و

سەر شۆر بیوون، به بهزهیی و نوازشتی خوسره وانه بهوه کۆی کردنه وه دوو سێ که سیکێ له سهر و که کانیان له سهر تهختی فرمانره وایی جیگر کرد. له ئاکامی بارانی بهزه بهوه چیمه نی دوو بار و زیان گه شه ی کردو له سای لیشاوی چاوی سیری به وهی تهلاری به شان و شکریان ئاوه دان بووه. ههروه ها به واندزی به قهره حه سه ن به گه و خوشناوی به خالید به گه و عیمادی بهی به عوسمان به گه سپاردو له سهر تهختی حوکمرانی چه سپاندن و ژهنگی پهستی و خواری له ئاوی تهی ده وله تیان سیری به وه.

له بهر ته وهی حه سه ن به گه له رووی شوخ و شهنگی و دلیری به وه له ئاکار په سندی و فەزل و کهمال و به وهشتی مهردایه تی و ئازایه تی دا له سه رووی ته وانی دیکه وه بوو، خه لات کراو به سه رکرده ی ته و هوزو تیره به هه ل بژیر دراو به گه و ره یی خوی فرمانره و او سه ره له بهری ته و بنه ماله بهی خه لات کردو تا ئیمر و کهیش که سالی ۱۲۶۲ ی کوچی به فرمانره وایانی به واندز وه چه ی ته و ن. ده گیر نه وه، تیره ی حه مه به شهید به گی وه کیل به به چه له ک، له چه ند سه ریکه وه، ده چیه وه سه ر خالید به گی میری خوشناو^(۲۲) له سه رده می فرمانره وایی خان ته حمه د خان دا هیندیکیان هاتوونه کوردستان^(۲۳) و به پله ی وه کیلی سه ره به رز کراون. پاش ته وهی خان ته حمه د خان کاروباری ناوچه ی بلباسه تی و به واندز و عیمادی بهی سه ره به رناو ئاسووده و سه رسووک بوو، بریاری دا هه ل کاته سه ر تیره ی داسنی و خالیدی. کاتی گه شته نزیککی ولاتی ته م تیره و هوزانه یه که سه ر له م هه لکردنه سه ره ئاگادار بوون و زور پیاوانه و به و په ری ئازایه تی و دلیری به وه هوزه کانی خوینان خه رکرده وه و بریاری

خەرمانی ھەسەن ئاباد بکوتن و دانەوئەلە کە ی خەرکەنەوہ . کە لەو
 رۆژانەدا سەربازە دلیرەکان ، پاشا پاشا کردنیکی زۆر و ماندو بوون
 خویان و ئەسپ و ولاغەکانیان پشووینیکی چاک بدەن و ئیکرا
 سەرتاسوودە بن . ئەوجا فەرمانی بە میرزاو نووسیارانی دا ،
 رووداوی ئەم سەرگەوتنەو راستی نازایەتی و بونیری لەشکری
 ئەردەلان بە دوورودریژی لە دەرباری ئەسفەهان راگەیین ،
 سەرەنجام ئەحمەد خان لە لایەن دەرباری ئەسفەهانەو بە پشتونی
 گەوھەردار و ئەسپی بەسەن و چەک و زینی زەربین خەلات کراو
 دنەدرا ، بەغدا داگیرکا . خان ئەحمەد خانیش پاشا سەرو بەرکردنی
 باری ئەو ناوچانە ی بە دەستی ھێنابوون ، لەشکری کردە سەر
 ناوچە ی کەرکووک و قەلاکە ی . ھەرچی تیرەو ھۆزی ئەو ناو
 ھەبوون سەرلەبەری خستە زێر قەلەمرەوی خۆی ، ناگەشتە
 دەورووبەری بەغدا . بەغدا ئەگەرچی شارێکی بەگجار ناوہانەو
 قەلایە کە ی زۆر سەخت و دژوارەو نیشتنی بەکانی لەو پەری توان
 نامادە ی دان ، بەلام گرتنی لەسەر دەمی ھیچ کەلەپاتشاییکی تاجدار ی
 نازاوا گەرناس دا سەری نەگرتووەو ھەرگیز ملی بو کەس نەداوە .
 ئەو نەدە ھەبە ، لەو سەرووبەندەدا ، چونکە دەبەدە ی نازایەتی و
 کەلەمێردی ئەو کەلەمیرە بەرگونی پێرو لاو کەوتبوو . خەلکی بەغدا
 وێرای ئەو ھەموو توان و خۆتە یار و نامادە کردنە ترس و سامینکی
 لەکێش بەدەری ئەو خودانە خوسەرە ونەژادەیان چوو بوو و دلەوہو
 ھەرچە نەدیان دەکردو دەکراند ، زاتیان نەدە کرد بەرەنکاری بن و
 لێ پاشا . ھەر وەکو لە سەرەتائەو بە ھەزار ترس و دلەلە رزەوہ
 ھێرشیکیان برد ، بەلام زۆری نەبرد وازیان ھێناو ملی پێک کەوتیان دا .

به پنی نووسینی مه لا محمه د شریف، ده رویش محمه د به گی
 سوباشی به غدایی، له دلی خوی دا مه یلی ملکه چی هه بووه، له بهر
 نه وه، نه م ریک که و تنه بوو به هوی دل به هیز کردنی سهریازانی
 نه ده لآن و پالپشتی بو سوپاگه ی و به م جوړه چوونه ناو قه لای
 به غداوه. له بهر نه وه ی که خه لکه که حه زیان له شهر نه بوو و
 شهر کردنیان له بهر نه وه ندی خویان نه ده زانی و سهریچی یان به مایه ی
 سهرلی شیوان و له ناو چوونی خویان ده زانی بو ریک که و تن هاتنه
 پیشه وه. که تخوداو خاوه ن پله و پایه کان و گه و ره پیاوان به
 دهس و دیاری به کی زورو گران بایی به وه هاتنه خزمهت و
 گوئی به فرمانی و مل که چی خویان له راستی ده ربیری. پاش
 به زامه ندیی هه ردوولاو شهر و شور کوژانه وه والی (دارالسلام) به
 خزمهتی جه نابی خان گه یشت و تانوپوی دلوزی و به کدلی خویان
 لیک رایه ل کردو چه ندین نه سبی که حبله ی ره سنی عه ره بی و
 که لویه لیک زوری گران بایی و چه ندین جوړ دهست و دیاری یان
 پیشکیش به خزمهتی کرد. نیشر به م جوړه سهرکیشی و یاخینی به
 گوئی فرمانی و مل که چی گه راو ناشنی جیگای ناکوکی و کیشه و به ره ی
 گرته وه.

هه ر بو سبه یسینی نه و روژه میری به خسته وه به خوشی و
 شان و شکو و ده بده به و سه نه نه وه ته شریفی گه یشته (دارالسلام) ی
 به غداو نه و سهرزه وی به پیروزه ی به فیری پی وقه ده می خوی
 شهره فمه ند کرد. له و کاته دا وه ربیری به غدایش چه ندین پیشکیشی
 شایانی بو خزمهتی هیناو له که ل نه میران و بهر پرسیارانی ده وله تیش دا
 که و تنه چاک و خوشی کردنیکی که م وگور. پاش چه ند روزی که

دهستی له کاروباری به‌غدا به‌تال بووو به هموو ئامانجیکی خوی
 گه‌یشت، به‌ره و ئه‌رده‌لان گه‌رایه‌وو و پسرولاوی به پنی و قه‌ده‌می
 پیروزی شادمان و دلخوشر کرد. میژو و نووسان ماوه‌ی ئهم
 سه‌فه‌ریان به جهوت سال له‌قه‌لم داوه. هه‌ر که ده‌نگ و پاسی گرتنی
 به‌غدا به شاعه‌باس گه‌یشت، شا له‌وبنه‌ماله‌یه به‌ژن و ژن خوازی
 نزیك بوونه‌وه‌ی به مایه‌ی شانازی و شان و شکو به‌رزبوونه‌وه‌ی خوی
 زانی و سه‌سه‌ره‌له‌نوی به ده‌س و دیاری گرانمایی و خه‌لات و نوازشت
 ده‌ربیرنی دلسوزانه پایه و نرخه‌ی هینده‌ی دیکه به‌رزکرده‌وه. ئه‌ویش
 به‌وپه‌ری توانیه‌وه فهرمانه‌وایی، به ئاره‌زووی خوی، له ولاتی
 پشتاو پشت بو به‌جیماوی دا به‌ریوه‌ده‌برد، تا ئه‌و رۆژی که شاعه‌باس
 فهرمانی خودای به‌جی‌هیناو به پنی گوته‌ی خودای گه‌وره «کل من
 علیها فان ویقی وجه ربك ذو الجلال والاكرام» گیانی به به‌هه‌شتی
 به‌رین شاد بووو شا سه‌فی جیگای ئه‌وی گرتنه‌وه.

شاسه‌فیش هه‌ره‌سه‌ره‌وه و ره‌وشت و ری و به‌سه‌می باوکی له‌سه‌ری
 ده‌روشت له‌گه‌ل خان ئه‌حمه‌د خان دا مایه‌وه. هه‌روه‌ها سورخاب
 به‌گی کورپی خان ئه‌حمه‌د خان که گه‌وه‌ه‌ری بوو له‌سه‌ده‌فی زه‌رین
 کولاه‌ده‌رچوو بووو له باوه‌شی شاعه‌باس دا گه‌وره بیو له‌سه‌ر
 یاسای کۆنسی باوکی خزمه‌ت و هاوده‌میی شاسه‌فیشی له
 ئه‌ستوگرتوو. شاسه‌فی چونکه نیشانه‌ی زیره‌کی و زانایی تیدا به‌دی
 ده‌کرد دلی لێ کرمی بووو که لکه‌له‌ی له‌ناو بردنی که‌وته که‌لله‌وه،
 تا رۆژی شاون‌ریدی خانی لور که پیشتر باس‌مان کرد، (به‌یارمه‌تی
 عومه‌ر به‌گی که‌له‌ور له‌شکری کرده سه‌ر ته‌یمورخانی مامی خان
 ئه‌حمه‌د خان و نیوان هه‌ردوو به‌نه‌ماله‌که له نوی‌زده‌وه تووشی کیشه‌و

دووبه ره کی بوونه وه). شاوردی خان چونکه رځ و کینه ی کونی له دلدا هه بسو، لم سرده مه دا هاته خزمتی شامه فی، پاش وتو یزکی دوو ردیز له هه موو بابه تی مه سه له که ی خسته دهستی شاوردی خانه وه و داوی راوتنه گیری لی کرد. نه و به دبه خسته به دناکاره، که هیشتا تالوی شمیری ناوداری دلیرانی نه رده لانی له زاردا مابوو، پی گوټ، سورخاب به گد لاوینکی ناکاره پهنده و نا بلنی پیاوه و خاوه ن نه قل و ناو زه. چندی به رموی ژیر و شیاره، سرباری نه مهش باو و بایرانی دهستی ده سه لاتیان له زور به ی ولات و ناوچه کاندرا در ژیر بووه و خویان به سر و ورو خودان زانیوه، نه نانه ت نه گهر خوی به خاوه ن هه ق و ماف بزانی به ندو بارتکی له گه ل سه لته نه ت و خیل افه ت دا بوو یه تی، هه قیه تی و به جی یه. له بهر نه وه ده بی به ههر ترخی بی تازو وه و ده رفه ت له ده ست نه چووه، به لاوینی له ناویری. نه م نه فسانه یی شاوردی خان چوو به میشکی شاوو ده سه جی فهرمانی چاو هه لکولینی داو میر غزه و بی سی و دوو چاویان هه لکولی و پیشانی شایان دا. پاش چهنده ماوه نی نه م خه به ره شو مه گه یشته خان نه حمده خان، په نا به خوا خان نه حمده خان له زیان یزار بووو به دم ناخ و شوخ و ناله و فیفانه وه نارام و شو قهری لی برابوو و خوی له چاو نه ده که وت و له وه سفی نه و نووری چاوه ی دا نه م چهنده به یته ی گوتو وه:

بی تو نه ی گیانی جیهان به م دلی خویناوی سه وه چ بکه م! له ناو بی چاوی تو نه ی چاوی دنیا بین چ بکه م!
بی گونا هه چاویان هه لکولیت.

کویرا بیم دایی بلنی منی بینچاره چ بکه م؟

سهره نجام به نه خوشی سه و داو ماخولان گرفتار بوو و ماوهی
 سالیکی ره به. سهره رای هزار داوده رمان و پزیشک و
 پزیشک کساری هیچ چاره سهریکی نه بوو. نه ناهت کار
 به راده بی گه پشت ناچار کوت و سنده میان کرد. ده گیر نه وه، یسماعیل
 به گی عنایه توللا به گه که له و سهره مه دا به پله و پایهی وه زیری
 گه یشتبوو به راوتنه گیری جوانی. له و ماوه مه دا خان له کوت و
 زنجیر دراپوو، نه و کار و باری ولانی ده گیر او هیچ که و کوو بی به ک
 نه ده که و ته کاری وه. تا پاش سالیک به یار مه تی خودای گه و ره خانی
 مه زن چاک بووه و به خونه اته وه. شاعیران میژووی نه خوش که و تی
 خانیان به حیسانی نه بجه ده تم که شیره تو مار کردو وه: « در غلط
 گشت ابله و مجنون » (۲۵)

پاش نه وهی له بی هوشی به به هوش هاته وه جاریکی دی دلی بو
 کاره ساتی کوره که ی به جوش هاته وه، سهره نجام، ناچار سهرینچی
 له شا سه فی کردو له گه ل سولتانی روم دا ریک که و ت و له ئیران
 ده ستی به تالان و برو کردو هه رچی به کی له و تالانه وه گیر ده که و ت
 دهی دایه هاوسه نگرانی خوی. خان نه حمده خان کرماشان و
 هه مه دان و گه و روس و ورمی و سه نقه ری گشت خسته سهر
 قه له سهره وی ولاته که ی و هه رچی ناوچه کانی ده و روبه ریش بوون
 سهر له به ری تالان کردن^{۲۶} هه رکه نه م هه واله به شا سه فی گه یشت،
 زال خان و سیاهوش خان که هه ردو و کیان له شاهه نریک بوون،
 کران به سهر کرده ی سوپا به ک له هه له مت و نه به رددا وه ک شه بولی
 جه یحوون و له بی شوماری دا له بیکوره و میرزو زودتر بوو بو له
 ناوبردنی شیری خان نه حمده د خان. خان نه حمده خان به بیستنی نه م

همواره به جاری رنگای سهرینچی گرته به رو لهشکری خوی
 خرکرده ووه خه بهری لهشکرکشی شای نیرانی راگه یانده دهرباری
 سولتانی عوسمانی و داوای کومه گد و بارمه تی کرد. له لایه ن پاتشای
 رومه ووه مه نوچه ر خانیکی به یاریموه هات. پاش رینگلوبان
 برینیکی دوورودریژو چهن دین قوناخ هه ردوولا له کن دهریلچه ی
 مهربان که هه میسه شونی شهرو لیکدانی نازایانی نیران و روم
 بوو، ده گزیه ک راچوون. نه و دوو لهشکره گه ووه و گرانه به
 توندوتیژی خروشان و بانگی و ان زلزله الساعة لشیء عظیم
 بهرگونی کهوت و شیرانی بیشه ی رک وکین ده ستیان دایه شیروتیرو
 هه لیان کوتایه سهریه کتر. له به کهم هیرشدا بی گونا هیکی زور له
 هه ردوولا سهریان تی داچووو سوپای قزلباش شکستیان هیناو
 هه لائن. نیرانی به کان که دبتیان سوپای دژمن له پشتیان وه یه و
 زونگاوو زه مه ندی مهربان له پیشیان وه یه و خو له رم و شمشیری
 پاله وانسانی مه بدانی شه ربواردن کاریکی له کیش به دهره و ری
 هه لاتنیان نی به و له و تی داچوونه ناتوانن خویان بزگارگه ن، ناچار
 به ته گیری زال خانی سهردار ده ستیان له گیانی خویان هه ل گرت و
 شمشیری کین و توله یان له کالان دهرکیشاو هه لیان کرده سهر
 سوپای خان نه حمده خان و لهشکری روم. له بهر نه وه ی سهرکه و تن
 به ده ست خودای گه ووه به ، شنه بای سهرکه و تن نالای نیرانی به کانی
 شه کانه ووه سوپای روم و لهشکری خان نه حمده خان ویل و
 سهرگه ردانی هه لدیری پهریشانی بوون و هیندیکیان به هزار
 فروقیل سهری خویان بزگارکرد. سهره نجام لهشکری روم به
 سهرشکاوی گه ربه ووه و خان نه حمده خانش له گه ل بری له

خه لکی کوردستان ره وانهی موسل بوون و هه ره لهو ساله دا فرمانی
خودای به جی هینا.

هه به ست

حه یف بو لاوی نه و شیره پیاوه
بو زوری بازوو و بو ده ست و بردی
نیستایش نه م زانی ئایینی نه م گیتی به چی به؟
که سی به نه مری تی دا نه زیا.

به راستی میریکی ئازاو دلیر و دل وریاو خودانیکی به دادو دهس
بلاو بوو. به ئاکاری جوان رازاووه به رهوشتی پهسند ناسرابوو. تا
بلنی پیاویکی به سه لیه بوو. ده گیر نه وه: جل و بهرگی کورده واری
که په کی له جل و بهرگی پیاوانه به، داهینانی دهستی نه وه. سه لین
په کی له جولاکانی نه سه فه هان پارچه شالیکی پینشکیش به سه رکازی
پاتشا کردبوو، چون خان نه حمه د خان لهو شوینه دا حازر بوو
دایانی نه ویش به سه لیه ی خوی کورده واری یانه هه ی دوو زیو
له بهری کردو هاته خزمه تی شاو هه زار جاریان ئافه رین ئی کرد^۷

سليمان خانى كورى مير عمه مه ددين **خانى كورى تيمورخان و** **چديد لايه زهينى له دهنگوباسى**

پاش نه ماني خان نه حمده خان سالي ۱۰۴۶ك سليمان خار
 هاته سر تهختي فرمانره وايي . سليمان فرمانره وايه كي ده هندو
 دهر يادل و خوش ناكار بوو . له نازايه تي و دليري دا بي هاوتا بوو . له
 كارو باري سر و كايه تي و گه وره يي دا خاوهن راو نه گيري خوي بوو
 . له گه ل هه موو خه لكى ولات دا هه ريه كه به يني پله و پايه ي خوي
 دلي راده گرتن و له گه ل زيرده ستاني دا زور چاك بوو . مه يلى زاناو
 خوينده واري زور بوو . به شي زوري كاتي به خودا پهرستي يه وه
 به سرده برد . ده گير نه وه : مير عمه له مه ددين خان كورى تيمورخان له
 سرده مي فرمانره وايي خان نه حمده خانى كورى هه لو خان دا كه
 ناموزاي يه كتر بوون په ناي وه بهر سولتان مورادي روم بردووه .
 كاتي رږزي خوي هات هيچ كارنيكي نه ووتوي رانه په پراڼدو
 له ده رباري سولتاني روم دا دنيا ي روښني به جي هشت . سليمان
 خانى كورى ، ماوه يني له خزمه تي خان نه حمده خان دا گوزهراني
 كرد چونكه له زور به ي شهر و شور به كاني خانه نه حمده خان دا
 نازايه تي و كه له ميردايه تي و پياوه تي نواند بووو نيشانه ي گه وره يي و
 مه زنايه تي له بهنگ و پروودا به دي كرد بوو . هه ر له بهر نه مه لي
 پرينگايه وه و يستي سا به هه ر دهك و ده هويه بي له ناوي به ري .
 سليمان خان كه سوينسه ي نه وه ي كرد خان نه حمده خان چ

نیازیکی خرابی له دل دایه ، له ناکاو رووی له دهرباری شا سه فی
 کردو ماوه فی له وی به هزار ناخوشی وهختی به سهربرد . تا شا سه فی
 به نیازی گوی ډاکیشان و مل که چ کردنی رومیان که له ئیره وان
 بوون ، له پسته خسته وه به ره و نه و ناوچه یه جمی . له کاتی
 گه مارودانی دژمن و شهر و شوردا سلیمان خان به تنها ته سپی
 نازایه تی تاوداو هملی کرده سر ئیره وان و چند که سیکي له نازیایانی
 روم سهر پرانندو له خاکی سهر شوروی و خواری دا گه وزاندنی و پاتشا
 بهمه زوری ریزلی ناو پله و پایهی بهر زکرده وه .

پاش مهرگی خان ته حمده خان له لایه ن دهرباری ته سفه هانه وه
 خه لاتی فرمانره وایی نه رده لانی پی سپر دراوه و به ره و ویلا یه ت
 چووه و به فرمانی پاتشا قه لاکانی زه لم و پالنگانی وزیران کردو وه و
 له سه نه نده چ که نه و سهرده مه گوندی بوو به ناوی سینه و جیگای
 تیره ی که فش زه رینه بووه و هم تیره یه ش به ره چه له ک ده چنه وه سهر
 تووس و نه وزه رو^(۹۹) ئیستایش ژماره ییکی زور له نه وه ونه ویره ی نه م
 بیه ماله یه ماونه وه و له و په بری چه رمه سهرنی روزگاردان .

سلیمان له م شوینه دا بناغهی چندین خان و مان و مزگوت و
 فیرگهی لی داوه و شاره که به نگ و رووی شارستانی تی گه راوه و
 له و روزه و تا نه مرو پسته ختی والی به مه زن و پایه داره کانی نه رده لانه .
 چون جیگسای ناوه دانی یه که له شوینه کانی ده و روبه ری
 بلنید تره وه . ناو بو ډاکیشان ی کاریکی هاسان نه بووه ، سهر نه جام
 ناویکیان که ئیستا به ناوی پل به ند به ناو و بسانگه به شینوه ی
 و شترگه روو سهریان خستوه و ناویان گه یاندو وه ته شاره که . دوی
 فرمانره وایی نه و ، ناوه ډوکه ی خراب بووه . تا حه سه ن علی خان

له سالی ۱۲۱۰ دا، هه‌ڕبه‌و شیشه‌یه‌و له‌و ڕینگه‌یه‌وه ئاوه‌که‌ی
 سه‌رخستوه‌و گه‌یانده‌و یه‌تیه‌ نیه‌نده‌ی فه‌رمانه‌ره‌وایی یه‌که‌ی .
 زۆربه‌ی له‌م ئاوه‌ ئاوه‌خۆنه‌وه . پاش چهند سالی به‌سه‌ر
 ته‌ی په‌ر به‌وونی فه‌رمانه‌ره‌وایی سلیمان خان دا سولتان مو‌راد^(۳۰)
 خۆنکاری ڕۆم، به‌ له‌شکرینکی گه‌وره‌و گرانه‌وه، بو‌ داگیرکردنی
 به‌غدا بزووت و توانی ئه‌و قه‌لای وه‌ك ئیره‌مه‌ له‌ ده‌ست ئیرانی‌یه‌کان
 ده‌رئینه‌وه . پاش ئه‌م سه‌رکه‌وتنه‌ خوسره‌و پاشای وه‌زیر نه‌عه‌زم به‌
 له‌شکرینکی گه‌وره‌وه‌ هه‌لی‌کوتایه‌ سه‌ر قه‌له‌مه‌روی ولاته‌که‌ی
 . خوسره‌و پاشا پاش چهند قوناخی گه‌یشته‌ سه‌ر سنووره‌کانی ئیران
 و ڕۆم و له‌گه‌ل له‌شکری قزلباش دا به‌شه‌ره‌هاتن و له‌و شه‌هانه‌دا
 سه‌رکه‌وت . دوا‌ی ئه‌م شه‌ره‌ ناوچه‌کانی زه‌لم و شاره‌زوورو
 شارباژێر و قه‌ره‌داخی خسته‌ سه‌ر قه‌له‌مه‌روی خۆی و له‌و سه‌رده‌مه‌وه
 ئه‌و ناوچانه‌، تا ئیستا به‌ به‌شی له‌ ولاتی ڕۆم داده‌نرین .

ئیتیر به‌مه‌ سلیمان خان به‌ فه‌رمانه‌ره‌وایی کوردستان و
 ده‌وروبه‌ری داکه‌وت و ماوه‌ی ۲۲ سال به‌ فه‌رمانه‌ره‌وایی یه‌وه^(۳۱)
 خه‌ریک بو‌، به‌لام له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که‌ سه‌ر سنووره‌کانی به‌ ده‌ست
 ڕۆمه‌وه‌ به‌وون و سلیمان خان توانستی ئه‌وه‌ی نه‌بوو به‌ره‌نگاریان
 بێته‌وه، شا سه‌فی لئی به‌گومان که‌وت، بو‌ ئه‌سفه‌هانیی بانگ کردو
 نه‌وینی هیشه‌وه‌و نه‌یه‌شت جاریکی دیکه‌ بو‌ کوردستان بگه‌رینه‌وه،
 هه‌ر له‌وێ مایه‌وه . تا فه‌رمانی خودای یه‌جی‌هینا . به‌ قسه‌ی
 مه‌لامحه‌مه‌دی، لا‌بردنی سلیمان خان له‌ سه‌رده‌می شاعه‌باسی
 دووه‌م دا بووه^(۳۲) (خودا هه‌ر خۆی ئاگاداره‌).

کەلب عەلی کوری سلیمان خان

پاشا لاڤردنی سلیمان خان مرید وەیس سولطان کە فرمانەرەوای کەلهوڕ بوو و پایە ی سەرپەرشتی کردنی ناوچە ی ئەرە لانیشتیان پێ سپاردبوو، نە ی هیش ت بیانی پێ باوینە نیو ولاتی ئەرە لان. ئەم مریدو وەیسە بو کەلب عەلی خانی کوری سلیمان خان تی کەوت و کەوتە تکاوتکاتاری فرمانەرەوایی کە ی باو باپیری پێ بسپێرنەو. سەر بارە ت بەو کە مریدو وەیس لە دەر باری سە فەو ی دا خاوە ن ریزو پلە و پایە ی بە رز بوو و لەم لایە نەو لە پیشتر بوو، ئەم بو تی کەوتنە ی سە ری گرت و کەلب عەلی لە سالی ۱۰۶۸ دا فرمانەرەوایی کوردستانیان پێ سپارد و لە لایە ن دەر بارەو بە خە لاتیکی زۆرو فرمائی حوکمرانی ئە یالە تی کوردستانەو بەرە و ولانە کە ی گە راپەو و چو وە سەر تە ختی حوکمرانی کەلب عەلی خان پیاوینکی دل چاک و راستگۆ و سینە چاک بوو. لایینکی پێ ڕک و کینە بوو. مروینکی بە بە زەیی و بە وە فا بوو. میرینکی خو وەرە وشت جوان و میهرە بان بوو. فرمانەرەواییکی دلسۆزو دەم و دوو شیرین بوو و لە زمان لووسی و قسە خو شیی و دە وڵە ت زۆری و شان و شە و کە ت فرە یی دا لە هە موو فرمانەرەوایان لە پیشتر بوو (۳۳) لە رۆری گەنجینە و نە خە یە و زیر و زیوا لە ناو ولات دا بە ناو بانگە بوو.

بهلام سهره‌رای نهم هممو سهره‌وت وسامان و شان وشک‌وو
 هه‌یت وه‌ووته له بده‌یی و دلاوایی و ده‌سبلاوی دا لاواز و بی
 ده‌ست و ببرد‌بوو و ده‌رووی ده‌سبلاوی له‌رووی که‌س هه‌رگیز
 نه‌ده‌کرده‌وه. نهمیش له ره‌فتار و ناکاری پاشایان نایه و ناوه‌شیت‌وه و
 ناکاریکی په‌سند نی‌یه و ری‌وره‌سمیکی ناشیرین و دزیوه. له
 سهره‌تای فرمانره‌وایی که‌لب‌علی‌خانه‌وه حوکومه‌تی مهربوانی
 به فرمانی به خوسره‌وخانی برای سپاردو ناوچه‌ی سه‌قزی به
 زوراوی کوری و ناوچه‌ی هه‌ورامانی به سانه‌کانی خوی داو
 میره‌وه‌بیشی کرد به هه‌مه‌کاره‌ی پالنگان و سه‌فی‌خانی سولتانی
 کرد به فرمانره‌وای جوان‌روو محمه‌مد سولتانی گه‌لباخی و هممو
 پیاوه‌گه‌وره و ماقوله‌کانی دپکه‌ش له خزمه‌تی دا کاروباری دیوانیان
 به‌ری‌وه‌ده‌برد و به‌و‌پری‌ریک و پیکی و دلپاکی و ده‌سپاکی و یه‌ک
 زمانی به‌وه‌نهرکی سهرشانی خویان به‌جی ده‌هینا. کاتیکی خه‌لکی
 کوردستان له شا‌باخی‌سوون و ده‌رگای سهریچی و یاخی‌گه‌ری و
 بی‌فرمانی‌یان له‌دژ به‌رپرسیارانی ده‌ولت خسته سهرگازی پشت ،
 به دیاردی ده‌رباری نه‌سفه‌هان که‌لب‌علی‌خان بو‌گوی راکیشانی
 نه و کومه‌له یاخی‌یه به‌خوکه‌وت و له‌شکریکی گه‌وره‌وگرانی به‌ره‌و
 جیگای مه‌به‌ست به‌ری‌خست. هوزی یاخی‌بوو سهریکیان بزواندو
 له پیشان هه‌روگبفه و لاف و گه‌زافیکی زوربان به‌بادا ، پاش سووکه
 شه‌ریک‌نالا‌ی سهرکه‌وتنی که‌لب‌علی‌خان شه‌کایه‌وه. کاتیکی
 نیشانه‌ی شکستیان لی به‌دیارکه‌وت ده‌ستیان له به‌ره‌نگاربوون هه‌ز
 کرت وریی هه‌لاتن و قووچاندنیان ره‌برکرت. نه و سهره‌ره‌پاش
 کوی راکیشانی نهم هوزه ناوچه‌ک‌هی داگیرکردو له ریک‌خستنی

ناوچه که دا کوششیکې زوری به خه رج دا . پاشان به یارمه تیی خودای
به دادو به ده ست هینانی سرکه و تنه وه گه رایسه وه بومرکه زی
ته یاله ته که ی خوی . کارامه یی و لیزانی و ررنگی له کن شا ده نگي
دایسه وه به قه درزانی و نوازشتی زور ، به رانبه ر به م سرکه و تنه ،
سهر به رز بوو . که لب علی خان له ماوه ی ۲۲ سال دا به و په ری
سهر به خوینی په وه له کوردستان حوکمرانی به سهر بردووه . تا روژی
خوی ها تووه و گیانی پاکی به ره و به ههشت رویشتووه.^{۳۴}

نهرمانره وایسی خان نه حمده خانسی دووه م و **له ده ست دانی نهرمانره وایسی** **له بهر بقی نه زموونی و لقی نه زانی**

کاتی که لب علی خان له دنیای ناپایه دار به ره و کوشک و
سهرای نهری ره ختی کوچی هه لبه ست خان نه حمده خانسی دووه می
کورې له جیی دانیشته . و امه شهووره هیند ده سیلاوو سه خی تبع
بووه ، هه رچی سه روه ت و سامانیکی باوکی وه ختی خوی کوی

کردبووه، نهو بی ناوهزه له مهودایینکی زور کورت دا سه‌رله‌به‌ری
 به‌فیروداوه. سه‌خاوت و ده‌هنده‌یی هه‌رچه‌نده‌ ئاکارو به‌وشتی میرو
 سه‌روه‌رانه به‌لام نه‌م میره هه‌رگیز نه‌و ده‌سبلاوی به‌ی له‌جینی خوی‌دا
 به‌کار نه‌ده‌هیناو زور بی‌جی بوو. چاوی له‌ ری و به‌سمی گه‌وره‌یی
 پو‌شپوو و خوی له‌ پینداویستی پله‌وپایه‌ی میرایه‌تی گیل کردبوو.
 زور به‌ی کاتی به‌ راب‌سازدن و له‌بی ناگایی‌دا به‌سه‌رده‌بردو هه‌میشه
 خه‌ریکی هاو‌نشینیی سه‌رسه‌ری و هه‌یج و پو‌وچ و له‌گامان بوو.
 نه‌وی خوی به‌ پیاو ده‌زانی لئی دوورکه‌وته‌وه‌و که‌سی وای به‌ده‌وره‌وه
 نه‌ما بو‌نی پساوته‌ی و گه‌وره‌یی‌ینکی لئ‌بی، به‌لام ویرای نه‌وش له
 ده‌سبلاوی و به‌خشنده‌یی‌دا وینه‌ی نه‌بوو. له‌ نیو خه‌لک‌دا به‌ ناوی
 خانه‌زه‌رینه به‌ناو‌وبانگه‌ بوو. له‌به‌ر نه‌وه‌ی به‌ کاروباری
 فه‌رمانه‌ه‌وایی به‌که‌وه‌ی که‌متر خه‌ریک بوو، خو‌سره‌وخانی مامی به
 ده‌رفه‌تی زانی، به‌هه‌ری له‌ بارودوخی بشنوی ولات و له‌خو‌رایی
 سامان به‌فیرودانی خان نه‌حمه‌د خانی دووهم وه‌رگرت و به‌ تۆمه‌تی
 یاخی‌بوون لئی خست و خوی له‌ جینی بوو به‌ فه‌رمانه‌ه‌وا هه‌رکه
 فه‌رمانی فه‌رمانه‌ه‌وایی وه‌رگرت هه‌ر بو‌شه‌وی له‌مه‌ریوانه‌وه‌ چوو بو
 سه‌ه‌و، ده‌مه‌وبه‌یانینکی زوو گه‌یشته ئه‌یاله‌ت و ده‌سه‌جی خان
 نه‌حمه‌د خانی گرت و به‌ کو‌ت و وزنجیره‌وه‌ بو‌نه‌سه‌هانی
 به‌ری‌کردو خوی بوو به‌ فه‌رمانه‌ه‌وای ولات.

خوسره و خانى كورى سايتمان خان

كاتى له سالى ۱۰۸۹ ى ك دا خوسره و خان چووه سهر تهختى
فرمانبره وايى، به نازار و نه شكه نجه دان و سته مكارى گيانى خهلكى
هينايه كونه لووتيان و دهرووى هموو بزيوو گوزه ران و
به رتيوه چوونيكى له هزارو دهسته و سانان پيوه داو بناغى زولم و
زورى دامه زارند و چه سپاند. بانگى دستدرېزى و سته مكارى به
گوڼى ژيړده ستان دا راهيست و سامانيكى، خان نه حمده خانى
برازى له سهر و به ندى فرمانبره وايى دا به خهلكى كوردستانى
به خشيوو، به شق و تى هه لدان و ريسوا كردن و هزاران
چهرمه سهرى، لى سهندنه وه. به دناكارى و به دزمانى به نه دنازه يى
گهيانده درنده به درنده يى خوى نه ي گه يشتووه تى. گه ووه و بچووك
گيانيان هاته كونه لووتيان، ناچار سكالاو گله و گازيان برده بهر
دهزبارى سهره وى. خوسره و خانيش نه ي كرده نامهردى ليسان
وه دهست هات و به زمان لووسى و هزار فرت فيل و دهك و ده ههر.
نهو خهلكه ي له دهستى چووبوون بو شكات، دل دايه وه و به درو
دهله سه هلى فريواندن و له گهل قورچى به كى ده ولت دا گه رانديه و
بو جينگاي خويان. هيشتا چهند روزى به سهر رووداوه كه ده
تى نه په رى بوو، وردوباريك گه رايه وه سهر دوخى جازانى و دد
كرده وه به زولم و زورو سهرله نوى ژيړده ستانى و هزاله هينا و نكر

ستم و زورداری له ولات بهردایه وه بلیسه ی گه یشته حله له ی
 ناسمان. خه لکه بی چاره که دووباره. ناچار روویان له ده رباری
 نه سفه هان کرده وه و په نایان وه بهر ده رگای شاسلیمان بردو که و تنه
 لی پارانده ی. شایش به بیانویه که وه خوسره و خانی بو نه سفه هان
 بانگه کرد. کاتی به خزمه تی گه یشت زور به توندی گله یی لی کردو
 هه رچی زولم و زورو به دره فتاری په کی کردبوو به رووی دا دایه وه.
 خوسره و خان که و تنه غوزر هینانه وه. ده ی و یست به سویندو
 در ووده له سه و فیشال و. شادل نه رم کاو له کرده وه گانی پیووری. شا
 زوری لی تووره پیوو. نه ور وژه به ره لای کرد، بو نه وه ی سه ینی له
 مه سه له که بکولینه وه. شکات که ره کان وایان زانی خوسره و خان
 جار یکی دیکه دیسان شا فریوده دا وه ک جاران ده چینه وه سه ر
 کار و باری فره مانره وایی خوی و نه مانیش هیچیان له هیچ. له بهر نه وه
 خویان له نه خوشخانه ی شا قایم کردو له وئی مانیان گرت.
 خوسره و خان که نه خه به ره ی بیست تووره بوو. له کاتیک دا شا بو
 سه پیرو سه فاو را ووشکار چوو بو ی، خوسره و خان هه لی هینا، فره مانی
 به پیاره گانی خوی دا، خه لکه که ی بینه لا. نه وانیش هه لیان کرده
 سه ریان له قوشخانه و له وئی تیک گیران، سه ره نجام کار به شه ر
 که یشت وله هه ردوو لا خه لکیکی زور براینسدار سوون و چهنده
 که سیکیش له ده ست و پیوه ندانی شا براینسدار سوو و گیران.
 باش گه رانه وه ی شاو خه به ره پی گه یشتنی، فره مانی کوشتنی
 خوسره و خان به جی هیند را.

دانی تهیموورخانی ناجورلوو به جی نشینی والی له نه یاله تی کوردستان

پاش کوزرانی خوسره و خان، شاسلیمان خانی سه فهوی تهیموور
خانی ناجورلووی له تهك سكالاکه راندا، له سالی ۱۰۹۳ یك دا به
پلهی سه ره رشتکار ره وانهی نه یاله تی نه رده لان کرد.

تهیموور خانی ناجورلوو ریځگای ره فتارچاکی له گهل
پاوماقوولانی ولاته که دا گرته بهرو هموو خهلکی ناوچه که ی له
خوی دلخوش و رازی کرد. روزگاری به هزاران چاکه له گهل
خهلکی کوردستان دا به سه ربرد. ماوهی شش سال به خوشی و
نوازشه وه له گهل خهلکی ولاندا و پاوماقوولان و مه زنان دا زور
دوستانه جوولایه وه و گهردی چی به له بیزاری و نیگرانی له و پاوه وه
. له پووی که سی نه لیشت و خهلکه که ناسووده و سه رسووک
روزگاری خویان به سه ربرد. له پاشان لایرا.

خان نه همه دانی دووهم بوجاری دووهم

پاش نه وهی تهیموورخانی ناجورلوو شش سالی به پلهی
سه ره رشتکاری کوردستان به سه ربرد و ثلای نیوان ته بایی و ره فتار
چاکی له گهل چاک و خراب دا هل کرد، شای سه فهوی
داکیرکردنی نه زمانه وایی به کی له بنه مالهی نه رده لان که میراتگری

فرمانره‌وایی کوردستان و نه‌وان زیندوو که‌ره‌وی نهم ئاورگه‌ن
 به‌دزی رَی‌وِره‌سمی پاتشایان زانی^(۳۱) خان ئه‌حمه‌دخانی دووباره
 به‌وپه‌ری ریزه‌وه گه‌رانده‌وه سهر‌فرمانره‌وایی ئه‌یاله‌تی کوردستان و
 خان^(۳۲) ئه‌حمه‌د خانی دووهم پاش جیگیربوون و دامه‌زران و
 فرمانره‌وایی به‌ده‌سته‌وه‌گرتن دووباره ملی له‌رابواردن و
 که‌مه‌رخه‌می نایه‌وه‌و زوری گوی به‌کاروباری ولات نه‌داو
 زوربه‌ی کاتی به‌راووشکارو خانووبه‌ره دروست کردنی بی‌سوودو
 نامه‌حکمه به‌سهربرد، ته‌نانه‌ت لهم باره‌وه هینده‌ی چاو‌تر‌ووکانی
 وچانی به‌خوی نه‌ده‌دا. ده‌گیرنه‌وه که‌زیاد له‌سی‌صه‌ت که‌س له
 پیاوماق‌وولان وگه‌وره‌و مه‌زنانی ئه‌یاله‌تی کوردستانی کردبوو به
 بازه‌وان و خوسره‌و به‌گی، که‌یه‌کی بوو له‌وبنه‌ماله‌یه‌و هه‌میشه
 بریکاربوو، کرد به‌میرشکارو بی‌لی بران خه‌ریکی راووشکار بوو.
 ناوبه‌ناویش خه‌زی له‌گول چاندن ده‌کردو به‌م کاره‌وه‌و خوی
 خه‌ریک ده‌کرد. به‌م جو‌ره‌ پینج سالی دیکه‌ی له‌ئه‌رده‌لان
 فرمانره‌وایی کرد، تا‌شا سولتان حوسه‌ینی سه‌فه‌وی له‌سالی
 ۱۱۰۵ ی‌ک دا‌هاته‌ سهر‌ته‌ختی پاتشایه‌تی ئیران و خان ئه‌حمه‌د
 خانی دووهمی لا‌بردو محمه‌د خانی کو‌ری خوسره‌و خانی، که‌له
 نه‌سه‌هان داده‌نیشت کرد به‌فرمانره‌وای ئه‌یاله‌تی کوردستان و بو
 دامه‌زاندن و چه‌سه‌پاندنی زور‌تی‌کوشا.

فرمانده وایی مه‌مه‌د
خسانی کوری خوسره و خان و
به‌ره‌نگار بوونی له‌گه‌ل له‌شکری
بابان دا

پاش ئه‌وه‌ی شا سولتان حوسه‌نی سه‌فه‌وی بوو به‌شای ئیران،
 میرنشینی کوردستانی ئه‌رده‌لانی به‌مه‌مه‌دخانی کوری
 خوسره‌وخانی ئه‌رده‌لان سپارد. له‌سه‌رده‌می فرمانده‌وایی ئه‌ودا
 سلیمان پاشای بابان^(٣٠) له‌به‌ر سپاو له‌شکرو زیر و سه‌روه‌ت و سامان
 زوری له‌خوبایی بووو له‌شکرینکی له‌ژماره‌ی ستیران زیتر پیکه‌وه‌ناو
 له‌ولاتی رۆم و ئیران ده‌ستی به‌تالان و برۆ کردو ده‌نگی
 یاختی‌گه‌ری و سه‌رپنجیسی به‌گونی خه‌لکی هه‌ردوو ده‌وله‌ت
 راگه‌یانند. له‌پیشان له‌شکرینکی زۆر گه‌وره‌وگرانی دزی والی
 به‌غدا ئاماده‌کرد. پاش شه‌روشه‌ریکی زۆر والی به‌غدا بریاری
 داگیرکردنی میرنشینی ئه‌رده‌لانی داو به‌و سپاو له‌شکروه‌ به‌سه‌ر
 سنووره‌کانی ئه‌رده‌لانی دا داو به‌که‌م هه‌نگاو هه‌وارمان و مه‌ریوان و
 سه‌قزی داگیرکرد. تهرخان به‌گی کوری زۆراب سولتانی کوری
 که‌لب‌عه‌لی‌خان که‌ والی سه‌قزو سیاکو بووو هه‌روه‌ها ئیبراهیم
 کوری میر ئه‌سکه‌نده‌ری که‌ گه‌وره‌ی مه‌ریوان بوو کوشت.

سه‌ره‌نجام، هه‌ركه ده‌نگوباسی هیرشی سلیمان پاشا بو سه‌ر
 میرنشینی نه‌رده‌لان به شامولتان حوسه‌ین گه‌یشت، له‌و رووداوه
 دلگیربوو بو له‌ناو بردنی نازاوه‌که‌ی سلیمان پاشا یه‌کسه‌ر عه‌باس
 قولیخانی قاجاری کرد به سه‌رداری سوپاییکی گه‌وره‌وگران و بو
 یارمه‌تی سوپای نه‌رده‌لانی نارد. هه‌ركه له‌شکری قزلباش و^{۳۷}
 له‌شکره‌که‌ی نه‌رده‌لان گه‌یشتنه‌هه‌ریوان، سلیمان پاشای بابان
 به‌وپه‌ری نازایه‌تی و دلیری‌یه‌وه هه‌لیکوتایه سه‌ر دژمن. له‌روژی
 نویه‌می «محرم الحرام»ی سالی ۱۱۱۱ ى ک دا شه‌ر گه‌رم بروو هه‌ر
 له‌سبه‌ینی‌وه تا ئیواره به‌وپه‌ری گه‌رمی‌یه‌وه دریزه‌ی کیشا، به‌لام
 هیچ لایه‌کیان به‌سه‌ر نه‌ولاکه‌ی ترا زال نه‌بوو. بو سبه‌ینی که
 ریکه‌وتی ده‌یه‌می مانگی «محرم الحرام»ی سالی ۱۳۱۰ بوو
 دووباره شه‌ره‌که هه‌لگیرسایه‌وه وه‌کو نه‌ره‌شیر دوو له‌شکر
 هه‌لیان کرده سه‌ریه‌ک. سلیمان پاشا له‌ئه‌سپه‌که‌ی هاته‌خوارو
 به‌وپه‌ری مه‌ردایه‌تی‌یه‌وه ملی له‌شه‌ر ناو زور سوارچاکی ناوداری
 گلاندو له‌ناو برد. به‌لام سه‌رکه‌وتن چونکه به‌ده‌ست خودا خویه‌تی،
 نه‌ک هیز ی بازووی نازاو دلیران، شنه‌ی زال بوونی له‌شکری
 عه‌باس قولیخان هه‌لی کردو نه‌وان سه‌رکه‌وتن و له‌شکره‌که‌ی سلیمان
 پاشا به‌زی و زور له‌سه‌ر کرده‌کانی بریندێل‌کران و کوژران و
 هیندیکیشیان به‌دیل گیران. نه‌وه‌ی ماشه‌وه به‌هزار شه‌ره‌شق
 گیانیان قوتار کردو خویان گه‌یاندوه قه‌له‌مه‌وه‌ی ده‌وله‌تی عوسمانی.
 قاسم سولتانی هه‌ورامی دوا ی شه‌ره‌که، سه‌باره‌ت به‌دژمنایه‌تی و
 رکه‌به‌ری‌یه‌کی پیشتر له‌گه‌له‌بنه‌ماله‌ی نه‌رده‌لان دا هه‌ی بوو، له
 رووی ناپاکی‌یه‌وه به‌سه‌رداری قزلباشه‌کانی گوت: سوپای

ئەردەلان لە كانگای دلەو لەگەڵ بابانەكان دا شەریان نەكردو لەبەر زۆر ھۆ لە ژێرەو دەستیان تێكەڵ بوو ھەرگیز پەربەدەل شەریان نەكردو ھ.

عەباس قولىخانى قاجار، سەردارى سوپاكە، كە بە زیاد ئوغلۇ بەناووبانگە بوو، پەروای بەو درۆدەلەسەو دەم ھەلبەستەنەى قاسم سولتان كەردو لە پەكان موى پەپ بوو، سەرى زۆر كەسى بى تەوانى لە موسولمانانى سە پەرائندو مەنارەينكى لە كەللەسەريان ھەلجنى و كەللەى قاسم خانى ھەك بەيداخ لە سەر مەنارەكە چەقاند. ھەرچى يەكى تۆكەى ھەر ئەو دەدورى يەو.

لەو كاتەدا كە شەپ لە نىوان ئىران و پەرم دا بەردەوام بوو، حوسەين پاشاى والى بەغدا بۆ تەوان چاك كەردنى ھەردوو ولات بۆ كەركوك. سەلمان پاشاى بابان كە لە ھەردوو دەولەت ياخى ببو پاشا و تەويز لەگەڵ والى بەغدا چارەنۆسى خۆى لەو ھەدا دیت، كە عوزر بۆ دەربارى عوسمانى بىنئەو ھەلىان نەزىك كەوئەو ھە. پاشا ئەم پەرواوە دەربارى ئەسفەھانىش عەباس قولىخانى لە سەر كار لا بەردو حوسەين خانى لورىان كەرد بە سەاسالارى لەشكرەكە. سەردارى لور ھەركە بى ناپە خاكى شارەزور بە سەرو پەنەلاكى ناوچەكەى دا داو كەوتە زولم و زۆر و پەروا پەرووت كەردنىان و زەوى و زارى ھۆزى بلباسى ھەموو داگیر كەردو ھەرچى يەكى لە دۆى بوون و مەسبونەو تا ناوچەى ئاكوو قەندىلى ھەلبەرىن. پاشا جى بەجى كەردنى كاروبار سەركەوتەوانە بۆ ولات گەرايەو ھەزاران ئافەرىن كرا. ئەنجا پاشا ئەم كەين و بەینە جىھانگیر سولتانى كورەى كەلب عەلى خانى ئەردەلان، كە ھەمیشە بۆ تەيك تەپاندنى

دام وده زگای دهوله تی محمه مد خانی نیهادپاك له پاریزدابوو، له گهل
 خوسره و خان كهوته غوز رهینانه وه، دهی ویست به سوتندو در ووده له سه
 شادل نه رم كاوله كرده وه كانی بیووری. شا زوری لی تووره بیووو
 . نه و روزه بهر له لای کرد، بوئه وهی سه بیلی له مه سه له كه بکولینه وه.
 شکات كه ره کان وایان زانی خوسره و خان جار یکی دیکه دیسان شا
 فریوده داو وهك جار ان ده چینه وه سه ر کار وباری فرمانره وایی خوی و
 نه مانیش هیچیان له هیچ. له بهر نه وه خویان له نه خوشخانه ی شا
 قایم کردو له وئی مانیان گرت. خوسره و خان كه نه م خه بهر هی بیست
 تووره بوو. له کاتیک دا شا بوسه یروسه فاو راووشگار چوو بوو،
 خوسره و خان هه لی هینا، فرمانی به پیاوه کانی خوی دا، خه لکه که ی
 یته لا. نه وانیش هه لیان کرده سه ر یسان و له له قوشخانه و له وئی
 تیک گیران، سه ره نجام کار به شه ر گه یشت و له هه ردو و لا خه لکیکی
 زور بریندار بوون و چنه د که سیکیش له ده ست و پنه و ندانی شا
 بریندار بوون و گیران. پاش گه رانه وهی شاو خه بهر پی گه یشتی،
 فرمانی کوشتی خوسره و خان به جی هیندرا.
 محمه مد دخان زیگیای دوور ودریزی نه سفه هانی گرت بهر و له وئی به هه ر
 فرو فیئل و په لپ و بیانو وینك بوو محمه مد خانی هه لفراندوله
 فرمانره وایی نه یاله تی نه رده لانی خست.

فرمانده وایسی محمدهد خانی گورجی له سنه

پاش نهووی به دوو زمانی پیاوخر اپان محمدهد خانی والی له پله و
پایه ی به رزه و سهره و ژیر بووه و سووک و ریساوا بوو، له سالی
۱۱۱۳ یك دا شا حوسه پنی سهفه وی محمدهد خانی گورجی پاش
نهووی گه پشته مهرکه زی نه یاله ته که ی دهستی به بنیات نانی
کاروان سهر او مزگهوت کردو چاکی ناوهدان کردنه و هی ولاته که ی
لی هه ل کردو نه من وئاسایشی چه سپاندو ژیر دهستانی کامهران و
ئاسوده کرد. به فرمانی شا حوسه یین له پال بازاره کونه که ی دا، که
نه مریله شوینه که ی دا ئاسه واری نه ماوه، کاروانسهرایه کی دوو نهومی،
اگه زه وی به که ی هی مه لا عه بدولکه ریمی قازی بوو، دروست کرد.
کاروانسهراکه به هه ردو و نهومی که و هی بریتی بوو له شهست ژوورو
چاوخان. سه بارهت به وه که کاروانسهراکه له سهر نهو زه وی به دروست
کرا بوو، کاروباری سهر په رشتکردن و چاو دیری به که ی به جه نایی
قازی سپردرا، خودای لی رازی یی. قازی، سالانه، دهرامهت و
دهسکه وتی خوی و کاروانسهراکه ی، به پنی حیساب وهرده گرت و
دهرامه تیکی له و دهرامه ته به ناوی هه تی مولکانه وه بو خوی لی گل
دهدایه وه و هه رچیشی لی ده مایسه وه بو ناوهدان کردنه و هی ته کیه و
مزگهوت و خانو و به ره خه رج ده کرد. محمدهد خان له بهر نهووی

فرمانره وایی ئه یاله ته که ی ماوه ی سنی سال به ده سته وه بوو، به دخواو دوو زمانی لی وه کنه که وتن و له کن شایان بوتی چاند که له مه زه بی دوازه ئیمامی وه رگه راوه و بووه به سووننی مه زه ب و مه زه بی شافعی به مایه ی بزگاری له دنیا و قیامت داوته قه له م. شا به م خه به ره زور دله نگ و نیگه ران بوو و به کسه ره له فرمانره وایی کوردستانی لا برد.

فرمانره وایی هه سه ن عه لی خانی کوری محمه د موئمین خانی ئیعتیماد و دده وله

پاش لا برانی محمه د خانی گورجی شا سولتان حوسه یینی سه فه وی هه سه ن عه لی خانی کوری محمه د موئمین خانی ئیعتیماد و دده وله ی کرد به والیی ئه رده لان و والیی تازه چوو بو مه رکه زی ئه یاله ت. هه رکه گه یشته ئه یاله ته که که وته په ره و به ره و پیدانی مه زه بی دوازه ئیمامی و له پیناوی به زور شیعه یه تی سه پاندندا نازاری خه لکه که ی زور ده دا. له ئاکامی ئه م به فتاره ی خه لکه که زوریان رک لی بووه و سه ره له به ریان له سه ره ئه وه گیر سانه وه له کار بخری و هه موو به کیان گرت و له دژی ئالای بیزارییان لی هه ل کردو زوری نه خایاند له ناکا و شه ر به تی مه رگی نوشی. ئه م پساوه له سالی ۱۱۱۶ ی ک دا بوو به فرمانره وای کوردستان و له سالی ۱۱۱۸ ی ک دا مرد.

ده کیرنه وه، رۆژیکیان بو گهشت وگوزار و سهیران چوو بو و بو
 شاخه کانی ناویسه^{١٣٨}، له گهرا نه وه دا رینی که وته سه ره مر قه دی پیری
 که نه مر و ناوی به پیر عومه ر رۆشتوه، له مجبوره کانی مر قه ده که ی
 ده پرسى: ئه م مر قه ده هی چ زاتیکه؟ مجبوره کان له وه رام دا، ده لێن
 : ئه مه مه قامی سه یید عه بد و سه مه د ناویکه له کورانی ئیمام مووسای
 کازم. ئه و یی ئه قله که ئه م قسه یه ده بیی، ده ست به جنیودان ده کا،
 ده لئی: ئه م مر قه ده مر قه دی پساویکی گه و ره ی ئایینی نی یه، ئه مه
 گلکۆی کابرایه که به ناوی پیر عومه ره و ئیتر له وه ل ده بری، به ره و شار
 ده گه رینه وه. هینشا نه گه یشتبو وه قه راخ شار، له پر زریکه ییکی کردو
 که وت. دایکی به عه له دا وان پهی گه یشت، به لام چ بیینی پساوه له یه کبیته
 ده یگوت: پیر عومه ر له بن ده ستی دام. ئیتر ده سه جی گیانی ده رچوو.
 ئه م پساوه کوردستانی به جاری له کو ت و زنجیر به ها کردو له لانیکی
 سه ره سووکی و به حه تی دا هیو راند.

ئه وه ی شایانی با سه، هیندی که س له و پر وایه دان که ئه و مه قامه
 گلکۆی کو بری ئیمام مووسای کازمه که به ئیمام عه بد و سه مه د
 ناو و بانگی ده ر کردو وه. هیندی که سی تر بر وایان وایه که مه قامی پاکی
 عومه ری کو بری عه لی یه، هه زار درو و دیان له سه ره بی. خودا خوی له
 هه موو شتی ئاگاداره. خوالی خوشبو و ئه مانو لا لا خانی والی کوردستان
 گیانی به به هه شت شادیی، له مه قامی ئه و مه زنه دا مر گه وت و
 باره گاییکی به شکۆی دروست کردو مر قه ده که ی تازه کرده وه و
 حه وشه که یشی فره وان تر کرده وه. ئیستا ژماره ییکی زۆر فقه یی و مه لا له
 ژیر سینه به ری باره گای ئه و مه زنه دا شه و و رۆژ به خویندن و
 ده ر زوده و ره وه سه ره گه رمن.

فرمانده وایسی حوسهین علی به کی کوره که ی تری نیعتی مادودده وله

کاتی حوسهین علیخان کوچی دوایی کرد حوسهین علیخان برای له
جینگه ی دانیشست. ثمیش به هوی ده مارکرژی مهزه بی یه وه له دژ
خه لکی کوردستان راه وستا. خه لکی کوردستانیش ملیان بو نه داو
سهریان بو شورنه کرد. سهره نجام کاریکی وایان کرد که له لابرندی دا
سهرکه وتن و دهریان کرد. پاش ثم پروداوه ماوهی ههژده مانگ
که یخوسره به گد به پله ی سهرپرشتکار له جی داندراو کاروباری
له یاله ته که ی پی سپردرا.

عباس قولیخان

پاشی لابرندی بیگانه، عباس قولیخان کوری محهمه د خان
کوری خوسره و خان به نی شه رده لان که ماوه ییک له دام وده زنگای
سه لته نه تی سه فه وی دا کاروباری گه وری پی سپردرا بوو به
فرمان ره وایی له یاله تی کوردستان داندرا. ثم ذاته له و سهرده مه دا که
پله و پایه ی ته و او به رز بیو وه له سهرده مینک دا که میره یسی ته فغانی
یاخی بیو و ناژاوه که ی کوره که ی عه بدوللاخان له قه نده هار و هرات
هه لگیرسابوو له گه ل سهر داریکی تر دا له شکر نیکیان برده سهر ته و
سنو و رانه و له شهر و شوردا ته و پهری ناژایه تی و گه رنای و مه ردا یه تی
نواند بو و له م پرو وه خزمه تیکی شایانی به جی هینا بو و بیو و به
جی نافه رین و پیوه نازینی شا. عباس قولیخان له سالی

۱۱۲۲ یك دا، بهرو ئه یاله تی کوردستان به پری کهوت. به پی نووسینی خوسره و به گد پرو دواوه که ی مورادوه یس له ناوچه ی قنده هارو نه و نازایه تی به ی نه و میره که له میرده نواند بووی، له و کاته دا بووه، که عهباس قولیخان فرمانبره وای نه یاله تی کوردستان بووه. به لام هه ر نه م قسه به ی به که میان له راست ده چی. سه بهارت به وه ی خه لکی کوردستانی نه رده لان ماوه یك بوو له زیسر زولم و زور و ستمی فرمان به واکانی بیگانه دا بوون و له نه من و ناسایش بی بهش بوون. له ته هی دله وه پیشوازیان له هانتی کردو له سای فرمان به وایی نه ودا زور سه رسووک و ناسووده بوون و کار و باری خه لکه که سه بهارت به بشیویی رفدگار گوج ببوو به لام سه رله نوی به گد که و ته وه و به حهت بوون.

عهباس قولیخان هاوهی حهوت سال به و په پری سه ر به خویی به وه فرمان به وایی کرد، تا نه و رفدیه میره یسی نه فغانی له ناوچه ی قنده هار و هه رات و خوراسان دا ملی له سه ر پیچی نا. شا سولتان خوسه یینی سه فه وی بو له ناو بردنی نازاوه و بشیویی به که داوای له عهباس قولیخان کرد له شکری له دلاوه ران و نازایانی نه رده لان خه رکه ته وه و له بیگای به به وه خوی بگه یینته سوپاکی. له شکری نه رده لان کانی گه یشته تاران بریار د را ده ست له م سه فه ره هه ل گرن و که رانه وه بو کوردستان. نه و پرو دواوه بوو به مایه ی دلگیری شاو بیه و بر وای له بهاره ی عهباس قولیخانه وه گورا. عهباس قولیخان عهلی فولیخانی کوری زوراب سولتان، که له سوره و توره ی که لب عهلیخانی والی بوو. به وه تاوان ساز کرد، که نه و بووه به هو ی پاشگه زبوونه وه ی له شکری نه رده لان له کومه ک کردن به سو پای شا

حوسهینی سهفهوی . لهم بارهوه وای دهر بری که عملی قولیخان کوری
 زوراب خان له بنهوه له گهل خهلک دا دهستی تیکهل کردووه و
 پیاوماقوولانی له شکره که ی فریخداوه له و خزمه ته په شیمان بوو ته وه . نم
 قسه به له دلی شا چه سبی وبروای به وه هیند که عملی قولیخان پیاونکی
 ده سره وه به ده سه لاته . له بهر نه وه فرمانی فرمانره وایی بو ده رهینا

عملی قولیخان

چون له سالی ۱۱۲۹ی ک دا عملی قولیخان بی یارمه تی و ده سگیری
 خهلک چووه سه ر ته ختی حوکمرانی باو و باپیرانی خهلکه که ی لهم
 چاره نووسه نه زه لی به سه رسام کرد و دنیا هم مو له م کاره واقیان ورما
 . ده لنین زور به ی کاتی خوی له دینی شه خله ی سه ر به ناو چه ی
 خوږ خوږه له و په بری ده سکورتی و بی چاره یی دا به سه ر بردووه . نم پیاوه
 سه ره رای نه وه ی له باریک دا بو و خیری پی ده شیاو جی به زه یی بو و
 هه رگیز په نسای بو هیچ که سی نه بردووه دهستی له هیچ لایه ک
 پان نه کردو ته وه . ته نانه ت له بی چاره یی دا به راده ییگ گه یشتبو و .
 خهلکی شه خله به زه یی پان پیدا ده هاته وه و همیشه دنه یان ده دا بو نه وه ی
 ژیان و گوزه رانیکی چاتر بو خوی دابین بکسا . نه ویش وه لامي
 راسته فینه ی خهلکه که ی ده دایه وه . ده ی کورت . حودای گه و ره هیند
 توانایه بیهوی له شه خله ییش پله و پایه ی به رزی پی ده به خشی و گه و ره ی
 ده کا .

به پنی نووسینی مهلا محمهده شریف، دهرویش محمهده به گی
 سوباشی به غدایی، له دلی خوی دا مهیلی ملکه چیی هه بووه، له بهر
 نهوه، نهه رینک کهوتنه بوو به هوی دل به هیزکردنی سهربازانی
 نه دهلان و پالپشتی بو سوپاکه ی و بهم جوړه چوونه ناو قه لای
 به غداهه. له بهر نهوه ی که خه لکه که هه زیان له شهر نه بووو
 شهر کردنیان له بهر نه وهندی خویان نه ده زانی و سهرینچی یان به مایه ی
 سهرلی شیان و له ناو چوونی خویان ده زانی بو رینک کهوتن هاتنه
 پیشه وه. که تخوداو خاوهن پله و پایه کان و گه وره پیاوان به
 دهس و دیاری به کی زورو گرانبایی به وه هاتنه خزمهت و
 گوی به فرمانی و مل که چیی خویان له راستی ده ربیری. پاش
 به زامه ندیی هه ردوولاو شهر و شور کوزانه وه والی (دارالسلام) به
 خزمهتی جهنابی خان گه یشت و تانوپوی دلسوزی و به کدلی خویان
 لیک رایه دل کردو چهن دین نه سپی که خیله ی به سنی عه ره ی و
 که لویه لیک زوری گرانبایی و چهن دین جوړ دهست و دیاری یان
 پیشکیش به خزمهتی کرد. ئیتر بهم جوړه سهرکیشی و یاخینی به
 گوی به فرمانی و مل که چیی گه راو ناشتی جیگای ناکوکی و کیشه و به ره ی
 گرته وه.

هه ر بو سبه پنی نی نهو روزه میری به خسته وه به خوشی و
 شان و شکو و ده به ده به و سه نه نه وه ته شریفی گه یشته (دارالسلام) ی
 به غداهه نهو سهرزه ی به پیروزی به بهری پی و قه ده می خوی
 شهره فعه ند کرد. لهو کاته دا وه زیری به غدایش چهن دین پیشکیشی
 شایانی بو خزمهتی هینا و له گه ل نه میران و بهر پرسیارانانی دهوله تیش دا
 کهوتنه چاک و خوشی کردنیکی گه رم و گور. پاش چهن د روزه ی که

سهره تاوه . هیچ لایه کیان به سهر هیچ لایه کیان دا سهر نه که وت .
 سهره نجام به لوتفی پهر و ردگاری داوهر ندرده لانی په کان سهر که وتن و
 ئالای سهر که وتنیان به رز کرده وه (نصر من الله وفتح قریب) و هوزی لور و
 بهختیاری تووشی شکانیکی پس هاتن و به سهرشکاوی و
 زهره روزیاریکی زوره وه هه لاتن . ئازاو دلیرانی ندرده لانی نه بیان کرده
 نامه ردی دویان که وتن ، به بونهی سهختی و دژواری شوینه که یانه وه
 سهرله نوی خویان کو کرده وه و جاریکی تر له دژله شکری ندرده لان
 راپه رین . ئازایانی کورد به و په پری له خو بو رنده وه وه نه ره شیر
 هه لیان کرده سهر لور و^{۳۹} بهختیاری و ریگای هه لاتنیان لی گرتن و
 ژماره ییکی زوریان لی کوشتن . سهره نجام هیچ چاره په کیان به دهسته وه
 نه ماله ئه مان خواستن به و لا وه و سهر کرده و گه و ره کانیان به خه لات و
 پیشکیشی گرانمایی به وه هاتن بو خزمه تی عه لی قولیخان و رینی
 مل که چی و گوی به فه رمانی یان گرت بهر . عه لی قولیخانیش
 فه رمان ره وای لورستانی له گه ل سهره ک هوز و پیاو ماقوولانی لوردا ،
 له ته که چند نه فه ری له خه لکی کوردستان نارد بو ده رباری سه فه وی به
 ناوی عه لی قولیخانه وه له شاپارانه وه و به بنی واتهی قورستانی
 پیروز (والکاظمین الغیظ والعافین عن الناس) داوای لی بوردنیان کردو
 شایش به خشین و تکاهی عه لی قولیخان قوبوول کردو لوره کانی
 به خه لات گرانمایی به وه نارد وه بو ولاتی خویان . عه لی قولیخان پاش
 ئه وه ی بو کوردستان گه رابه وه له بهر توند و تیریی ئاکاری و زمان پیسی
 خوی زور به ی پیاو ماقوولان و ناسراوانی ندرده لان له گه ل
 ده رویش به گ و حوسه بین به گد مامویی ده ستیان تیکه ل کردو له دژی
 وهستان . عه لی قولیخان توانی به ره نگار بوونیانی له خوی دا نه ده بنی ،

ناچار هه لات و پرووی کرده قه لای پالنگان و له وئی جیگیر بووو داوای
 یارمه تی و پشتگیری له خانه پاشای بابان کرد، خانه پاشایش بوسته م
 به گی جافی "۴" له گهل هوزه که ی دا به یارمه تی یه وه نار دو هه ردو ولا
 بر یاریان دا شه ربکه ن . برنی خیر خواو خوداناس که وئنه نیوانیانه وه ،
 سه ره نجام هه ردو ولا رینک که وئنه وه . نه م رینک که وئنه زوری
 نه خایاند، خه لک و خواو ردین سهی کوردستان له تاو توندوتیژی و
 زمانپسی عه لی قولیخان گیانیان گه پشته کونه لووتیان وله
 فه رمانره وایی یان خست .

مه باس قولیخان بو چکاری دووه م

چون له سالی ۱۱۳۲ ی ک دا خه لکی سنه له عه لی قولیخان دلیان
 ره نجاو له فه رمانره وایی یان خست، عه باس قولیخانی کوری محمه د
 خانیان دووباره به فه رمانره وای ولات دانایه وه .

هه ره وه ها عه لی قولیخانیش فه رمانره وایی سه قزی پی سپیدرا، تا
 نه و کاته ی نه فغانی یه کان و ئوزه به گه کان له ولاتی تیران دا ده ستیان به
 ده سد ریزی کردو زور به ی ناوچه کانی سه ره به قه له مره وی سه فه وی یان
 داگیر کرد . له م سه ره و به نده دا، له عه لی قولیخان داواکرا به سوپای
 نه رده لانه وه به ره نگاری سوپای نه فغان بیی . به لام له به ره نه وه ی
 ده سه لاتی نه فغانی یه کان ته و او به ره ی سه ند بووو زور به ی

قه‌لاوقه‌لایچه‌ی ئه‌وولاته‌یان به‌زۆر هینابووه‌ ژیر ده‌سه‌لاتی خو‌یان و
 له‌شکرینکی زۆریان پێک هینابوو، عه‌باس قولىخان و نازایانی
 ئه‌رده‌لان، سه‌ره‌پای ژماره‌زۆری‌یان، ده‌ستیان له‌گبانی خو‌یان
 شوشتبوو و زۆر مه‌ردانه‌یش هاتبوونه‌ به‌ر مه‌یدان، نه‌یان توانی هیچ
 کاری جێ به‌جێ بکه‌ن و هیچیان بو‌نه‌کرا ناچار گه‌رانه‌وه‌ بو‌ولانی
 خو‌یان و بوون به‌قه‌شمه‌ر او به‌رتیزوته‌شهری چاک و خراب که‌وتن .
 لهم سه‌روبه‌نده‌دا ئه‌فغانی په‌کان پتریان بێ داگرت و دایانه‌ سه‌ره‌رویی و
 به‌جاری ئێرانیان داگیرکردو شا شولتان حوسه‌پیان له‌ تیغی بێ
 دادی کیشاو کوشتیان و له‌ ولانی فارس و عیراق و خوراسان دا بوون
 به‌فه‌رمانه‌روا . سه‌روکه‌کانی سوپاوپاشا عوسمانی په‌کان که‌ له‌سه‌ر
 سنووره‌ کانی ئێرانه‌وه‌ نزیک بوون و به‌ده‌سه‌لات بوون، له‌ ده‌رباری
 عوسمانی‌یان راگه‌یانده‌، که‌ ئێران به‌جاری ویران بووه‌و بێشه‌و
 بێشه‌لانی بووه‌ به‌لانه‌ی ئوزبه‌گه‌ و ئه‌فغان . ئه‌گه‌ر بێت و له‌لایه‌ن
 ده‌وله‌تی عوسمانی به‌وه‌ری بدری ئه‌وانیش ئه‌وناوچانه‌ی له‌ خو‌یانه‌وه‌
 نزیکن له‌ ئێران داگیرده‌که‌ن . سولتانی عوسمانی داوخوازه‌که‌یانی
 په‌سندکردن و دنه‌ی دان تازووه‌ داگیریان که‌ن . ئه‌وانیش په‌کسه‌ر به‌
 له‌شکرینکی زۆره‌وه‌ په‌لاماری قه‌لاوقه‌لایچه‌کانی ئێرانیان داو
 هه‌موویان داگیرکرد . سه‌ر له‌شکرینکی به‌ناو و بانگی ناوچه‌ی ئه‌رزهرۆم
 قه‌لایچه‌کانی په‌ریقان و شیروان و مووش و وان و هه‌موو ناوچه‌کانی
 نازربایجانی، تامه‌راغه‌و خه‌مه‌سه‌ داگیرکرد . پاشاکانی بابان و عیراقی
 عه‌ره‌ب سوودیان لهم هه‌له‌ وه‌گیرکه‌وت . ناوچه‌ی ئه‌رده‌لان و
 کرماشان و هه‌مه‌دان و یروجه‌ردو نه‌اوه‌ندو گه‌رووسیان له‌ ماره‌ ییکی
 کورت دا داگیرکردو فه‌رمانه‌روای خو‌یانیان له‌سه‌ر قوتکردنه‌و . خه‌

محمد بنده پاشای بابان له سالی ۱۱۳۶ ی ک دا هه لیکرده سهر نه رده لان و
 داکیری کردو برو به فرمانبره وای. عه بیاس قولیخانیس له م شهر و
 نه برانه داکوژرا. زوری نه برد. نه محمد پاشا کرماشانی گرت و بوو به
 فرمان بره وای نه وی. له وسه رو به ننده دا که ئیران داگیر کرا بوو.
 پاشاگانی عوسمانی گه ماروی همه دانیان داوگرتیان. پاشا گرتنی
 نالانیان کردو زوری به دانیشتروانیان گوشت و ژن و منداله کانیان به
 دیل بردن. به لام چون ریگی دیله کانی همه دان له نرده لانه وه
 تی ده پیری مه لاهه بدولکه ریمی فازی چ به به ها. چ به تکا
 لئی وه رگرتنه وه. به وانه ی ولاتی خویان کردنه وه. له بهر نه وهی که ده وله تی
 سه فه وی بهر وکزی و که نه فتی و نه مان ده چورینه فغانی به کان له
 خوراسانه وه تا فارس و بهی و عیراق ئیرانیان داگیر کرد. رووسه کانیش
 نه یاله تی مازنده رانیان داگیر کرد. عوسمانی یش برؤا وای ئیرانیان
 خسته ژیر فرمانبره وایی خویانه وه. خانه پاشای بابان که سهر به
 ده رباری عوسمانی بوو. پاشا وه ده ست هینانی ناوچه ی سنه.
 مه لاهه بدولکه ریمی فازی بورا که باندنی موزده ی سهر که وتنه کانی و
 وه ده ست هینانی مووچه و یارمه تی بوئاوه دان کردنه وهی مزگه وت
 و خانوو و بهر کانی سنه. به وانه ی ده رباری سولتانی عوسمانی کرد.
 مه لاهه بدولکه ریم که گه یشته ده رباری سولتان په یامی خانه پاشای
 را که یاندی ده رباریش مه لای ناوبرای به نه ولاتی زور و زوه نده وه
 سهر بلیند کردو به وپه ری نوارشته وه کردی به مفتی کوردستان و
 که رایه وه بو ولاتی خوی. له سالی ۱۱۳۸ ی ک دا له و جیکایه ی که نیستا
 باخیکه و نمرونه ی به هه شنی به رینه و نزیکی کوشک و ته لاری
 مه رکه زی سیرنشینه و به فیرده وس به ناو و بانکه. قوتاخانه ییکی بنیات

ناوله مهوداییکی کورت دا پاشای بابان هر کهم وکسووری ییکی
 هه‌ی بوو، ته‌واوی کردو هینده‌ی دیکه‌ی وه‌سهرناو مناره‌ییکی جوانی
 لی دروست کرد، تا سهرده‌می فرمان ره‌واییی پرشانازیی
 نه‌مانوللاخانیش هر مابوو و من بوخوشم دیتم. نه‌مانوللاخان له‌به‌ر
 نه‌وه‌ی بوونی ثم مناره‌و ناسه‌واره‌ی به‌مایه‌ی سهرشوریی نه‌رده‌لانه‌کان
 ده‌زانی ویران و خاپووری کردو داری به‌سهر به‌ردیه‌وه نه‌هیشتم.

چون ده‌وله‌تی نادرشا له‌رۆژه‌لانی ئیرانه‌وه‌نه‌ستیره‌ی پرشنگی‌داو
 شاتاماسبیش که له‌وسهر و به‌نده‌دا نیوی که‌وتبووه نیونیوانه‌وه، نادر
 قولی نه‌مه‌ی به‌هل زانی و کردی به‌بیانووه‌ده‌سپنجک بوخوی و توانی
 ئیران له‌چه‌نگالی بیانی رزگارکاوه‌به‌له‌شکر نیکه‌وه‌به‌ره‌نگاری پاشا
 عوسمانی‌یه‌کان که کرماشان و سنه‌و همه‌دان و کوردستانیان داگیرکردبوو
 بووه‌و پاشا شهر و شور و عوسمانی و بابان به‌زین و هه‌لاتن و
 له‌شکره‌که‌ی نادرشا سهرکه‌وت^۱، زور به‌ی پیاوفاقولانی کوردستان
 له‌و شهره‌دا کوژران و له‌ناوچوون و به‌شیکیشیان له
 کوت و زنجیردران. خوسره‌و به‌گی موشی و مه‌لاعه‌بدولکه‌ریمی قازی
 له‌ناو کوژراوه‌کان دا بوون و هه‌روه‌ها محهمه‌د علی به‌گی وه‌کیلش
 له‌ناوله‌کوت و زنجیردراره‌کان دا بوو. له‌سالی ۱۱۳۲ ی ک دا
 له‌شکری پیروزی نادر شا هاته‌ناو سنه‌وه. نادر شا محهمه‌د قولی به‌گی
 وه‌کیلی، که له‌نیو به‌ندکراوه‌کان دا بوو، بانگ کردو لئی پرسسی؛ که‌سی
 له‌بنه‌ماله‌ی نه‌رده‌لان ماوه‌شیاوای فرمانره‌وایی بی، تا پله‌و پایه‌ی
 فرمان ره‌وایی باو و باپیرانی بی بپیردری؛ محهمه‌د قولی به‌گ
 سوپحان ویردی خانی کوری محهمه‌د به‌گی ده‌ست نشان کرد،
 گوئی. هر نه‌وده‌توانی نه‌م کار و باره‌له‌نه‌ستوی حوی بگری نادر

شایش نیوبرای کرد به فرمان ره‌وای کوردستان و ئه‌یاله‌ته‌که‌ی
پی‌سپارد.

سوبحان ویردی خان

سوبحان ویردی خانی به‌هه‌شتی پینش وه‌ی عوسمانیه‌کان ناوچه‌کانی

ئیران داگیرکن، له‌ ناوچه‌ی ئه‌سفهندئاباد خه‌ریکی به‌ریسه‌بردتی

مولکه‌کانی باووباسیری بوو، به‌لام له‌ سه‌روبه‌ندی حوکه‌مرانی
عوسمانیه‌کان دا، حوکه‌مرانی ئیسه‌فهنداباد و گه‌روس‌وجه‌سه‌ی له
ئیران، له‌ لایه‌ن عوسمانیه‌کانه‌وه‌ پی‌سپیردراو نازناوی سوبحان
ویردی پاشای پی‌به‌خشاو له‌وسی ناوچه‌یه‌دا بوو به‌ فرمانره‌وا.

به‌ فرمانره‌وای کوردستان و ئه‌یاله‌تدو گه‌یشه‌ پله‌وپایه‌ی خوی
سه‌رسنووره‌کانی قایم کردو دای‌مه‌زاندنه‌وه، هه‌لی‌کرده‌ سه‌ر
نازربایجانش، نه‌وینشی وه‌ده‌ست هیناونه‌من و ئاسایشی تیدا
چه‌سپاند. له‌و ناوچه‌یه‌ زور نه‌مایه‌وه، رووی‌کرده‌ خوراسان. شا
تاماسبیش که‌ که‌وتبووه‌ سه‌ر که‌لکه‌له‌ی کیشوهرگیری و له‌ دله‌وه
ده‌ی‌ویست هه‌ر خوی به‌که‌ سواری مه‌یدان پی، به‌ ته‌ما ی
وه‌ده‌ست هینانی ناوچه‌کانی نازربایجان، رووی له‌ ناوچه‌که‌ کرد.
به‌لام له‌ به‌ر پی‌سه‌روبه‌ری و که‌م ته‌دبیری، پاش ئه‌وه‌ی له‌گه‌ل
عوسمانیه‌کان دا به‌شه‌ره‌ات، هه‌چی به‌ هه‌ج نه‌کردو ناچار

له گه لیان دا رېك كهوت و نهو شوي نه دی گرتبو ويانه وه، كهوتنه وه دهست
 عوسمانی په كان. له و سرده مه دا خالید پاشای بابان، برای خانه پاشا به
 له شكره كه په وه هلی كرده سر نه رده لان و داگیری كردو له سالی
 ۱۱۴۴ ی ك دا حوكم رانی نه و ناوچه په یی گرتنه دهست. سوبحان ویردی
 خان پاش دوو سال له فهرانره وایی خوی شارده وه و به مال و سامانه وه
 هه لات بوناران، بو چاوه روانی كردنی نادرشا. نادرشا پاش نه وه ی
 هراتی گرت به په له رووی كرده ناوچه ی نازربایجان و عیراق و له
 ریگا زور به ی ناوچه كانی ئیرانی به دهستی توانای له دژمنان
 خاوین كرده وه و زور به ی باخی په كانی كوشت و له ناوداو بو په كجاری
 دووایی به دهسدریژی عوسمانی په كانی سرسنووره كانی هینا.
 سوبحان ویردی خانیس به كومه گی له شكری نادرشا به سر له شكری
 بابان دا بوو له جی باو و بایرانی سه قام گیر بوو. كاتی له شكری
 نادرشا گه پشته هه مه دان، حاجی مسته فا به گی نه شترانی و نه زهر علی
 به گی، كه له پساوماقوولانی بوون، به شوین سوبحان ویردی خان دا
 نارد. به گه پشته ئی هم دوو زاته به سنه، چوونه لای سوبحان ویردی
 خان، سوبحان ویردی داوای لی بوردنی كردو گوتی نه یاله تی نه رده لان
 به هوی خوسه پاندنی پاشاكانه وه تېك چووه و هه موو خانو و به روه
 كوشك و ته لاره كانی سنه پیوستیان به چاك كردن هیه. له بهر نه وه
 نای په رژی نكه و یتسه تهك له شكری نادرشا. نادر شایش عوزری
 قوبوول كردو رنی دا هه رله نه یاله ته ته كه ی بمینیشه وه. به لام زوری
 بری له خه لكی كوردستانی نه رده لان بوشكات كردن له دهست
 سوبحان ویردی خان چوون بوده رباری نادر شاو به لینی دیاری په کی

زوریان دایه و نهویش سوبحان ویردی خانی بو له سهر فرمان ره وایی
لا بردن .

فرمانره وایی مسته فاخان

به پی قسمی خوشراو به گت ، مسته فاخان کوری محهمه د خانه ،
به لام له دوو تویی نووسینه کانی مه لا محهمه د شهریف وامان بو
روون ده بینه وه که نه تیره ی محهمه د خان کوری عه باس قولیخانه هه
چونی بی سوبحان ویردی خان به گزی وفسزی هیندی له خه لکی
کوردستان له فرمان ره وایی خراو مسته فاخانی له جی داندراو عه لی
به گیش که یه کی بوو له پیاوچا کانی نادر شا به ناوی بریکاره وه داندرا .
فرمان ره وای تازه تابلی بی نه قل و گه مره و نه کاره و کم زان بوو
هه رگیز سهری له حوکمرانی و کار و بار پاره راندن دهر نه ده چوو ، هیشتا چل
رؤز به سهر فرمان ره وایی به که ی داتی نه په ریوو ، مه محمودی سارایی
به سنی مه ت سواریکه وه هه لیکوتایه سهر سنه . مسته فاخان به دهستی
خانی نه یاله ته که ی بو چول کردو هه لات^{۱۲} . له ورؤز گاره دا که نادر
شا سهر گهرمی داگیر کردنی به غداو ناوچه کانی ده ور بهری بوو ،
خه بهری سهر کیشی و یاخی سوونی محهمه د خانی بلووچی له شیراز
بیست . پاش نه وهی کار و باری به غدای سهر بهرنا ، به نیازی
گوی راکیشانی محهمه د خانه وه له ریی عیراقه وه رووی کرده ناوچه ی
فارس و بلووچستان . نادر شا دوی نه وهی له سنووری بلووچستان
گه رایه وه هاته مه بدانی مه محمودی سارایی به وه رووی کرده ناوچه ی

ندره لان . کاتی گه بشته نه وی داوای کرد نه و مسته فا خانه بی غیره ته ی
 بیننه به رده مست . کاتی هینایان ، به کسه ر فرمانی ده ر کرد ، له سهریان
 دا ، لهو ساله دا سوبحان ویردی خان بو جاری سی بهم کرابه وه به
 فرمانره وای کوردستان . نه وهی شیایو باسه سوبحان ویردی خان له م
 شه رده دا له ناو له شکره که ی نادر شادا بوو . چون مسته فا خان به شیری
 نادری کوژرا ، سوبحان ویردی خان کرا به فرمانره وه . به بونه ی
 نازاو موئاشوویه وه ولات وا ویران بیوو . به جاری داری به سهر
 به رده وه نه مابوو . بووجهی ده ولت به جاری کر بیوو به شی هبچی
 نه ده کرد . بهم جوړه ولات به جاری ویران بیوو . سوبحان ویردی خان
 بامس و هه والی تم بشیوی و بی سهر و به ری به ی ولاتی سهر له به ر له
 راده ی مهر که می ده ولت راگه یاتلو توانی بودجه ی نه یاله ته که بگه بیننه
 راده ی حهوت هه زار تمه . جگه له مووجهی خوی و پیاهه گه وره کانی
 کوردستان . نیر بهم شیویه خه لکه که حه سانه وه و بژیوو گوزه رانیان
 خوش بوو . سوبحان ویردی خان بهم ره نگه ، به و په ری سهر به خویی و
 شان وشکووه فرمانره وایی کرد . له م سهرده مه دا خان نه حمده خانی
 کوریشی له گه ل بری له گه وره پیوانی کوردستانی ندره لان ، وه نه لالا
 ویردی به گ و حه سهن به گی میر نه سکه نده ری و بینج صده که سی تر له
 نازاو دلیرانی به ناو و بانگی کوردستان له نیو نه وه له شکره دا بوون ، که
 نادر بوگرتنی هیندستانی به ری کرد . له سالی ۱۱۵۲ ی ک دا گه رانه وه .
 چون خان نه حمده خان لهو سه فیه ر به رده دا پیاهه تی و میر خاسی زوری
 نوواند بوو شیرانه کوشتاریکی زوری له دژمن کرد بوو خزمه تیکی
 زوری کرد بوو ، نادر شا کردی به جیگری فرمانره وای کوردستان و
 له گه ل شه ریف خان وچهند میریکی دیکه دا بو ندره لانی ناردنه وه .

نادر داوای کرد سوبحان ویردی خان بئتن بونه سفه هان، چونکه
 ژنه که ی به بارمه له نه سفه هان بوو. له سه ره تای بورجی قه وسه وه تا
 سه ره تای همه له لوی مایه وه. پاش جیزنی نه ور و ز به ری که وت. له و
 کاته دا که نادر شا له سه فوری تورکستان ده گه رایه وه زیاتر له صهت هه زار
 سه ربازی له ده ور خربسوه، نه شره فی مازنده ران گه پشته خزمه تی و
 زوری پیشوا زلی کرد. نادر شا، حاجی سه یفه ددین خان و ^(۱۴) محممه د
 حوسه بن خانی که له گه وره پیاوان بوون، به پله و پایه ی روکنوده وه له ی
 سه ربلیند کردن و نه وانیش له قسه ی دهر نه ده چوون. نه و سه ره ده مه
 که نادر شا له قه زوین بوو خان نه حمه دخان جیگری باوکی بوو،
 ههستی کرد خه لکه که له تاو رفتار خرابی گیانیان هاتوته کونه لووتیان و به
 جاری لی وه ره ز بوون. له ترسی نه وه ی نه و کا باوکی سه ره له نوی بو
 ولات بگه ریته وه و سزای بداو سه رکونه ی کا، نه مری به خه لکی نه رده لان
 کرد، بچنه دهر باری شا، شکات له سوبحان ویردی خانی باوکی
 بکه ن، بلین، سوبحان ویردی خان پاره ییکی زوری له خه زینه ی
 نه یاله ت به ناوی خویه وه دهر کرد وه. نه وانیش به دیاری و پیشکیشی
 گه وره و گرانه وه چون بو دهر باری شا، بوشکات. شکات که ره کان له
 نه میندار و وه زیر و حسابگرو ده فته ردار و سه ره له شکران پیک هاتبوون.
 پاش نه وه ی گه بیشته نوردووی گه وره ی شا که له زنجان و سولتانی به
 هه لی دا بوو، مه سه له که یان له شا را گه یاند، به لام له بهر نه وه ی سوبحان
 ویردی خان بر واپی کراوی شابسو و زوری گوی به در ووده له سه ی
 خه لکی سه نه نه داو له و بابا به ته وه هیچی وای نه فهرموو. خان نه حمه د
 خانیس له راستی کاره که گه یشت، ئومیدبیر بوو. پاش ماوه یی له
 دهر باره وه نیزن درا به ره و ویلا یه تی نه رده لان به ری که وت و گه رایه وه.

خان ئەحمەد خان لە گەڕانەوه دا فەرمانی پێ کرا، دە هەزار خەروار
 ئالیک و ئاز ووخە لە ناوچەی ئەردەلان کۆکاتەوه و لە هاروون ئابادو کرد
 بۆ کە ئەکا. لە کاتی کدا نادر شا لە ساڵی ۱۱۵۴ ی ک دا بو داغستان
 دە چوو و سوبحان و یردی خان داوای لێ کرد بۆ یگە ی بۆ سنە
 بگەڕێتەوه. خان ئەحمەد خانی کۆریشی لە گەل نادر شادا نارد بۆ
 داغستان هەروەها چوار هەزار سواری لە ئۆزبەگ، بە سەرکردایەتی
 عاشوور خان خستە ژێر فرماندەوی سوبحان و یردی خانەوه. لە کاتی
 پیوست دا سوودیان لێ وەرگری، بەتایبەت. بۆ تەمینی بلباسەکان
 کە یاخی بون. خانی مەزن پاش ئەوێ گەشتە کوردستانی ئەردەلان
 لە ئەک لە شکرە کە دا کە راسپێردا بوو، بۆ ناوچەی بلباسە. چۆ
 هەلی کردە سەر ئەو ناوچەیە و بە راست و چەپدا تی کەوت. گروزی
 سەرپنجی کەران بە جارێ تیک و پیک شکان و بە سەرکزیەوه بە ئینی
 خەرج و باج دانیان داو دیاری و پێشکشی زۆریان بۆ خزمەت شا هینا.
 سوبحان و یردی خانی بە سەرکەوتەوه بۆ ولات گەڕێهوه.

مەحمەد قولی بەگی وەکیلیش کە جاران کار بە دەستیکی بەرچاوی
 ئەیلەتی ئەردەلان بوو، سێ مانگ پاش گەڕانەوهی سوبحان و یردی
 خان بۆ سنە ناردرا بۆ داغستان بۆ خزمەت نادر شا. کاتی شادی
 زۆری چوو بە دلەوه.

نادر شەسوبحان و یردی خانی داوا کردەوه خان ئەحمەد خانی کۆری
 کە لە سەر دەمی داگیرکردنی داغستان دا ئازایەتیکی زۆری نواندبوو
 قەلای ئای مەکی^(۵) کە ماوێ دوو سال لە شکری نادر شا گەمارۆی
 دا بوو بۆ ئەگیرا بوو، کرد بە فەرمان رەوای ئەردەلان و مەحمەد قولی
 بە گیشی کرد بە بریکار.

خان نه‌حمه‌د خانی سنی‌یه‌م

کاتی خان نه‌حمه‌د خانی سنی‌یه‌م به‌فرمانره‌وایی ته‌یاله‌تی نه‌رده‌لان سه‌ربلیند کرا^(۱) تاکار و ره‌فتاری خوی گوری و ته‌یاله‌تی سته‌ی به‌خیر و خوشی رازانده‌وه و خه‌لکی ولاته‌که همه‌مو و دلیان خوش بووله ناره‌حه‌تی رزگار بوون . له‌پیناوی ولات پاریزی و ژیرده‌ست دل‌لانه‌وه‌دا زوری تی‌کوشا و ره‌نجیکی فره‌ی به‌خه‌رج دا .

بو‌له‌نا و بردنی پسا و خراب و دز و در و زن هه‌ول و ته‌قه‌لایه‌کی زوری دا . زوری نه‌برد قات و قبریکی قورس و گران له‌ولاته‌که که‌وته‌وه . قات و قهره‌که هیند سه‌خت له‌کیش به‌ده‌ر بوونانی به‌گیانی نه‌ده‌کردا . خان نه‌حمه‌د خان بو‌چاره‌سه‌ر کردنی ته‌م قات و قهر نه‌هاسه‌تی به‌نازو و خه‌ییک که‌بو‌ئالیک و ئالفی له‌شکری نادر شا‌خرکرا بو‌وه ، به‌سه‌ر خه‌لکی کوردستانی دا به‌شی‌یه‌وه که‌به‌شکو خه‌لکه‌که‌له‌م ته‌نگانه‌و و ره‌ژبه‌شی به‌رزگاریانی هه‌ر له‌به‌ر په‌ریشانی ولات و خه‌لکه‌که‌که‌به‌جاری برستی لی‌برابوو ، خان نه‌حمه‌د خان ده‌ستی بو‌عه‌مه‌اره‌کانی شایش دی‌تر کرد . گه‌نم و جو‌یه‌کی زوری به‌سه‌ر خه‌لکه‌که‌دا به‌شی‌یه‌وه و رازی کردن . به‌لام پاش ته‌م کرده‌وه به‌ترس و سامی شای‌لن نیشته ، بو‌کومه‌گه‌خوازی رووی له‌وولاتی رۆم کر د . له‌رینگا ظاهر به‌گی جافی لی‌راپه‌ری ، به‌لام خان نه‌حمه‌د خان له‌سه‌ر ته‌م کرده‌ویه‌ی له‌سه‌ری داو کوشتی خالید پاشای بابانیش پاش ته‌وه‌ی به‌م هاتنه‌ی خان نه‌حمه‌د زانی ، به‌پیره‌وه‌هاتو زوری پیشوازی کردو ده‌رووی دوستایه‌تی و یه‌کیتی له‌بروو کرده‌وه . خان نه‌حمه‌د خان پاش

نهوئی چهند روزی له مه‌به‌ندی بابان دا مایه‌یه‌وه، به‌ره‌و مووسل به‌ری کیموت. فرمانده‌وای مووسل به‌ه‌موو خو به‌زل زانین و مله‌وری به‌وه به‌ره‌نگاری بووده‌رگاکانی قه‌لای مووسلی لی‌گاره‌داو به‌م جوړه داوی ناشنی‌یان له‌نیوان دا پساو کوری شه‌ریان گهرم کرد.

خان که‌ثم رووداو هی دیت تووړه بووله‌گل سه‌ربازگانی‌دا هه‌لیان کوتایه سه‌رقه‌لاک‌هی مووسل و داگیریان کرد. پاش داگیرکردنی قه‌لا فرمانده‌واکه‌شیان گرت و به‌چاره‌نووسپان گه‌یاندوله شیریان کیشا. شه‌نجا خان شه‌حمده خان له‌ناوچه‌ی مووسله‌وه بو‌دیار به‌کرو حه‌له‌ب به‌ری که‌وت هه‌رچی کار به‌ده‌ستانی شه‌وناوچانه هه‌بوون، هه‌موو به‌پیر به‌وه هاتن موزریان بو‌هینایه‌وه و پیروزبایی‌یان لی‌کردو به‌م شپوه‌یه‌خوی به‌دهرباری سولتانی عوسمانی گه‌یاند سولتان مه‌مموودی سولتانی هوسمانی هاتنی خان شه‌حمده‌خانی به‌هه‌ل زانی، سه‌دری شه‌عزم و وه‌زیران و گه‌وره‌ی دیوان به‌رمو پیر نارد. پاش چاوپی که‌وتن به‌وپه‌ری ریزموه پیشوازیان لی‌کرد.

شایانی باسه، پاش نه‌وه‌ی خان شه‌حمده خان شه‌یاله‌نی شه‌رده‌لانی به‌جی هشت مه‌نوجه به‌گی شه‌رده‌لان، باپیری خوسره‌و به‌گک، خاوه‌نی کتبی «تاریخ اکراد» له‌به‌ره‌ناوسالداچوون و شه‌زموون زوری کرا به‌پاریکاری فرمانده‌وای شه‌رده‌لان.

هه‌رکه نادر شا به‌م رووداو هی زانی داوای مه‌نوجه به‌گی کردو بارودوخی شه‌وناو هی لی‌پرسی، شه‌ویش ده‌نگک و باسی قات و قسرو هه‌زاری و په‌ریشانی خه‌لکه‌که‌ی به‌دوور و دریزی راگه‌یاندی و به‌راوته‌گیری شه‌و، دووباره سوبحان و یردی خان گه‌رایه‌وه بو‌ناوچه‌ی کوردستانی شه‌رده‌لان.

خه لکی ناوچه‌ی ندره لآن که له ترسی شهر و شوربکی له پاش
 رژیشتنی خان نه حمه د خان که وتبووه و ولاتی به جاری گرتبووه و
 له دهست زورداری وسته مکاری نادر شا که هه ری که به لایه کدا
 بلاوه‌ی لی کردبووه و له ولات هه لاتبوون، هه موو گه رانه وه بو
 ناوچه کانی خویان و له سای به زه‌ی فرمانبره‌ی وای تازه‌دا حسانه وه و
 سه‌رئاسوده بوون.

دهرباری سولتانی عوسمانی له شکرینکی گه‌وره‌ی خسته ته‌ک خان
 نه حمه د خان و ئه‌رکی به گزنیساند چوونی له ئه‌ستو خرا. له رینگای
 ئه‌رزه‌ر و مه‌وه به‌ره و ئیران به‌ری که‌وت. نادر شایش بو به‌ره‌نگار بوونی
 خان نه حمه د خان خوی ته‌یار و ئاماده کرد. پاش شهرینکی گه‌وره خان
 نه حمه د خان له شکره‌کی رومی شکاند و تاتوانی زاوه‌دووی نان، به‌لام
 خان نه حمه د خان هه‌ر وازی نه‌هینا، دوو سنی جاری دیکه به
 له شکرینکی گه‌وره‌ی له‌گه‌ل سه‌ر کرده ناو‌داره‌کانی عوسمانی‌دا، له رینی
 مووسل و به‌غداوه بو‌دا گیر کردنی سنه، هاته ناوچه‌که‌وه. به‌لام هیچ
 سه‌ر که‌وتنیک‌ی ئه‌وتووی به‌دهست نه‌هینا، پاش چهنده‌شهر و
 نیک گیرانی، که له هه‌موویان دا شکستی ده‌هینا، ناوچه‌که‌ی
 به‌جی ده‌هیشته و ده‌گه‌ر پابه‌وه بو ناوچه‌ی روم.

ئهم بار و دۆخه هه‌ر به‌وره‌نگه‌ مایه‌وه، تا نادر شا له‌گه‌ل ده‌وله‌تی
 عوسمانی‌دا ریک که‌وت و به‌م شینویه سولتان بو به‌ژره‌وه‌ندی هه‌ردوو
 ده‌وله‌ت، هینای کردی به‌ والیی ئه‌درنه، ئیش به‌م جو‌ره خان نه حمه د
 خان ده‌ستی له‌و ناوچه‌یه پچرا و خه‌لکی ناوچه‌که بو خویان ئاسوده‌سه‌ر
 بوون و ئه‌ویش له ئه‌درنه فرمانی خودای به‌جی هینا.
 وه‌ک ده‌گیر نه‌وه: خان نه حمه د خان کانی له ولاتی روم بووه،

نامه‌یی، راسپارده‌بینکی بۆ ناوچه‌ی سنه هه‌بویه، ئەو کەسە دەهاته مانی حاجی عەلی کە لاتنەر کە باپەرە گەورە‌ی نووسپاری ئەم کتێبه‌یه، پاش ئەو‌ی کاروباری خانی بەجێ دەهێنا دەگەڕایه‌وه بۆ ولاتی رۆم. پاش مردنی خان ئەحمەد خان هەرچی بەکی بە میرات لێ بەجێ ما‌بوو سولتانی رۆم نرخێ لێ ناو بە زیاد‌ه‌وه بۆی بە ئەخت قەرساندو ناردی بۆ لای والیی بەغدا، بە سەر میراتگره‌کانی دا بەش کرێ. سوبحان وێردی خانیش مەلا رەحیم ناویکی نارد، چوونەم ئەمانه‌ته‌ی وەرگرت و هێنای بۆ سوبحان وێردی خان.

لەو ماوه‌یه‌دا کە نادر شا خەریکی بەغدا گرتن بوو دایه‌کزی و تێک شکا. بە هۆی ئەم شکسته‌وه هەر هات و بەره‌و کزی چوو و تا هه‌مه‌دان خۆی نەگرت‌ه‌وه. چل رۆژ له هه‌مه‌دان مایه‌وه. هەرچی له شکری پەرەگەنده‌ی هه‌بنو و سه‌ره‌له‌نووی له‌وێ لێ خه‌ربوونه‌وه. له شکری زۆربه‌ی ولاتی داوا کرد. له شکری نه‌رده‌لانی‌ش به سەر کردایه‌تی حه‌سەن عەلی سولتان کۆری عەباس قولیخانی والی و محه‌مه‌د سه‌عید سولتان، به هه‌موو پێداوێستیکێ شه‌ره‌وه تێکه‌ل به له شکری نادر شا بوو. لەم نێوانه‌دا مه‌لیک حوسەین به‌گی کە لاتنەر کە سەر په‌رشتکاری ئازووخه‌ی شا بوو نه‌ی توانی بگاته له شکره‌که‌ی نادرشا، ناچار هه‌لات، به‌لام دووباره له به‌رده‌ع گه‌یشت‌ه‌وه ئه‌ردووی شا. هۆی به ئۆردووی شا نه‌گه‌یشتنی و دوواکه‌وتنی ئازووخه‌ی خسته ئەستۆی سوبحان وێردی خان و ده‌ست و پێوه‌ندانی. نادر شا لەم کرده‌وه‌یه‌ دلی رەنجاو سوبحان وێردی خانی له سەرکار لاداو مه‌ولا وێردی خانی قاجاری قه‌زوینی به ناوی سەر په‌رشتکاری ناوچه‌ی سنه داناو سوبحان وێردی خانیشی به ناوی بێگله‌ر به‌گی تاران‌ه‌وه دانا.

زابتیی مهولا ویردی خان

پاش نهوی مهولا ویردی خان هاته سەر کار به بۆنه‌ی ویرانی
ولات و پەرش و بلا و بۆنه‌وه و هه‌لاتی گه‌وره‌ و پیاو و ماقوولان و
ژێرده‌سته و بیچارانه‌وه ده‌سه‌لاتیکی نه‌وتوی له‌ خوی دا به‌دی نه‌کرد،
ناچار ده‌ستی له‌ ویلايه‌ت کیشایه‌وه و بایی پووشکه‌ به‌ك هه‌قی به‌سه‌ر
کار و باری مال و سامانه‌وه نه‌بوو. پاشان که مه‌سه‌له‌ که بۆ نادر شار و ون
بۆوه، پاش شەش مانگ له‌ سه‌ر کار لا بر او بۆ جاری شه‌شم سوبحان
ویردی خان بۆوه به‌ والی ویلايه‌ت. به‌لام فه‌رمانه‌وه‌یایی ئهم جاره‌ی له
سی‌چوار مانگ زیاتر درێژه‌ی نه‌کیشاو به‌ هۆی سه‌لیم پاشای بابانه‌وه که
رووی له‌ رۆم وه‌رگێرا بوو له‌ سای به‌زه‌ی نادری داگیراسا بۆوه،
فه‌رمانه‌وه‌یایی نه‌رده‌لان به‌حه‌سه‌ن عه‌لی سولتان کوڕی عه‌باس
بولخان که به‌ له‌شکری نه‌رده‌لانه‌وه له‌ سوپای نادر شادا بوو به‌خه‌شرا.

همه‌ن علی خان کوپی مه‌باس قولیخان

چون همه‌ن علی خان به پله‌ی ئه‌یاله‌ت سه‌رفراز بوو به پایه‌ی
میریتی سه‌ر بلیندکرا ورینگای باوو بایرانی پیشینی خوی گرت‌ه‌رو
له‌گه‌ل گه‌وره‌و سه‌ردارانی همه‌موو لایه‌کدا شیوه‌ی خوش ره‌فتاری
له‌پیش گرت و ژیره‌ستانی به هاتی شادو دلخوش کرد.

له‌م سه‌رو به‌نده‌دا له‌لایه‌ن ده‌رباره‌وه‌ فرمان ده‌رچوو که به
زووترین کات محمه‌د قولی به‌گی وه‌کیل خوی بگه‌یینته‌ مه‌رکه‌زی
ده‌وه‌له‌ت له‌ئه‌سفه‌هان . محمه‌د قولی به‌گی وه‌کیل هه‌رکه‌گه‌یشته
ده‌ربار، پیش ئه‌و عه‌بدوللا سولتانی به‌رازو^(۱۷) علی قولیخانی
لیلاخی وچهند که‌سیکی تر له‌باوه‌ر پیکراوانی ئه‌یاله‌تی ئه‌رده‌لان خو‌یان
گه‌یاند بووه‌ئه‌سفه‌هان، هه‌رچی خراپه‌له‌دژ محمه‌د قولی به‌گی وه‌کیل
له‌ده‌ربار بگه‌یین. پیشتر چه‌ندی له‌ئه‌یاله‌ته‌وه‌ بو‌تی چه‌ندرا بوو،
ئه‌میش هینده‌ی دیکه‌ی بو‌هاو‌یشته‌ سه‌ر.

فادر شایش پاش ئه‌وه‌ی سه‌رکونه‌و ریسوای کرد به‌تاوانی ده‌سپسی و
ره‌فتار خواری له‌گه‌ل خه‌لکی ئه‌یاله‌ت دا‌کوت و زنجیرکرا بو
گو‌ی راکیشانی پینج هه‌زار ته‌مه‌نیشی^(۱۸) لی‌ساندرا . ته‌نجا له‌گه‌ل
یاسا‌ول و باج‌گه‌ره‌کان دا‌گه‌راندرایه‌وه‌ بو‌ئه‌یاله‌تی ئه‌رده‌لان . پاش
ئه‌شکه‌نجه‌و نازاردانیکی زور به‌هه‌زار ده‌ردی سه‌ری ئینجا هه‌زار
ته‌م‌نیان لی‌هه‌له‌وه‌راند . هه‌ر له‌و‌ی هه‌ردوو چاو‌یشیان هه‌ل کولی و

ياساول و باجگره كانش گه رانه وه بوئه سفه هان . نادر شا هر بهم
تاوانه ، له دواي سالي حه سه ن عه ليخاني له فرمانبره وايي ئه ياله تي
ئهرده لان خست . له سالي ۱۱۵۰ ي ك داسه رله نوئي سويحان ويزدي
خان كرايه وه به فرمانبره دواي ئه ياله تي سنه و بهم جوړه گه رايه وه بوشاري
سنه . هه روه ها به خيا قولي به گي ئه شته راني و مورته زا قولي به گي
زه نكه نه و قاسم خاني

سه رحه د به گي ئه فشاريشي له گه ل دا نادرانه سنه بووه گرنتي پاشماوه ي
ئهو خه رج و باجه ي كه له سه ر محمه د قولي به گي بوويه مال ده بوو
بيدقه وه پاش ئه وه گه يشته سنه هه موو توندوتيزي وجهه زه وه به كيان
به كار هينا ، به لام ، ئه وه ي راستي بي ، تاكه دينار يكيان لي وه گيرنه كه وت
نادر شا داواي باجگره كاني كرد بين بوئه وي . ئه و بينچارانه له ترسي ئه و
سته مكاره ، ناچار هه لاتن بوولائي عوسماني . سويحان ويزدي خان
دووباره له فرمانبره وايي خراو محمه د ره زا به گي گورجي له جي
كرا به بهر پرسيار .

زابتیسی محهمه د راهزا به گئی گورجی

محهمه د رهزا به گئی گورجی پیاوړیکې تابلیی به دخووو هه رزه ویزو
هه له وه پړ وده میس و به درابوو. گه وره و بچو وک له به دنیهادی و
خوینر یزی و ناپاکی هم پیاوه گیانیان هاتپوه کونه لووتیان. خه لکه که
ناچار لای نادر شا شکاتیان لی کسردو هه سوو به دره فتاری و
نااکاری به کانیان له کن شا گیرایه وه. نادریش بو به دنگه هه ژار و
ده سته وسانانه وه چوون و به زه یی به ژیرده ستاندا هاتنه وه و ناواکر دنه وه ی
ته یاله ته که، بو جاری هه شتم سید سان ویردی خانی کرده وه به
فرمانبره وای نهرده لان و محهمه د رهزا به گئی گورجی له بهر پرسیاری
خرا.

میرنشینیی سوبحان ویردی خان بو جاری هه شتم

«چنین است رسم سرای سنج
گهی شادی آرد گهی درد و رنج»
به کوردی:

رڼی وړه سمی رڼدگار ناوهایه
گاشادی دینی گا ده درد و رنج

چون سوبحان ویردی خان به فرمانی نادری بو جاری هه شتم
پله وپایه ی فرمانبره وایی پی به خشرایه وه بریاری دا خه ریکی مال و

سامان خرکردنه و بې و خه لکيکي زوړيش له ده وري خوی کوکاته وه .
به لām سه باره ت به ویراني و یلايه ت و هه ژاري خه لکه که ، هه رچه ندي
بیرلی کرده وه و هه رچه ندي کردو کوشا نه ی توانی دیناری خرکاته وه .

له م سه رو په نډه دا نه و خه به ره يش بلا وېو وه که چوار هه زار له
سوارانی نه فغانی په کان به ناوی دا واکړدنی پاشماوه ی باجی ویلايه تی
سڼه وه و هه رگرته وه ی گوی را کیشانه ی محمه د قولي به گله به ته مان پښه
سه ر ویلايه تی سڼه . ژیرده سته و هه ژار ، بگره گه وړه و ناودار و خانانیش
تیک را ده ستیان له گیانیان شوردو بریاریان دا هه مو و هه لښ . به لām
نه وه بووله سالی ۱۱۶۰ ی ک دا خه به ری کوژرانی نادرشا گه یشت و
خه لکه که نه ختی هیورینه وه و سه رسووک بوون . هه ر له م ماوه په دا که له
کورده ستان کار په ده ست بوون ، که و تښه تالان وېرو و هه رچی
سوبحان و یردی خانیش بوو به ته گبیریکی چاک سه روکه کانی په که
په که بانگه کرده لای خوی و رای گه یانندنی که له ده و روکه ناری
ویلايه ت چه ند تیره و هوژیکی به ده سه لات هه ن ده یانه و نی
ده ست دریژی یان لی بکه ن ، به لām بو به رژه و وندي ولاته که مان نه م
خه به ره مان تا نیستا له نادر شا شاردېو وه . به لām نیستا که هه والی مردنی
نادر شا به رگونی هه مو و لایه ک که و توتوه ، نامه ییکی زوړیان بو
ناردووم ئیزنیان بده م تالانیان که ن ، به لām له به ره نه وه ی که نیوه هیچ
خرابه په کتان لی نه وه شاه و ته وه و له چاکه زیاتر چیدیکه تان لی نه بیندراوه ،
داوخوازی په کانیانم ره ت کردوته وه و نیستایش به رژه و وندي نیوه له وه دا
ده بینم ، تازو وه ، پیش گه یشتنی نه و ان چاره سه ریکی خوتان بکه ن و
به هه ر رخنی بی خوتان بگه یښته ناوچه ییکی تر .

نه فغانی په کان که به م خه به ره یان زانی زوړ نارېحه ت

بوون، لیسان دارویشتن، تاهمه‌دان نه‌وه‌ستان. همه‌دانیان تالان کردو
گه‌رانه‌وه بوولآتی‌خویان.

به‌ینی نه‌و‌نازاوه‌وه‌راو‌بگه‌ره‌و‌به‌رده‌یه‌ی‌سه‌رانسه‌ری‌ئیرانی
دا‌گرتب‌وو، کوردستانیش که‌ونه‌گیزاوی‌نازاوه‌وه‌و‌دو‌به‌ره‌کی‌له‌ناو
خه‌لکه‌که‌دا‌نه‌شه‌نه‌ی‌کرد.

له‌کاتیک‌دا‌سویحان‌و‌یردی‌خان‌بو‌یارمه‌تی‌و‌کومه‌گه‌کردنی
ئیراهیم‌شا‌خوی‌گه‌ی‌انده‌له‌شک‌ره‌که‌ی‌حه‌سه‌ن‌علی‌خان‌له‌سالی
۱۱۶۱ی‌ک‌دا‌خوی‌به‌فرمان‌ره‌وای‌کوردستان‌له‌قه‌لم‌دا، به‌لام
جه‌عفه‌ر‌سولتان‌و‌محمه‌مد‌علی‌سولتانی‌بانه‌به‌یارمه‌تی‌سویحان
و‌یردی‌خانه‌وه‌هاتن‌و‌گه‌راندیانه‌وه‌بو‌سه‌ر‌فرمان‌ره‌وایی‌سته، زوری
نه‌خ‌ایانده، دو‌وباره‌حه‌سه‌ن‌علی‌خان‌له‌سالی‌۱۱۶۲ی‌ک‌دا
فرمان‌ره‌وایی‌سنه‌ی‌گرت‌وه‌ده‌ست‌و‌سویحان‌و‌یردی‌خان‌ناچار‌له‌ته‌ک
خیزانه‌که‌ی‌دا‌رووی‌کرده‌همه‌دان‌و‌له‌ونی‌دامه‌زرا‌چونکه‌زانی
گه‌وره‌یی‌و‌سه‌ر‌و‌کایه‌تی‌ته‌نها‌هر‌به‌ده‌ستی‌خودایه، نه‌ک‌به‌شان‌و
شه‌و‌ک‌ت. ئیر‌ده‌ور‌وخولی‌حوکمرانی‌نه‌دا‌وما‌وه‌ی‌پینج‌سالی‌له‌و
ولاته‌به‌سه‌ر‌برد، تا‌به‌ره‌حه‌مه‌تی‌خودا‌گه‌پشت‌و‌له‌ونی‌وه‌ت‌رمه‌که‌یان
هه‌ل‌گرت، بردیان‌بو‌چیای‌شه‌یدا^(۱۹) که‌شونیکه‌له‌خاکی‌ئیل‌اق‌و
ن‌زه‌ر‌گه‌ی‌دو‌و‌شه‌هیده، له‌ونی‌ناشتیان. نه‌م‌قسه‌یه‌ی‌باسمان‌کرد
قسه‌ی‌مه‌لا‌محمه‌مد‌شه‌ریفه. به‌لام‌به‌ینی‌بیرو‌بر‌وای‌خوسره‌و‌به‌گی
موسه‌ننیف‌که‌نوو‌سیویه، بو‌یه‌که‌م‌جار‌له‌سالی‌۱۱۶۱ی‌ک‌دا
سویحان‌و‌یردی‌خان‌له‌فرمان‌ره‌وایی‌خرا‌و‌حه‌سه‌ن‌علی‌خانی‌له‌جی
دان‌درا. سویحان‌و‌یردی‌خان‌چو‌بو‌ه‌مه‌دان‌و‌هر‌له‌و‌ساله‌دا
کوچی‌دوایی‌کرد. پاش‌شه‌ش‌مانگه‌ت‌رمه‌که‌یان‌هه‌ل‌گرت‌و‌بو‌نه‌و

شونته یان برد که باسمان کردو له وی نیژ را، به لām به ندهی که مینه له گهل رای به که م دام. چونکه نه نکم به کنی بووه له وانهی که له باوه شی نه و بنه ماله به رزه دا پی گه یوه و هاوسه ری والی بلیند نژاد، خوسره و خانی باوکی نه مانول لاخان بوو، گوزیان پری له نوور، دهر باره ی سرده می مندالی خوی، به تایهت له و سه روبه نده دا، که بنه ماله که یان له همه دان بوو، زوری سه رگوزه شته بو ده گیرامه وه، له و سه رگوزه شتانه وام بو ده رکه وت که ماوه ی مانه وه ی سوبحان و یردی خان له همه دان پنج سال بووه. خودا هر خوی ده زانی.

هه سه ن عه لی خان

چون خوالیخو شبو و سوبحان و یردی خان دهستی له فرمانره وایی هه لگرت، هه سه ن عه لی خان بوو به جیگری و کاروباری فرمانره وایی به سه ربه خویی به پریوه بردو دامه زرا. سه بارهت به مه که زیاده له ده هه زار که سی گوی به فرمانی له تیره و هوزه کانی نه فغان و ئوز به گد و قزلباش و کولیسایی و کورد له ژیر فرمان دا بوون ده سه لانیکی چاکی هه بسووه و به مه ناوچه ی کوردستانی نه رده لان بووژاویه وه. به لām نه م میسه ورده ورده فیزی زل بووو که وته سه ر له ئاسمان سوین و بانگی (انار بکم الاعلی) ی به گویی دوورو و نزیکدا هه لدا و ده سدریژی له هه موو ناوچه کان کردو درگای تالان و بروی له بروی دهر و دراوسی یانی دا خسته سه ر پشت. له م سه روبه نده دا میهر

عەلى خان، كە لە گەل تيرەى زەندى يەدا دراوستى يان ھەبوو ھەميشە
لەبەر نىوان ناکوکی يان لەنارە ھەتى دابوون و نەشى دەتوانى ھىچ
بەر بەرە گەنى يەکیان بکا، ناچار رووی لە کوردستان کردو داوای
يارمەتیی لە ھەسەن عەلى خان کرد.

ھەسەن عەلى خان لەبەر ئەوێ توانست و دسەلاتی لە خوی دا
دەبىنى بە ھاواری مېھر عەلى خانەو ھات و بریاری دا زەندى يەکان لە
کۆل کاتەو. سوپایەکی لە ئەردەلاتى يەکان و تیرەو ھۆزى ئۆزبەگ و
ئەفغان خر کردەو و خوی بۆ شەر ئامادەو تەیار کرد. کاتى گەيشە
ناوچەى زەندى يەکان، کەرىم خان و شىخ عەلى خان و ئەسکەندەر
خان، لە تيرەى زەندى يە، لە شکرىکی گەورەيان ساز کرد بوو،
بەرەنگارى لەشکرەگەى ھەسەن عەلى خان بوون و لە نزیک مەلایر
ھەردوو لەشکر بە يەك گەيشتن و تىك گيران. ئەم دوو لەشکرە لە سالى
١١٦٢ ی ک دا بە گزى بە کدا چوون. ئازاودلىرانى ھەردوولا پاش
رېزبوون و سان پى دران ھەليان کردە سەر يەك و زۆر ئازايانە شەریان
کرد. سەرەنجام زۆر لە ناسراوانى زەنگەنەو زەند بە شىرو نيزە
کوژران. دواى شەرىکی گەرم و خویناوى بە يارمەتیی خودای گەورە
شەنەباى سەرکەوتن ھەلى کردو پاشماوێ زەندى يەکان ناچار ھەلاتن و
تالانىکى زۆریان لى وەدەست ھات.

ھەسەن عەلى خان پاش ئەم سەرکەوتنە پىروژە گەرايەو بو
ناوچەگەى سەر بە مېھر عەلى خان و ناوبراوى کرد بە ھۆکمرانى
ئەوێ. خەلکی ناوچەگەيش بە دیارى قورس و خەلاتى گرانبايى و
شايانەو ھەسەن عەلى خانیان بەرى کردو گەرايەو بو کوردستان
زورى نەخاياند ھەسەن عەلى خان و نىمام قورىخانى زەنگەنە نېو تيار

نيك چوو و كار گه يشته راده يه ك به گزيه كدا چوون و ده ستيان له يه ك
 دايه شير و تير . چير وكي رو و داوه كه يش بهم جو ره يه : پاش كوژراني
 نادر شا ، علي شا و ئيسرا هيم شاي برازاي هر كا و ناكاوي سهر يان
 بهر زده كرده وه و داواي فرمانره وايي يان ده كرد . به لام زوري نه برد
 بنه و بار گه يان پنجرايه وه و له ناو چوون . ته نانه ت كار به نه ندازه يي
 گه يشبو و هر خاوهن ده سله لاني له لايه كه وه له شكريكي بو خوي
 يكه وه ده ناو ده سله لانيكي په يدا ده كرد و داواي فرمانره وايي ده كرد . يه ك
 له وان ئيمام قولي خاني زهنگه نه بو و كه له ناو چي كرماشان له شكريكي
 گه و ره و گراني له خيل وهوزه كاني زهنگه نه و كه له ورو گوران و هيندي
 تيره و تايغه كاني كرماشان يه ك هينا و به جه زاي چي و زهنبوره ك دار و
 توپخانه و واته شخانه ي زور و زه و نده وه چه كدار كرد و هاته نا و نا واته وه
 داي له ته پلي خونسويني . جاري هر له سهره تا وه ده سدر يزي يه كي
 چاكي كرده سهر گوند و ديهاته كاني ناو چي نه رده لان . له ناو چي كدا
 كه بيلاور ي پي ده لين و دراوسني كرماشانه ، به ئيشاره تي نه و ، بريكار و
 سهركاره كاني ده ستيان دايه خراپكاري و به ناره وايي كه و تنه نازار و
 نه شكه نجه داني خه لكي ناو چي كه . حه سه بن علي خان به ناوي
 دوستايه تي و دراوسيني يه وه چهند جاريكي گله يي لي كرد و نه م
 خراپكاري يانه ي به چاودا دايه وه ، به لام بي هو وده بو . پاشان ئيمام
 قولبخان بو نازايي نواندن ورك ده برين به و له شكره گه و ره و گرانه وه
 رووي كرده ناو چي بيلاور و له ژير سمى نه سپه كانيدا پليشانديه وه .
 نه م كرده وه يه ي ئيمام قولبخان حه سه بن علي خاني تو و ره كرد و
 له كوردستانه وه زور به پهله . به له شكريكه وه به ري كه وت و به رانبه ريان
 وه ستا . له بيلاوره (بيلوار) هه رد و و له شكره كه به يه ك گه يشتن . شيراني و

نەردەلەن لە سەربازانی ئیمام قولیخان دە وەلە رەقوی دەهائە پێش چاوە،
 شیرانەو پشت بە خودای گەورە روھاتن و ئەو لەشکرە گەورە و گرانەیان
 لە یەکەم هێرش دا بەزاند و زۆربەیان کوشتن و بە دیل گرتن . ئیمام
 قولیخانیش بە هەزار ئەم سەرو ئەوسەر گیانی خۆی رزگار کرد و هەر
 هیندەی پێکرا لە گەل بری لە هاوڕیکانیدا هەل بێ . هەرچی توپخانە و
 زەمبوورەك خانە و خەیمە و خەرگای هەبوو بە دەست لەشکری
 سەركەوتووی نەردەلەن کەوت . حەسەن عەلی خان دوا
 دا بەش کردنی دەسکەوت بە سەر لەشکرە کەیی دا بو هەریەکە لە
 کرماشان و مەلایر و سونقور و گولپایەگان و بر و وجەرد و کەزاز و
 فەرھان و زۆربەیی ناوچەکانی عێراق فەرمانرەوایەکی دانابو بە
 سەركەوتن و سەربەرزیی یەوێ گەراپەوێ بو نەردەلەن . لە ناخرو نوخری
 ئەو سالتەدا دەولەتی عوسمانی سلێمان پاشای بابانی لە فەرمانرەوایی
 خست و سەلیم پاشای لە جێ دانا . سلێمان پاشا پەنای وەبەر حەسەن
 عەلی خان برد و داوای یارمەتی لێ کرد و ماوێە کیش لە سنە مایەوێ . لەم
 ماوێەدا سەلیم پاشای بابانیش ناچار دەستی دەوستایەتی بو حەسەن
 عەلی خان درێژ کرد و بە نامەیی رای گەیانندی کە چ ئەم چ سلێمان پاشا
 فەرمانرەوایی هیچ لە کارە کە ناگۆری و ئەوان هاووسی یەکن و هەر
 کامیکیان لە سەر تەختی فەرمانرەوایی بێ ، ئەوێ پێویستە دەستی پێوێ
 بگێڕی و لەنگەری راگیرنی دوستانەتی نەردەلەن ، واتە : یارمەتی دانو
 سلێمان پاشا و روو لە ئیمە (واتە سەلیم پاشا) وەرگیران کاریکۆ
 پێویست نییە ، بەلکو نیوانچاک کردنەوێ هەردوولا ئەرکی سەرشارو
 بەرێزبانە . پاش گەشتنی نوینەری پاشا و خویندەوێ نامە کەیی .
 حەسەن عەلی خان بە و پەری بی پەروایی یەوێ وەلامی دایەوێ ، گوئی .

سه بارهت به وه سلیمان پاشا په نای وه بهر نیمه هیناوه، دالده دان و یارمه تی دانی به نهرکی سهرشانی خو مان ده زانین. پاش نه وه نونه ری سه لیم پاشا گه رایه وه و له ناوه روکی وه لایمی فرمانبره وای نه رده لان گه پشت کاره کی له والی به غذا راگه یاند و داوای چاره سهری لی کرد. والی به غدایش نامه ییکی به به کی له پیاماقو ولانی به غذا دا نارد بو کن حه سن عه لی خان و رای گه یاندی که ویلایه تی بابان به شیکه له قهله مروه ی ده وله تی عوسمانی و دانان و لایردنی پاشایانی بابان به ده ست سولتان و والی به کانی عوسمانی به و له م باره وه سلیمان پاشا دژمی نیمه به و سه لیم پاشا نیمه خو مان دامن ناوه. وه کوزانیومه سلیمان پاشا به ناوی دوستایه تی و دراوسیتی به وه نامه ی بو نارد و ون، یارمه تی و کومه گی بدن، به لام یارمه تی دان و کومه گ کردنی لایه ک و رو و ره گیران له لایه کی تر و به که م زانینی راوه ستین، تا دلینابین که نیوه ی به ریزو دوست بی لایه نن.

به لام هه کاریکی به پنجه وانه ی نه مه بکری، ریگای دژمنا به تی گرتنه و نه و سا ناچارین پشت له دوستایه تی بکه ی و له شکر یکی گه و ره و گران له گه ل که هیه مان دا بنیرین بو گو مه گ و یارمه تی دانی سه لیم پاشا و فرمانی داگیر کردنی ناوچه که تانی بده یی و ئیتر به به کجاری چاو له دوستایه تی و نیوان خوشی پیوشین. له بهر نه وه ی خودای گه و ره رای له سه ر تیداجوون و شکانی حه سن عه لی خان بو و شکستی نه م که له پیساوه ی له ناوینسه ی چاره نووس دا نووسیوو، هه رگیز به گویی ده مراست و ریش سه ی به کانی نه کرد، زور به توندیی وه لام دایه وه. نونه ری والی به غدایش به ترس و له رزه وه گه رایه وه. والی به غدایش زور نیگه ران و نارجهت بوو،

فرمانی دا، که هیبه‌ی به‌له‌شکریکه‌وه که له‌عه‌شایه‌ری‌عه‌ره‌ب و به‌نگی‌چه‌ری‌و‌حه‌شم‌ئاغاسی‌حاکمی‌مووسل و‌عوسمان‌پاشای‌کوئی و‌قوچ‌پاشای‌حاکمی‌حه‌ری‌ریک‌ها‌تبو و‌نارده‌یارمه‌نی‌سه‌لیم‌پاشا‌وه‌به‌جی‌هینانی‌داگیر‌کردنی‌ناو‌چه‌ی‌ئه‌رده‌لان و‌له‌ناو‌بردنی‌حه‌سه‌ن‌عه‌لی‌خانی‌پی‌سپارد.

له‌شکری‌فرمان‌پی‌کراو‌که‌بریتی‌بو و‌له‌بیست‌هه‌زار‌که‌س‌له‌ولاتی‌خوینانه‌وه‌به‌پی‌که‌وتن،‌خویان‌گه‌یاندە‌له‌شکری‌سه‌لیم‌پاشای‌بابان و‌روویان‌کرده‌کوردستانی‌ئه‌رده‌لان.‌حه‌سه‌ن‌عه‌لی‌خانش‌که‌ئه‌م‌خه‌به‌ره‌ی‌بیست‌به‌هه‌زار‌که‌سه‌وه‌به‌ره‌نگاریان‌بوو.‌سه‌لیم‌پاشا‌جاریکی‌تریش،‌بو‌بیانو و‌برین،‌فرهادی‌کوری‌نارد‌بو‌لای‌حه‌سه‌ن‌عه‌لی‌داوای‌کرد‌ده‌رووی‌ناشتی و‌نیوان‌خوشی‌بخه‌نه‌سه‌رپشت و‌داوای‌دوستایه‌تی‌لی‌کرد.‌حه‌سه‌ن‌عه‌لی‌خان‌پاش‌ئه‌وی‌فرهادخان‌گه‌یشتە‌سه‌و‌نامه‌که‌ی‌را‌گه‌یاندی،‌پیاوماق‌و‌لان و‌گه‌وره‌و‌مه‌زنانی‌سه‌ی‌خبر‌کرده‌وه‌و‌له‌م‌باره‌وه‌داوای‌را‌وته‌گیری‌لی‌کردن.‌مه‌لا‌مه‌نه‌فای‌شیخ‌الاسلام و‌ئیسرا‌هیم‌به‌گی‌وه‌کیل‌و‌ایان‌به‌چاک‌زانی‌هه‌میشه‌دوست‌بن و‌نیوانیان‌خوش‌یی و‌ناشت‌بن و‌گوئی:‌ئه‌م‌دوو‌که‌سه‌هه‌ر‌گی‌ز‌ده‌ست‌له‌ده‌وله‌تی‌عوسمانی‌به‌رناده‌ن و‌به‌ر‌ژه‌و‌فندی‌ئیمه‌یش‌له‌وه‌دا‌یه‌که‌هه‌ر‌گی‌ز‌پی‌و‌ره‌سمی‌هاوسینی و‌دوستایه‌تی‌نه‌شیونین و‌له‌م‌رو‌وه‌وه‌وا‌چاکه‌هه‌میشه‌پی‌لایه‌ن‌بین.‌هه‌ر‌چی‌عه‌بدوللا‌سولتانی‌به‌راز‌بوو‌که‌زاوای‌حه‌سه‌ن‌عه‌لی‌خان‌بوو،‌له‌گه‌ل‌حوسه‌بن‌ناو‌یکدا‌به‌م‌شیوه‌یه‌بیریان‌ده‌کرده‌وه:‌مادامیکی‌سلیمان‌پاشا‌له‌ده‌وله‌تی‌عوسمانی‌رووی‌وه‌ر‌گی‌را‌وه‌و‌په‌نای‌وه‌به‌ر‌والیی‌کوردستان‌بردووه،‌کاریکی‌زور‌نه‌نگه‌بو‌ئه‌م‌بنه‌ماله‌به،‌ئه‌و‌پیاوه‌نا‌ئومید‌بکری‌و

له تهل دژمه که ی دا دوستایه تی بگری . خان له شکر یکی گه وره وگرانی
هه به و نابیی گویی به چاو ورا و بانگه شه بدا و بویار مه تی و کومه گه کردنی
سلیمان پاشا ده بی در یغی نه کا .

خوسره و خانی کوری خان نه حمه د خان و جه عفر سولتان و
سه رله بهری ناودارانی کوردستان پای ئیبراهیم به گه و مه لا مه ته فایان
بی په پسند بو و و قسه کانی نه مانیان به راست تر زانی . حمه سن عه لی
خان له بهر لووت به رزیسی خوی ، و یرای ته وهی که له سه ره تایی
حوکمرانی به وهی سه لیم پاشا وه که له مه و پیش باسما ن کرد ، له سوپای
ئیبراهیم شادا بو و بیه و به هوی به ته ختی فه رمانه وایی گیاندنی ،
ناموزگاری به که ی عه بدوللا سولتانی به راست زانی و وه لامی فه رهاد
خانی دایه وه و برپاری دا هه لکو تینه سه ر دژمن .

هه له به ست

گفتم که خطا کردی و تدبیر نه این بود
گفت چه توان کرد که تقدیر چنین بود
گوتم هه له ت کردو ته گیر نه مه نه بوو
گوتم چ ده توانی بگری که چاره نووس وا بوو .

سه لیم پاشا پاش گه یشتنی کوره که ی و بیسته وهی نه و هه واله له گه ل
سه رانی سوپا و پاشا کسان دا پروویان کرده مه ریوان . له و لا وه حمه سن
عه لی خانی له ته که محه مه د نه مین خانی گه پرووسی دا به ره و مه یدانی
شه ر جمین . له که نار ده شتی مه ریوان هه ردوو له شکر تیک گیران و
نازاو دلیرانی هه ردوو لا هیرشی مه ردانه ی خو یان برده سه ره به کتر . له

چربسكهی نوو كه نیزه یان گونای شیران وهك زه عفهران هه بگه رابوو له
پرشنگی نینی شیران زراوی زورداران ببوو به ناووله بریفه ی
شمشیری نازاو به جهرگه کان جگه ری مریخ بوو به که باب، له گزنگی
رۆژه وه تا زه رده به پ ناگری شهر هه ره له گر و بلیسه ساندند ابوو هالاوی
ئهم شهره خهرمان سووتینی گیانی دلیران بوو. سه ره نجام ئالای توان و
ده سه لانی ئه رده لانی به کان که چ بوو به ناخواست هه لاتن و سلیمان
پاشایش که مایه ی ئهم نازاو به بوو له گه ل چه ند ده ست و پیوه ندیکی دا
ناچار بوی ده رچوون. حه سنه علی خایش له مانگی ره مه زانی
پیرۆزی سالی ۱۱۶۱ی ک دا له کرده وه کانی په شیمان بوو وه گه یشت
سنه. هه ره له و کاته دا که بوسته هات، که هیه له گه ل پاشاکانی دیکه دا
دوای که وتن و نه ویش که بیستی به ره و ناوچه ی لیلخ هه لات.
پاشاکایش له که میز^(۵) هه لونیستیکیان بو کردو له شکره که شیان
هه لیان کوتابه سه ره نه وولاته وه به جاری تالانیاں کردو به وه پهری
بی به زه یی به وه شالاوی زورداری و ستمیان برده سه ره موسولمانان و
ئه ره مه نی و^(۶) جووله که وه هاوه ی سیازده رۆژی به به ق ئهم مه ینه تی و
چه ره سه ره یی به دریره ی کیشاو مال و سامانی زور به ی خه لکی
کوردستان سه ره له به ره تالان و بر و چوو و به شیزوری بنه ماله ده سه ر و و
ده وله مهنده کانی ولات مال و مندالی خویان بو سلیمانی و کویه و حه ریر
نارد. پاشی ماوه ی نیک خوشیان ورده ورده گه رانه وه بو ولانی خویان.
حسه سنه علی خان پاش گه رانه وه ی پاشا، خوشی گه رابه وه بو شاری
سنه وه به کومه گی خوسره به گه و میهره علی سولتان و نه جه ف قولی به گه
که له گه و ره پساوانی کوردستان بوون که وتنه بیرو ته لاشه وه بو
ئاوا کردنه وه ی ولات. کاتی حه سنه علی خان له گه ل له شکری بابان و

روم دا له جهنگه‌ی شه‌ردا بو و ئیسراهم به‌گی وه‌کیل پشنی له‌وه‌لی
 نیعمه‌ته‌که‌ی کردو له‌دزی راوه‌ستاو له‌شکره‌که‌ی پچراو بووه‌هوی
 شکان و هه‌لانتی له‌شکری حه‌سه‌ن عه‌لی خان و پشوه‌نندی له‌گه‌ل
 دژمه‌کانی گرت. کاتی له‌شکری بابان نه‌رده‌لانی گرت، نه‌ویش له
 ته‌کیاندا گه‌راپه‌وه‌بو نه‌یاله‌ت و له‌وێوه‌رووی کرده‌ناوچه‌ی ره‌اونسه‌ر
 و دینهاتی نه‌و ناوچه‌یه‌وله‌دنی ئەله‌ك قه‌لایکی قایمی روناو نه‌ویی کرده
 حه‌شارگه‌ی خوی و پالنگان و بیلاوه‌ریشی خسته‌ژیر ده‌ستی خویه‌وه‌و
 نالای سه‌رکیشی و پاخی بوونی هه‌لکردو ده‌رووی سه‌له‌یی و نان کویری
 خسته‌سه‌رگازی پشت و نه‌وانه‌ی له‌ئاشووبه‌ی بابانه‌کان دا له
 کوردستان هه‌لاتبوون و مال و سامانیان شارده‌بووه، له‌ته‌کی دا
 رێك که‌وتن و یه‌کیان گرت، تا نه‌وه‌ی، به‌رای که‌ریم خان و شیخ
 عه‌لی خانی زهند، ده‌رفه‌تیان هیناو له‌گه‌ل تیره‌و هوزه‌کانی خو‌یان و
 عه‌شایه‌ری کرماشان و زه‌نگه‌نه‌دا که‌بیست هه‌زار که‌سی ده‌بوون له
 سواران به‌نیازی توله‌سه‌ندن، پرویان کرده‌نه‌رده‌لان و بریار یادن دا
 داری به‌سه‌ر به‌رده‌یه‌وه‌نه‌یه‌لن. حه‌سه‌ن عه‌لی خان به‌بیستی ئەم
 خه‌به‌ره‌زور زیز و دل زویر بوو، چونکه‌توانی به‌ر به‌ره‌کانه‌ی له‌خوی دا
 نه‌ده‌بینی و کاروباری له‌ره‌نگ و بوکه‌وتبوو به‌جاری شیرازه‌ی هه‌موو
 شتی تێك چوو بوو و چاره‌سه‌ری له‌وه‌دا به‌دی ده‌کرد تازووه‌ده‌مراست و
 ردین سه‌یه‌کان راویژیکه‌ی بو بکه‌ن. پاشا وتووێژ و راویژ و لیکۆلینه‌وه
 نیوه‌دیر :

دانێشتن و گوتیان و هه‌لستان

مه‌سه‌له‌حه‌تی کاریان له‌وه‌دا بینی، خه‌لکه‌که‌سه‌ر له‌به‌ر به‌هه‌زارو

دهسته و سان و چاك و خراپه وه له خزمهت قوتبی عاریفین شیخ
 محمه مه دی وه سیمدا بو هه ورامان كوچ بكه و خویشی له وئی
 بمینینه وه بهر نه نگاری دژمن بی . سه ره نجام مه لا مسته فای شیخ الاسلام
 له گه له نه جف قولی به گه دا چوون بو له شکر گاهه ی که ریم خان و
 بهریشانی بار و دوخی کوردستانیان بو روون کرده وه و پاسی ده سدریژی و
 تالان و پرووی خه لکی کوردستان له لایه ن باسان و رومه وه به
 دوور و دریژی تی گه یاند و نیوانیان چاك کردن و ناشتی و دوستایه تی و
 نیوان کوکی یان خسته نیوانیانه وه و بریاریان دا خوشکی حه سه ن عه لی
 خان بدری به که ریم خان ، تا دژایه تی و دژمنایه تی به خزمایه تی و
 دوستایه تی بشکینه وه و ژیر دهسته و هه ژاران له مه یه تی له شکر کیشی
 ئاسوده بین و نه گه ر هات و هه ردوولا به مه سله حه تیان زانی ، ئه وه له م
 سه ریشه وه خوشکی که ریم خان بدری به حه سه ن عه لی خان و به مه
 ناشتی و دوستایه تی و نیوان ته بایی ریشه دا کوئی و بن چه سپ بی . پاش
 راوینز کردن شیخ محمه د وه سیم له گه له خه لکی تر دا چو و بو
 هه ورامان و نه جف قولی به گه به ره و سوپای که ریم خان دای کیشا .
 پاشان ، دوا ی ئه م داو به زمه حه سه ن عه لی خان ، یه کسه ر ، مال و

سامانی خوی پینچایه وه و پرووی کرده قه لای قه ره تووره . قه لای
 قه ره تووره قه لایه کی سه خت و قاییم و دژ واربوو : له وئی لئی دانیشت
 چاوهرینی و هرام بوو . کاتی گه و ره پیاوان به خزمهت که ریم خان
 گه یشتن و داوای رینک که و تیان کرد ئه ویش پیش دهستی خوی کرد و
 سه ره باندی قسه ی خسته دهست خوی ، گوئی ، دوستایه تی و خزم و
 خویشایه تی ئیمه له گه له تودا زور که ونه و هی ئه مر و دوینی نی یه و

خوښه ويستی و دوستايه تېی هم دوو بڼه ماله به راسته قانۍ په وله ناو ته هې
دلته ويه و سوبحان و یردی خان خوی به خزمایه تې ده مان گانې و ښتر
پښوستان به سهرله نوې خزمایه تې ده مه زه رد کړنه وه نې په وهره چوڼی یې
پېښې ته پاله تې خالوزه که مان ترکی سهر شانمانه وده یې جله و بهره و
ته وې شوړ که پښ و هیممه تې بوړیک خسته وه ی کار و باری ته وې
بنوینې. نوښه رانې حه سڼ علی خان داستانی رو و داوه که چوڼ
رووی دابوو، به گوڼره ی قبسه ی قاسیده زمان لوو سه که، گه باندیانه
جنگای خوی وهر ته ور ږڅه خه به ریان به حه سڼ علی خان دا که
زور نابا، هاکا که ریم خان په یدابوو. حه سڼ علی خان هر که هم
خه به ره ی بیست، هه لات بوڅه لای قهره توره، له وې خوی شاره وه.
هر بو سبه یښی، ته ور ږڅه که ریم خانیش به و قرچه ی گهرمای ته مو وړه
گه ښته شاری سڼه و دمست کرا به چه پاودانی سهر ووت و سامانی ته و
موسولمان و جووله که و گاورانه ی له ناو شار مابوونه وه. سلیمان پاشای
بابانیس که له له شکری سهر لیم پاشای بابان و تور که کان هه لایبوه و له
چیاو سهرنگلاخه کانی پاننگان سهرلی شینواو و سهرگردان ده گه را،
هر که هه والی روښتنی که ریم خانې بو ته ورده لان بیست په کسهر
هات بو سته و خوی گه باند هه شکره که ی. که ریم خان که گه ښته شار
مزگوتی گه وړه ی کرد به باره گای خوی و مزگوت و فیر گه کانی دیکه ی
هه مو و کرد به له شکرگا و ته و یله ی ولاخه کانی. خرم و خوښانی
سوبحان و یردی خان که له بهر ده سکورتی و یې دهره تانی له ناو شاردا
مابوونه وه، نازار و ته شکه نجه یی کی زوردران. نه و تهخت و
سامانه شیان که هه بوو، نه ویشیان به جی هښت و که رکول و بار سووک
بو ی دهرچوون و خوښان شاره وه.

خوسره و خانی کوری خان نه حمه د خانیس به هیوای نه وه بوو.
 روژنی یی کاروباری ناوچه ی کوردستان و نه رده لانی یی بسپنردری.
 کاتی له لایه نه که ریم خانه وه له سر داوای شیخ محمه مدی وه سیم و
 خه لکی سته چوو بو ناوچه ی هه ورامان، نه مه ی به هه ل زانی و وای له
 قه له م دا که هوی رزگار بو ونیه تی و به و نیاز وه پستی له که ریم خان کردو
 له وئی مایه وه.

هه روه ها له لایه کی دیکه وه خه لک و خواییکی ریک وینکی بو
 دل راکیشانی حه سه ن عه لی خان به ری کرد، به لام هیچی له مه
 وه گیر نه که وت و خه لکه که به ده سنی به تال گه رانه وه. له پاشان که ریم
 خان شیخ عه لی خانی له ته ک له شکریکی گه و ره و نگران دا بو دا گیر کردنی
 قه لای قه ره تووره به ری خست، به لام له بهر نه وه ی قه لاکه ناز و و خه ی
 چاکی یی ده گه بشت و حه سه ن عه لی خان له گه ل سنی صه ت که س دا له
 پیامو اقوولان خویان له قه لاکه دا حه شار دا بوو و ناماده ی شه ر بوون،
 توپ و تفهنگی له شکری که ریم خان هیچ کاریکی تی نه کردن و له
 ناکام دا بی نه وه ی هیچ سه رکه و تنیکیان ده سگیر یی، ناچار به ره و پاش
 گه رانه وه. نه وه یزه بیه که گرتنی ناوچه ی هه ورامان و شیخ وه سیم و
 خه لکی سته ی له نه ستو خرابوو، یی هیچ سه رکه و تنی هه لات و بو
 شونی خویان گه رانه وه. به بیستنی ته م هه واله ناگری تو و به یی که ریم
 خان بلیسه ی سه ندو زو به ی خانو و به ره و کوشک و ته لار و مرگه وت و
 فیرگه کان بهر شالای ناگری نه و تو و به یی به که وتن و له گه ل زه و ی دا
 تهخت بوون. پاشان به ره و گه ر و وس دای کیشاو هه لی کرده سه رهالی
 محمه مدی نه مین خانی فرمانره وای نه و ناوچه ی به به خه لکی بیچاره وه
 هه مسوویانی تالان کردو چه نه د ژن و که چیکیشی لی مه ذیل گرتن

خورشیده خانمی کچی محمدهد نه مین خانی به زور له خوی ماره کردو
تا توانی باو کیشی فه لاقه کرد. پاشان گرتی و له گهل سلیمان پاشای
بابان دا بردی بو عیراق،

حسین علی خان پاش رویشتنی که ریم خان، له قه لای
قه ره تووره هاته ده رو هات گه یشته سته. چون خه لکی ناوچه که ی
به و په بری په ریشانی به وه دیت، بی سی و دوو دهستی دوستایه تی و
مل که چیبی بو نازاد خانی نه فغانی که له و سه رو به نده دا به سه ر
نازربایجان راده گه یشت، دریز کردو هر له و سه رده مه دا سلیم پاشای
بابان به هزار که سیکه وه خوی گه یانده ده بریاری نازاد خان و
دیاری به کی زوری پیشکش کردو داوای فرمانبره وایی نه رده لانی لی
کرد. نازاد خانی به رانبر به و دیاری به زوره و نیاز پسی چاوی له
هه مو و بری و په رسمی گه وره بی و ویزدان پوشی و حسین علی خانی، که
به نیازی ده سته و تنی فرمانبره وایی ناوه دان کردنه وه ی ناوچه که وه
رووی لی نابوو، گرت و به ده ست به سترای دای به ده ست سلیم
پاشا وه.

سلیم پاشا که فرمانبره وایی ویلایه تی بابانیشی به ده سته وه بوو،
حسین علی خانی به وانه ی قه لاجوالان کردو له و بی به و په بری ریزو
دل راگری به وه خرایه زیر چاویری به وه. نه نانه ت هر کاوی ناره زووی
راوی کردببا، به و په بری سه ربه سستی به وه راووشکاری خوی ده کردو
ده گه را. پاشان له ناکامی دوورمانی و بو تنی چاندن و لی خویندنی
به ره ی بابان، پاش حهوت مانگی خشت، به ده ست به سه ری له
قه لاجوالانله سالی ۱۱۶۴ ی ک دا به ده سستی سلیم پاشا کوژرا.

پاشا ئو رووداوو سەلیم پاشا بە سەر بە خۆیی فرمانرەوایی بابان و شارەزوورو ئەر دەرە لانی گرتە دەست. بە پێی کتیبە کە ی خوسەرەو بە گە، پاشا راگە بشتنی سەلیم پاشا بە سەر ناوچە ی ئەر دەرە لانی، خالد پاشای بابان دەستە و داوینی وە زیری بە غدا بوو، داوا لە دەر باری سولتانی عوسمانی بکا فرمانرەوایی بابانی بدریتی و سەلیم پاشایش بو بەر بەست کردنی ئەم کارە رووی لە ئازاد خانی ئەفغانی ناو داوای کۆمەگە ی لێ کرد. هەر لەم سەر و بە نە دە دا بوو، کە کەریم خانی زەند هەلی وە دەست هینا و هەلی کردە سەر ئە یالە تی کوردستان و شاری سنە ی وێران و خاپو و رکرد و داری بە سەر پەردوو یەو و نە هینشت. ئێر خەلکی سنە کەریم خانی برای حەسەن عەلی خانیان بە فرمانرەوای خویان هەل بژارد و سەلیم پاشایان دەر پەراند. بە لام بە پێی کتیبە کە ی مەلام حەمەد شەریفی قازی و بە دە رە کە و نی کە دوا ی ئەو ی سەلیم پاشا لە فرمانرەوایی بابان خراوە، سەلیمان پاشا سەر لە نو ی بوو و ئەو بە فرمانرەوای.

سەلیمان پاشاش لە پاداشتی ئو پیاو و تی یە ی حەسەن عەلی خان لە گە لی کرد و بو ی و خۆ ی لە سەر بە گوشت دا بو و داوای لە تە مرخانی ئۆز بە گە کرد کە ئە و سە ئالای سەر کیشی هە لێ کرد و بوو، کەریم خانی برای بکا بە فرمانرەوای کوردستان. هەر وە ها نو و سیویشە کە سوبحان و یردی خان لە سالی ١١٦٤ ی لێ دا بە فرمانی ئازاد خان کرا بە حوکمرانی کوردستان و جاریکی تر لە نو ی ژە نە وە کەریم خانیان کردە وە بە فرمان رە وای. بە لام چون مردنی سوبحان و یردی خانیان سالی ١١٤٧ ی لێ نو و سیرە ئە مە لە ئە قل بە دە رە .

فرمانره وایی که ریم خانی کوری عه‌بانی قولی‌نغان

کاتی که ریم خان چوو سه‌رته‌ختی فرمانره وایی هه‌ناسه‌ی وردو درشتی خه‌لکه‌کسی چنی و به هاتنی شووم و به دوومی سه‌رله‌به‌ری خه‌لکی کوردستان دلگیر و په‌ست بوون. ثم فری له فرمانره وایی نه‌ده‌زانی و سه‌ری له هیچ کار و باریکی حوکرانی نه‌ر نه‌ده‌کرد. ولاته‌که به‌بونه‌ی نه‌کاره‌یی و ده‌ست و پل سپیتی و ناکارامه‌یی یه‌وه‌ی به‌جاری شیوا و شیرازه‌ی هه‌موو شتی تیک چوو و کار و بار پرووی له‌کزی و له‌پرو لاوازی کرد. کابرا هیند مله‌پور بوو گونی له‌قسه و راویژی که‌س نه‌ده‌گرت. نازاوه و پاشاگه‌ردانی له‌سه‌رو به‌ندی ثم فرمانره وایه‌دا به‌نه‌ندازه‌یه‌ک گه‌بشتبوو، وه‌ک ده‌گیر نه‌وه:

یه‌کی له‌سه‌ر به‌گه‌وره‌کانی ویلایه‌ت بو‌دزی ده‌چی، خوی ده‌کوئته‌مالیکه‌وه، به‌رینکه‌وت، خاوه‌ن مال به‌خه‌به‌ر ده‌بی، ناکاته‌نامه‌ردی ده‌ی‌گری و بو‌سبه‌ینی زوو، به‌ده‌ست به‌ستراوی بو‌کن که‌ریم خانی ده‌با. که‌چی که‌ریم خان له‌جیاتی نه‌وه‌ی سزای دزه‌بدا، وردو باریک هه‌ردوو گونی ده‌بری و له‌نیو مستی ده‌نی و به‌ره‌للای ده‌کا.

ههروهك له بهرایی بهوه باسماڼ كړد له وسه روخته دا حه سڼ عهلی
 خان و سه لیم باشا به گثر به كدا چوو بوون، ئییراهیم به گي وه کیلیش له
 ناوچه ی پالتگان و بیلوان و نه و دهو رو به ره، ئالای سه به خوئی
 هه ل كړد بوو. هه كه زانی ولات یی خواوه نه و خه لكه كه یش له و په ری
 زه بوونی و په ریشانی دان و نه میښ له گه ل خانه دانی زه ندی به دا
 سه روساخت و به ندو بار یكی به هیزی هه بوو، داوای لی كړدن،
 كه ریم خانی فرمانه وای نه رد لان لا بدنه و ناوچه ی كوردستان له بهر
 پهك هه لته كینن. زه ندی بهش یارو هیس خانی به صهت سواره وه خسته
 پال هیزه كه ی ئییراهیم به گه كه نه میښ دوو صهت سواری ده بوو، نه م
 هیزه له سه ره تایی چله ی زستان دا، له ذی دوشان دامه زران. كه ریم
 خانی نه رده لانیش كه نه م خه به ره ی بیست، به خوی رانه په رموو،
 په رانه به نه م هیزه راووستی. سه ماو سوله ی زستانه كه یش له وزه
 به ده ربوو، ناچار له گه ل گه و ره و پیا و ما قوولانی سنده دا كوچیان كړدو
 چوونه ناوچه ی شامیان كه سه به هه ریمی هه ورامانه، لهوی
 نیښته چی بوون. كه ریم خان و گه و ره پیا و ه كان سی مانگه ی زستانیان
 لهوی به و په ری ناخوښی و نه نگانه وه به سه بر د. له سه ره تایی به هاردا
 روویان كړده شاره زوورو سه ریان بو پاشای شاره زوور دانه واندو
 مل كه چی بوون. وهك ده لین: كه ریم خان هه ر له و سالد دا كوچی
 دواپی كړدو وه كوردستانی نه رده لان یی فرمانه و ما و ته وه. تا نه و
 كاته ی خوسره خانی كوری خان نه حمه د خانی كوری سوبحان ویردی
 خان له سالی ۱۱۶۵ یك دا سه به خو و نازاد، كاروباری نه یاله ته كه ی
 به ده سته وه گرت و خوی كړد به فرمانه وای ولات. بو ماوه ی سالی
 دهستی یارم ته ی و نوازشتی بو ژیرده ستان و ده سته و سنان راكیشاو به م

جوړه کاتي به سهربرد، به لام له سالی ۱۱۶۰ ی ک دا سلیم پاشای بابان به یارم تیی نازادخانی ته فغانی بوو به میری کوردستان و خوسره و خانی لهم میراتی به بهرکه نار کرد.

له سهر وختی فرمانروایی سلیم پاشا دا زور به ی گفوره کاتی سته چون له مبله ندی بابان جی نشین بوون نهوانه ی سته یس مابوونه وه له پیاو ما قوول و به مکی، هه موو له به فتاری چاک و په سندی سلیم پاشا شادمان بوون و نه یالمه که به به به رووی له ناوایو ونه مو بوو ژانه وه کردو سهرتوی خملکه یسی به دلی خوشه وه خمریکی کشتوگان و شار ناوا کردنه وه بوون. لیر به م جوړه سلیم پاشا بو ماوه ی چوار سال له ناوچه ی کوردستانی سته فرمانروایی خوی به پړیوه برد، تا نه وه ی له سالی ۱۱۷۰ ی ک دا خوسره و خان به یارم تیی حمسه ن خانی قاجار میرنشینی نه رده لانی گرته دهست و فرمانروایی باباتی له نه رده لان له ناو برد.

خوسره و خانى دووهم

خوسره و خانى دووهم كورې خوالې خوشېو و خان محمد خان و نهوې خوالې خوشېو سوبخان وېردى خانه. وېرېرې نهوې سوبخان وېردى خان مندالې نېرېنه زور و زه و هند بوون. ^(۹۲) و له بهر نهوې له ژپانې دا، كه پېشنر لې دوواين، خان محمد خانې كورې ولاتې به جې هېشت و له ولاتې روم گېر سايه و هو له دراوسېنې نېمامه پاكه كان دا بو خوى سهرې نايه و هو دوو كورې له پاش به جې مان: به كه ميان خوسره و خان و دوو ميان به زاقولې خان. سوبخان وېردى خان تخوسره و خانې كورې، كه كوره گوره ي بوو، هېنډې روحي خوى خوش دهوېست. همېشه ژنگ و په لاسې خېم و په زاړه ي ژاوينه ي دلى به دېمانه ي نهو ناو داره دمسري به و هو نهوې له چاو كوره كانې دېكه ي دا له سهر و وې هم مو وانه و راده گرت و له رې وړه سمې گورېرې و نېهادپاكې دا همېشه پمېنى دد او به بالاى هل ده گوت. زور جار له بهر وېر و وې كوره كانې دېكه ي دا به پياوه گوره كانې مه جليسه كه ي ده گوت، نه م پله و پايه به پاش نېمه، هر شايانې كارامه ي و توان و نه دېمې نهو و هر خوى دېمې به خاوه نې. به هر حال، چون له سالې ۱۷۰۱ ي ك دا خوسره و خانې كورې محمد خان بوو به هر مانېر مو د و وې ژاوه و نا شو وېي له و وې ژاوه گېران

بهست و گولآله‌ی ثقبالی له هه‌وری پر بارانی به‌خشنده‌یی له چیمه‌نی
 ئارمزوو هه‌ویدا روواو پزاو ئه‌یاله‌ت به‌نگه و به‌ونه‌ی کی نوئی به
 خوینه‌وه گرت و ته‌رو پاراوی به‌کی له‌پاده‌به‌ده‌ری لی نیشته و گولشه‌نی
 هیوا له‌شه‌نی دادپه‌روهری سه‌وزو پراو بوو و خوینچه‌ی هه‌ویا و ئاوات به
 بۆن و به‌رامه‌ی ده‌هنده‌یی شادمان و خه‌ندان بوو.

جیهانی سه‌رله‌نوئی رازانده‌وه

خه‌مه‌زی خسته‌گولای و لاتوه

له‌فه‌رو به‌ره‌که‌تی ته‌و گولای شادی رووا

مزگینه‌ی جوانی و لایینی به‌پیران درا

به‌زیندوو گردنه‌وه‌ی ئایینی روون

هه‌ناسه‌ی بوو به‌هه‌ناسه‌ی عیسا

له‌خانه‌ی به‌خشنده‌یی دا حاتهم به‌رماو خوره

له‌مه‌یدانی ئازایه‌تی دا رۆسته‌م هاوسه‌نگه‌ریه

له‌سه‌رو به‌ندی ئه‌ودا زۆروسته‌م تاسه‌واری نه‌ما

به‌و نازه‌ بووه‌ رپی و به‌سه‌می خوسره‌وو جه‌م

خه‌لکی ولات به‌فه‌ری هاتنی شاد و دلخۆش بوون و به‌گه‌وره‌یی

بوونی پیروزی مه‌جپووری گویی به‌فه‌رمانی بوون. سه‌رله‌به‌ر له‌ته‌پلی

شادی یان داو گه‌ردنی مۆده‌یه‌یان قوت کرده‌وه و ریگای (پسر) و

(مريد) یان گرت به‌رو و شیوه‌ی رپی و به‌سه‌می باو و یاپیرانیان به‌یاد کرده‌وه و

ریگای خو به‌خت کردنیان له‌پیناودا گرت به‌رو و ته‌وبنه‌مالانه‌ی له‌ولات

دوو رکه‌و تبه‌ونه‌وه و چاوه‌روانی هاتنی فرمانه‌روایینی زه‌برده‌ست و

توانا بوون، هه‌موو گه‌رانه‌وه بوولانی خویان. له‌سای به‌زه‌ی

خوسره‌وی بارام ئاساوه‌ گشت حه‌سانه‌وه‌و که‌وتنه‌ ئاوا کردنه‌وه‌ی

خانوبه ره و مال و مولك و كيلگه و باخاتيان و به ته و اوى
سهرناسو و ده بوون و شادوشو كور ژيان .

له بهر نه وى شارى سنه چهنانى به هوى نازاوه و ويران بيو و له
ره و نه ق كه و تبوو، خوشه وى سهر به ست و نازاد به رزه و ندى له وده
ديت، قه لاي حه سن ناپاد به مهر كه زى نه ياله ته كه ي هه لو زيرى، بو
نه وى بتوانى ولاته كه ي ناوا كاته وه . خه لكى كوردستانى نه رده لان كه
ديتبان نه خوشه وه بو ناوا كرده وى ولات سهرى پنه نى به و زورى بو
تى ده كوشى و ره نجيكى فره به خه رج ده داو زورى به ته نگه و به ،
سهر له بهر كه سهرى گوى به فرمانى يان بو به ست و به دل و گپانه وه
خويان له پيناودا بو خوبه خت كردن ناماده كرد . جگه له محه مه دره شيد
به گى وه كيل كه دواى شكسانى حه سن عه لى خان، كه له ناوچه ي
پالنگان و نه لك و ره و انسهر سهر به خو فرمانه و ايسى ده كردو
له سهرده مى سهرليم پاشادا كوژرا، محه مه د به گى كورى جى گى
گرته وه . كاتى كه خوشه و خان نه ياله تى نه رده لانى به ده سته وه گرت،
دزى راوه ستاو گونى نه دا به فرمانى ميه ر عه لى سولتان و خوشه و به گى
ناموزايشى له شارى سنه . خوشه و خانى دو وه كه و نه راويز كردن
له گه ل خه لكدا . دواى و تو ويز و راويز و ايان به چاك زانى دوو كه س له
سهر و كه كانى نه و به نه ماله به كه مايه ي ناشووب بوون له ناو بېرين بو
نه وى كارى هه مو و لايه ك سه قام گير بين و سهر پىنجى كه ره كان
مل كه چ كه ن . به م بريا ره روزى كه ميه ر عه لى سولتان وه ك جاران بو
نيسپاتى وجود هاتبوو، فرمانى گرتنى به پيش قه راو له كانى دابوو و به
فرمانى خوشه و خان به ند كرا . پاش گرفتارى ميه ر عه لى سولتان
برى كه س بو گرتنى خوشه و به گى برايشى راسپيردان . خوشه و به گه

هیند له خوئی بایی بوو، خوئی به روسته منی ده زانی و گونی به قه زانده دا. پاش شهر و شورزی سهریان په راندو کوشتیان. دواى کوشتنی نهو، فهرمانی کوشتنی میهر علی سولتانیان دهر کرد. تیر بهم جوړه هردوکیان به سزای کرده و هی خویشان گه یین و مال و سامانیان سهر له بهر که و تبه ده ست خوسره و خانی دوو هم. هر له م سهر و به نده دا نازاد خانی نه فغانی به دوو زمانی سلیمان پاشای بابان که هوزو په پیره وانی له ده و رو به ری سته بهر شالووی ده سدریزی خوسره و خان که و تپوون، پر یاری دا سته و قه لای حه سته ناپاد بگری. به دوو هه زار که سه و پروی کردم سته. محمه د ره شید به کی وه کیلیش هلی وه ده ست هیناو خوئی گه یاندى. خوسره و خان دواى بیستنی هم خه به ره سته ی به جی هینست و پروی کرده قه لای حه سته ناپاد. نازاد خانیس له داوینی قه لاکه دا له شکری خوئی دامه زراندو چهند جاری تیک گیران. خوسره و خان به سهر له شکری نه فغان دا زال بوو و محمه د ره شید به گی وه کیل و محمه د صالح به گد که له هاوده ستانی نازاد خان بوون زور به جه خته وه هه ولیان ده دا له شکری خوسره و خان بشکینن. له بهر نه مه، هر دووای هه لاتنی نازاد خان محمه د صالح به گد گیراو خوسره و خان فهرمانی دا، هردوو چاوی هه ل کولن و به سزای خوئی گه یشت.

نه و هی شایانی باسه، له بهر نه و هی گه مار و دانه که چل ر وژی خشتی خایاند، خوسره و خان هیچی بو نه مایه وه نه و نه بی داوای یارم تی له شیخ علی خانی زهند بکا که له هه مه دان هه لویستی کردبوو. نه ویش به له شکره که یه وه به نیازی شهر، پروی کرده سته، به لام نازاد خان هه ر که هم هه و الهی بیست، ناچار هه لات و ده ستی له گرتنی قه لاکه

هل گرت . شیخ علسی خانیش دووی کهوت . پاش هه لاتنی
نه فغانی به کسان ، هه رچی مال و سامانی سلیمان پاشا هه بوو ،
سه ره بهری تالان کردو له مەر اغه وه گه رایه وه بو هه مه دان .

ده گیر نه وه : له کاتی گه مار و دانه که دا هه موو پیژنی سواری له
نه فغانی به کسان ده هاته بهر مه پیدان و داوای جه نگاوه ری ده کرد . هه
که سیککی له قه لاهه ده هاته بهر پسل به شیر ی ناوداری ، مهرگی
پی ده نوشی و ده ی کوشت . تا ر وژی محمه د ناغای جله و داری تایه تی
خوسره و خان که باپیری ر وسته م به گی میر ناخویره ، ده ماری پیاهو تی
بز ووت و چهك و سیلا حیکی له نه ویله ی موباره که دا بوو ، له خوی داو
سواری نه سپی تایه ته تی والی بوو و هه لی کرده سه ره جه نگاوه ره
نه فغانی به که . هاوار له قه لایی به کانه وه هه نستا بوو که محمه دی
جله و دار به نه سپ و نه سلحه ی خوسره و ی ناوداره وه پشتی له ناغای
خوی کردو وه ولی یاغی بووه . نه و شیر نه نازایه هاته مه پیدانی نه و شیر
نه فغانی به وه و تیغی نازایه تی له کیلان ده رکیشاو له یه که م هه لمهت دا
سه ری پر له فیز و فیشالی له له شی جیا کرده وه و به ره و قه لا گه رایه وه ،
سه ری دژمنی له بهر پی خوسره و خان دا دانا . پاش نافه رین کران به
خه لاتنی پایه ی میر ناخویری سه ربلیند کراو له و سه رده مه وه ، تا نیستاکه
ده وله تی ره زاقولیک خانی کویری خوسره و خانی کویری نه مانووللا خانی
کویری خوسره و خانی دووه می تیدایه ، ماوه ی ۹۸ ساله نه م پایه ی
میر ناخویری به له بنه ماله ی نه وان دا ماوه ته وه .

به پی نه و میژ و وه ی خوسره و به گک دای ناوه وا دهر ده که و ی محمه د
ناغا هیشتا نه م کاره ی پی نه سپیر در ابوو ، که به فره مانی خوسره و خان بو
نوردووی نازاد خان ره وانه کراو به زمانی نه وه وه به نازاد خانی گوت

خوسره و خان دهر موسوی راوه ستانت له داوینی ئەم چیا به بی سوودەو
 له شکرینکی گه وره پشت له گه له دا بی، هەر ههول و ته قه لایه کی بیده ی
 بی هو و ده به و قه لاکه ت بو ناگیر ی. تا گیانم تیدا مایی داگیر کردنی ئەم
 قلایه به ئاسانی سه ناگیر ی و هیچ کاریکتان بی ناگیر ی. ئیتر له مه زیاتر
 رهنجی خوت به با مه ده و ئەو موسولمانانە ی له خوت کو کرد و نه وه له مه
 پشریان تهنگاو مه که و ناره حه تیان مه که. گه مار و دانی ئەم قه لایه ده بی به
 مایه ی به دنسای و ناو ز رانت. سهرت شو رکه و ریی ولاتی خوت
 بگره بهر. ئەم ئاواته ت هەر گیز نایه ته دی، بگره بو ت ده بی به هوی
 دهر دی سه ری و مه ی نه تی.

پاش ئەم رو و داوه و راگه یاندنی په یامه که ی خوسره و خان، ئازاد خان
 زور تو و به بو، گوئی، نه گه ر کاره که وایی، قور به سه ر ئازاد. ئیتر
 هەر ئەو نه ده ی بو کرا، راست هه لات و رو پشت. دوا ی ئەمه خوسره و
 خان شیخ عه لی خانی نارد بو ئاوا کردنه وه ی خانو و به ره کانی هه مه دان.
 شیخ عه لی خانی ش له و ئی ده غل و دان و خه رج و باجینکی زوری
 خر کرده وه و ناردی بو کوردستانی نه رده لان. جاله بهر ئەوه ی خوسره و
 خان له م سه رو به نه ده له مه رکه زی ئه یاله ت دو ور که و تبه وه
 به ریه بردنی کار و باری سه و. قه لای حه سه ن ئابادی به ره و رووی
 راوته دبیری میرزا عه بدوللای وه زیر، که پایره گه و ره ی دانه ری ئەم
 کتیه به له دایکه وه و یوسف به گه کرد به وه. ئەم دوو زاته پش، به
 ده ست باجگرانی زه ندی به وه به جاری ته نگیان بی هه ل چنرا بو. له
 نیوه شه و یکدا ناچار بار و به یان پینچایه وه هه لاتن بو ناوچه ی
 شاره زو ورو مال و مندالی خوسره و خانیان له قه لای حه سه ن ئاباد
 به جی هیشت. خوسره و خان هه رکه ئەم هه واله ی بهر گوئی که وت به

پهله گه رایسه وه بوقه لاکه و مال و مندا ل و په پیره وانی خوئی همه موو
 کوچ دان بو سنه . پاشان قه لای حه سه ن نابادی ، سه یاره ت به وه که
 ده بو به مه کوئی دژمنانی له کاتی ناژاوه و ناشووب دا ، ویران و خاپوور
 کردو له ورژه وه تا نیمبر و که هه روا خاپوور و ویرانه . له بهر نه وه ی
 که ریم خانی زه ند له دژ محمه د حه سه ن خانی قاجار ئالای
 سه ر به خوئی هه ل کرد بو و هه ولی ده دا سه لته نه تی ئیرانی ده سته کوئی ،
 هه رچه نده تا ماوه ینک شه ر و شو بر گه رم نه بوو ، به لام ئاخری به که ی کار
 له کار ترازاو شه ر له نیوانیان گه رم بوو له شکری زه ندی به به سه ر
 له شکری قاجار دا زال بوو و محمه د حه سه ن خان خوئی له و شه ر ده دا
 شه ر به تی شه هاده تی نوشی . ئیتر به م جو ره که ریم خانی زه ند
 فه رمانه وایی سه رانه ری ولاتی ئیرانی گرت ه ده ست و شاری شیرازی
 کرد به پشته ختی خوئی .

له و سه ر ده مه دا سلیمان پاشای بابان که و تبو وه سه ر که لکه له ی
 دا گیر کردنی ئه یاله تی سه و ده ی ویست ئه و ناوچه یه یش بخاته سه ر
 قه له مبه روی حوکه مرانی به به . به کئی له باوه ر پینکرا وانی خوئی نارد بو
 شیراز ، ئه م خواسته ی له که ریم خان راگه یانسدو به لینی دایی
 خزمه تگوزاری بی . پاش گه یشتی نوینه ره که ی سلیمان به خزمه ت
 که ریم خانی زه ند ، که ریم خان نه وه ی هه ر له دلدا مابوو که
 فه رمانه وایی خوسره و خان له راستیدا به هاوکاری محمه د حه سه ن
 خانی قاجار ده سته که و تبوو ، له بهر نه وه خوئی له به دنساو بوون
 نه بان کردو فه رمانه وایی سه ی دا به سلیمان پاشای بابان و له سالی
 ۱۱۷۷ ل ک دا سلیمان پاشا به فه رمانی که ریم خانی و ه ند ناوچه ی
 نه رده لانی دا گیر کردو یارمه تی دا . هه ر له م سه ر ده مه دا ئه حمه د پاشا له

ناوچه‌ی شاره‌زور ده‌ستی کیشرا بووه . سلیمان پاشا ئه ناوچه‌یه‌ی
 خسته سر قه‌له‌مره‌وی خوی ، به‌لام والی به‌غدا به‌م کاره‌ رازی نه‌بوو
 قوبوولی نه‌کرد . والی به‌غدا به‌له‌شکریکی گه‌وره‌وه که بیست هزار
 سه‌ربازی ده‌بوو له‌یه‌نگی چه‌ری و عه‌شایه‌ری عه‌ره‌ب ، به‌توپخانه‌و
 زه‌مبوره‌کخانه‌وه بو‌گونی راکیشانی سلیمان پاشا رووی کرده
 شاره‌زور و ئه‌رده‌لان . ئه‌مین پاشای مووسل و عه‌بدوللا پاشای
 زه‌هاویش^(۵۳) له‌گه‌ل ئه‌م له‌شکره‌دا بوون . له‌شکره‌که سه‌رله‌به‌رله
 ناوچه‌ی کفری خربووه . سلیمان پاشایش له‌ولایه به‌ده‌دوازه‌هزار
 سواریکه‌وه له‌نازایانی ئه‌رده‌لان و بابان به‌ره‌نگاری له‌شکری عه‌لی
 پاشای والی به‌غدا بوو . پاش تیک گیرانی هه‌ردوو له‌شکره‌که و شه‌ر
 گه‌رم بوون ، شنه‌ی سه‌رکه‌وتن ئالای له‌شکری رومی شه‌کانه‌وه‌و
 سوپای بابان و ئه‌رده‌لان شکان و هه‌لاتن . زوربه‌ی که‌له‌پساوان و
 دلیران له‌و شه‌ره‌دا کوژران و به‌دیل گیران و هه‌رچی به‌کیان له‌چه‌ک و
 جبه‌خانه‌لی و ه‌گیره‌هات به‌ده‌ست رۆم که‌وت . عه‌لی پاشا دوا‌ی ئه‌م
 شه‌ر و سه‌رکه‌وتنه‌ دره‌خشانه‌ ئه‌حمه‌د پاشای برای سلیمان پاشای نارد بو
 ناوچه‌ی شاره‌زور و فرمانه‌ره‌وایی ئه‌و ناوچه‌یه‌ی پی‌سپارد . به‌لام
 زوری نه‌خسایاند ، سلیمان پاشا له‌شکری خر کرده‌وه و به‌نیازی
 گرته‌وه‌ی شاره‌زور هه‌لیکوتایه‌ سه‌ری و ئه‌حمه‌د پاشای له‌و ناوچه‌به
 هه‌ل که‌ند و رای فراند و خوی بوو به‌ فرمانه‌ره‌وای ناوچه‌که .

نه‌وه‌ی شایانی باسه‌ ئه‌و خانه‌دانه‌ سنه‌یی‌یانه‌ی ماوه‌ییکی زور
 له‌مه‌ویش به‌هوی ئازاوه‌ی ئه‌رده‌لانه‌وه‌ هانبوونه‌ شاره‌زور و به‌شیکیان
 له‌سه‌روه‌ختی خوسه‌روخان دا برجیگای حویان گه‌را بوون و هه‌و له‌وانه‌ی
 ماشبوونه‌وه‌ کوچی دان و بولانی خویانی گه‌راند نه‌وه

سلیمان پاشای بابان علی خانی کوری به مال و منداله وه به بارمته
 نارد بو شیراز. ههروه ها فرمانره وایی سنه ییشی به حمسه نه به گه،
 کوره که ی دیکه ی سپارد بوو. خویشی ماوه یی له سنه و ماوه یی له
 شاره زوور به سهری برد، تاله سالی ۱۱۷۸ ی ک دا پساوی به ناوی
 فقهی شیراهیمه وه شهوی له شهوان خوی گه یانده ناوچه ی شاره زوور،
 سلیمان پاشای به دم خه وه وه کوشت. پاش کوژرانی سلیمان پاشا
 محمه د پاشای برای فرمانره وایی شاره زووری گرت ده ست و علی
 خانی کوری سلیمان پاشایش به فرمانی که ریم خانی زه ند
 رووی کرده ناوچه ی سنه و بوو به فرمانره وای شهوی. بو ماوه ی سالی
 سا به هه رفروقیلی بوو گوزه رانندی، به لام چونکه نه ی ده توانی بپه رژینه
 سه فرمانره وایی، محمه د ره شید به گی وه کیل و میزرا عه بدوللای
 وه زیر و میزرا صادقی مسته و فی روویان له ده رباری که ریم خانی زه ند
 ناو داویان لی کرد له کاری بخا. پاشان نه و اب خوسره و خان که له
 گوشه و که ناریکی کوردستان دا دوره به ریز خوی مه لاس دا بوو، له
 سالی ۱۱۸۰ ی ک دا کرا به فرمانره وای نه رده لان.

خوسره و خانی دووهم بو جاری دووهم

چون خوسره و خانی دووهم بو جاری دووهم فرمانبره وایی نه یاله تی
سنه ی گرتنه وه ده سبت ژهنگ و په لاسی خه م و ته م و په ژاره له تاوینه ی
دلی پسر و جوانی ولاته که سرایه وه . نه یاله تی کوردستان به جوری
تاوا بو ووه به خو هاته وه خه لکه که ی به گوره و بچو و که وه . تاراده نی
سه رتاسو وده و خوشحال و شادمان بوون ، له ورژه وه دروست کرابوو
سه رده می وا خوش و باشی به خو به وه نه دیتبوو .

که س هیچ فرمانبره وایی که له م فرمانبره واه به فیه به پایه بلیندتر
نه دیتبوو . له سه روبه ندی فرمانبره وایی ته م پیاره مه زنده ا گه وه ورو
سواله ت هاوسه نگ بوون . له سه رده می شان و شکو و هیت و هووتی
ته م گه وریه دا مراوری و به رد هاو کیش بوون .
هه لیه ست

چنین خسروی در جهان کسی ندید
بدورانش با میش گرگه نارمید
بدورش ز پس تازه شد عدل و داد
کسی از داد گستری نشانی نداد

به‌کردی :

خوسره‌وی وا له جیهان دا کهس نه‌ی دیت
له سهرده‌می نه‌ودا گورگه و مهر پیکه‌وه ده‌جاوانه‌وه
له سهر و به‌ندی نه‌ودا دادو عه‌دالته سهرله‌نوی تازه بووه
کهس له دادی کيسرا ناسه‌وار یکی له بیر نه‌ما
نهم فرمانبره‌وايه یازده سالی دیکه‌ی فرمانبره‌وایی نه‌یاله‌تی سته‌ی
به‌وپه‌ری شان و شه‌وکه‌ته‌وه‌به سهر به‌خویی یه‌وه به‌سهر برد. زور به
کارامه‌یی و لیهاتوویی یه‌وه ده‌په‌رژایه سهر کار و باری ولات.
خان و به‌ره‌کانی ده‌ور و به‌ری سهرای حوکومه‌تی، که نیستا به‌ته‌لاری
روبه (ته‌پوله) به‌ناو و بانگه، له‌گه‌ل گه‌رماوینک و مزگه‌وتیکی گه‌وره‌دا به
یارمه‌تی نه‌ندان‌یار (فیکره‌ت) دروستکرد و باخ و چوار باخی که له
سهرده‌می فرمانبره‌وایی پیش خوی‌دا به‌باخی مه‌بدان به‌ناو و بانگه بوو
وای ناواکرده‌وه به‌هه‌شت به‌به‌هه‌شتی خوی ئیره‌یی پی‌ده‌برده. من
خوم نهم که‌مینه‌به، له سهرده‌می مندالیم دا زور جار بو‌گه‌شت و گوزار
بو نهم باخه^(۵۴) ده‌چووم. به‌راستی جوانی ریگ‌اوبان و سه‌کوو
شه‌قامه‌کانی و شنه‌بای خوش و بون و به‌رامه‌ی گول و گولزاری به‌هه‌شتی
سهرسام ده‌کرد. له داوینی گول و چناره‌کانی دا ناوینکی سازگار و په‌وان
رنی‌ده‌کرد. له ژیر پی دار سهر و دره‌خه‌کانی دا کانیای و روشن
هه‌ل ده‌قولان. (جنات تجري من تحتها الانهار)، به‌لام به‌داخه‌وه
نیستاکه به‌ده‌ست روزگار و چه‌رخ‌ی چه‌پگه‌ره‌وه سهرای هه‌سوو
ده‌سه‌لات و ده‌سروویی یه‌کی فرمانبره‌وایان هه‌یان بووه، کونیره
ناسه‌وار یکی لی به‌دی ناکری و وه‌ک هه‌ر نه‌شب و بوی وایه. دارو

دره خسته کانی در کی ناسایی یان له جی ناروی و گول و گولزاره کانی
خاشاکی چی به له جی یان شین نابی. نه وهی ده مینی و له نه مان نایه هر
خودا خو به تی و بهس (فاعتبروا یا اولی الابصار).

سهرده می نهو خوسره وه به خسته وه به دادپه روه ری و
ژیرده ست په روه ری به سه رچوو. چاک و خراب له سایی
سایه چه وری به وهی به خوشی به سه رده برد. خه لکی ولات به هه موو
چین و ده ست جاتی وه له سه رکه و تن و سه ربه رزی دا به رخوردار بوون و
هه موو له مه ترسی هات و چوو سه فخر سه رناسو وده و به رحه ت بوون و
بی ترس و په ژاره بوخویان لئی ده نوستن ده تگوت زه مانی ساحیب
زه مانه. ئیتر بهم جوړه خه لکه که به رحه ت و ناسو وده ده ژیان و نه من و
ناسایش به رده و ام بوو، تاله سالی ۱۱۹۱ ی ک دا ده وله تی عوسمانی
به رانبه ره به یرشه که ی که ریم خانی زه ند بو سه ربه سه ره، وه زیری
به غدای راسپارد هیرش به ریشه سه ر سنو و ره کانی ئیران. محه مه د
پاشای بابانیش خوی گه یانده له شکری وه زیری به غداو به لینی دا
کورده ستانی نه رده لان بگری. وه زیریش له شکری کی گه وری له
ده وری خوی خر کرده وه و پاره یی کی چاکیشی بو ده وله تی عوسمانی بو
خه رچی نه م له شکری نارد بوو. دا به محه مه د پاشا و سپردا حوکومه تی
نه رده لان نیک به پینی. محه مه د پاشا به له شکری روم و بابانه وه
رووی کرده نه رده لان و له نه له ک و بانه و مه ریوان ده ستی به ده سندر یزی
کردو ناگری شه ر و شور ی هه لایساند، هه رکه خوسره و خان به مه ی
زانی نامه یی کی بو که ریم خان ناردو له م کاره ی به ناگا هیناو خویشی
هیشتا و هراسی نامه که ی نه در ابووه. بی سی و دوو به ره نگاری دژمن
بوو و پاوانه لیان رابه ری. له ریگا له شکری کی که م له مه راضی بوو

گه پرووسی به پیریه وه هاتن و پینشواریان لی کردو نازایانه بو
 بهر ننگار بوون هاته پینشه وه . محهمه د پاشای بابانیش به له شکره
 دوار زده هه زار که سی به که وهی هه ره نازاو که له میگردانی بابان و روم و
 به نگی چهری و عه ره ب ، له گهل له شکره که ی خوسره خان دا له و
 پینده شتی مریوانه ، له نزیك زریبار به شه به هاتن و شه به که گهرم بوو .
 نه به شیران ده ست به شیر و نیزه وه هه لیان کرده سه به کتر و روم و مه ت و
 بو خساری شیرانی مهیدان ، له بهر بر یسکه ی تیخی خونین پزین وه ک
 دار سه نده وروس ، به ننگ و پرووی نازاو به جه رگان له بهر بر یقی نیزه ی
 گیان کیش وه ک داری نه به نووس ، پاش شه و شو بر یکی گه و ره و
 گوشت و کوشتاریکی زور هیزی مه راغ و گه پرووس به جاری ، یشیان
 له شه کردو هه لاتن ، گه رانه وه بو ولاتی خویشان ، چونکه له شکری
 روم و بابان له مهیدانی نه به رد دا نازایه تی به کی چاکیان نواندو له شکری
 نه رده لاتیش سه ره رای هه مو و نازایه تی و له خو بو و رد نیکی له و شه به دا
 نواندیان خویشان له بهر له شکری بابان و روم نه گرت و ناچار بوی
 ده رچوون . ژماره ییکی زور له گه و ره پیاوانیان کوژران و به دیل گیران
 میرزا عه لی و میرزا مه هدی هه رد و کو به که ی میرزا عه بد و لای وه زیر و
 نه سه و لای به گه ، کو بری یوسف به گ و محهمه د به زابه گی به نی
 نه رده لان و محهمه د عه بد و لای موئشی له ناو کوژراوه کان دا بوون .

میرزا نه حمه دی کو به گه و ره ی میرزا عه و لای ژماره ییکی زور
 ناسراوانی نه رده لان له ناو به دیل گیراوه کان دا بوون له له شکری
 محهمه د پاشایش خه لکیکی زور کوژرا بوون و به دیل گیرا بوون .
 سه ره نجام پاشماوه ی له شکره که دوا ی خوسره خان که وتن و گه رانه وه بو
 نه دیاله ت . محهمه د پاشای بابانیش هه ره له و شه به رگایه دا خیه و تی هه له داو

له شكري لى دامه ز راند له ترسى له شكر كيشى كه ريم خان وا توفى بوو ، بهى ده ويرا ههنگاونى نه بو پيشه وه ونه بو پاشه وه هه لى پاشان واى به چاك زانى له وى بمينيه وه ناچار ماوه نيك له مەريوان سره وت . ههركه نهم خه بهره به كه ريم خان گه يشته وه ، به جارى له ركان ناگرى گرت . بو گوئى راكيشانى بابانه كان له شكري تاماده و ته يار كردو صادق خانى براى له گه له چهند فوجيك دا نارد ، به سره بگرى . نه زهر على خانى زه نديشى به له شكريكى گه وروه بهره و به غذا به رى خست . كه لب على خانى كورى شيخ على خان و على خانى زه نديش به له شكريكه وه بهره و سنه به رى كرد روم و بابان چاو تر سين كه نه و به تواندوتيزى سزايان بدن . صادق خان به ماو، يكي كه م شارى به سره رى گرت و پياوه كار و ژنه كانيشى به ديل گرتن . پاش توله ساندنيكى چاك گه رايه وه بو دهر يارى كه ريم خان و نافه رينيكي زور كراو نه زهر على خانيش كه بهره و به غذا ده هات له سنوورى روم ته پى پى و سى فرسه خى مابوو بگاته به غذا نه و ناوچانه ي هه موو دا گير كرد . زور بهى ناوچه كانى سه ر سنوورى تالان كردو شادو دلخوش گه رايه وه به ديل گيراوانى رومى سه ر له بهر ره وانه ي فارس كرد . كه لب على خان و على مراد خانيش كه ده بوو كوومه ك و ياريده ي خوسره و خان بدن گه يشته سنه بو راوانانى له شكري بابان . محهمه د پاشايش هه رچه نده له كرده وه كانى په شيمان بيو وه و نامه ي نارد بو و داواى ناشتى ده كرد ، به لام نهم هه ول و ته قه لايه ي بى سوود بوو . له شكري زه نده له گه له خوسره و خان دا له سالى ۱۱۹۱ى ك دا له سه رته ي مانگى ره جعب دا چوون بو شهر . خوسره و خانى دووهم به له شكري ده رياخروشى نه رده لانه وه بوو به پيشه نكي له شكره كه و بهر ههنگارى له شكري

محه مه د پاشای بابان بو و بوداگیر کردنی ولاتی بابان که و ته جم
 وجوول ، به لام محه مه د پاشا هم شهره ی به به رزه و هندو مه سلحه حه ت
 نه زانی سووک و باریک بینی پیوه ناو بوی ده رچو و له شکری نه به زی زه ندو
 نه رده لانیس گه یشتنه قز لجه که پنج فهرسخ له قه لاچوالانه وه دووره
 له وی وه لوتف علی خانی کوری سوبحان ویردی خان مامی
 خوسره و خان ، به له شکریک وه دوا ی له شکره هه لاتو وه که ی بابان
 کهوت و تا ناوچه ی قهرده داخ راوی نان و نه و ناوچه و سنو و رانه ی هه مو و
 ویران کرد . له م سهرده مه دا گورگ علی به گه هات ، گه یشتنه نه و
 ناوچه یه و به هردو و سهرداری له شکره که ی راگه یاند یتیر له وه نده زیاتر
 ده سدریزی نه کریته ولاتی روم و بابگه رپنه وه بو سهر سنو و ره کان ،
 چونکه دهر باری یتیران یتلچی خوی بو دهر باری سولتانی عوسمانی
 ناردو وه ده و له تی عوسمانی عوزری بو ده و له تی یتیران هینا و ته وه و حه ز
 به ناشتی و نیوان ته بایی ده که ن پاش هم فرمان علی مورد خان
 گه راپه وه بو کرماشان . که لب علی خانیس له ته ک خوسره و خان دا
 گه رانه وه بو گوندی زاغه ، که یه کنی له گونده کانی ناوچه ی نه رده لانه .
 ده و روبه ری دوو مانگی له و ناوه مانه وه ، تاچه په ری له لایه ن که ریم
 خانه وه گه یشت ، ریک و پروون ، رای گه یاند :

که هیشنا ناشتی له نیوان هردو و ده و له ت دا سهری نه گرتو وه . چاک
 وایه سهر له نوی هه لکه نه وه سهر نه یاله ته کانی عوسمانی و نه و ناوچانه
 له زیر سمی نه سپه کانیان دا دار زینن له بهر نه مه خوسره و خان و که لب
 علی خان و علی مورد خان دوو باره پروویان کرده وه ناوچه ی
 شاره زو و ر خوسره و خان و هک جاری پیشو و هیزه که ی خوی کرد به
 پیش رهوی له شکره که و هه مو و پروویان کرده ناوچه کانی عوسمانی .

زولفقار خانی خه مسه بش هر هر له م ر و ژاندها، له رینگایه کی تره وه
 هاته نیو خاکی عوسمانی یه وه . محهمه د پاشایش که له قه لاجوالان بو و
 پاشه کشنی کردو داوای یارمه تی له حه سه ن پاشای وه زیری به غذا کرد
 حه سه ن پاشایش که ^(۵۰) که هیه ی خوی به له شکریکی زوره وه بو
 یارمه تی نارد محهمه د پاشایش دوای گه یشتنی ئهم یارمه تی یه خوی له
 سه نگه ردا قایم کردو بو شهر ناماده بو و . له م سه رده مه دا ئه حمه د پاشای
 برای محهمه د پاشا پشتی له ده وله تی عوسمانی کردو هاته ناو له شکری
 زنده وه و بریاری دا له دژ له شکری روم شهر بکا . هر که له شکری
 که ریم خان گه یشته نزیك له شکری روم و سه نگه ره کانی محهمه د
 پاشا، له ترسان زنده قیان چوو و به رگه ی شهر کردنیان له خویان دا
 نه بینی و هر به و شه وه بوی ده رچوون . بو سبه ینی که له شکره که
 رووداوه که یان بو ناشکر ابو و ده ستیان دایه تالان و پرو و ئه ناوه یان
 ناگرتی به رداو ئافره تیکیان به دیل برد . خوسره و خان چونکه پیایکی
 نه یهادپاک و زه وشت به زربوو، دیله کانی له ده ست له شکری زهندو
 قزلباش سه نده وه و ئازادی کردن و به شی له و دیلانه ی که ناسراو بوون
 به ره و سه بردو ئیتر پاش ئهم سه رکه و تنه ئه حمه د پاشا کرا به فخر مانره وای
 شاره زوور . ره زاقولبخانی برای خوسره و خانیش بو پشتگیری کردنی
 ئه حمه د پاشا له شاره ره زوور مایه وه . ره زاقولبخان پاش له ناو بردنی
 دژ منانی ئه حمه د پاشا له گه ل باجگیره کانیدا گه رایه وه بو سه ر کار و باری
 خوی . به پی نویسخه کتیبه که ی قازی، پاش ئهم رووداوه زوری
 نه خایاند محهمه د پاشا بو و به پیای جه نایی که ریم خان و داوای کرد
 ئه حمه د پاشا له کار بخری و خوی له جی دانین .
 وه زیری به غذا پاش بیستنه وه ی ئهم رووداوه ده ارگرتی و ئه حمه د

پاشای کرد به پاشای بابان . محمدهد پاشایش نهم کارهی له که ریم خان
 را گه باندو داوای کومه گی لی کرد . که ریم خانیش عه لی موارد خانی به
 له شکرینکی گه وره وه بو کومه ک کردنی ناردنه حمدهد پاشا خوئی له بهر نهم
 هیزه نه گرت ، بوی هه لات . عه لی مورد خانیش گه رایه وه بو شیراز .
 به لام زوری نه برد نه حمدهد پاشا به کومه گی له نه سیری رومه وه
 سه رله نوی گه رایه وه بو ناوچه ی شاره زوور . عه لی مورد خان ،
 سهرداری زه ندیش دووباره راسپرد رایه وه بهر هنگاریی نه حمدهد پاشا بکا .
 پاش نه وه ی هه ردو له شکر به یه ک گه یشتن و شه ر گه رم بوو ،
 له شکره کی عه لی مورد خان شکاو عه لی مورد خان خوشی ده سگیر
 بوو . نه حمدهد پاشایش یه کسه رگو ت و زنجیری کردو بو خر مه ت
 وه زیری به غدای نارد . وه زیری به غدایش زور چاکی ره فتار له گه ل
 کردو داوای دوازه روز گه رانسیه وه بو شیراز ، به لام که ریم خان به م
 که ین و به ینه زور تو وره بوو و نه حمدهد خانی کویری خوسره و خانیکی که
 چواره سال بوو ، به بارمه له نه سفه هان گل درابووه له گه ل خوئی دا
 برد . له شوینیک دا که دوو قوناخی مابوو بو نه سفه هان خان و سولتان و
 سه رده سته و سهرداریانی عیراق و محمدهد خانی فیه لی تیکرا چاکی گوی
 به فهرمانی یان لی هه لکردو له گه ل نه حمدهد ناغا باش ناغاداوله شکر ی
 له وه نددا که ده ولت ده می بوو وه ده ری نابوون ، وردو باریک دایانه
 پال له شکر ی عه لی موارد خان و به م جو ره له شکر یکی جه یحوون
 ناسایی لی خبر بوو وه به ری که وت درمن تیک بشکینی . زو لفقار خانی
 نه فشاریش له ته ک هه رچی و به رچی و نه و باشان دا به رانه ر له شکره کی
 عه لی موارد خان راهه ستا . له قه له سه ره وی عه لی شوکوردا تیک
 به ربوون . پاش شه ر و شو رینکی زور و خویناوی عه لی مورد خان

سەرکهوت و زۆربهی شەرکه رانی ئەفشاریان کوژران ، یان بەدیل گیران ، زولفقارخان خوشی لە گەل چەند کەسێک دا هەلات و ناتارم و خەلخال^(٥٦) خۆی نەگرتەووە . حوکمرانی ئەو ولاتە زولفقارخانێ دەسگیرکرد و راست بوو ئەلی موراڤ خانی نارد . ئەلی موراڤ خانیش هەرکە گەشت ، یەكسەر فەرمانی کوشتنی داووە کۆمەر سەریان بڕی . پاش ئەو سەرکەوتنە ئەلی موراڤ خان ویستی خوسەرەو خانی ئەردەلان بینی . بوو ئەمە یەکی لە سەرکردە بەرچاوەکانی ناردە لای خوسەرەو خان . خوسەرەو خانیش داوخوازەکی ئەلی خانی بەجێ هێناو لە ناوەندی مانگی رەمەزانی پیرۆزدا لە سالی ١١٩٢ ی ک دا بە هەزار و پێنج صەت سواریکەو لە سەرکردەو پیاوماقوول و سەردارانی ئەردەلان ڕووی کردە ناوچهی ئەبهرکە لەو سەرووبەندەدا بئەکی ئەلی موراڤ خان بوو . ئەلی موراڤ خان هەرکە خەبەری هاتنی خوسەرەو خانی بیست ، زۆر شاد و دلخۆش بوو و خوشی لە گەل پیاوماقوولان و ناو دارانی دا لە شوینیک دا ، کە دوو فەرسەخ لەلەشکرە کەووە دوور بوو ، بەو پەڕی ریزەو بە پیریەو چوو .

خوسەرەو خان پاش ئەو ی گەشتە ئەو ی ئەللاقیلی خانی زەندی ، کە ئەلی موراڤ خانی لی بەرکدا چوو بوو ، ئازاد کرد و بە تەکای ئەو سەرلەئو ی لە لایەن ئەلی موراڤ خانەو فەرمانرەوایی کرماشانی پی بەخسرا . پاش ئەمە لە ئەک سەرداری زەنددا لە ڕینی قەزوینەو رۆیشتن بوو ئەسفەهان . لەم سەردەمەدا خەلکی ئەردەلان بە فیتی محەمەد رەشید بەگی وەکیل دژی خوسەرەو خان جوولانەووە و سکاڵاو گازنیشان بڕدە لای ئەلی موراڤ خان . ئەلی موراڤ خانیش ، چونکە خوسەرەو خانی لە خۆی گەلی بەمەرد ترو بە جەرگتر و گەورە تر و توانا تر

ده زانی، به هلی زانی، نهی هیشت جاریکی دیکه بگه ریته وه بو
 نه یاله تی نه رده لان و فهرانه وایی ثم نه یاله تی به ناوی که هزارد خانی
 کوری سوبحان ویردی خان ده رکرد. هر له م سهرده مه دا خه بهر
 گه یشت، کوره کانی صادق خانی زه ند خه لکیکی زوریان کوکر دونه وه
 خویان بو دزایه تی عه لی مورد خان ناماده کردوه. نه ویش سهردارانی
 خوی به له شکریکی بی شوماره وه بو ته می و گوی پراکشانیان
 ده ست نیشان کرد. محمه د ره شید به گی به سی صه ت که سه وه له
 هاوتفاقانی شهر فهران داو پاش به رهنکار بوون کورانی صادق خان به
 هه لمه ت و هیرشی مهرانه وه به ده ست هاتن و له شکری دژمنیان
 به زانده و له و شهره دا سهرکه وتن. محمه د ره شید به گی وه کیل و
 هاوالانی هه لاتن و چون بو نه سفه هان، له وی وه به کراست گه رانه وه
 بو کوردستان، نه ویش به و نیاز وه که به شکو بتوانن له په نای
 حوکمرانی که هزارد خان دا سهر به خویی به کیان ده سکه وئی، به لام
 خوسره و خان که له نه سفه هان بو، وه ختی دیتی په پیره وان و
 ده ست نیشانکراوه کانی عه لی مورد خان سهریان لی شیواوه و بشیویان
 که وتوته ناوه وه، له کوردستان له گه له رهزا قولبخانی برای ولوتف عه لی
 خانی مامی دا گه رانه وه بو کوردستان و. پاش ده رۆژ دوی گه یشتی
 محمه د ره شید به گد نه مانیش گه یشته ناوچه ی نه سفه ندنا باد. هر که
 خه بهری گه رانه وه ی خوسره و خان بلا و بووه، که هزارد خان و محمه د
 ره شید به گد و میرزا یوسف و میرزا نه حمده، که هردو وکیان کوری
 میرزا عه بدوللای و وزیرن له گه له هه سو و په پیره و ده ست و
 پیونده کانیاندا به په له هه لاتن و مال و سامانی خویان کوچ داو چوونه
 پایگه لان که به شیکه له ناوچه ی کوردستان. خوسره و خانیس نهی کرده

نامه ردی راوه دووی نان و هرچی به کیان هه بووو نه بوولی به
 تالان گرتن و هه لاتوووه کان ناچار هه هینده یان پرژا به سهری
 سه لامهت ده رچن و ده ستیان له هه موو سه روه ت و مائی و سامانیکیان
 هه ل گرت و به خاوخیزانه وه روویان کرده شاره زوورو له وولاته ،
 له په نای مه محمود پاشای بابان دا حاوانه وه . خوسره و خانش به
 ده سکه و تیکی زوره وه گه رایسه وه بوئرده لان و که و ته ریک خستی
 کاروباری و لاتسه کی و نه وانه ی بی هوئاواره و په راگه نده بیوون خبری
 کردنه وه و هیمنی و ناسایشی بو فراهه م کردنه وه . له م سه ربه نده دا
 محه مه د پاشاو عومه ربه گه هه ردوو برای مه محمود پاشای بابان له
 کرده وه و ره فتاری مه محمود پاشای برابان ناقابیل بوون و به و جوړه
 مانه وه یسکان له خاکی به به و شاره زوور زویر بوون و له سه ر
 نه وه خاکی به به و شاره زووریان به جی هیشت و چون بوخرمه ت
 خوسره و خانی والی . مه محمود پاشا که نه مه ی بیست ، به ده رفه تی زانی
 له خوسره و خانی راگه یاند ، نه گه ر نه و براکائی بنیرینه وه بو مه لبه ندی
 بابان ، نه میش که هزادخان و هاوده سته کانی بو ده بنیرینه وه مه لبه ندی
 نه رده لان . مه محمود به م جوړه ده رووی دوستایه تی و نیوان ته بایی
 وه سه ر پشت خست و داوخوازی به کی قوبول کرا بابه کرناغا له لایه ن
 مه محمود پاشا وه بو هینانه وه ی محه مه د پاشاو عومه ربه گه راسپیر درا .
 محه مه د ناغای بر وجهه ریش که له باوه رپیکراوانی خوسره خان بوو ،
 هینانه وه ی که هزادخانی پی سپیر درا . مه محمود پاشا چاوی له هه موو
 ری و به سمی مروه ت ویزدان و به زهی و برابته تی و هاو خونینی پوشی و
 هه ردوو براکه ی کوشت . که چی که هزادخان که گه یشته نه رده لان
 خوسره و خان به پیچه وانه ی مه محمود پاشا وه زوری پیشوازی کردو بگره

له جارانى زیتىر قه در و ریز گرت، به لام محمه مه د ره شید به گ و
 هاوده ستانى، له خوږایى ترسیان لى نشت، له شاره زوور هه لاتن و
 به ره و ناوچه ی زه هاو هه ی پشان لى کرد و له وى هیورینه وه و خویان دایه
 پال وه زیری به غذا. وه زیری به غذايش زوړيان به ته نگه وه هات و سى و
 چوار دى یه کى له ناوچه ی زه هاو پى به خشین، به لام پاش ماوه ینک
 محمه مه د ره شید به گ و خز مه کانی لى ده رچن سه رله به ريان گه رانه وه بو
 کورد ستانى نه رده لان و خوسره و خان له هه موو گونا هیکیان خوش بوو.
 محمه مه د ره شید به گ و خز ماکانیشی، به قسه ی هیندى که س چوار
 سال و به واته ی هیندى کى دیکه نزیکه ی سالىک له و ناوچه ی زه هاو
 مانه وه. پاش ماوه ینک خویان دایه په نای على مورا د خان و به سایى
 نه وه وه به خشران و یار مه تی یه کى زوړ دزان، به لام زوړى نه خایاند
 سه رله نسوئى نالای دژمنا به تی یان هه لکړده وه و ناوچه ی جوانر و و
 پالنگانیان داگیر کرد. له سالى ۱۹۶۱ ی ک دارینگای غایه نه تی و
 رکه به رى یان له پیش گرت و، کار به نه درازه به ک گه یشته توان و
 لیسوه شاو هیى خوسره و خانیان له پیش چاو على مورا د خان به تهرزى
 خست خان که و ته مه ترسى یه کى گه وره وه. على مورا د خان که تازه له
 گه ر یاخى بوونى کورانى صادق خانى زه ند سه رسووک ببو و زوړ به ی
 یاخى یه کانی هینا بووه زیر بار، به و رایه گه یشته که ویران کردنى سنه و
 بردنى خوسره و خان بوئه سغه هان ده بیته مایه ی هیمنى و تاسایش و
 سه ر به خو بیى فه رمانره وایى یه کى نه به رنه و جه عفر خانى برای به پنج
 هزار سواره وه بو ناوچه ی نه رده لان به رى که و ت خوسره و خان یسگرى
 بوئه سغه هانى یئى. به پنى میژو وى خوسره و به گ على موارد خانى
 زه ند به راویرى محمه مه د ره شید به گ ره زا قولیخانى برای خوسره و خانى

کرد به فرمانبره‌وای سنه به بیستنی نهم خه به ره، خوسره و خان فرمانی
له گهل چهند جی متمانه نیکی دا که به کیکیان بایره‌ی نهم که مینه به به
و تمحه مه د ناغایه، سوار بوون و له ریگای خونساره وه خویان
گه یانند و وه ته نه سفه هان خوسره خان فرمانی به خان نه حمده خانی
کور ی دا له گهل ده ست و پیسوندانی دا کوچ بکن و پروو بکنه
شاره زوور. شایانی باسه، ره‌زا قولیخانی برایشی که له نه سفه ند تاباد
جیگسریسو و فرمانبره‌وایی نه یاله تی نه رده لانی قوبوولی نه کردو
داواخوازی عملی موارد خانی به جی نه هینا. بهم جوړه مافی گه وره یی
خوسره و خانی برای به جی هینا و له گهل هم مو و خزم و په پره وانی دا
کوچیان کردو خویان گه یانده خان نه حمده خان. جه عفر خانش پاش
هه لاتنی نه وان به دوو سی روزنی هاته ناو سنه وه و ناوچه که ی ویران
کردو خه لکه که سریشی زور نازاردا. هه رکه ره‌زا قولیخان نه می دیت
به ره و ناوچه ی ورمی ملی ناو داوای یارمه تی له نیمام قولیخانی ورمی
کرد. نیمام قولیخان له و سه رو کاته دا نالای سه به خوایی هه لکر دبوو،
داوای سه لته نه تی ده کرد. نیمام قولیخان به هاتنی ره‌زا قولیخان خوش
حال بوو و زوری پیشوازی کردو نهم هاتنه ی به هه ل زانی بوئه وه ی به
پنج شش هه زار که سبکه وه یاخی بی و نه یاله تی سنه و شاره زوور
وه سه ر قله مبه روی خوی خا. کاتی له شکر گه بشته نریکی سنه
جه عفر رخسانی زنده هه لات و ره‌زا قولیخانش هاته نیوشاره وه و
کاروباری گرتنه ده ست. نیمام قولیخانش رووی کرده نه سفه هان،
به لام که دینی عملی مورد خان به هیز نیکی گه وره وه بریاری به گزدا
چوونی داوه، دوا به دوا گه رایسه وه بوولانی خوی، پاش هه لاتنی
له شکری نیمام قولیخان دوو سهرداری زنده، که هزاد خان ولوتف

علی خان به یارمندی لشکر کرمی کرماشان و کومه گی محمدهد رهشید
 به گی وه کیل هلیان کوتایه سهر سنه و له گهل رهزا قولیخانی نهرده لاند
 تیک گیران. رهزا قولیخان هیشتا حه فده روز به سهر فرمانره وایی
 به که پدانی نه به ریوو، به ده ست به کی له خزمانی محمدهد رهشید به گ
 له وه ده چی نه زهر علی به گ بوویی، له ناوکه وه به سه ختی بریندار کرا
 زوری نه خایاند له ناوچه ی گه رووس کوچی دواپی کرد. نه سالی
 ۱۱۹۹ ی که له وسهرده مه دا سنه تووشی نه وپه ری ویرانی و خرابی
 پیوو خه لکی ناوچه که له وپه ری په ریشانی و سهرگره دانی دا بوون،
 خوشسره و خان سهرله نوی گه رایه وه بو نهرده لان. پاش چوارمانگ
 خه به ری مهرگی علی مورادخانی بیسته وه، به بیسته وه ی نم خه به ره
 نه دانه ی له لا و له لا په راگنده وپه رش و بلا و پیو ونه وه هموو گه رانه وه
 بوزید و نیشتمانی خوین و به مه هینمی و ناسایش و نازادیان بو
 فراهه م بووه. پاش مهرگی علی موراد خان له هموو لایه که وه داوا
 کاری فرمانره وایی سهری به زر کرده وه، نه نانه ت له لاقولیخان
 زهنگه نیش یکه ههرگیز به بیردا نه دهات، له تیره کانی به کی له وانه بوو
 داوای فرمانره وایی بان ده کرد و هاتبوونه کوری مه پدانه وه. له شکر یکی
 کوکی له تیره کانی کرماشان خر کرده وه و به نیازی داگیر کردنی ناوچه ی
 بابانه وه به توخیخانه و زه مپوره کخانه و هیت و هوونی له شکر کشی به وه
 هاته سونتوره وه. له و شوینه دا، نه زهر علی خانی کوری سوبحان
 ویردی خان له گهل لوتف علی خانی برای و نه للا ویردی خانی
 کوری و ههر دوو دوره کانی محمدهد رهشید، به گدا دایان پال
 له شکره که ی، پیش نه وه ی بچنه سهر ناوچه ی بابان. نه للا ویردی
 خانیان هان دا ناوچه ی سنه داگیر کاو دواپی به فرمان ره وایی

خوسره و خان بیتی ئەللا قولیخانی زەنگەنە و یرای ئەوێ خوسره و خان بوو چاکە ییکی ئیکجار زوری بەسەر یەوێ خوی لە رابردوو نەبان کردو بریاری دا بەگژ خوسره و خان دا بچی بو ئەم مەبەستە رۆی بو ناوچە ی ئەردەلان . خوسره و خانێ والیش بە بیستنی ئەم خەبەرە ، وەك مووی هەلکرو ووزاو کرژ هەلات و هەر لە هەوێ کۆوێ تەپل و کەرەنای ناوداری ی هینایە جوش و بە حەوت صەت سەربازی کینە تۆزەو بو گۆی راکیشانی ئەو هۆزە یی ناوێزە جەمیان و پێشەنگانی بەرە ی زەنگەنە کە ئەللا و یردی خانی کۆری نەزە عەلی خانیان سەرکەرە بوو ، لە دنیی میراوا گەمار و دران و لە ترسی شیر شیرگران خوشیان نەیان زانی چون هەلاتن و ناچار لە نیدەشە و دا خوێان گەیانە لە شکری زەنگەنە و لە شکری تایەنیان بە جاری شلە ژانە . سەنێی هەردوو لە شکر لە ناوچە ی سونقور بە یەك گەشتن و تێك گیران . ئەللا قولیخانی زەنگەنە یە کەرە بە سێ هەزار سەرباز و توپخانە و زەمبۆرەك خانە و نەقارە خانەو ، ئازایانە هاتە مەیدانی شەرەو . خوسره و ی پایە بلینبیدی ش کە حەوت صەت کەسیکی لە تەك بوو ، پشت بە ناوێر و کی ئایەتی پیرۆز (کم من فتنه قليلة غلبت فتنه كثيرة) هاتە مەیدانی نەبەرەو . ئەللا قولیخان زوری لە شکەرە کە ی لە سەرنیکەو و کەمیی لە شکری ئەردەلان لە سەرنیکی ترەو وای لی کرد لە خوی بایی سێ . میرزا یوسفی کۆری میرزا عەبدوللای وەزیری ئەردەلانی ، کە لە خزمەتیدا بوو بوو لە گەل بری لە دلبران کرد بە پێشەنگی لە شکەرە کە و ناردی بو مەیدانی خوسره و خان . بەلام ئازایانی ئەردەلان زۆر بە ی هیرش هینە کانیان لە شیر کیشان و رەوانە ی نەمانیان کردن . بە شیکیشیان لە هەلاتن بە و لاوێ چییان بو نەمایەو ، بە شیکیی دیکەشیان بە دەست شیرانی ئەردەلان بە دیل گیران .

کاتی ئەم خەبەرە بە ئەللا قولیخان گەبشت، بە لەشکرینکی گەورە و
 گرانبە بەرەنگاری خوسرە و خان بوو. ئەللا قولیخان لەشکرە کە ی
 ئەردە لانی لە چاوە لەشکرە کە ی خوی زۆر بە بچوو ک دیت، تەنانت
 هیندە ی بە بچوو ک هاتە پیش چار، دەنگوت ئە میان دەرپایە کە و ئەویان
 دلۆپینک، ئە میان خۆرە و ئەویان تیشکینکە لە خۆر، بە و پەری لە
 خوبایی بوونە و شیر ی رک و کینە ی لە کالان دەرکیشاو هەلی کردە سەر
 ئازا و لیرانی سنە. دوو کەلی تۆپ و تەنگە بەری ئاسمانی واگر تپوو،
 دنیای بە جاری شین هەل گەرانندبوو. لە تۆزو خۆلی سەمی ئەسپی
 دلیرانی مەیدانی مەیدانی شەڕ بەنگی تاریک بپوو و لە شەوقی تیغی
 نێزە ی گیان ئەستێن بەنگ و رووی دلاوەران وەک زەردە چێوە و زە عفران
 زەردە هەل گەرابوون و لە بریقە ی شیر و نێزە خاکی مەیدانی شەڕ بەنگی
 بپوو بە بەنگی یاقوت و مەرجان. خۆ لاسە دلاوەرانی ئەردە لانی پوچی
 پوستانە میان شاد کرد و داستانی دەستانیان بە پیر هینایە وە. خوسرە و خان
 بە و پەری زاتە وە هەلی کردە ناوجە رگە ی لەشکری دژمن و لە بەگ
 و ریشە ی دەرینان و سەری زۆری لە سەر کردە ناودارە کانی لە خاک و
 خۆین دا گەوزاند.

هەلبەست

آورد که خوسرو نیک بخت

خداوند گوپال و شمشیر و تخت

افتخارش رشیده به میغ

بفشرد پای و بیازید تیغ

ز تیغ و ز شمشیر تیر و ستان

بسم سمندش سر سرکشان

به ضرب قوی بازوی دورمند
 بسی پردلانش به خم کمند
 شد اندر هجا آن یل کامیاب
 ظفر هم عنان و نصرتش هم رکاب
 به کوردی :

خود او هند گوپال و شمشیر و نه ختی
 به خوسره وی خوش به خت به خشی
 سهری شانازی سهر له ناسمان ده سوی
 پی له زوی توند ده کردو به تیغ تی ده زندن
 زوری له تازاو به جهرگان
 له تاو تیغ و شمشیر و رمی
 وه ژیر سمی نه سپه کانی که وتن و
 زور له تازاو به جهرگانی به هیزی
 بازووی به نالقه ی که مه ندیه وه بوون
 نه و شیر به موراد که پشتو وه
 له مهیدانی شهر دا سهر که وتن
 به ده سه جلّه ویه وه و زال بوون به ناو زنگی به ویه .

له چاو ترو و کانیکدا زور به ی له شکری نه للاقولیکانی له ناو بردو به ره و
 نه و دنیای ناو دیو کردن و میرزا به گی که لهور نه للاقولیکانی به سزای
 کرده وی خوی گی یاندو له سهری دا . هه رکه خه به ری به خوسره و خان
 که پشت زوری له بهر گران بوو ، چونکه وه ک نیوه به یتیکی مه شهوور
 ده لی « نه و تامه ی له به خشیندا هه یه له توله سهندنه وه دانی به » که وه یی ولی
 بووردن یه کینک بولله سیفه ته به رزه کانی . له و کرده وه یی میرزا به گد

زورقارس و دلگیر بوو. به توندی سه رکونهی کردو گونی راکیشا.
شایانی باسه پاشماوهی له شکر زهنگه نه و کرماشان هه لائن و توپخانه و
زه مپوره نه قاره خان و خهیمه و خه رگا و سه راهه ردهیان سه رله بهر،
به ده ست له شکری نه رده لآن که وت له و شه رده دا نه رده لانی به کان
سه رکه وتن.

پاش دوو سنی رۆژ دلاوه رانی نه رده لآن له شه که تی و ماندویتی رینگا
حه سانه وه و روویان کرده کرماشان و بریاری ناو بردنی سه رکیش
ویاخی به کانی نه و نه و ناوچه و سنوورانهیان دا له شوینیک که
قوناخنی له شاره وه دوو ربوو، حاجی عه لی خانی مامه ی نه لالا قولیخان
که ببو به جیگری نه و بهخت روولی وه رگیراوه و خوی به میراتگری
ده زانی به خه لات و پیشکیشیکی شایانه وه پیشوازی له خوسره و خان
کردو ملی بوکه چ کردو بوو به پیاوی. هه رچی به کی له مال و سامان و
به زو ئازهل و چواری له کرماشان له نه لالا قولیخان مابوو، به سه رله
شکیره کری دا دابه ش کرد. خوسره و خان به ک قه ره پوولی بوخوی
لی هه ل نه گرت. حاجی عه لی خانی شوکومه تی کرماشانی
پن به خشرا، به لام تووی سه رکان و سه عدنا بادو سه نقور و دینه وه
به شی که به شی بوون له قه له هیزه وی فرمانه وایی نه لالا قولیخان
جیا کرده وه به سه ر پیاو ماقوولان و سه رکزه کانی کوردستانی دا
به شی به وه.

هه لبه ست

چو سایه به ظل هما میکنی
به به ک نظرت بس کیما میکنی

پاشا هم سهرکه وتن و زال بوونه گه رایه وه بوباره گای فرمانره وایی . له م
 کاته دا به شئی له له شکره که ی عه لی موراد خان که بلاوه بیان لی کردبوو ،
 گه بشتنه خزمه تی خوسره و خان له سای سینه ری پیر و زی دا سره وتیان
 گرت . هه ره له م سهرده مه دا بوو که خاقانی به هه شت هیلاته ، ناغا
 محمه د خانی قاجار ئالای سه لته نه تی هه ل کردو بریاری دا سهرله به ری
 ولاتی ئیران داگیرکا . جه عفره خانی زه ند له به رایه ری راهه ستا بوو ، له
 نه سفه هان حوکرانی ده کرد ، به لام خان سه باره ت به وه که ناوازه ی
 لیها توویی خانی قاجاری بیسته وو ، ناچار له نه سفه هان هه لات و روی
 کرده ناوچه ی شیراز و له وئی سهر به ندی کار و باری به دهسته وه گرت .
 به لام زوری نه برد ، له شکرکی گه و ره ی خر کرده وه بریاری شهری داو
 سهرله نوئی روی کرده وه ناوچه ی نه سفه هان و عیراق ، ناغا محمه د
 خانی قاجار هه رکه هم خه به ری له شکرکیشی به ی جه عفره خانی
 بیست نه سفه هانی به جی هیشت و له ناوچه ی نه ستر ابادو مازنده ران
 جیگیر بوو و به م جو ره بئ شهر و شور دووباره خانی زه ند نه سفه هانی
 داگیر کرده وه به ناوی خو به وه پهره ی پی دا . پاشا ماوه ییکی که م
 داگیر کردنی عیراقی خسته نه سیتی ئیسماعیل خانی زه ندو ئاسایشی و
 نه منی نه و ناوچه به ی به ره و بروو کرده وه . ئیسماعیل خانی زه ند پاشا
 نه وه ی گه یشته هه مه دان ئالای یاخی بوونی هه ل کردو له فرمانره وایی
 جه عفره خان سهر پنجی کرد . به لام بیستی جه عفره خان به ته وای
 بریاری سهر کو ت کردنی داوه هیشتا سی قوناخیان له نیوان دا مابوو بو
 شهر به ره و گه رووس هه ی پی لی کردو له شکره که ی له سالی . ۱۲۰ ی
 ک دا بلاوه بیان لی کرد . له وسه رو به نه ده دا که جه عفره خان له
 هه مه دان بوو محمه د ره شید به گی وه کیل دیسان نیوانیان له گه ل

خوسره و خان دا تيك چووه و له ترسی خوسره و خان خوئی دایه په نای
 . جه عفره خان و هانی دا ناوچه ی نه رده لان داگیر کا . جه عفره خانیش به
 فیتی محمه د ره شید به گک چه په ریکی بوسنه نارد داوای خوسره و خانی
 کرد ، به مل که رچی بی بولای ، به لام خوسره و خان گوئی وهرامی تم
 داوخوازه ت له مهیدانی شهر دا ده ده مه وه .

پاش گه رانه وهی چه په ره که خوسره و خان په کسه ره شکری
 کوکرده وه ، به رهننگاری له شکری زندهیه بوهستی . علی خانی
 خه مسه بی و محمه د نه مین خانی گه بروسی به له شکری کی که مه وه
 خویان گه یانده له شکره که ی خوسره و خان . کاتی گه یشته سالح ناباد
 که دئی په که له دئی په کانی هممه دان ، محمه د ره شید به گک که پیشرو ی
 له شکری زندی په کان بوو ، هه لات و خوئی گه یانده له شکره که ی
 جه عفره خانی زهند . بوسه بی له شکری نه رده لان گه یشته شاری
 به هار و به رانه ره له شکری زندی په کان له شکرگایان دامه زرانند . پاش
 شه که تی و ماندویتی ریگاو بان بری حه سانه وه و نه نجا خویان بوشه ر
 ناماده کرد . جه عفره خان جه زایرچی په کانی فارسی که له دوو هزار
 کهس زورتر بوون ، به توپخانه و زه مبوره کخانه وه له پیش
 له شکره که په وهی دامه زرانندو کردنی به قه لغان و له مپه ربو له شکره که ی
 ، خویشی به سواره په کی زوره وه پشت سهریانی گرت و ده سببان
 به شه بر کرد . له شه رده دا هر که سی له نازایانی نه رده لان ده هاته کوپری
 شه رده وهرامی به توپ و تفه ننگ ده درایه وه . به لام نه وی راستی بی
 کهس له شه رکه رانی زهند نه ده هاته مهیدانی شه رده وه . سی روزیان
 به وناوایه به سهر برد ، تا جوار هم روز ، دلاورانی نه رده لان یه ک دل ،
 وه ک شیر ی ددان به بریچدا بردو و پلینگی توره هاته مهیدانی شه رده و

به جاری دهستان له گیانی خوین شوشت و به سهر نه وه دریای ناگره دا
 په رینه وه و له به که م هه لمه تدا توپخانه و زه مېوره ك خانه ی درمنیان
 داگیرکرد. سهری زوړ به ی جه زایرچی وتوپ ته قینه کان له له شیان
 جیاگر دوه و خوین گه یانده ناوجه رگه ی له شکری درمن. جه عفر خان
 به بیننی نازیه تی و دلیری شیرانی کوردستان هه لات و تا ده ورو به ری
 شیراز خو ی نه گرتنه وه. خوسره و خان دهستی لی نه کیشانه وه، خان
 نه حمده د خانی کوره گه وری خو ی به دوو خستن، هیرشی برده سهر
 پاشماوه ی له شکره که یان و دهستی کرد به کوشتار و به دیل گرتیان.

شیعر

ز خون یلان در صف کارزار
 شد آورد که غیرت نوبهار
 ز تیغ یلان بس سران کشته شد
 ز کشته بهر سوی صد پشته شد
 چون شیر غران همجو شریزه پلنگ
 یلان سندانج مظفر بجنگ

خوسره وی ناودار پاش نه م سهر که وتنه هه موو خیه و ت و خه رگا و
 توپخانه و زه مېوره ك خانه ی زه ندی به کانی سهر له بهر داگیر کرد و زوړ به ی
 سهر کرده کانی فارس و زه ند له م شه رده دا کوژران و به دیل گیران و
 نه سپ و چه ك و نه سله حه یان تیکرا که وتنه دهست له شکری
 سهر که و تووی نه رده لان. پاش نه م سهر که وتنه گه وره و پیر و زه خوسره و
 خان دوو سی روژی له شاری هه مه دان مایه وه و هه رچی به کی له و
 شه رده دا وه گیر که و تپو و به سهر سهر بازه دلیره کانی دا به شی یوه. محمه د
 ره شید به گسی و کیلیشی که حه و ت سالی ره به ق بو و له دزی

خوسره و خان جو ولا بزووه و له سهر نه مه له ولات دو ورکه و تېزووه ، به خشی و وهك جاران بووه به جیی رو و خوشی و ناز کیشران و پله و پایه ی به رزیشی پی به خشی . محمه د ره شید به گی وه کیل هه رکه گه شته سته کوشکی وه کیلی به کومه گی نه نداز یاران وهك جاران پوخته و په رداخت کرده وه . خولاسه ی قسه ، نه و خوسره وی پی هاوتایه ، پاش فراندنی جه عفر خان نالای سهرکه و تنی به سهر ناوچه کانی برو و جه رد و که زازو فراهان و گولپایه گان و هیندی له خاکی عیراق دا شه کاندوه وه سهر له بهری داگیر کردن و نه نجا که و نه سهر که لکه له ی داگیر کردنی نه سفه هان . هه بهم نیاز وه جوو ، که ندمانی به پایگی خوی هه لېژارد و خهرگای لی دامه زرانده و نی هیوری . لیره ، له م شوینه دا ، میرزا نه حمه دی وه زیر به خرمه تی نه و خوسره وی ره چه لهك بلینده گه پشت و رای گه یانندی ، گوتی ، نیستا که ناوچه ی عیراق و قه له مره وی کرماشان و خوزستان و لورستان که له شکری سهرکه و توتوتان داگیری کردون و فرمانره وایه کی نه وتو له خاکی ئیران دا به سهر پیوه نه ماوه ، چاک نه ویه ، جازی شاهینی خوتان بدنه و به نوو سیاره کانتان فرمان بفرموون ، نه م فرمانه له سهرانه ری ولات دا بلا و بکه نه وه . ئیتر له مه و پاش پوول و دراو به ناوی خوتانه وه لی بدری و مه لای مرگه وت خودبسه به ناوی خوتانه وه بخوینی و ته پلی شاهینستان له سهر تاسه ری ئیران دا ده نگه بداته وه .

خوسره و خان هه رکه نه مه ی له وه زیر بیست نوقمی دهریای بیر کردنه وه بوو دوا ی پشوویک سهری هه لبری گوتی ناشکرایه نیستا هه موو خاکی نیرانمان له زیر ده سه لاندایه و دریکمان له سهر ری نه ماوه هیهچ سهر کیش و یاخی به کمان به سهر پیوه نه هیشتووه . نه و می

دوازده هزار که سنی ده بیون، به گهل که و تن و هلی کرده سر قه لای
 کرماشان و حاجی علی خانی حاکمی کرماشان که نه ونه مامی
 دوستایه تی خوشره و خان بو، گه مار ودا. حاکمی کرماشان چونکه
 توانستی به ره ننگار بیوونی له خوی دا شک نه ده بردو به خوی دا
 رانه ده په رموو، هه ستا رو وداوه که ی به نامه نی له خوشره و خان
 راگه یاند، خوشره و خانیس هه ره که سر چه په ریکی بولای ئیسماعیل
 خان نارد، داوای لی کرد، ده ست له گه مار و دانی قه لای کرماشان
 هه لگری و مافی نانوئمک و چاکه ی نیوانیانی به بیر هینایه وه، به لام نه و
 نانکوسره سپله یه گونی به ناموزگاری یه کانی نه داو به هه مو و توانیکه وه
 ده ی و بست قه لاکه بگری. هه رکه چه په ره که گه رایه وه و خوشره و خان له
 راستی رو وداوه که گه یشت، ناگری تو و ره یی به جاری بلیسه ی
 سه ند. له مانگی ره مه زانی سالی ۱۲۰۱ ی که دا بو ته منی و گونی
 راکیشانی نه و یاخی یه به خه لکیکی که مه وه رووی له کرماشان کردو
 زوری نه برد نالای سر که و تنی به سه ردا شه کانه وه. هه رکه ئیسماعیل
 خان به م خه به ره ی زانی ده ستی له گه مار و دانه که هه ل گرت و په نای
 وه بهر چپای بیستوون برد. حاجی علی خانیس به ده ست و
 دیاری یه کی زوره وه به پیری خوشره و خانه وه چوو و له خزمتی دا هاتن
 بو کرماشان. پاش یشو و حسانه وه، نه و میره کین له دل کرماشانی
 به جی هیشت و رووی کرده له شکره که ی ئیسماعیل خان. ئیسماعیل
 خانیس خوی لی بواردن و قوناخی پاشه کشی لی کرد. به لام خوشره و
 خان ده ستی لی هه ل نه گرت و قوناخ به قوناخ هه ر به دوایه وه بو، تا
 گه یاتدیه ناوچه ی سه ر به ندی سیلاخور. بتر له م شوینه دا هه ردوو
 له شکره که تیگگیران و به یه کیاندا دا. شیرانی پر توانی هه ردوو له شکر

دهم له دژمنایه تی ئیمه ددها ، ده بی کئی بی؟ له هه موو شوننی پشت به خودای دادوهر و توانی بازووی دلیرانی ئازامان سه رکه و تووین به لام رڤژ رڤژی له دووه ، خودا فه رمانه وایی کوردستانمان بو یئلی بی له به رهی خو پتر راناکیشین و نه و نانهی له باوو باپیر مهوم بو ماوه ته وه نای برم و ده سکه وتی جهوت ساله مان هه روا به فیر و نادوړینم . هه ربو سبه یینی نه و شه وه بریاری دا بو سنه بگه رینه وه . به ناوی دوستایه تی و خوشه و یستی به کی ده گه ل محهمه د حه سن خانی قاجاری دا هه ی بوو ، نامه ییکی بو ئاغا محهمه د خانی قاجار نارد ، نه و نه یاله تانه ی گرتبوونی ، به پیاوه کانی ئاغا محهمه د خانی قاجاری سپاردن .

ده لین ، مه هدی به گی شقاقی که به کی له که له شاهیرانی زمان پاراوی نه و سه رده مه بوو ، سه رکه وتن نامه ییکی بو خوشه و خانی هونیسه ته وه بو خوشه و خانی خویندو ته وه . خوشه و خانی له پادداشت دا سی توغرا به راتی - په کیکیان (٤٠) تمه ن و دوو میان (٥٠) تمه ن و سی په میان ٦٠ تمه ن ده بی ، دینته خزمهت ، کینه یانی ئاره زو و فه رموو بو ی موزکا و بیکا به خه لاتی ، به لام نه و خوشه و ی حاته مه هه ر سی توغرا به راته که ی بو موزکردو له کیسه ی خوی بی به خشی . له پشدا و ا بلا و بو ووه که ئیسماعیل خان له له شکری جه غه ر خانی زه ند هه لاتو ووه به سیال و گوینی ده رویشی به وه له ناوچه ی گه ر ووس ده خولیته وه . خوشه و خان هیمه تی به رزی نواند ، خه لاتیکی زوری ، له چادر و نه سب و ئیلچه بی به خشی و خه لکیکی زوری له دوو خست و ئیزنی دا بو ولاتی خوی بگه رینه وه . به لام له گه رانه وه دا ، خه لکیکی زوری له هه رچی و په رچی و نه و باش و قزلباش و هوزه کانی کرماشان و لوړستان و به ختباری له تیره کانی دیکه کی نزیکه ی

بو نازایه تی نواندن ، مه چه کی دلیری یان لی هه لمالی و هوزه برانی
 ئه رده لان هه لیسان کرده سه ر دژمن و ئاگسری شه ر له نیوان هه ردوو
 له شکسردا خوش بوو . هیندی له خاڭ و خوینی خویشان دا گه وزین و
 بری به ره و دنیای نه مان چوون ، به شیکی زوری له شکره که ی ئیسماعیل
 خان له هه لمهت بردن و کشانه و هه دا به دیلگیران و به شیکی زوری
 تریشان له گه رمه ی شه ردا کوژران . شته ی سه ر که و تن ئالای خوسره و
 خانی بی هاوتای شه کانه و هه و خپه و و خه ر گاو سه ر و هه و سامانی
 ئیسماعیل خان سه ر پاکی که و ته ده ست سو پای سه ر که و تووی ئه رده لان
 . ده گیر نه وه : ئه و ده سکه و ته ی له له شکره که ی ئیسماعیل خان وه گیر
 باپسرم که و تبوو (باپه ری مه ستووره خانم - وه ر گیتی) زور له خوی به زیاتر
 دیت له بهر نه وه ؛ بر دپه خزمه تی خوسره و خان ، به لام ئه و فه رمانه و ا
 داد گه ره ، به و هیممه ته حاته می به وه ی که هه ی بوو ، توخنی هه چی
 نه که و ت و سه ر له به ری به ره و رووی خوی کرده وه ، ته نه انه ت
 ئا وینه ییکی گه رانبایی زور نایاب له و ده سکه و ته تا ئیستا به موفه رڭ .
 له بته ماله ی ئیمه دا هه ر ماوه ته وه .

خوسره و خانیش له پاداشتی ئه و هه موو نازایه تی و له خو بو بردن و
 دلسوزی به ی ، که له میسردو گه ر ناسانی ئه رده لان له و شه په دا
 نواند جوویان ، چه ند که سیکی کرد به بهر پر سیاری ئه و ناوچه
 داگیر کرا وانه . به نمونه ناوچه ی تووی سه رکاتی به میرزا فه تحه ئلای
 کوپی میرزا عه بدوللای وه زیر که لاویکی خاوه ر اوته دبیر و شیر بوو
 له قسه زانی و ده م و پهل پاراوی دا هاو ده م و هاوتای حه سان بوو له
 حه زم و جه زم دا زور به ناو و بانگه بوو . هه ر له و ساله دا ئاغای محمه د
 خانی قاجار که شار یاریکی خاوه ن ده سه لات و به شان و شکو بوو ،

که لکه لهی داگیرکردنی نه یاله تی کوردستان و به دیدار گه یشتنی
 خوسره و خانی که و ته سه رو به له شکر یکی گه و ره و گرانه وه چو وه ناو
 شاری همه دانه وه و نه و تی کرد به پایگای خوئی . چه پهریکی نارد له
 دووای خوسره و خان ، بیت بو همه داندان . خوسره و خانی شاری سته ی
 به جی هیشت و له وهرامی ئاضا محمه د خان دا عوزری بو هینا په وه که
 ناتوانی بگاته خزمه تی . له سالی ۱۲۰۴ ی ک دا له لایه ن خوداوه
 خوسره و خان تووشی نه خوشی پهر که م و چند نه خوشی به کی تر
 هات . سه ره رای همه مو و چاره سه رکردنی له لایه ن پزیشکانی
 نه فلاتوون ئاسا وحه کیمانی نه رستوه ونه ره ، نه خوشی به کانی روژ له
 دوای روژ زیاتریان ته شه نه ده کردو له چاره سه رکردن به دهر بوون .

هه لبه ست

از قضا اسکنگین صفرا فزود

روغن بادام خشکی مینمود

له م سه ره وخته دا خان نه حمه د خانی کوره گه و ره ی خوسره و خان که
 له ئاسمانی نه یاله ت دا نه ستیره ییکی پر شنگه دار و له عومانی گه و ره یی و
 سه رداری دا گه و هه ریکی دره خشان بوو ، په رزایه سه ر جیگری باوکی و
 به رپوه بردنی کار و باری فه رمانره وایی له نه ستوگرت و پنی و په سمی
 داد گه ریی له م رووه وه به چاکی و لیزانی به جی ده هینا و ته پنی نیو به چاکه
 رویشتی ده نگی دایه وه و ولات و خه لکی ولات له سایی به زه په وه شادو
 ئاسوده بوون . به ریکه وت هوزی بلباس له و سه رده مه دا به
 جم و جوو ل که و ت بوون . له ناوچه ی یاشماق و تیله کو خه ریکی تالان و
 بر و بوون . نه مه یش له گه ل غیره تی نه حمه د خان دا که له مه ر دایه تی دا
 تاك و له دلیری دا په که پساوی دنیا بوو ، نه گونجاو زوری له بهر گران

بوو، فرماني دا له شکر ناماده بکړی. هېشتا شتيکي نه وتوله سوېا
فراهم نه کړا بوو، له ويلاته وه به نيازي ته می وگوي راکېشاني نه و
نومو به دناکامه به پرې که وت وله سالار و هو باتو تووشيان هات وده ست
به شهر کړا.

پاش ته يار بووون و خو ناماده کړدن، هه لېان کړده سر په کتر.
له شکري نه رده لان له په کم هير شدا بلباسي خودانه ناسيان ناچار
به پاشه کشي کړدو هه لېان فراندن، به لام له هيرش بردن وکشانه وه دا
خان نه حمده خان چه رځي چه پگه ردي لي وه ده ست هات و بهر
گولله يک که وت و، کوژ راو له هه رته لي لاوي دا گياني به په روه ردگار
سپارد. ده گېر نه وه: که نه لا و نيردي خاني کوږي نه زهر علي خان، که
کوږي گه وره ي سوبحان و نيردي خاني والي بوو، به ده ست نه و
کوژ راوه و نه م کاره ناروايه له و وه شاهه وه. خودا بو خوي چاتري
ده زاني.

هوږي به دناکامي بلباس هه رکه له شکره که يان بي سر وهر مایه وه،
گه رانه وه، هه لېان کړده سر، نازاياني نه رده لان و زوريان لي بلاوه بي
کړدن. مير نه سلان^{۱۱۱} خاني کوږي رها قولبخان که نه م بار و دوخه ي
دېت، ده ماري پياوېني بزوت و له ته ک محمه د رېشيد به گي وه کيل و
ده ست و پيو ندياني دا شيري رکيان له کالان ده رکيشاو پر ياري
شهر يان دا. هه ر له هه و ل هيرش دا هيزي بلباس دووباره شکان و
هه لاتن و زوريان له موداي شيري براو ناوداري که له دلاوه ران
کيشران و تا نزيک سه قزو سياکويان راوه دوونان و سر ووت و
سامانيان، سر له بهر، چه پاودان.

و نيراي نه وه ي که سر داري سوپاي نه رده لان کوژ راو دليران بي

سهردارو خاوهن دهسه لات، کز بسوون، دلاوه رانی نه رده لان بو
 توله کردنه وهی کوژ رانی له ناهه قی نه و نه وجوانه هینده ی دیکه یان
 وه فاداری نواندو گوی پیاوه تی و نازایه تی یان برده وه. به نمونه: میرزا
 لوتفوللای کوپری میرزا عه بدوللای وه زیر که مامی راسته قینه ی دایکی
 نه م که مینه یه یه، له و شه رده دا جه فده که سی له سهر زینی نه سپ گلاندوله
 خوینی خویانی دا که وزاندن و به م ره نگه نازایه تی و مه ر دایه تی خوی
 نیسپات کرد.

پاش نه م سهر که وتنه شه ر که رانی سنه ته رمی سهر داره که یان
 هه ل گرت و به رده و سنه گه رانه وه و له وی چهنه د ر فوژی پرسه یان بو
 گرت. له به ر نه وه ی نه خوشی یه که ی خوسره و خان ر فوژ له دوا ی ر فوژ
 پتری ته شه نه ده کرد به داخه وه پزیشکه کان له چاره سهر کردنی
 دامان، لوتف علی خان به فره مانی ناغا محه مه دخان هاته سهر
 ته ختی فره مانره وایی.

حوسب عهلی خانی کوری سوبخان ویری خان

لوتف عهلی خان له سالی ۱۲۰۵ ی ک دا، بهی دپچ بهرک و زبکوشانی
بووکی فرمانبره ویی له هامیزگرت. خه لکی ولات له سای دلاوی و
بهزی سه رناسووده وره حهت حاوانه وه. لوتف عهلی خان میریکی
ته واو خوینده وار بوو، نازایه کی شیردل بوو. له زارپاراوی و
قیه سواری یی هاوتاو له نازایه تی و گهرناسی دای وینه بوو. کاروباری
ولاته که ی به و په پری دادپه روه ری به وه به ریوه ده برد. یاساوی پروی
حوکمرانی هه له سه ر داووده ستووری باووباییرانی به جی ده هینا.
له سه رتهای حوکمرانی به وه ی حه سه ن عهلی خانی کوره گه وره ی، به
بارمه له کن ناغا محهمه د خانی قاجار دانا له م سه رده مه دا خوسره و خان
وهک گوتمان دنیای پرونی به جی هیشته. (انالله وانا الیه راجعون).

شیعر

دریغا از آن خوسرو پرهنر

شبهش نیاورده مادر دگر

دریغا از آن میر قآن روش

که با دادودین بود وبا. رای وهش

به کوردی:

حه یفی بو نه و خوسره وه به هونه ره

که وینه ی نه هیناوه دایکیکی تر

دریغ بو نه و ره وشت قاتانه

که له گهل دادو دین بوو له گهل راو عهقل و هوش دا

مه‌رگی خوسره‌و‌خانی^{۹۱} ندرده‌لان، بوو به هوی سه‌ربه‌خویی لوتف
 عه‌لی‌خان له‌کاروباری‌فرمانه‌روایی‌دا چون له‌سالی ۱۲۰۶ ک‌دا،
 فرمانه‌روایانی ته‌یاله‌تی خوزستان‌نالیان له‌دژ‌دهرباری‌فرمانه‌روایی
 قاجاری‌یه‌کان هه‌ل کردو ده‌سیان به‌سه‌ریزیوی کردو ناوچه‌که‌یان به
 ته‌واوی خسته‌گیراوی‌ناژاره‌وه. به‌خواستی‌ئاغا‌محمد‌دخانی‌قاجار
 لوتف‌عه‌لی‌خان بو‌گویی‌راگیشانی‌خه‌لکی‌ناوچه‌که‌راسپه‌ردا.
 جه‌نابی‌خانی‌به‌نیازی‌جی‌به‌جی‌کردنی‌ثم‌راسپه‌رده‌یه‌سی‌هه‌زار
 که‌سی^{۹۲} له‌شه‌رکه‌راسنی‌ندرده‌لان‌وه‌دوو‌خوی‌داو له‌ریگی
 کرماشان‌ولورستانه‌وه‌رووی‌له‌وناوچه‌یه‌کرد‌وله‌شکری‌کرماشان‌و
 لورستانی‌به‌گه‌ل‌که‌وتن. فرمانه‌روایانی‌خوزستانی‌هه‌رکه‌به‌مه‌یان
 زانی‌له‌ترسان‌له‌زبان‌لی‌هات‌و‌یی‌هیچ‌تیک‌گرانی‌سه‌رله‌به‌ریان‌مل
 که‌چ‌بوون‌و‌به‌عوزرخوازی‌یه‌وه‌داوای‌لی‌بورده‌یان‌کردو‌هه‌رچی
 خه‌رج‌و‌باجیکی‌له‌سه‌ریان‌بوو، سه‌رله‌به‌ریان‌هینایه‌پیش‌لوتف
 عه‌لی‌خان‌و‌ته‌نجا‌به‌خه‌لاتیکی‌زور و دیاری‌یه‌کی‌زوره‌وه‌به‌ره‌و
 دهرباری‌قاجار‌رو‌یشتن. لوتف‌عه‌لی‌خان‌پاش‌داگیرکردنی
 خوزستان‌هه‌رله‌سه‌ره‌تای‌زستانه‌وه‌تا‌سه‌ره‌تای‌به‌هار‌له‌وناوه‌مایه‌وه.
 بو‌ریک‌خسته‌وه‌ی‌باری‌شیواوی‌ته‌وناوچانه‌هه‌ول‌و‌ته‌قه‌لایه‌کی
 زوری‌دا. لوتف‌عه‌لی‌خان‌زنجیری‌مل‌که‌چی‌له‌ملی‌هه‌مسو
 یاخی‌یان‌کردو‌خه‌لکی‌کوردستانی‌له‌وماوه‌یه‌دا‌ده‌سکه‌وتیکی‌زوریان
 ده‌س‌که‌وت.

به‌نمونه: بایسه‌ره‌گه‌وره‌م‌که‌ده‌رامه‌تی‌عه‌باس‌قولی‌خان‌و‌والی
 شوشته‌ری‌پی‌سپه‌ردابوو، هه‌زار‌تمه‌نی‌وه‌گیرکه‌وت.
 هه‌رله‌م‌ماوه‌یه‌دا‌ئه‌حمه‌د‌سولتان، حاکمی‌بانو‌به‌رینی‌له‌به‌گه‌زاده‌و

سانانی هه ورامان و خه لکی مەریوان یەکیان گرت و ئالای
 سەربزنیویان تەواو هەل کرد . بۆ ئەم مەبەستە لە گەل پاشای بابانیشتدا
 دەستیان تیکەل کردو سەرسنوورەکانی ئەو ناوچانەیان تیک داو
 دەسدریزی و ئالان و بێرویان لە ئەندازە بە دەر کردو بە جاری
 یاخی بوون . ئەم خەبەرە کاتی گەیشته لوتف عەلی خان ئاگری
 توورەیی بلیسەیی سەندو بەو سەرماو سۆلە و باو بۆرانی رووی کردە
 بانە و یاخی بە کانی ئەو ناوچە یە دامرکاندەو ، بە لām کاتی لوتف عەلی
 خان گەیشته قەلجە دانیشتوانی مەریوان ، ئەو شوینانەی لە سەردەمی
 بابانەکان دا نەختی ئاوا بپۆو ، بە جی هینشت و چوون بۆ شارەزوورو
 لەوێ خویان حەشاردا ، بە لām لە پاشان لە مەرکەزی ئەیالەتەو فەرمانی
 مامسوتانیدن و ئالان کردنیان دەرچوو . مام و سامانیان ئاگرو
 سووتما نیکی وایان تی بەردرا دلی گەردوونی هەل دە قەرچاند .

ئەحمەد سۆلتانی بانەیش ترس و سامیکی وای چوو و دلەو ، هەر
 هیندە ی پێ کرا ، ناچار رووی لە لوتف عەلی خان وەرگیراو خوی
 گەیانده ناو هۆزی بلباس . لوتف عەلی خان فەتح عەلی ئاموزای
 ئەحمەد سۆلتانی بانەیی بە خەلاتیکی زۆرەو کرد بە حاکمی بانە . پاش
 ئەوێ کاروباری ناوچەیی بانەو هه ورامانی سان داو ریکی خستەو ،
 یەکیکی نارد بۆ کێن عەبدوڕەحمان پاشای بابان ، ئەو ناوچانەی وەختی
 خوی لە قەلە مەرەوی ئەردەلانی داگیرکردبوون ، بۆ بگەرنیتەو .
 عەبدوڕەحمان پاشایش یە کسەر یی چەند و چون ، ئەو ناوچانەی
 سەرلە بەر بۆ گەرانده دوواو و زووری عوزر بۆ هینایەو ، بە لām ئەم
 نیوان کوکی یە زۆری نەخایاند ، عەوڕەحمان پاشا سنووری
 داوودە سنووری دراوسی یە تی بە زانده سەرلە نوێ ئالای دژ مایە تی

لی هه ل کردهوه . لوتف عهلی خانی والیش په زو مالانی خه لکی ناوچه ی
 شاره زووری له چوونه کوستانه کانی سنه قه دهغه کرد . ثم په زو رانانه
 وهختی خوی به هاران وهاوینان ده چوونه کوستانانی سنه ، به لام نه و
 ساله که سر نه یوانی پی باوینه نه و کوستانه و له ترسی لوتف عهلی خان
 سنوورتی نه پهرین ، هه ر له شاره زو ورماته وه و زوریان له تاوگره و
 گهرماو وشک و یرنگی ناوچه که مردن و نه وهیشی مایه وه به هه زار ثم لا و
 نه و لاو ، بلاوه یان لی کرد . دوو صهت بنه ماله یه ک نه پی که له گه ل بنه ماله
 گه وره کانی نه رده لان دا ریک بوون و به دزی والی یه وه گه رانه وه بو
 نیلاخه کانی تریان و په زو مهرو مالانی خزم و کهس و کاره کانی شیان
 له گه ل خویان دا هینابوو . به لام هه رکه ثم خه به ره به رگونی لوتف
 عهلی خان که و ته وه ، فهرمانی به محه مه د به گی کوری مه نوچه ره به گی
 نه رده لانی دا له ناوگا وه لکاته سهریان و به مهرو مالانه وه کوچیان داو
 له دمور و به ری سنه دایان مه زرینی .

جه نابی لوتف عهلی خانی والی له مانگی ربیع الثاني سالی
 ۱۲۰۹ ی ک دا تووشی نه خوشی به کی ناگه هان هات و کوچی
 دواپی کرد .

حەسەن عەلى خان

هەر که خەبەری مەرگی لوتف عەلى خان بە ئاغا محەمەد خانى قاجار گەشت، حەسەن خانى کۆرە گۆرەى که لە تاران بوو بانگە کرد و پاش بەر سەر چوونی پرسە و پرسە کاری، کردی بە فرمانرە وای سنە. حەسەن عەلى خان هەر که گەشتە ستمو لە سەر تەختی فرمانرە وایی باوو باپیرانی دانیش، زۆلموز و زۆر دەسدریزی لە سەر خەلک دوور خستە وە. حەسەن عەلى خان بە راستی میریکی ئازا و لێهاتوو بوو و دلیریکی خاوەن شیر و بەشان و شکۆ بوو. زۆر بەی کاتی خۆی بە خوداناسی یەو رادە بوارد و زۆریشی حەز لە راو و شکار دە کرد و مەختیکی زۆری پێو بە سەردە برد. پێنە و پەڕ و کردنی ئە پالەت و بەر پێو بەردنی کاروباری خەلکی ئە پالەتە کەى لە ئەستوی محەمەد رەشید بە گى وە کیل خستوو.

لە سالی ۱۲۱۱ ی ک دا شەری شووشی رووی دا. حەسەن عەلى خان لە تەك سوارەى گوردستان دا، لەم شەپەدا هاو بەش بوو. پاش رووداوی کۆژرانی ئاغا محەمەد خانى قاجار، حەسەن عەلى خان لە شەرنیکدا بەر گوللەى قەلاداران کەوت. ئەمانە و لێهاتو خانى کۆری خودالی خوشبو و خوسرە و خان و سوبحان و یردی خانى کۆری محەمەد موئەمین، دەر فەتیان هینا، لە گەل برنی لە گۆرە و بنە مائە کانی نەردە لانیان دا رێك کەوتن و بە نیازی فرمانرە وایی دەسکەوتنە وە.

خویان گه یانده سنه، به لام محمه د ره شید به گی وه کیل که زوریش نه خوش بوو، له دژیان وه ستاو ریگیای سهر به خوشی لی گرتن و نه وانش ناچار له عوز رهینانه وه زیتر هیچیان بونه مایه وه ویی به هیچ تامانج گه یشتی روویان له ناوچه ی مریوان کرد. دوا ی به ک دوو روژی، به ره و سه قز هاتن. له م سهر و کاته دا حه سن عه لی خان گه یشته نه یاله تی سنه و به چاره سهر کردنی نه خوشی به که وه ی خه ریک بوون. نه ماتوللا خان و سوبحان و یردی خان نوینه ریکی زمان لووسیان نارد بولای عه بدوره حمان پاشای بابان، داوای یارمه تی و کومه گیان لی کرد. عه بدوره حمان پشایش کومه لی خه لکی به سهر و کایه تی سهر لیم به گی برابه وه، بو یارمه تی ناردن و به نیازی داگیر کردنی نه یاله تی نه رده لان به ری که وتن. هه رکه له شکره که یان گه یشته مریوان، حه سن عه لی خان و محمه د ره شید به گی وه کیل، کوچیان به خه لکی سنه کردو روویان له ماهی دهشت و مه یانه دهر به ندو کرماشان کردو له و شونه وه چه په ریکیان که له رموت و ته کان دا له بریسکه تیژره وتر بوو، نارد بو کن والی به غدا. خه به ری له شکر کیسی بابانیان له والی به غدا راگه یانده. له سهر ریکی دیکه وه مه لا محمه د شریفی قازی یان نارد بو سهر لیم به گی بابان و داوایان لی کرد، بیرنی بکاته وه و نه ختی راووستی، تاله لایه ن والی به غدا وه نامه بی، وه لامیکیان ده گاتی. والی به غدا هه لکوتانه سهر ناوچه ی سته ی به دل نه بوو، به په له له عه بدوره حمان پاشای بابانی راگه یانده، نه چینه یارمه تی نه ماتوللا خان و سوبحان و یردی خانه وه. عه بدوره حمان پشایش له دوا ی سهر لیم به گی برای نارد، بگه ریته وه، خانه کانی نه رده لانیش گه رانه وه بو سه قز. پاشا نه م رووداوه نه ماتوللا خان خوی چوو بو سلیمانی و داوای کومه گی له

پاشای بابان کرد، عهبدو ره حمان پاشای بابان له نو وکوه و چیر وکی
 نه وهی بو گیرایه وه که والی به غدا به چوونه سهر نه یاله تی سته رازی
 نی یه و عوز ریکی زوری بو هینایه وه. نه مانوللا خانیش ناچار گیرایه وه
 بو جیگای خوئی و روودا وه که ی وه کو خوئی بو هاوالانی گیرایه وه و نه نجا
 رویش بو تاران. سو بجان ویردی خان و خانه کانی دیکه بیش داوای
 لی پور دنیان له حه سهن علی خان کردو به ره زای نه و گه رانه وه بو سته.
 هر که نه مانوللا خان گه یشته تاران، فتح علی شای قاجار، که
 جی گری مامی تاجدار ی بوو، ناوچه ی نه سفه ند ثابادی له نه یاله تی سته
 پی به خشی. نه مانوللا خان له گه ل داروده سته که ی دا له و نی مایه وه، تا
 ناو و بانگی هر کرد. زوری پی نه چوو، به فیتی فتح علی به گد و
 نه حمه د به گد و نه سروللا به گد و کورانی محمه د به شید به گدی و کیل
 له ته ک بری له پی او ماقوولان و ناودارانی نه رده لان دا چوون بو تاران و
 سکالا و گازنیک زوریان له کرده وه و ره فتاری حه سهن علی خان له
 لای شای قاجار کردو داوای کومه گد و یارمه تی یان لی کرد. سهره نجام
 له لایه ن درباری قاجاره وه داوای حه سهن علی خان کرا، بینه
 حوزو ور. کاتی حازر بوو، له گه ل محمه د به شید به گد و محمه د
 به حیم به گدی کوری میهر علی سوئت ان و نه زهر علی به گد له مالی
 به گله به گدی تاران دا، فرمانی زیندان کردنیان دراو نه یاله تی سته به
 نه مانوللا خان سپردا.

نه مانو تلاخان

له مانگي په جبه يي سالي ۱۲۱۴ ي ك دا كورې هه لكه وتووي
خوسره و خاني دهوران و كوپه به نرځ و خوشه ويستي بڼه ماله ي
نرده لان هاته سر ته ختي فەرمانډه وايي باووبا پيراني . كورسي
حوكمبرانيي به بووني سه خواوت و زينهت و نيريكي ده سلائي
به خته وري پرله جواني و فەر رازايه وه . به فهري هائي به هار ته رو
پاراوتر بووه به پي و قه ده مي موباره كي خونچه ي ژين به پيكيه نين ده مي
كرده وه و دادگهري و پيروپاراستي و شان و شهوكت به رزيي ناشكرا
بوو .

هه لپه ست

جهان خرم دگر از سر گرفت
ز لطفش زمين رنگه ديگر گرفت
بهار اُبالت ز نو تازه شد
فزون عشرت از وهم و اندازه شد
به كوردي :
دنيا خوشي يه كي تازه ي به خويه وه گرت ،
زه وي له لوتفي ، په ننگيكي ديكي به خويه وه گرت ،
به هاري نه يالهت سر له نوي تازه بووه ،
گوزهران هيند خوش بوو له خه يال و نه اندازه چووه دهر .

• رای پرونی خه یال ویری، نه فلاتون و نه رستون نه خوش و
 زه بوون، به بیر جیهان په برای، فه زلی بوزرگمهر و بوقرات سووک،
 میریکی نه وتو، له گهل شاریارانی تاجداردا ده می له هاوسه ری و خاوه
 ته دبیری ده داو خاوه ز پاته دبیریکی نه وتو، له گهل خوسره وانی کام کاردا
 لافی له په کسانى ده دا تاك :

جهان آفرین تاجهان آفرید
 چواو شهسوارى نیامد پدید
 به کوردی :

خودای جیهان دروست که ر تاجیهانی دروست کرد
 شاسواریکی وه کو وی په یدانه بوو

له دلاوایی هاوشانی حاتمی ته ی و له هونه رو نازایه تی دا
 هاوده سته جله و بوون . خاوه نه به هره و زانست و فزلی و که مالی به هونه ری
 خوش ده ویست زور به ی کاتی به تازه کردنه وی خاتو و به ره دروست
 کردنی بینای جوان جوان^(۱) به سهرده برد . تاوانباری سزا
 ده داو دریغی که ری تمی ده کرد . له شان و شهوکت و حوکمرانی دا
 شانی له شانی خوسره وی په رویز ده داو له سام و هه لمهت دا وهك
 نه فراسیاوی خوینر یژوا بوو . مووچه ی سالی یانه ی سادات و زاناو
 خاوه نه به هره و نیمامزاده گانی گه یانده چل هه زار تمه ن .

الك :

تعالی الله از میر باداد وفر
 همیدون به جشت گزیدن مفر

به کوردی :

په نامه خوا له و میره په دادو فېره

که ئیستا په هه شتی به باره گا هه لېزاردووه

خولاسه ی قسه ، سه باره ت به وه که ئه م میره په غبال به رزه بوو
په فېرمانډه وای ولات ، په ډاو سه لیکه ی راستنی حوکم سته
په ږیو ده بېرد . نایین و ږی وږه سمی خوسره وی بایری سه رله نوی
تازه کړده وه و شه و وړوږڅ خه ریکی ږیک خستی کاروباری له شکرو
ژیرده ستانی بوو . چاوتر و وکائی له پیناوی به ږیو ده بږنی کاروباری
ولات دا نه ده سړه وت . دلی گه وړه و بچو وکی ږاگر تېوو . هه منوو
خه لکی سته ی له لانی هیمنی دا حه سانه وه . تا حه سنه علی
خانی والی له سالی ۱۲۱۶ ی ک دا که له مالی به گله ربه گیی تاران دا
به ندکړا بوو ، هه لی وده ست هیئاو له تارانه وه هه لات و خوی خسته .
په نای بلباس و پیاو خراپه خه لکیکی زوری له خوی خرکړده وه و
رووی له سته کړد ، تا گه یشته شونیکي شش فېر سه خی شاری
سنه . نه مانوللا خانیش به نیازی به رهن گار بوون جمیا ، به لام
سه باره ت به وه ی که حه سنه علی خان توانستی به رهن گار بوونی
له خوی دا شک نه بېرد ، ناچار گه ږایه وه بو ناو بلباسه کان . نه مانوللا
خانیش گه ږایه وه بو سنه . زوری پې نه چوو ږی له دزو درزنانی
سنه له ده وری حه سنه علی خان کوږی و نه وه و فیتیان دا نالای
سهر بزیوی هه ل کا . به لام سه باره ت به وه که هوزی بلباسی له والی
ترسان ، ئیتر گوئیان به حه سنه علی خان نه داو حه سنه علی
خانیش ناچار به و له شکره که موه که هه ی بوو رووی له سته کړدو
نه مانوللا خانیش دوو باره به رهن گاری بووه . له و قه راخ ده شتی

مەريوانە كە ھەميشە مەيدانی شەروشور بوو، ھەردوو لەشكر
 بەيەك گەيشتن. ھەسەن عەلى خان بەو لەشكرە كەمەوى ھەي
 بوو ھاتە مەيدانی دلیری ھەو شەر گەرم بوو دەست بە ھەلمەت و
 ھەلكردنە تەبەریە كتر كرا. چەند كەسى لەم شەردا مەيگيرى ئەجەل
 مەرگى پىنوشتين. ھەسەن عەلى خان خۆى ھەنگاوى ئازابەتتى
 ھەلئاو رووى كرده ئاوجەرگەى لەشكرە كەو خۆى گەياندە جىگای
 والى پايەبەرز. پەجىابەگە و مەھمەد قولى بەگى سەقزى كە
 ھەريە كەيان نەرەشیری بېشەيەك بوو، لە مەيدانی شەردا
 دلاوەرێكى كێنە لە دل بوو رىيان لى گرت، بەلام ئەو چاوە ترسە، بە
 چالاكى ھەردوو كيانى كوشت و بەرەو ئەودنیای رەوانە كردن. دواى
 ئەوان فەتح عەلى بەگى وەكیل، شیرى جونیڤرێڤى لەبەر ھەلات،
 رەخشى بە تاو ھێنايە مەيدانی شەردەو. بەلام ھەسەن عەلى خانى
 بەجەرگە بە نێزەينكى گيان ئەستين تخیلى زەوى كرد.
 پاش ماوەينىك چون بەختى سەر كەوتن لەگەل ئەمانوللا خان دا
 یاریوو، سەمى ئەسپەكەى ھەسەن عەلى خان لە كوئە رزقى چوو و
 گلاو پرى لە شەركە رانی ئەمانوللا خان دەر فەتيان ئەدا، پەكسەر
 ھەليان كردى و برینداريان كرد والى دەر وون پاك لەبەر خزمایەتى و
 نزىكى لەم تەنگانە ھەي رزگار كرد بەرێكە و تەنەو گەرايەو بو ئەبالت
 ، فەرمانى بە پزىشكە پشوپكانى دا برینەكانى تیمار كەن بەلام پاش
 ماوەينىك لەسەر دا خوازى دەر بارى دەولەتى ئیران ھەسەن خانى بو
 تاران نارد. لە ژوورى تايبەتى نوكەرانی بەگلەربەگى دا كوت و
 زنجیر كرا. كاتى مەكبى فەتح عەلى شابو بارەگای سەلتەنەت
 گەرايەو لە ئەسفەھان، بە دزى ھەو، شەربەتى مەرگیان بە

حه سەن عەلى خان نوشى .

لە پىشمەو گوتمان ، ئەمانوللاخانى والى پاھى بىر بىكارىتى ئىمالەتى
ئەردەلانى بە فتح بەگى كۆرى محەمەد بەشىد بەگ سىپارد، بەم
شىۋە شۈنى باۋكى گرتەو . وەكىلى تازەش وەك باۋو باپىرانى
بە سەر ولات رادەگەشت و فەرمانرەۋايى خەلكى كوردستانى
بەريۋە دەبرد ، لە سەردەمى ئوخودانە داۋىستان ھەر لە سەر شىۋە
پىشوو برون تەئانەت ئەوخودانە بەشكۈيە وىراى ھەموو
بە ھەرمەندى ۋە ھەردارى بەكى پىۋىستى بە راۋتە دىرى كەسانى
دىكەو راۋىژو بەرژەو ندىنى لە خۋى گەورەترو مەزىتر نەبوو گۈنى
بەقسەيان نەداۋ لە بەر ئەمە فتح عەلى خان و براكانى كەوتە كتەو
تىكدانى كاروبارى مىرنىشەنە كەو بنەماى كەردەۋى نارېكىان
دامەز راند .

والىش ھەركە لەم بارە ئالۋزكاۋە بەشاگھات ، لەدۋاى ناردن و
لەپىشان بەكەپەكە دلى دانەۋە دلىباى كردن و رېك خستەۋەى
كاروبارى بەرەۋرۋى وەكىل كەردەۋە بەلام پاش سى وچۋار مانگى
دووبارە بە فېتى ئازاۋەگىر ھەلپەست و ماپەفېتنە رېنگاى
دوۋرۋىيان گرتەۋەبەرۋ دەروۋى دژمناپەتى و سەرىزىۋىيان
خستەۋە سەرگازى پشت و لە گەل سەرلەبەرى خەلكى سەندە رېك
كەوتن .

دەگىرنەۋە : ناكۈكى نىۋان فتح عەلى بەگ و ھاۋدەستانى و
ئەمانوللاخانى والى بەرادەپى گەشتىۋو ، سى شەۋۋسى رۈژ شىۋى نىۋ

مه‌نجه‌لی سه‌رئاگردانی والی بی چه‌وری مابه‌وه که‌س نه‌ی‌دمویرا هیچ
سه‌وداو مامه‌له‌یی له‌گه‌ل ده‌ستوینه‌ندانی والی‌دا بکاو شتیکیان بی
بفرۆشی .

پاشان کار به‌را‌ده‌یی گه‌یشت ، خه‌لکه‌که‌ روویان له‌ ده‌رباری شای
قاجار کردو چوون بو‌شکات . والیش بو‌به‌ره‌ویری درمنا‌نی و‌نازاوه‌و
فیتنه‌ کوژاندنه‌وه ، چو‌و بو‌تاران ، به‌لام والی له‌به‌ر که‌م هاوده‌ست و
یارانی کاری شرو‌ناکو‌ک بو‌و ، ناچار به‌خو‌که‌وت و‌یری له‌

راو‌ته‌بیرنی کرده‌وه‌و به‌ده‌م بیر‌کردنه‌وه‌وه‌ ئه‌م چوارینه‌یه‌ی به‌بیردا
هات و‌له‌سه‌ر پارچه‌ کاغه‌زیک‌ی نووسی و‌دای‌نا . هه‌ر له‌وده‌مه‌دا
حه‌زی له‌قلیان کیشانیکیش کرد ، بو‌چی تنو‌که‌ ئاوی له‌قلیانه‌که‌یه‌وه
نه‌که‌وینه‌ سه‌ر و‌شه‌ی «سپاهی» و‌ره‌شی نه‌کا‌ته‌وه . والی ئه‌م چوارینه‌یه‌ی
به‌نیشانه‌ی به‌خت سواری لیک‌دا‌یه‌وه :

از جوشش کثرت سپاهی

تن تالانه است و چهره کاهی

از خلق امید قطع و باقی

الطاف خفیة الهی

به کوردی :

له‌ تاو‌زو‌ری سه‌ربازان

له‌ش نا‌له‌نا‌لیه‌و ده‌م و‌جاو‌وه‌ک کا‌زه‌رد

ئومید به‌خه‌لک براوه ، ئه‌وه‌ی ماوه

مه‌گه‌ر هه‌ر به‌زه‌یی پشت په‌رده‌ی خودایی

خولاسه درمناڻي ته ماتول لاخان هر چهنده له دهر باري قاجاردا زوريان
 دريزه به شكات و سكالاداو تومه تيكي زوريان وه پال داو بولي خستي
 ده سه وداويني چهندين ميرو كار به دهستي پايه بليندي ده ولت بوون و
 به لنيان دا، دباري وخه لاتي زور پيشكيش بكن، به لام ناكاميكيان
 وه گير نه كهوت و كاره كه بيان بستي به ره وپيش نه برد. له پاشان ميرزا
 نه حمه دي وه زير بونيويژي كردنيان، كهوته نيوانيانه وه و درمناڻي به
 هزار په شيمانتي و سه رشوري به وه، بوده ست ماچ كردن و
 عوزر هينانه وه بردنه حوزووري والي.

نو ميره به نه دپيره به پي به رژه وه ندي روزهگار له تاوان و گونا هيان
 خوش بوو، به خه لات و پيشكيشي مه زنانه سه ر بليند كردن و دووباره
 پايه ي بريكاري به فتح علي خان به خشي به وه و گه رايه وه بو
 نه رده لان.

والي باپيره ي سهروهر ي هم كه مينه به، له وهه راوهو رايه به دا له گه ل
 تارازي به گان دا هاوده ست بوو، له بهر نه وه ي نه سامي په ناسيه ري
 په روه رده ي نه و بنه ماله به بوو، پي نه كه ي كرد بوو، دهستي له گه ل
 درمناڻي دا نيكه ل كرد بوو، چهنه روزه ي بوگوي راكيشان، چاوي
 به زه يي لي پوشي و پينج هزار تمهني چاو تر مينانه لي سه ند، به لام
 پاش ۱۸ روزه دووباره پله ي چاوي ري كردني دارايي پي به خشي به وه و

به خهلات و پيشكيشى شايان سه ربلىندى كردو هه تا دههات پلهو
پايه ي بهر زتر ده كردهوه .

، بهلام زورى نه خاياند ، وهك شاعير دهلى :
خوى بد بر طبعى كه نشست
نرود بوقت مرگه از دست
به كوردى :

خوونى گرگه به شيرى
نهركى ناكه ي به پيرى

فتح عهلى به گه له گه ل براكانى دا ماكى خراپه يان خسته وه و گه راي
ناشووب و فيتته يان داناو ، دهرووى فمساديان خسته سه رپشت .
سه رهنجام ، والى كاسه ي سه پيرو بورده بارى سه رريزى كردو له
ئاخرو ئوخرى مانگى شهعبانى سالى ١٢١٧ى ك دا فتح عهلى به گى
له گه ل چه نه برايه كى دا به بيانوى ديده نى و رابواردنه وه بو ماله وه
بانگه كرد . فهرمى دا ميرغه زه ب و باوه رپنكر اوانى له پشت په رده وه به
چه كه وه . خويمان حهشاردهن . نهو گه و ره به ، دياردى بو كردن هه ليان
كردى كوشتيان ئيتير بهم رهنگه ، پيرو بهر و ايان هاويشته زه لكاو ي
ريسوايى و په شيمانى يه وه . پاشان له ژووريك دا كه له ناوه وه بوو ، به
كوته و به نده وه يان زنيان كردن و فهرمى به كار به دهستانى دهولت
درا ، كه خزم و كهس و كار و دهست و پنه نديان ، هه رچى هه ن و نين ،
له نيوشار و دهروه ي شار ، سه رله به ريان بگرن . ئيدى بهم رهنگه
هه مسوويان به و په رى په ريشانى يه وه له كوته و زنجير دران . هه رله

یه که م شه ودا ، فتح علی به گد و نه حمده به گد و نه سر و نلا به گیان ، که
هر سیکیان گه و هر نیویه که قهینک و له یه که دایک بوون ، کوشتن

. محمه مد زه مان به گی بر اگه و ره بان ، که له هم موویان به ناوتر بوو ،
سه بارهت به چهند هویه که نهی کوشت دوو سالیکی زیندان کرد ، به لام
سلیمان خانی براگچکه ی نهو میره پر هونه ره ، کاتی والی ، به سه فخر
چوو بوو ، نهویشی کوشت و گلکوکه شی که سی نازانی له کوئی به .
پاش نهو پرووداوه ، به پی به ندر باوی میرانگری ، پله ی بریکاریشی به
محمده ره حیم به گی کوری میر علی سولتان که زاوی محمه مد ره شید
به گی وه کیل بوو ناموزایشی بوو ، سپنردرا هرچی کاروباری
نه باله یشی بوو ، نهوه والی به شکو ، بوخوی ده ی گیراو به ربویه ده بردو
هر بخوی ده پسرزایه سهریک خستن و سهرویه زنانی کاره گانی .
زوریه ی کاتی خوی به له شکر خرکردنه وه و زیر و زینو کوکردنه وه
به سه رده برد . له ماوه ییکی کورت دا هینده ی شان وشکو په یدا کردو
نه وه نده ی سهر و ت و سامان وه سهریه که نا ، شاریارانی تاجدارو
همه کارانی ده ولت ئیره یی یان پی ده بردو ده ستیان به لی خویندنی
کرد .

له سالی ۱۹۱۹ ی که دا عه بدوره حمان پاشای بابان له فهرانره وایی
شاره زوور خرا ، نهویش بریاری دا په ناوه بهر ده باری فتح علی شای
قاجار به ری . پاش پشووه حه سانه وه ینک ، والی کرد به پیناوه به
دیاری ویشکیشی شایانه وه . له گهل چهند که سینک دا له باوه پینکراوانی
، له ته که والی دا چوو بو ناران . لهوی ، له ده باری قاجاردا والی

پایه بلیند به و په پری ریز و نواز شته وه پیشوازی لى کړاوه شمشیر یکی به گه وه پری ناودار و مرداری شاهانه رازاوه و نهنگو ستيله یکی نه لماس که له په نجه ی شا، خوی دا بوو، خه لات کړا. هه روه ها به زه بیشی به پاشای بابان دا هاته وه و له باری کار رایی کردنیه وه، له گه لى دا کو بو وه و بو گیر و گرفت. په واندنه وه ی کار و باری، که و ته و تو ویز.

پاش و تو ویز، رای والی و باوه پینکراوانی ده ولت له سهر نه وه گیر سایه وه که مادامیکی پاشای بابان رووی له ده ولت عوسمانی وه رگیراوه و بووه به په ناهینی ئیران، ده بی دلی بدرینه وه و ناثومید نه کړی چونکه ناثومید کردنی له یارمه تی ده رباری شاریاری، له ری و په سمی جیهاننداری ناوه شینه وه. له بهر نه وه چاکتر و په سندتر وایه که بو نه وه ی بتوانی سهر به خوینی ولاته که ی پباریزی، له شکر نیکی گه وره گرانی بو یارمه تی و ده ست گرتن بخرنه ته ک. وه زیری به غذا هه ر که به هم هه والی زانی په کسهر فرمانی دا له شکر و تیره و هوزه کان سهر له بهر کو که نه وه. له سهر فرمانی وه زیر زیتر له بیست سهر باز به تو پخانه و ناته شخانه ی زور و زوه نده وه، له به غذا وه به ری که و تن رویشتن، گه یشتنه قه سری شیرین و له وى بنه و بار گه ی له شکر یان خست. شازاده ی نازاد محمده د علی میرزا فرمانبره وای هه ر سى ناوچه ی کرماشان و خوزستان و لورستان، له لایه ن فتح شای قاجاره وه فرمانی پی کړا، نه ختی گوینی وه زیری به غذا راکیشی و که میکی چاولی سوور کاته وه. نه مه له سهر یکه وه، له سهر نیکی دیکه شه وه، فهره جوللا خانى سهر داریش به سی هه زار که سه وه فرمانی پی کړا که له گه ل نه مانوللا خان دا له ریگای مهربانه وه هه ل کاته مه لبه ندی بابان.

ئەمانۇللا خانىش فەرمانى بەسپاي ئەرەلەن كەرد، ئامادە بى: نىزىكى
 دەھەزار سوار، لەدەس وەشىنى دا وەك رۆستەم ولە مەيدان بازى دا وەك
 بارام لەگەل فەرەجوللا خانى سەرداردا لە دوادوایی مانگی
 جومازی الشانی یە سالی ۱۲۲۱ك دا، لە سنەو، كۆچ بە كۆچ بەرى
 كەوتن تا گەشتە ناوچەى شیخ عەتار.

ھەر كە وەزىر بەم خەبەرەى زانى وای بە پىردا ھات كە
 عەبدورەحمان پاشای بابان، كە ھىشتا ھەر لە مەريوانە ولە شكرى
 ئەمانۇللا خانى فریائە كەوتوو. وای بە چاك زانى، لە ناكاو ھەل كاتە
 سەرى و بە دەك و دەھوینی لە ناوی بەرى و بەلە رەگد و پىشە راھەل
 كەندنى ئەم ماہە قىتئە سەرى ھەردوو دەولەتى عوسمانى و ئىران سووك
 و ئاسوودە بى. ھەر بەم نیاز و ئارەزوو ھەو خالید پاشای بابان و سلیمان
 ئاغای كە ھەبەى بە دەھەزار كەسەو ناردە سەر عەبدورەحمان پاشا.
 عەبدورەحمان پاشاش بەمەى زانى ئىبراھىم بەگى پیاوی، بو خەزەت
 والى رەوانە كەردو راستى كاره كەى راگە ياندنى. والیش كە ئەم خەبەرەى
 بىستەو، پىشت بەخودا و پىغەمبەر، ھەرچى زووتر بوو، خوى گە ياندە
 عەبدورەحمان پاشا و لەگەل يەك دا لە شكریان رىك خست و خویان بو
 شەر ئامادەو تەیار كەرد.

كە ھەبەى بەغدايش لەگەل خالید پاشا و سلیمان پاشای كۆیەو
 ھەرىر و لە شكرىكى ئازای خاوەن شمشیرەو و لەگەل ھەشەم
 ئاغاسى دا، كە سى ھەزار كەسى دەبوون، بەرەنگارى بوون. لە گوینی
 گۆلى زریبار ھەردوو لە شكەرە كە تىك گیران و شەرىكى بى ئامان و دال
 رەقائەیان كەرد. لە پرىشكى دانە توپ و چرىسكەى مەودای شیرو
 برىقەى نىزەى دلیران مەیدانى شەرىنەى رۆزى (یوم تاتى السماء

بدخان مبینی ده‌نواند. له زه‌بری بازوو هیزی په‌نجه‌ی شیرانی
هونه‌روهر وینه‌ی دهان هذا لشیء عجاب به‌دیارد که‌وت.

کاتی سه‌ری شه‌رکه‌ریکی زور له مه‌یدانی شه‌ردا گلور بزووه و لاشه
ییکی بی‌شومار له‌ژیر سمی نه‌سپان دا گیانیان ده‌رچوو، شنه‌ی
سه‌رکه‌وتن و زال بوون ثلاثی نیران و نه‌مانولاخانی شه‌گنده‌وهو
له‌شکری عوسمانی هه‌لات و نازایانی نه‌رده‌لان چنگه له‌سه‌رشان
هه‌لیان بری و ده‌ستیان به‌هه‌ر کامیکیان گه‌شت کوشتیان. بریکیشیان
له‌گه‌ل سلیمان پاشای که‌هیه‌دا به‌دیل گیران.

سه‌لیم به‌گی برای عه‌بدوره‌حمان پاشای بابانیش بریندارکراو پاشا
دوو سنی پوژنی مرد.

دوای ئه‌م سه‌رکه‌وتنه‌ ده‌ره‌خشانه، عه‌بدوره‌حمان پاشا جیگه‌ی
خوی گرت‌وهو ده‌سه‌لانی په‌یدا کرده‌وه نه‌مانولا خانیش به‌سه‌رکه‌وتنه‌وه
گه‌رایه‌وه بو‌مه‌ل‌به‌ندی خوی و که‌هیه‌ی به‌غدای له‌گه‌ل دوو سه‌ت له
به‌دیل گیراوانی رومی‌دا که‌لهم شه‌رده‌دا به‌دیل گیرابوون له‌گه‌ل محمه‌د
ئاغا باپسره‌ی ئه‌م که‌مینه‌یه‌دا نارد بو‌خرمه‌ت فته‌ج عه‌لی‌شا،
به‌لام شا ناردنیه‌وه بو‌به‌غدا. سه‌ره‌نجام والی به‌غدا له‌گه‌ل حوکومه‌تی
عه‌بدوره‌حمان پاشادا ریک که‌وت. له‌موحه‌رهمی سالی ۱۲۲۲ی ک‌دا
خان نه‌حمه‌د خان، کوری ره‌زاق‌ولی‌خان و محمه‌د قو‌لی‌خان کوری
خان نه‌حمه‌د خان برای نه‌مانولا خان و محمه‌د ره‌حیم به‌گی وه‌کیل و
نه‌زه‌ر عه‌لی به‌گه‌ و نیمام و نیردی به‌گه‌ له‌گه‌ل خزم و خویشی‌خوینان دا له
ژیره‌وه ریک که‌وتن و ده‌ستیان به‌پیلان گیران کرد، والی بکوژن و
خوینان جیگه‌که‌ی بگرته‌وه. دوای وتوو‌یز و راویژنیکی دوورودریژ
میرزا لوتف‌وللا کوری میرزا عه‌بدوللای وه‌زیر که‌یه‌کی له

هاوپه یمانانیان بوو، ثم خه به رهی به هوئی میرزاعه بدولکه ریمه وه که
 یه کنی له باوه زینی کراوانی والی بوو، به والی راگه یاند. والیش نهی کرده
 نامه ردی تاوانبارانی خر کرده وه سه رله به ربانی کوت و زنجیر کردو
 زیندانی کردن. پاشانه کنی له به ر خزمایه تی له خان نه حمه د خان
 و محه مه د قولیخان خوش بوو، به لام محه مه د به حیم به گک و محه مه د
 عه لی به گک و نه زه رعه لی به گک و نیمام ویردی به گی له تیخ کیشان و به
 سزای خویانی گه یاندن.

ئینجا پاش ئه وهی دوو سنی سال به سه ر فرماتره وایی عه بدو رحمان
 پاشادا تی به ری و له کار و باری حوکرانی دا سه ره خوئی ییکی ته وای
 وده ست هینا، ته پلی دژمنایه تی له دژ هه ردو وده و ته تی روم و ئیران
 کوتاو رووی له هه ردو وکیان وه گگیرا. له مانگی شه عبانی ۱۲۲۵ ی ک دا
 له گه ل ره ئیس ئه فه ندی دا، به نیازی له ناو بردنی والی به غذا
 به ری که وت وله ناوچه ی قه ره ته په هه لیان دا. له سه ره تای مانگی
 ره مه زانی ۱۲۲۵ ی ک دا، له ده ره وهی شاری به غذا هه ردو و له شکر
 یتکیان دا. پاش لیکدان و شه ر و شوپزینی زور عه بدو ره حمان پاشاو
 ره ئیس ئه فه ندی سه ره که وتن و سوپای روم زور خراب شکا. سلیمان
 پاشای وه زیری به غذا، له مه پدانی شه ر هه لات و چوو، ناچار په نای
 وه به ر خیلانی عاره ب برد. له لایه ن ده ربای عوسمانی یه وه فرمانی
 کوشتنی ده رچوو و کوژرا. دوا ی ئه وهی ثم خه به ره به شای ئیران
 گه یشت فرمانی دا والی له مه ریوانه وه بگه ریته وه بو سنه .
 عه بدو ره حمان پاشایش دوا ی ئه وهی گه رایه وه بو سلیمانی، له خوبایی
 بوو و ئه وهی هه ر له دل دا مابوو، که له شکری ئه رده لان کاتی له
 مه ریوان بوو، ناوچه ی شاره و زووری چه پاودا بوو، ثم رووداوه ی

کرد به بیان و نوآوری در مباحثی سه‌رله‌نوی خوش کرده‌وه . له ناکام دا
 نه‌ماندوللاخان و محمده‌د علی میرزا بوله‌کول کردنده‌وی نازاوه‌که
 راسپردان . له رینگای کرماشان وزه‌هاوه‌وه بوله‌کول کردنده‌وی
 به‌ری‌که‌وتن . کاتیکی گه‌یشته ناوچه‌ی زه‌هاوه‌وه بدوره‌حمان پاشاش له
 سلیمانی ده‌چو و رویش ، له کویه‌ی خوی قایم کرد . هه‌ردوو
 له‌شکردو و سنی روژنی به‌گرمه‌ی توپ و نرکه‌ی قومپاره‌و شریخه‌ی
 تغه‌نگه مه‌یدانی شه‌ریان گرم کرد ، ته‌نانه‌ت کار به‌ته‌ندازه‌یی گه‌یشت
 هه‌بدوره‌حمان پاشا ، به‌جاری هه‌ودای هه‌وینای پچراوه‌رووی
 رزگارپوونی لی‌به‌سترا ناچار سه‌ری گوئی‌به‌فرمانی دانه‌واندو ملی‌دا ،
 په‌نجا هه‌زار تمه‌ن بجرنگینی .

ته‌نجا پاش ته‌وی والی و شازاده محمده‌د علی میرزا اگه‌پانه‌وه‌و
 ناشتی به‌رپاسوو ، هه‌بدوللا پاشا ، وه‌زیری به‌غدا له‌م ده‌هری بوو ،
 هه‌ستا ، به‌له‌شکرینکی له‌ته‌ستیره‌ی ئاسمان زیتره‌ به‌توپخانه‌و
 ئاته‌شخانه‌ی یکی زور و زنده‌وه ، له‌به‌غداوه بو‌گوئی‌پراکشانی پاشای
 شیرئاسا به‌ری‌که‌وت .

پاشایش نه‌ی کرده‌نامه‌ردی ، به‌نازاو دلیرانی بابانه‌وه‌و لیان راپه‌ری و
 هاته‌پنهر «مسه‌یدانیان ، به‌لام پاش شهر و شوهرینکی زور به‌سام
 له‌شکری بلخان تیک شکاوه‌مه‌یدانی شه‌ه‌لات . پاشا خویش ناچار
 په‌نای وه‌به‌ر شازاده‌ی نه‌زادپاک ، شازاده محمده‌د علی میرزا بردو چووه
 ناوشاری کرماشان . محمده‌د علی میرزایش رووداوه‌که‌ی له‌فتح
 علی شا راگه‌یاند . شایش به‌پنی‌ری و به‌سمی پاشایه‌تی ، له‌و
 سه‌روه‌خته‌وا ، له‌چیمه‌نی سولتانی‌یه ، خیه‌تی باره‌گای شاهینی هه‌ل
 دابوو . هه‌رکه‌ئهم هه‌واله‌ی بیسته‌وه ، چهند که‌سیکی له‌پیاوماقوولانی

قاجار را سپارد ، که له خزمهت شازاده محممه د علي ميرزادا ، با يارمه تي نه مانول لاخاني نه رده لانه وه بچن و شاري به غذا بگرن و نه و ناوچه به ههشت ئاسايانه ي ده و روبه ري خاپو و ويران كهن و بوگوو راکيشاني نه و وه زيره به دنيهادي به غذا هه رچی يه کيان له ده ست دي دريني نه کهن .

هيزي له شکري به يارمه تي هاتني عه بدوره حمان پاشا تا نزيکي ده و روبه ري به غذا هات . سه بارة به وه که والي به غذا تواني به ره نگاري له خودا نه ده بيني ، ناچار داواي پيك هاتن و پيك که وتني له به رزو نه زاني .

شيخ جه هفري مونه و مللي نه جف و چند شيخ و سه ييدو پياماقوولاني نه و ناوچه پسر و زهي کرد به تگاکار و ناو بزي گهر . جيگومه تي با تاني شيان به ره و پروي عه بدوره حمان پاشا کرده وه .

له سه ره تاي مانگي شه والي سالي ۱۲۲۷ ي کدا شازاده ي به سام و شه و کت و والي نژاد خواين بو ولاتي خوي گه رايه وه . پاشا نه م سه نه ر به ره ، نه م والي به ره و شت په سئدو چاکه بو ماوه ي دوو سني سالي ، له ناو لانگي هيمني و ئاسايشندا هه لاژيا و ده و وي به زو دلا وايي و نوازشتي له رووي خه لکي و لانه که ي هه ري که به پني پله و پايه ي خوي خسته سه ر پشت و هه ر که سه به پني توانايي ولي وه شاو به يي خوي به پله و پايه ي شياوي خوي سه رفراز بوو . هه موو که سيکي له ژير سايه ي به زو و نوازشتي دا ، له ناچاري و ناگوز و وري دوو رخته وه . ته نانه ت کار به نه ندازه ني گه يشت ، گووگ و مهر پيکه وه ئاويان ده خواره وه و چوله که و شه هين پيکه وه چينه يان ده کرد . نه م بار و دوخه تا سالي ۱۲۳۰ ي ک خايباند ، ئيتر نه وه بوو ، تا جاريکي ديکه محممه د زمان

كه كورې يوسف به گك و خزم و كهس و كاره كانی و سهید مه حمودی
 خول نیسلام و سهید زه کی وئسماعیل به گك و میرزا به حیم و کورانی
 رزا یوسف دواي سرکیشی و که له وه کیشی خویان که وتن و هیمی
 اوه و گیره شینینی یان له ولاتی نه رده لاند ا بنیات نا . بر یکیان له گه ل
 زیان دا هینایه زیر بار و به نیازی لایردنی والی به وه روویان کرده
 رباری تاران و همر نه وشه وه . بو به یانی که ثم همواله به والی
 یشت محمه مد ناغای سرکاری که باپیری پایه بلیندی ، نوو سیاری
 م میژ و ویه وه ، بو روون کردنه وهی راستی که مین و به ینه که و به تال
 دنه وهی نیازی پیسی ناره زایان ، نارد بو ده رباری فتح علی شا .
 یداکردی تیری ناره زایان نشانهی نه پیکاو ناچار به په شیمانی گه رانه وه
 نه رده لان ، به لام محمه مد زه مان به گك و کوره کانی و دوو که سیش له
 حوزاگانی له ترسی زه بر وره نگی نه مانول لاخان خویان گه پانده
 ماشان و چاکی خزمه تگوزاری سازاده ، محمه مد علی میرزایان لی
 لکردو شش حوت مانگیکیان له و ناوه به سه ربرد . سه رنجام
 لی به جاری لی به يك دا چوو و ، له بهر نه وه له سه ر داخوایی
 الی سازاده محمه مد علی میرزا و چوار که سیان له نازاوه گیران
 ناوه له کولین و به ره و نه رده لان ، بوکن والی یسان ناردنه وه . والی
 نویشی ، نه وانی دیکه ی گرتن و پاش نه وهی دهستی به سه ر مال و
 مامانیان دا گرت و پاره و پولیکی زوری لی ساندن ، هم موویانی
 ، کونی زیندان توند کردن . خولاسه ، پاش نه وهی له نازاوه و مایه
 بتنهیی نه مانه بووه ، چند سالیکی تریشی به فرمانره وایی نه رده لان
 سه ربرد . تاله سالی ۱۲۳۴ ک دا محمه مد حه سن خانی کوره
 موره ی ، به هانه هانه ی پیاو خراب و زمان پیس و نازاوه گیران ، که و ته

بیسری پر وپو وچ و نالای دژایه تی باوکی هه ل کردو له گه ل برنی بی
 په رواو سه رسه ری و ناکه سی ولاته که دا دهستی تیکه ل کردو له شه ویک
 تاریک دا هه لات و په نایان بو شازاده ی کامره وا، که له وده مه دا له
 ناوچه ی نه رده لان نزیک بو، برد . به لام محمه مدد علی میرزا گوین .
 نه دانی ته ویش هیچی بو نه مایه وه، ناچار، خوی گه یانده که ژو کو سارو
 چوله کانی لوړستان و عه ره بستان و له و ناوچه یه دا یاخی بو وده ست
 دریز بی کرده سه رمال و سامانی خه لکی نه و سه رسنو و رانه و له گه ل
 په کی له سه ره ک هوزه کانی عه ره ب دا نیوانیان تیک چوو و به گزیه ک د
 چوون و دوی شه ری به سه ری دا زال بو و سه روک عه ره به که و
 کوشت و زوړ به ی که له پساوانی نه و ناوچه یه ی به دیل گرت . محمه
 حه سن ماوه ییکی به وړه نگه به سه ربرد، له پاشان گه رایه وه بو ناوچه ی
 نه رده لان و بناخه ی ده ست دریز بی له وی بنیات ناو دهستی به نازار و
 نه شکه نجه دانی خیل و هوزه کانی کوردستان کرد .

نه مانول لا خان هم کرده و یه ی بو قووت نه چوو، بریاری دا گوینی
 یاخی به کان را کیشی . به م جوړه خه لکیکی زوری له سواره و پیاده
 خبر کرده وه بو ریک خستنی سه رسنو و ره کان روی کرده نه و ناوچانه .
 له م لایشه وه خان نه حمه د خانی ناموزای و زاوای له گه ل میرزا عه بدوللا
 خه له فی حاجی میرزا نه حمه ددا که سه رکوت کردنی فتح علی
 سولتانی بانه ی ^(۱۶) پی سپیرادر ابو و، داوا کردو خسته ته ک خوی و محمه د
 ناغا باپسری نوو سیاری هم کتیه ی کرده سه ردار ی له شکر ی له نازاو
 شیردلانی نه رده لان و بو ناوچه ی بانه ی نارد . هه رکه هم هه واله به سامه
 بهر گوینی محمه مدد حه سن خان رده ست دایه ره که ی که و ته وه ،
 چاره سه رکردنی کاره که ی له رده دا دیت خوی به سنه بگه نینی و نه وه ی

که له له شکره که ی نه مانول لاخان له ناوشار مابووه ، سه رله بهری که له
 له شکره که ی کوشت و وته فروتونای کردن و و ناوچه که شیان تالان کردو
 هه لاتن . هه ر نه ورژوه ، بوعه سر ، نه م خه به ره له سه رانه سهری
 ناوچه که دا بلا بووه . خودالین خوشبوو ، نه بولحه سه ن به گله . باوکی
 نوو سیاری نه م کتیه سه به رته به وه که ریش سه ی بوو له بریکاری
 حوسه یین قولیخانی کوری والی کاروباری ولاتی به ریوه ده برد له ری
 وره سمی قه لاداری و بورج و باروو و شووره پاریزی دا هیمه م تیکی
 زوری نوواند . جه نایی محمه دحه سه ن خائیش وای به چاک زانی
 هیرش نه کاته سه ر شاری سه و چاره سه ری کاره که ی له وه دا به دی کرد
 به گز باوکیدا بچی و له ناچاری مل له شه ریکی خونیای بئی به م نیازوه
 هاته مه پدانی شه ری باوک و فرزندوه ، له و ناوچه ی به وانه سهر ، له
 شوینی که گومی و شتری بی ده لین ، له سه ر سنووری ماهی دهشت و
 کوردستانی نه رده لانه وه نزیکه ، هه ردوو له شکری باوک و کوپینک
 گه یشتن . بریکارانی والی نه م شه ری باوک فرزند ی به یان بی شتیکی
 ناره و ابو ووله ناکامی شه به که ده ترسان نه وه ک والی نوبالی قه ومانندی
 بخاته نه ستویان ، پیش نه وه ی شه به که ده ست بی بکا ، دوسی جار ،
 قوتبولنه قناب مه لاهه باسی شیخولئیسلا میان به قورئانیکه وه ، بو
 تکاکاری ناره خزمهت حه سه ن علی خان ، به لام به بی نایه تی «اذا
 أجلهم لا یتأخرون ساعة ولا یتقدمون» به بی «اذا جاء القضاء
 عمی البصر» وا دیار بوو نه ستیره ی ژبانی حه سه ن علی خان له کشان .
 بوو . به ناو بیژی قورئانی پیرو ز قاییل نه بوو و ناموزگاری
 شیخولئیسلا میشی که هه قی ماموستا به تی به سه ره وه بوو و ماوه ییکی
 ده رزو ده ورو مه شق دابوو له گوئی نه گرت و کار له کار ترازو و شه ر

قەوماو گەرم بوو. دوو سەعاتی رینگ ناگری شەر بە گربلیسە بوو،
 زۆر لە پیاوماقوولان و کەلە کەلە کوردستان بەرگاز و هەورینی ئەجا
 کەوتن و شیرازە ی کاروباری دژمنانی والی بەجاری پچرا. هیندی
 کەلە لاوانی بە نامنی وەك میرزا عەبدوللای وەزیر و^(۳۲) محەمەد عە
 سولتانی بەنی ئەردەلان و حوسەین ناغای برای مورا بەگی داروغ
 میرزا باقری کوپی میرزا لوتفوللا و چەند کەسێکی تر لە مەیدانی شەر
 بە گوللە ی گیان کێشە وە بوون و بە نوکە نێزە ی دل پینگ کوژان
 هیندی لە پیاوماقوولانی وەك میرزا عەبدولکەریمی موعتەمیا
 ئیسماعیلی برای و میرزا عەبدورەحمان و میرزا فەرەجوللای کوپ
 میرزا علی بریندار بوون و خلتانی خوین بوون.

لە هەنگامە و بگرە و بەردە ی شەردا محەمەد حەسەن خان کە نو
 باوە ی باخچە ی لاوینی و گەنجی والی بوو بە گوللە نی خلتانی خو
 بوو. محەمەد صادق خان کوپە کە ی تری ئەمانوللا خان بە نووکە نێزە
 بریندار کرا. زۆر بە ی لەشکرە کە ی محەمەد حەسەن خاتیش کوژان
 بە دیل گیران و ئەوانە ی سەرشیان رزگار کرد داپانە چیا و چۆل. والی
 تاوانی غایەنە تی سەردارانی لەشکرە کە ی محەمەد حەسەن خانی کوپ
 دا بە دەست سەربەرە کانیە وە هەموو یانیان سەربەرین. عەباس میر
 بەگی مەنوجە هری سەقزی و سوبخان و یردی بەگی کوپی محە
 حوسەین بەگ و چەند کەسێکی دیكە لە ناو ئەم سەربەرە واندە بوون.
 والی لە کاتێک دا کە هیچ دلی بەم سەرکەوتنە خویناوی بە خوش نەبوو
 چونکە هەردوو کوپە کانی، محەمەد صادق خان و حەسەنی تێ
 بریندار بوون، خەبەری سەرکەوتنیشی لە شەر و هەراکە ی شەرە کە
 بانە داو شکانی فەتح علی سولتان و بە تالان و برۆردنی ناوچە کە ی.

یشت. محمه د ناغای باپیری سهر وری هم نووسیاره به رانبر نه
 زمه ته گوره په به جو په ییکی تورمه و شیریکي ده بان خه لات کردو له
 سو خه لک دا سهری بلیندو پایسې به رز کرد. ماوه یه کیشی لهو
 به رسنو و رانه، بو به ریوه بردنی کار و باری نه و ناوه هیسته وه. بو
 ریشی له گهل برینداره کان دا گه رایه وه. والی پاش نه وه ی گه بشته شار
 به گیم و نوشدارانی بو چاره کردنی محمه د حه سه ن خانی کوپری
 و کرده وه، ته نانه ت له پاشان حه کیمیکي ینگلیزی شکی که ناوی
 یله قوس بو و له توریز، له خزمه ت (نائب السلطنه) عه باس میرزا
 و، بو چاره سهری کوپه که ی بانگ کرده سته به لام له بهر نه وه ی که نه و
 وه به هیممه ته، روزی خوی ته و او ببوو چاره و عیلاج که لکی نه بو و،
 ش ماوه ی پیست و دو و روز، له ته مهنی پیست و دو و سالی دا مه لی
 یانی به ره و کوشکی به هه شت هه ل فری.

ریغا ازان میر روستم سیر
 زان زور بازوی وفر و هنر
 ریغا ازان غیرت مهر و ماه
 یگر بوسف بودو در مصر چاه
 ز آیین چرخ فسونگر فسوس
 نه از گیتی ربودش به گاه جلوس
 لی نیست ازین غم تنالد چو بید
 لی رسم ماتم چنانش سزید

لی له تاو نه م نه هامه تی به سامناکه میشکی تیک چوو له خه م و خه فه تان
 یت بو و وسا مردیش هه ره و ده و ده تلایه وه. کاتی هم خه به ره بهر

گوینی شای قاجار که و ته وه، زوری له بهر گران بوو. خه فه تیکی زوری بو خوارد چونکه پایوکی به دهس و بر دولی هاتوو و چاپک و چالاک بوو شاله م باره به وه، تا بلنی خه مبار بوو ته نانه ت نارم زایی و نه غرینی خوی به محمه د ناغا، پایره ی نوو سیاری هم کتیه که نه مانوللا خان به ناوی بالیوزه وه ی نارد بو بۆده ر باری قاجار به نه مانوللا خان راگه یاند. شاله م کرده وه ناپه سه نده ی نه مانوللا خان زور نووره بوو زوری خه فه ت بو له ناو چوونی نه وه و جوانه خوارد.

پاش تیه ر سوونی چهند رۆژی فه تح عه لی سولتان، که له مه و پیش له باره به وه دواين، خوی گه یانده هه ریمی تازه ر بایجان و له وه هه ریمه دا به ده ست سه ر بازانی (نائب السلطنة) شازاده عه باس میرزا له سه ر کرده وه کانی خوی گیراو به پیوه ند کراوی، به ده ست پایوه کانی والی به وه دراو یه کسه ره وانه ی کوردستان کرا. پاش نه وه ی چهند مانگی که له مالی ئسماعیل ناغا، مامی نوو سیاری هم کتیه دا به ند کرا بوو، به سه ر برد، به پیی ئایه تی قورئانی پیروزه السن بالسن والجروح قصاص، به ده ست کورانی نه حمه د سولتانی خوالی خوشبو وه دراو له مه ی دانه که ی پیش ده رگانه ی باره گای فه رمانه وایی دا، له توله ی خوینی باوکی سینه و گه روویان هه ل در ی. پاش نه ور وودا وانه ی باسما ن کردن به سی سال کاتیکی نه مانوللا خان له تاران بوو، شای قاجار به کی له کچه ره وشت پاکسه کانی خوی که له جوانی بی هاوتا بوو و وه کو خور ده دره و شایه وه نه وینه ی گه وه ره ی ورشه دار ده چر یسکایه وه جوانانی دنیا بوو دا به خوسره و خانی کوری والی، که پاش خوی ده بوو به جیگری و زوریش خوشه ویشنی باوکی بوو و به مه خوسره و خان به زاویه تی شای قاجار سه ره ر زکرا.

پاش نهووی والی گه پرایهوه، بهك سالی خشت خه ریکی نه م کاری خیره
 بوو. پاش سهرو بهرنانی هه موو پندو یستی بهك له گه ل گه وره پیاوانی
 نه پالته و چهنه خانمیکی سهدهی نهنده روون و خاتوون جانی
 خوشکی والی و دوو سی که سی له ژنانی میران دا بهره و تاران بهری
 بهری که و تن له تاران ماوهی مانگی بهوپه ری که یف سازی و شایی و
 زه ماوه ندهوه سه رگه رم بوون و نزیکه ی سهت هه زار تمه نی بو
 سهرو بهرنانی نه م شایی و ژن هینانه خه رج کرا. له م سهت هه زار
 مه نه، چل هه زار تمه نی بو ئالا و والا و بو بهزهك و دوزهك خشل و
 زبر و زیوی بوکی خه رج کرا خوالی خوشبوو، باو کم بوخوی
 سه رپه رشتی نه م زه ماوه سدهی کردووه و هه ر خه رج و پوول و
 دراویکی بو شیرینی و خواره مه نی خه رج کراوه نه و سه رپه رشتی بووه.
 ده گیر نهوه: له م شایی په دا ده هور نو قل، له گه ل چهنه تیر قه ندو نه باتی
 سهی و چهنه شیرینی به کی تر، به خه رج دراوه.
 تیر نه و دوا که یشی هه به م پیودانه بووه و ده نی هه رواش له قه له م
 پد ری.

نه م شایی به تان و سینی نه م کتیه، که بیست و جهوت سالی به سه ردا
 پاسراوه، هیشتا له سه رانه ری تیران دا هه به سه رزاری مه زن و
 چوو که وه ده گه برنی به لی تاکه بهیت:
 دانستانیهست که بر سر هر بازاریهست
 هه کوردی:

دانستانیه که له هه ر سه ر بازاریک هه به.
 پاش نهووی گه بیشته سه، چهنه شه و ورژنیکیان له و نی، به که یف و
 شادی به وه رابواردو، به زم و نا هه نگیکی به شکوو هه یتوه و تیان گیرا

، به لام چون شکو و هه یتو هووتی ، نه ستیره ی زویره تیدا خوشخوان و مانگی تابانی تیدا سه ماکر .

به ره می نه و هاوسه ری به سی نیرینه و سی می ینه بوون .
نیرینه کان : ره زاقولیکانی والی و غولام شاخان و خان نه حمه د خان بوون ، می ینه کانیش ، به که میان خانمی خانمان ، کیزه گه و ره ی بوو ، که بووبه هاوسه ری نه ده شیر میرزا ، برای پشتی محمه د شای قاجار . دووهمیشیان نیوی عادیله سولتانه و نازاناویشی به (خانم) رویشتووه ، هاوسه ری حوسه بن خانی فرمانره وای شیرازه . کیزی سی به میشیان له هه موویان کلؤل تره ، ناوی (تاغاخانم) هه ، که هیشتا کیزه له کن برا که بهتی خودا دهستی به بالایانه وه بی :

دووسنی سانی ، پاش به خوشی گوزه راندن و راپواردن ، له به ره وه ی کوردی ناوچه ی سلیمانی و شاره زوورو هوزی جاف ، که له سه رسنوری ناوچه ی سته په زو نازه لیان ده له وه راند ، پشان له به ری خو زینر پاکیشا بوو و نازاوه ییکی زوریان له ناوچه که دا نابووه و والی هه رچه ندی ده کرد ، نه م کرده وه یی بو قووت نه ده چوو ، بریاری سه رکوت کردنیانی داو ده گزیان راجوو و تیره و هوزه کانی جافی سه ره بهر ، چه پاوداو تالان و بروی کردن و زوربه ی ناوداران و به ریزانیانی له شیر کیشان . له م ده گز راجوون و شه بر و شوپرده له شکری سه رکه و تووی نه مانوللا خان په نجا هه زار تمه نی زینر به ده ست کهوت و هه مووی بو سنه نارد بو والی ، خویشی به ته نشنه و هه یتو هووتووه ، له سه ره ریوان و شاره زووره هاته ناو شاری سلیمانی به وه ، مه له ندی پاشا کانی بابان . نه و سه ره و به نده مه محمود پاشا میری بوو پاش گه یشتی والی چه ند بر و زنی ، مه محمود

پاشا، به خوی و دهسته و دایه ره و پیاو ماقوولان و بازارگان و
بازاری پسانه وه، شاری سلیمانی یان چول کردو و ردباریک بوی
دهر چوون و هرچی مال و سامانیکی له مزگهوت و ته کیسه و
خه لوه تخانه و کوبه دا شار دبو و یانه وه هه مو و وه گیر له شکری نه مانوللا
خان کهوت.

پاشا دوو سنی رۆژی سه بارهت به ناسازی ناو و هه و او گره و گهرماو
بلا و بو و نه وهی په تاو ریشانه وه له قه له مره وی نه مانوللا خان دا زیاتر له
سنی هه زار کهسی له له شکره کهی له ناو چوون نه وانهی مانه وه، ناچار
مه لیه ندی باباتیان به جی هیشت و په کراست بو نه رده لان گهرانه وه.

وه لده به ئی جافیش که په کی له هه ره پیاو هه گوره کانی کورد بو و نه م
هه لکردنه سه ره مه لیه ندی بابانهی، هه ره له به رته دا، بو سه رکوت
کردنی نه و بوو، ده سگیر کراو والی به گه ل خوداو هینایه شاری سه.
روسته م به گه و حه ییب به گی به نامنی کورایشی له قه لای قه سلان
زیندان کردن، به لام کوره کانی وه لده به گه، سه ره نه جام هه لیان
وه گیر کهوت و له قه لاکه هه لاتن. وه لده به گه، بو خویشی، بهر
نوازشتی والی کهوت و ئی خوشبو و په کی له کیژه به ئابر و وه کانی، که
به راستی له ئاسمانی داوین پاک و جوانی دا مانگی تابان بوو، دا به
حوسه بین قولیخان و سه ری پی بلیند کرد. وه لده به گه، بو خویشی
له سه ر ئاره زوو و خوایشتی خوی گه رانده وه بو نیو تیره و کهس و کاری
خوی له ده وه سه ری سالی ۱۲۳۷ ک دا، نه مانوللا خانی گوره
تووشی مجیز تیک چوون و بی سه لقه بی هات. له پاش سنی و چوار
سالی، له سه ره تای زستانی سالی ۱۲۴۰ ک دا، به نه خویشی جه رگه،
چاوی له دنیا پووشی، «انا لله وانا الیه راجعون».

پاش پرسه و پرسه کاری له بهر تهر و تووشی و ساردو سه رمای نه و سال
 تهرمه که بیان له کوشکیکی خالی دا دانو ، چهند قورئاخوینیکیان له سه
 دانا، قورئانی له سه ربخوینن . چهند روزی پاش نه و روز، به
 همیتو هوتیکه وه ، مهرگه هر شایانی میرو میرزادان یی تهرمه که یاز
 هه له گرت و له نزیك والی به گوره و به شان و شکوکانی نه رده لانه وه یاز
 ناشت .

خوالیخویشوو له سه رده می فرمانه وایی دا حوکمرانی ناوچه و
 جوانرو و هوزی جافی به محمه د سادق خانی کوره گوره ی سپاردو
 کاروباری نه سفه نداشتا دو چار د ویشی^(۴) به حوسه بن قولیخانی لم
 هاتوو نه سپارد . یه کئی له و خان و مان و کوشک و سهرا بلیندو جوانانه ی
 له و میره پادشا دروشمه به یادگار ماوه ته وه کوشکی نه ندر و ونه و یه کئی
 له و مهیدانه دل که ره وه یه ی به رده می نیوی باخچه ی گولستانه و بیناکانی
 دهره وه ی که بریتین له دالان و چهند مالیک و کلان و فهره نگی به ک و چهند
 کوشکیکی بهر ز شان له شانی خه ورنه قی بارام ده دهن .

ههروه ها کوشکی دل گوشا^(۵) یه کیکه ی له بیناکانی نه و میره ولات
 گیره که له هه مو و دنیا دا ناوی دهر کردبوو . یه کیکه ی دیکه ی بیناکانی ،
 بینای خوسره وی یه مزگه وتی (دار الاحسان)^(۶) وله گهل (المسجد
 الاقصی) دا هاوتایه وله گهل (البيت المعمور) دا هاوشانه . ههروه ها
 کوشکیکی تری به شان و شکوی دیکه هه یه له پال (دار الاحسان) دا .
 کوشکی سه ره نه بگد خانی و مهیدانی ده می دهر وازه ی (دار
 الایاله یش) هه ن و بازار یکیش هه یه ، له دهره وه ی قه لای شاره که یه .
 ههروه ها کوشک و باخی خوسره و تابادیش هه یه که هه ره له ناسه واره کانی
 نه مانول لا خانی گه و ره یه و سه رچاوه ی شیرینی له ناوی نه و هه ل ده قولی

وگولزاري ئىرم جوانى خوى له تېر وپرى وچىمەن وشە قامەكانى ئەو
 بەقەر زوهر گرتووه . هەردەلى ئەوى لەسەر ئەم زەوینەى بنیات ناوه
 خوسرەو وئابادى ئیوناو پەرە چىمەنەكانى كانى شىفا كه له كهزەكانى
 ناویدەرن و باخ و كووشكى حەسەن ئاباد كه لەسەر گردىكى دەورو
 پشت ناوه دانن و هەروەها قەلاو كووشك و بازاري قەسلان ئەمانە
 سەرلەبەریان له پىناكانى ئەون . بە كوردی . باس كردنى ئەم هەموو
 پىناو كووشك تەلارنەى كه ئەم میرە گەورەىە روى ناون لەم چەند
 لاپەرەىە دا جى يان ناپیتەو ، ناچار ، دەبى بەم چەند دىرە دواىى
 بەقسەكە ، ان پىن . له ئاكام دا چونكه رۆژى دواىى ئەم میرە مەزنە
 هات و هاواری «ارجعی الی ربك» له پىوارهو بەرگوى كەوت ئەوساكە
 نه مال و سامان و نه شان و شكوو تەنتەنە و سەنسەنە ، هیچى فریای
 نه كەوت و پاشان بەرهو ئەمان كەوتە پەرواز . بەلى : «یوم لا ینفع مال
 ولا بنون الا من اتى الله بقلب سليم» .

خوسره و خانى سى يەم

كاتى ئەمانوللا خانى مەزىن چىلوى لە دىيلى پۇشن لىك نا، خوسره و خانى كوپرى كە لە ژبەتسى خۇي دا جى نشىن بوو، چووه سەر تەختى فەرمانەر مويايى و زۆر بە شىكۆوه كار و بارى باوكى بە پىو بەرد . لە سەرەنای هاوینى ئەو سەلە دا ، كاتى سازاڧى پى هاوتا، حوسن جىهان خاتم سكى لە خوسره و خان پى بوو، بە نيازى دى يەنى شای قاجارەوه كە بە پى و پىرسى ھەمىشە گى لە چىمەنى . سولتانى يە بوو، بە پى كە وىن . لەم سەفەرە دا سازاڧى سەرفراز، نىرینە يىكى بوو، نىويان بە نىوى ئەمانوللا خانى گە ورمو ە ناو ناو نازناوى غولام شای پى درا . مىرزا مورتەزا قولى موخلىس كوپرى خوالى خوشبوو مىرزا ەبىدولكەرىم ، كە خاوەنى نىهادىكى پاك و رەوشىكى راست بوو خوسره و خانى والى لە پرووى لوتف و نوازشتەوه ، ناوى نابوو مىرزاى رەفىق . لە بارەى چوونە سەر تەختى خوسره و خان ئەم سى بە يەنى ەلبەستووه . واى بە جوان دەزانين بەم بۆنەوه بيان نوسين :

شېھى در وادى فکرت فتاده

ز بهر مصرع اندر يك و دو

پى تاريخ سال فوت والى

هم از بهر جلوس والى نو

خرد گفتا كە در ملك ابالت

امان الله شد و بنشست خسرو

پاش نموی خوسرمو خان لم سفه ره پسر وژه گه رایه وه در ووی
 گنجینه ی والی خودالین خوشبووی باوکی که زیاتر له بیست
 کروور نمختینه ی تیدا بوو، کرمو مو خملکه که ی به چینی سرو و
 چینی خوار و وه، هدریه که به پی پلمو پایسه ی خوی بهشیکی لم
 گه نجینه ی پی بهمشی.

نم کرمو په سندی والی بوو به مایه ی نموه که خملکه که به دلموه
 له نهاده پاک و ناکار په سندی والی رازی بن. له سردمی هیچ
 والی به کی پیش خوسرمو خان دا، تائینا واریک نه کمونو و
 نه بیستراوه که گه و ره و بچووک، سر له بمر له فرمانروایی، به و
 نه اندازه یه رازی و شادمان بن و بعدل و به گیتاموه مل که چ و گوی
 به فرمانی بن، حیدر سولتان و محمد سولتان. سبهارت به چمک و
 جبه خانه ی زور و زه و نلو به منیهادی بان له خویلی بوون و لئی یلخی
 بوون و له دژ والی نالای خراپو ملیه فیتنه یی بان هملکردو دایته که ره
 سهخته کانی هموارمان.

نه مانه سه ره رای نموی که بژدل دانه و وه له که لی شمتان هیناته
 خواره یان هدول و کوششکی زور به مخرج درا، به لام هدر لمسر
 که له وه کیشی خویان روشتن، پشتیان له والی کردو نه وه سوو
 هدول دان و ته قه لایه پی سوود بوو. والیش نه ی کرده نامردی بریاری
 گوی پراکشانی یاخی به کانی دلو یو شم سه به سته محمد خانی
 سه ره نگی، که برای باوکی و دایکی خوی بوو، راسپارد، له شکری
 ندره لان به سواره و پیاده و بژگونی پراکشان و سه رکوت کردنی
 یاخی به کان به پی بکه و نی. کاتی که یاخی به کان نم خه به ره یان پی
 گه یشت، خویان له چیا سهخته کانی هموارمان دا حشارداو سه نگره ی

شهریان لی دامه زرانندو نه سپایی شهر و شوریان بو شهر که ران
 ناماده کرد. محمدهد خانی سهره ننگ له سهره نگره کانیان نیو فهرسهخی
 نزیك بووه و له وی باروبشنه ی خست و دوو سی روزنی له وی
 حه سانه وه. سهر له به یانی بهك، کاتیکی گلله ی یاخی به کان به ره و لیژی
 ده چوو و نه ستیره ی بهختیان به ره ز کشان ده روی، له ناکاو هیرشیان برده
 سهر له شکری محمدهد خانی سهره ننگ و وه بهر ده سربزی گولله ی
 تهننگ و دانه ی توپ دران محمدهد خانی سهره ننگ. که له نازابه تی و
 به جهرگی دا شیر ی بیشه بوو. سهره پای نه وه ی که ته مه نیکی زوری
 نه بوو و له شهر نسایی دا کم نه زموون بوو، شهر ی به شایی هاته
 بهر چاو و که له میرانه سوار بوو و له شکره که ی خسته مهیدانی شهر وه.
 به لام سه بارت به وه که مهیدانی شهر ته ننگ بوو و بواری نه وه ی نه ده دان
 تیک گیرین، ته نیا هر له دووره وه ده سربزیان لیک ده کرد و چند که سی
 له هر دوو لا کوژان. ناغاجه غنهری نه رده لانی به کی له کوژراوانه
 بوو. شهره که وا گهرم بیوو، شریخه ی جانبیزاره به ره و نه عسره ته ی
 شهر که ران جهوت ته وه قه ی ناسمانی هینا بووه له رزه. به لام سه بارت
 به وه ی که سهره نگر ی یاخی به کسان به تیخه ی شاخه کانه وه بوو
 سهره نگر ی له شکری محمدهد خانی سهره ننگ له داوینی شاخه کان دا
 بوو، شهر که رانی محمدهد خان روز پیش که وتن. سهره نجام شیرانی
 نه رده لان چاکی نازابه تی یان لی به دارا کردن و هه لیان کونایه سهر
 سهره نگر ی نه و ملهورانه. وا دیار بوونان ونه که یاخی به کانی گرتووو،
 له ناکاو حه بیده ر سولتان که سهر وکی نه و یاخی یانه بوو و به مایه ی
 شهر و شور و نازاوه نانه وه، هر له حور، سهره نگر ی به جی هیشت و
 مهیدانی شهر ی چول کرد و له گار شهره نگره کانی دا به ته پل و که ره ناوه

هاته خوارو له دهوړی کانیایو که له داوینی چیاکه دا بوو دامه زرا
 کهله میردانی نرده لان بی نه وهی چاوله تیر و گولله بتر و وکینن .
 هه لیان کرده سر نه ونمه که حه رامه و وه که گوستیلک نالقه بیان دان و
 زوړ بهی شه رکه ره کانیان به دیل گرت و زوړیشیان له شیر کیشان .
 سولتانش بو چاره سهری دهر دی بی دهرمانی خوی هه ل داشته نیو
 ناوی ، خوی بشارینه وه ، دادی نه خوارد ، چهند که سی له شیرانی سته
 له نساو ناو که تنی پوهاتن و گیانیان به ناگری دوزخ شاد کرد . له
 سهریکی دیکه وه ، جه عفر سولتانی ناجودان باشی به له شکریکه وه
 هه لی کرده سر سه نگه ره کانی محمه د سولتان و شه رگرم بوو له
 هه سوولایه که وه گولله وه که تر رزه به سر شه رکه ران دا ده باری .
 له شکری جه عفر سولتان بی هیچ ترس و سله مینه ونی . به هیرشی
 مهرانه نه و شوینه یان له گه ماری محمه د خان خاوین کرده وه و سهری
 زوړ بهی یاخی به کانیان له خاک و خوینی ریسوایی دا گه وزاندن .
 محمه د سولتان که نه وهی دیت ، له هه لاتن به ولایه هیچ چاره سهریکی
 دیکه ی بونه مایه وه . یتیر به م ره نگه هه لات و خوی گه یانده ناوچه ی
 شاره زوور . برنی له بابسانه کانش که به یارمه تی به وهی هاتبوون
 نه وانش له بهر نرده لان یان ، زه بوون و بی چاره و یستیان بوی
 دهرجن ، جه عفر سولتانش زارکی نه و دهر به نده ی تیدابوون
 لی گرتن و ریگای لیوه هه لاتی لی به ربه ست کردن . به لام پری له
 گه وړه پیاوانی سته وه که میرزا عه بدولکه ریمی موخته میدو میرزا
 همداه توللای نه من و نه مانوللا به گی وه کیل ، که له وسه ربه نده دا
 یوز باشی بدو و محمه د ناغای نازیر و محمه د سولتان . غهرمانه وهی
 سه قزو . شه مروان به رزه وندیان له وه دا ریت که بابانه کان دهر بازکر س ی

فرماتيان دا دمرگای دهر بښنده که بیان لی بکه نه وه . جه عفر سولتانی
 سهره ننگه پاش ثم سهر که مخته به ناو و بانگه ، به تالان و دیلیکی زورو
 زوړه نښه وه گه پرايه وه بو سته و له هزار لاره نافرین و بتره ژم کړا .
 شه که رانیش هره که به جوړی خه لاتی خوئی وهرگرت و بهر
 نوازشتی والی کهوت . جه عفر سولتانی به خه لاتی نیشانه ی به ردی
 به نرخ لی چه قیندراو ، له ناو دوست و هاوالانی دا سهر فراز کړا .

جه نایي خوشرویی سی یم زوری حه ز له رابواردن و خوش
 گوزهرانی ده کرد ، دهنگی ثاره زووی رابواردن و خوش گوزهراندنی ثم
 پیاوه داستانی بارامی گوری له بیسری خه لک بردبووه و نه و حه زره ته
 بک پارچه بوو له پویه مرو قایه تی . له قوزی و فوچاخی دا به یوسفی
 دووم له قه له ددرا .

خوسره و خانی سی یم له خوشنووسی دا ده فته ری ماموستایانی
 پیشووی له بابو بردبوو له بره و ورمینی خستوون . له چه ندین چه شنه
 نیشاتووسی دا نوستادانی نیشابه شاگردی ده شیان . سده فی خامه ی
 دورری ثاوداری لی ده چکا ، دهر یای پیری گه و هره ری شاهانه ی
 لی مه ل دینجرا . له دهمبلاوی و دلاوایی دا داستانی حاته می ته ی
 پر وپوچ ، له دادو دادگری دا ثاوازه و ده بښه به و هه پتو هوونی
 خوسره وان هیچ و پوچ . له سهر و به نندی فرمانبره وایی دا کارماز
 شیر ی له گوانی دیله شیران ده مژی ، له سهر و ختی توان و گوری باز
 کهوی له ژیر سینهری دا دحاوانده وه . به کورتی ، له سهر ده می
 فرمانبره وایی خوشرویی سی یم دا ناو و نیشانی چی به له زورو ستم
 نهمابوو و تیلو تازیانه ی باجگر بیوون به نه فسانه ی سیمرخ و چیر وکی
 نیکسیر و کیمیا ، به لام له به رایي فرمانبره وایی دا له بهر کم نه زموونی

، تووشی چند هله‌نی هات : باپرو باوك و مامه‌كاني نووسيارى هم
 كتييه‌ي به بئى تاوان كوٽ و زنجير كردو زور به بئى به‌زه‌ي يانه و
 ره‌فتاريكي دزيه‌وه سئى هزار تمه‌نى به ناوى باجه‌وه لئى ساندن .
 سه‌ره‌نجام خودا كردى به‌دينهادى و دل پيسي به‌دكارانى بو‌ناشكرا بوو
 له دووى ناردن و به‌خه‌لاتى گران بايى وشايران سه‌ره‌زرى كردن .
 هه‌روه‌ها له‌گه‌ل پراكانيش دا زورى به‌زه‌ويى و حمانه به‌ي به‌زه
 جوولايه‌وه و هه‌ره‌كه‌ياني به‌جواريكي وا تازارو ته‌شكه‌نجه‌دا كه له
 كونجى سه‌ركزى دا فراموش كران . ته‌نانه‌ت په‌كى له و پرايانه‌ي كه
 هه‌باس قولبخانه‌وه سه‌رده‌مى باوكيان دا پله‌وپايه‌ي جيگرى گرتوه
 ، هه‌ر پاش مردنى باوكى به‌ماوه‌يه‌ك لئى خراو كوٽ و زنجير كرا و

له زيندان هاويزراو له‌گه‌ل داكي هه‌باس قولبخانيش دا هه‌ره‌به
 بئى به‌زه‌يى و ره‌فتاره ناهه‌نجاهه دزيه‌وه جوولايموو هه‌رچى دارايى و
 سامانى هه‌بوو ، دوور له ره‌موشى به‌رزو ئاكارى گه‌وره‌يى ، لئى
 داگير كرد . هه‌روه‌ها حوسه‌ين قولبخانى پراى له‌سه‌رده‌مى باوكى دا
 فه‌رمانه‌رموايى ئيسفه‌ندنايى بئى سه‌ره‌رايوو ، سه‌ره‌راي هه‌موو
 مل كه‌چى و گوى رايه‌ئى به‌كى ، دواي ماوه‌ي ساليك ، ده‌ستى له
 كار كيشايموولاي بردو فه‌رمانه‌رموايى ناوچه‌كه‌ي به بابا خانى مه‌راغه‌يى
 سه‌رارد . حوسه‌ين قولبخانى بئى چاره‌يش هيچى بو‌نمه‌يايه‌وه ، هه‌ر
 نه‌وه‌نده‌ي بو‌لوا ، هه‌رچى سه‌روه‌ت و سامانيكي نه‌مختينه‌ي هه‌بوو
 پينچايموو به قورئانيكه‌وه ، به هه‌له‌داوان چوو بو‌خزمه‌ت خو سه‌ره‌وخان
 ، راى گه‌ياتندى : نه‌وه‌ي هه‌به‌تى و نه‌يه‌تى ، هه‌ر تمه‌يه‌وبه‌س ، ئيتر
 هه‌لى گه‌رمو له كو‌لم به‌وه‌ر بيسي ملم مەخه ژير بيورى سه‌ره‌رموه . ئيلى
 به‌م شپه‌يه ، گياني قوتار كرد . و لك له يشه‌وه گوتمان ، باوك و باپيرم به‌ر

تو و ره یی خوشره و خانی سی یام که و تن و نیر له م ماو به دا ریک خستی
کار و باری فرمانره وایی نه سفه نند تابادو بریکاریتی کوردستانی
له نوی وه دوو باره به خوشه بین قولیخان سپارده وه.

محهمه د سادق خانی د وای مردنی نه مانوللا خان گه رایه وه بو
شاری سنه و مل که چیی خوی بو خوشره و خانی برای راگه یاند. به لام
سالیکی نه برد تالای سرکشی و سه ریچی هه ل کردو له ناوچه ی
جوانر و باخی بوو. خوشره و خانی سا به هه رچی فرت و فیل بوو،
فریوی داو هیا به وه بو سنه و پاش نه وه ی هه رچی به کی هه بوو
لئی داگیر کرد. له بالاخانه که ی پال تالاری خوشره وانه ی دا، دوو سی
سالیکی زیندان کرد. به لام له پاشان خانمه کانی نه نده روون بوی
تی که و تن، رزگاریان کردو دوو باره فرمانره وایی جوانر و
پی سپر درایه وه. بو ماوه ی نوسالی فرمانره وایی ولاتی به و په ری
سه به خویی به وه به سه برسد، نه نانه ت له گولزاری سرده می
فرمانره وایی دا درکتی به داوینی هیچ گولچنیکدا نه چقی و له پیاله ی
روزگاری دا چیزی هیچ گوشه نلینیک تال نه بوو، مه گه ره نه وه نه بی
که له سه ره تای به هاری سالی ۱۲۴۶ ی ک دا، ناھوینکی پیس له ولاتی
نه رده لان بلا و بو ووه و زیتر له ههشت نو هه رار که سینی له ناودا. بو
نموونه نه لالا ویردی خانی کوری نه زه ره علی خان و علی موراد
سولتسانی کوری و جهند که سینی له خراسانیان و جه غفر سولتسانی
ناجودان باشی و ناموزای باوکی منی که میبه، که شیر می میدانی خوی
بوو. شه به تی شه هاده تیان نوشی ناھوکه به راده یی بوو، سه ره به ری
خهلکی ولات ناچار دایانه که وکی و دهشت و چول و په نایان وه به ر
به ره یی و فریای خودا و نه ندی که و ره برسد. پاش سی مانگ، له سه ره تای

مانگی (محرم) ی سانی ۱۲۴۷ ی که یه وه خوداوه‌ند به‌زی به‌خه‌لک دا
 هاته‌وه، ناهو به‌سامه‌که ره‌وی‌یه‌وه. نه‌وی‌لی رزگار یوو گه‌رایه‌وه بو
 مه‌لنه‌ندی خوی. له‌کاتی‌کدا که ده‌وله‌تی رووسیا باسکوفیچی بو
 داگیرکردنی ئیران راسپارد یوو و پاش چهند شه‌ریکی گهرم، بری
 ناوچه‌ی له‌سه‌ر سنووره‌کانی نازه‌ر بایجان داگیرکرد، نه‌کهر به‌گی
 کوری محمه‌ده‌زه‌مان به‌گی وه‌کیل و چهند که‌سی له‌خرمان و
 که‌سوکاری به‌رزه‌وه‌ندی خویان له‌وه‌دا دیت حوسه‌ین قولیخانی والی
 زاده‌یش که تازه له‌فرمانه‌روایی ئه‌سفهندآباد لی خرابوو له‌گه‌ل
 خویان دا هاوده‌س که‌ن، به‌لام نه‌وانه‌ی سه‌رپیچی یان له‌دژی ده‌کرد
 چونیتی رووداوه‌که‌یان به‌کسه‌ر له‌والی راگه‌یاند. له‌به‌ر نه‌وی که
 حوسه‌ین عه‌لی خان زۆربه‌ی سامان و نه‌ختینه‌کانی له‌کن به‌ماله‌که‌ی
 منی که‌مینه‌دانابوو و نیو بپراو سه‌بارت به‌وه که له‌باوکه‌وه
 پوورزایکم بوو، کار به‌ده‌ستانی والی بو باوکه‌یان تی چاند بوو له
 داستانه‌که‌وه‌یان وه‌رداو له‌کاره‌که‌وه‌یان گلاند و نه‌وه‌یان کرد به‌بیانوو. نه‌و
 سامان و نه‌ختینه‌یه‌یش که هه‌مان بوو لیمانی دگیر که‌ن و نه‌ویش به‌خه‌ه
 سه‌رگه‌نجینه. به‌م مه‌به‌سته حوسه‌ین قولیخانیان فریوداو به‌لینی
 فرمانه‌روایی ئه‌سفهندآبادیان دایی و نه‌میش که هیشتا ساردی و گهرمی و
 تالی و سونیری ژیا نی بو که‌س تا سه‌ر نه‌ماوی و نه‌جیزنبوو، به‌ته‌ماهی
 فرمانه‌روایی یه‌وه‌پشتی له‌مافی خالو و خوارزایی هه‌ل کرد و پاشان به
 بیانووی به‌سه‌رکردنه‌وی یه‌کی له‌ناموزا کاتمان که نه‌خوش که‌وتبوو له
 دوا‌ی باوکی نارد. هه‌ر که‌باوکه‌م گه‌یشته نه‌وی، حوسه‌ین قولیخان
 کورنیک‌ی به‌ست و له‌دژی والی ده‌ستیان به‌وتوو یزکرد. به‌لام له
 ده‌ره‌وه، چهند که‌سینکی له‌پشت په‌رده‌وه‌لی راگیرنبوو، گونی‌یان

له هه موو کهین و بهینه که گرتوو. نه و شهوه بو سبهینی محهمه د به گه و
 مسته فا به گه کوپانی فتهح عهلی به گی وه کیل و نه کبه به گه که بیوو به مایه ی
 نه مهه نگامیه و سولتانی کوپری نه زهر عهلی به گه و نه بولحه سه ن به گه ،
 باوکی ئه م که مینه یه و مام و ئاموزاگانی دیکه ی سه رله بهر فره مانی کو ت و
 زبجیر کردن و زیندان کردنیان دراو هه سوویان گیران و به کو ت و
 زبجیر کراوی یه وه زیندان کران . پاش چه ناتی فتهح عهلی به گه و
 سولتانیان له قه لای قه سلان دا کوشت . نه کبه ریش به هه زار ته له که وه
 ده هو ، سا هه ر چوننی بوو ، سه ری خو ی پر زگار کرد . مامی ئه م
 که مینه یه یش ، چونکه هیچ تاوانیکی نه بوو ، نازاد کراو به به زهیی و
 دلاوایی به کی زوره وه خه لات کراو نه وه بوو ، بو یته و کردن و چه سپاندنی
 نیوان ته بایی و نیوان کوکی له نه نجام دا به ندوبه نده واری هاو سه ریم
 له گه ل خو سه ره و خان دا سه رو به رنراو په و په ری شان و شکوه
 پیم هاو یشه هه سه راوه . به لام کاره ساتی کوژرانی ئه م پیاوانه له
 ئاکام دا بوو به مایه ی ترس و له رزیکسی به سام و زراو توقین بو
 بنه ماله کانیان ، به نموونه نه مانوللا به گه ، کوپری هه ره گچکه ی فتهح
 عهلی به گه و محهمه د به گه کوپری نه حماد به گه و هه موو خزمه هه له ژیره
 کانیان که ده که سی ده بیوون هه راسانی و ترس ته نگی پی هه ل چنین و
 هه لاتن و په نیایان وه بهر ده رباری تاران برد . خو سه ره و خانیش میرزا
 فره جوئلای وه زیری که خالی بوو ، بو دامرکاندنه وه ی ئاژاوه که نارد
 بو ده رباری عهلی شای قاجار ، به نیازی نه وه وه که به شکوه هه لاتووه کان
 بگیریته وه و نه هیلنی ده ولت که لینی تی که ونی ، به لام له بهر نه وه ی وه زیر
 یه کئی له خانمه کانی نه نده ورونی ، که به نازناوی تاجو ده وه له
 به ناو و بانگه کرد به پیناوی خو ی و بوو به هاوده می شازاده ،

سه يهوددهوله، وهك بهدياره كه وى خواسته كى ميرزا فخره جوللاله
 خزمهت فتح على شا هيند به گهرمى بهوه پيشواز لى نه كرا، بهلام ههر
 نهوندهى كرد هه لاتووه مه كاني بهر وروى سه يهوددهوله كرده و بو
 نه سفه هاني ناردن. نهوه بوو سالي پيش بلا و بوونه وى په تاكهى سالي
 ۱۲۴۵ى ك، كه دمى ودايه رى پاتشا له نه سفه هان هيورى بوون،
 هه لاتووه كانيان دمى گير كردو به دمى خوسرمو خانيانه وه دان، بهلام
 نه كبر به گك به سيالي دهر و زه كه روه خوئى بزگار كرد مانوه نه واني
 ديكه، نه وانش به خهم و په ژار موه كونجى سه ركزى سان گرت. نير
 نهوه بوو په تاكه زورى شوون لى هه ل برى و نه شه نهى كردو ولات
 چول بوو دنيا ناخوش بوو، به خواستى ميرزا فخره جوللاى وه زيرو
 ميرزا هيدايه توللاى نه مين، على محمه به گيش لازا دكراو بوگوندى
 بلباشاواى په كى له گونده كاني ثيلاق به وانه كراو له ويوه ويستى به
 يارمه تى خزمه كانيه وه لى، بهلام ژيرى وزيره كى و نازا به تى ميرزا
 جه غه رى كورى ميرزا هيدايه توللا كه له و نزيكانه نيسته جى بوو،
 رنسه كى لى كرده وه به خورى و سه رنه كه وت.

له دواواى مانگى (ذوالحجۃ) ى سالى ۱۲۴۹ى ك دا، نهو سوماى
 چاوى شان و شكويه به پيى (هكذا وجدنا ابا عنا) تووشى نه خوشي
 جه رگك بوو زور به تنگ خو به وه نه هات و نه خوشي په كى ته شه نهى
 ده كرد، منيش نه م كه مينه به كه شه رفى هاوسه ريم له گه لى دا هه بوو
 شه و بوو به سه رپه رشتى نه نده روون سه ر بليند بووم، بو ماوهى دوو
 مانگى خشت، سه بارهت به وه كه شه و نخوونى به كى زورم ده كيشاو
 هه ميشه چاوه رنى بووم، خه ويكى به حه تى نه چووه چاوم، پاشان،
 نه وه لى ده تر سام، به سه رم هات. نه وهى شياوى باسه، له ماوهى

به خوشی به که ی نهو خودانه دا ناهوی رشانوه، په نا به خوا، دیسان
 بلاو یووه و خه لکی شار سه ريسان لی شینواو هه موو هه لانتن، به لام
 سوپاس بو خودا، ناهوکه زور توندو تیز نه بوو، له سی چوار که سی
 به ولاره که سی دیکه ی له ناونه برد، به لام والی نه پالته مجیزی رږځ له
 دوی رږځ رووی له خراتر بوو، تاله رږځی دوو شه مه ی مانگی
 مه ولوود (ربیع الاول) ی سالی ۱۲۵۰ ی ک دا مه لی گیانی پرسه رکه وتنی
 به هزار داخ و ناکامی یوه به ره و به هه شتی به رین هه ل فري .

تی نبود نیچد زین ستم چون موی در آتش

نلی نبود ننالد زین الم چون رعد در پیدا

ازین غم زبید ایدر تا دم یوم النشور آید

بود همدوش ماتم در بچرخ چارمین عیسی
 هم ر ووداوه ده رگای نیش و نازاری له رووی خه لک خسته
 سه رپشت و ناخ و نوخ و ناله رشین و گرین گه یشته ناسمانی هه وتم و
 واو یلاو فوغانی خه لکی نه نده روون گونی گه ردوونی که برکردو
 ره خنه ی له هه چوار گوشه ی دنیا کردو چه ند رږځی به پرسه و
 پرسه کاری به وه ی سه رگرم و به ریشان کردن و نالای خه مباری و
 لیو به باری بان ماوه ییکی دوورو دریز هه ل کرد.

ندانم دو چشمم ز غم چون بگرید؟

به کوردی. سزد در جوانیش گر خون بگرید

نازانم هه ردو و چاوم له تاو خه م چون بگریی؟

نه گهر له جیاتی فرمیسک خوین بریزنی سزاواره
 هه رپاش مه رگی خوسره و خان خه لکی ولاتی نه رده لان سه بارته
 به وه که هه ر له کونه وه خزمه تگوزار و دل پاک بوون، هه موو قسه یان

به یسه ك كردو میرزاده‌ی کامه‌ران . ره‌زا قولیخان ، کوره‌گه‌وره‌ی
 حه‌ز ره‌تی خوسره‌و خانیان له‌ ته‌مه‌نی یازده‌ سالی دا به‌ فرمانره‌وای
 خویان په‌سندکرد ، به‌لام هه‌رکه‌ والی ده‌نگی مه‌رگی‌والی
 خودالی خوشبوو ، خوسره‌و خان بلاو بووه ، نه‌رده‌شیر میرزا ، برای
 محمه‌د میرزا ، کوری عه‌باس میرزای قاجار بای کوردستان
 داگیرکردنی به‌لوونه‌وه‌ چوو ، له‌شکری خوی خرکرده‌وه‌وله
 گه‌رووسه‌وه ، که‌ مه‌لبه‌ندی فرمانره‌وایی بوو ، به‌ نیازی داگیرکردنی
 سنه‌وه‌ به‌زی که‌وت . له‌م سه‌ریشه‌وه ، شازاده‌ی نازاد ، حوسن جیهان
 خانم ، که‌ هیشتا تۆزی خه‌م و په‌ژاره‌ی کۆست که‌وتوویی نه‌شبوو ،
 نه‌ی کرده‌ نامه‌ردی ، به‌کسه‌ر له‌شکری نه‌رده‌لانی کوکرده‌وه ، به‌
 توپخانه‌و زه‌مبووره‌کخانه‌و چه‌ك و جیه‌خانه‌ییکی گه‌وره‌و گرانه‌وه ،
 له‌گه‌ل حه‌وت هه‌شت هه‌زار که‌سینك دا هاته‌ به‌ر مه‌یدانی نه‌رده‌شیر
 میرزا له‌ زاغه‌و آق بلای به‌رانبه‌ر به‌کتر خینه‌تبان هه‌ل داو بریاری
 شه‌ریان دا ، به‌لام کاتی نه‌رده‌شیر میرزا بوی روون بووه‌ نازایانی
 نه‌رده‌لان ده‌ستیان له‌گیانی خویان شتووه‌و ناماده‌ی گیانبا‌زین و هه‌میشه
 گوی‌به‌فرمانن و هیزه‌که‌یشی توانی شه‌ری نازا شیردږه‌کانی نه‌رده‌لانی
 نی‌سه ، ناچار پیناوینی بو‌ناو بری کردن ناره‌ خزمه‌ت و ناکام به‌
 ناشت بوونه‌وه‌ گه‌یشت . نه‌رده‌شیر میرزایش خانمی خانمانی ، که‌ کیزه
 گه‌وره‌ی خوسره‌و خانه‌و پینشترمان باس کرد ، خواست و نه‌م کاره‌ بو‌به
 مایسه‌ی ناشتی و دوستایه‌تی . پاش چه‌سپینی بنه‌مای نه‌م ناشتی و
 دوستایه‌تی‌یه‌و رینك خستی کاروباری ولات گه‌رایه‌وه‌ بو‌ مه‌لبه‌ندی
 خوی .

ره زاقولخان

پاش مهرگی خوسره و خان که پروداوینکی به کجار سامناک بوو، کازم به گی نه فشار بواگه یاندنی ثم هه واله دل ته زینه ره وانیه دهرباری قاجار کرا. هه رکه کازم به گک ثم هه والیه به شاو خانمانی نه نده روون راگه یاند، خه مباری و کول و که سهری دای گرتن له نووسین و گوتن نایه وله نه ندازه به دهره. شازاده ی ناودار فه تحوللا میرزای شوعا عوسه لته نه و تاجلی بیگوم خانم، که براو خوشکی حوسن جیهان خانمن راسپیردران به شداریی ثم پرسه گه وره یه بکن. ته نانه ت ثم شازاده گه ورانه دوو سنی مانگی به بونه یی ثم پرسه یه وه له سته مانه وه وه راوین کردن و یارمه تی دانی والیه لاوچاکیان دا ده مستیکی بالایان هه بوو. میرزا فه رجوللا ی وزیریش که پیاو هه ق بلنی له ری وره سمی و مزیری دا نیزا اسولمسلوکن بوو بوخوی وله رهوشنی سه ره وری دا له ناسف له پیشتر بوو، کاروباری وه زیری پی سپیردراو سه ره بند ی کار به ریوه بردنی خرایه ده مست. له بهر نه وه ی دانانی به هرام میرزا، برای محمه ده شا به جیگر و لادانی محمه ده حوسه یین میرزا، کوری خودالیه خوشبوو محمه ده هلی میرزا، که کرماشان و لورستان و به اختیار یی به ده سته وه بوون، به ره ورووی میرزا هیدایه توللای ثمین، که پیشتر بالیوزایه تی نازه ربایجانی پی سپیردار بوو، کرابووه وه له کاته دا به هرام میرزای جیگر، بوتاران ده چوو، خزمه تیکی گه وره ی کردبوو بوئهم مه به سته داوای یارمه تی ییکی زوری له والیه پایه به رز

کردبوو، والی به گه زپاك له ناوجه رگه ی زستان و به فرو بارانیکی زوردا به هشت هزار سواره و پیاده وه، به رهو کرماشان به ری کهوت و له کاروانسهراکه ی ماهی دهشت به سوپاکه ی به هرام میرزا گه یشت. پاش نهوی محمدهد میرزا هاتنی به هرام میرزا و یارمه تی دانی رهزا قولیخانی بیسنه وه، ئیتر هیچ دهره تانیکه ی بو هه لاتن و خوقوتار کردن نه دیت، و له گه ل چه ند دهست و پنهو ندیکه ی دا ناچار به رهو تاران بو ی دهر چوو و له ونی وردوباریک وه گیر کهوت و بو کونی زیندانی ئهرده ویل ئیردرا. تا نووسینی ئهم کتیه یش، که ده کا سالی ۱۲۶۲ی ک، ههر له و ناوه به. له سهرینکی تره وه به هرام میرزا بی به ره نگار بوون و شه و شور به یارمه تی له شکری سهرکه و تنووی ئهرده لانه وه دهستیان به سهر دام و ده زگای فهرانره وایی ولات داگرت و کوڤره وی پیروزی والی، پاش داندلرانی شازاده، گه راپه و نه بوسنه. ههر له پاش مه رگی خوسره و خان و داندلرانی رهزا قولیخان به هه ژده مانگه، هه مه کاره و هاو ده معانی والی دهستیان به به دهره فتاری و پیانو خراپی له گه ل خه لکی ولاتی ئهرده لان دا کردو دهر ووی زوردار ییان لی خسته سهر پشت.

محمدهد سادق خانی کوڤی ئه مانوللا خان که که لکه له ی فهرانره وایی که و تبه ووه سهر، له گه ل هه باس قولیخانی برای، که ماوه یی پشی له ولاته که ی خو ی کردبوو، له ته ک برنی له پیای ناسراوی سنه دا ریک که و تن و له سالی ۱۲۵۱ی ک دا بو جی له ق کردنی والی به رهو تاران به ری کهوت.

محمدهد سادق خان له گه ل هاو ری کانی دا هه رچه نده کاریان له سهره تاوه تا نه ندازه نی سهری گرت، به لام پاشانه کی له نا کامی کوششت و هه ولی مهردانه ی حوسن جیهان خانم ریسه که یان لی بووه به

خوری و نیخی هه ویایان له سه ننگ داو هیچ کاریکیان به ئاکام نه گه یاندو
خانمیش به سه رکه و تنه وه گه رایه وه بوسته محهمه سادق خانیش که
دوو سالی بوو له تاران بوو، له وی ترازو بروی کرده کرماشان و هاته
لای مه نوچه هر خانی موخته مه دودده وله، که له و سه رو به نده دا نهو
ولآته ی به ده سته وه بوو.

موخته مه دودده وله پیش سه ره رای نه وه ی چهند به لینیکی بو برینه وه ی
کاره گانی دابووی، نه وه بوو کاتی خوشگانی والی له گه ل چهند
پساو ماقو و لیک سته دا بو خوازینی توو با خانمی خوشکی شا که
خوری به کی به هشتی بوو بو والی به ره و تاران به ری که ونبوون،
محهمه سادق خان به فحوای (الامور مرهونه باوقاتها) پیشی به
چول زانی و هه لی هینا، دوی ئاره زوی خوی که وت و به دوو سته
سواریکه وه به یارمه تی چهند پساو خرایکی خه لکی کوردستان، له
کرماشانه وه به ری که وت و بریاری داگیر کردنی ئه رده لانی دا. والی
پایه بلیندیش که نهو سه رده مه ته مه نی پازده سالی ده بوو، کاتی ئه م
هه والهی بیست، له گه ل میرزا فه ره جوللای وه زیردا به سوپایه که وه سه ر
له نیوه وینک به نیازی نه وه وه به گز محهمه سادق خان دا بچن، له سه
وه ده رکه وتن. هه ره نه وشه وه، محهمه سادق خان له رینی یه مینیان و
گرزه جاره وه هاتنه ناو شاره وه. به لام له به ره نه وه ی به زا قولیخانی والی
رینی (نه ران) ی گرتبووه به ره هه ردوو له شکره که، تاق وجووت که وتن و
پینک نه گه یشتن. نه وی راستی بی، دهس و دا به ره که ی محهمه سادق
خان کاتی گه یشتنه ده ور به ری شار، هه رکه سیکیان تووش هات له
گه لی تیک گیران، ته نانه ت یه ک دوو که سیکیشیان کوشت. مالی مه لا
عه باسی شیخو لئیسلاام و سیرزا فه ره جوللای وه زیر و میرزا

هیدایه توللای نه مین هر که نم رووداوانه یان بیست، هر نهو شه وه له
 ترسان کوچیان کردو بو به یانی خویان گه یانده ناو هوزی جاف.
 محمه د سادق خان هر که هاته ناو شاره وه ده سنی به له شکر
 کوکرده وه کرد. لهو سو پایه ی له ناو شاردا بوون، هیندیکیان ناره زووی
 پیس و چه پهل سواری سهریان بووو هیندیکشیان دوا ی به رزه وه ندو
 قازانجی خویان که وئن و ناژاوه و خراپکاری گه رای خست. بکاتی
 هه والی گه یشتی محمه د سادق خان به شاری سنه گه یشت، ده وه
 دایه ره که ی والی له ترسان زنده قیان چووو به جاری پهریشان بوون.
 ته نانه ت کار به راده یی گه یشت شیرازی له شکره که یان به چرا و نهو
 له شکره گه وره و گرانه غیره ت و پساو هتی به جاری له بار چوو، به لام
 جوسه یین قولبخانی کوچی نه مانوللا خانی والی نازایانه هاته پیشی و زور
 ژیرانه له شکره که ی دل دایه وه و غیره تی وه به رنایه وه و هر نهو شه وه بو
 سبه یی، دلیرانی ریزشکین و هونه ره رانی ناوه ک خه ری نه رده لان له
 خزمه ت والی دا له شار نزیك بوونه وه و محمه د سادق خان له
 قه لای باره گای فرمانره وایی دا گه مار و دراو ده ر وازه کانی شاریشان به
 ده ر که وان و پاسه وانان سپارد. نزیکه ی سه عاتی گولله ی تفه نگه له
 نیوان دا بوون به په یك و هاتو چویان کردو ریسمانی چهند که سنی له
 نه ناسراوانی نه یاله ت به برینگی مهرگت برا. سه ره نجام سه ربازانی
 له شکری والی چهند ره خته یه کیان له بورج و بارووی قه لاکه کردو تیپ
 تیپ به زه مزه مه ی شه ره وه هاتنه بهر مه یدان و هه ردو ولا له
 سه ربانه کان و مه یدانی پیش باره گای فرمانره وایی دا ش. ربیان
 گهرم کردو تا ده مه ده می نیوهر و شه ره که تا ده هات گهرتر ده بوو. به لام
 هیچ لایه ک به سه ر لایه که ی دیکه دا سه رنه که وت. له م هه نگامه و

کیشمه کیشه دا . نه مانوللا به گی وه کیل و قوباده گی فه راش باشی
 له گهل چهند به گزاده یه ک و تغه نگچی یه کانی هه ورامان و بانه دا خو بان
 گه یاننده پشت کوشکی هه ره سه راو نه نده و و نیشیان به گوریس ،
 نازایانه ، بو سه ره وه که به رانه ر دیواری ده فته رخانه بوو ، ههل کیشاو
 له و شوینه دا دمنیان به شهر کرده وه ته نگیان به گه مار و ده ران
 ههل چنی . له سه ریکی دیکه وه سه رتویی نازیانی کین له دل به
 ده سه جه معی هه لیان کرده سه ر ده ر وازه ی مه له بندی فه رمانه وایی و به
 زه بری تیخ و تیر لایه کی ده ر وازه که یان رو و خاند و پرزانه نیو
 کوشکه که وه و تیر به م ره نگه شه ری مه غلو و به گهرم بو و له ئاکام دا
 محمه د سادق و دار و ده سه که ی به و په ری یی ئاو و رووی یه وه
 وه گیر که و تن و به دیل گیران و زور به ی ها و ده ستانی شی بریندار بوون و
 کوژران . نه و پرژه بیست و چوار که س له هه ردو و لا به گولله و تیر
 بریندار کران و کوژران و پاشماوه ی هیزه که کیشی سه رله به ر له کوژ و
 زنجیر دران و زیندان کران .

له مانگی سه فه ری سالی ۱۲۵۰ دا مه حموود پاشای بابان پشنی له
 ده و له تی عوسمانی کرد و نه حمه د پاشای بابان ، کوری سلیمان پاشای
 که برازای بوو ، به فیتی ده و له تی عوسمانی له ولاتی بابان ههل فراند و
 مه حموود پاشا په نای و به ر پاتشای ئیران بر دو دا وای یار مه تی و
 ده ست گیریشی له ره زا قولیخان کرد . حوسن جیهان خانمی (نواب
 والیه) و الیش نه یان کرده نامه ردی ، جیی مه حموود پاشایان له
 نه رده لان دا کرده وه و زوریان ریزلی ناو به و په ری قه در زانینه وه
 دلیان دایه وه و پیا وانه له گه لی دا جو و لانه وه . له وه رزی زستان دا (نواب
 والیه) و والی و شازاده تو و با خانم له گهل مه حموود پاشاو پیا و ما قو و لانی

سنه و بابان دا به نیازی رزگارکردنی مه‌لبنندی بابان و یارمه‌تی خوازی
 له پاشای قاجار، به‌ره‌و تاران به‌ری‌که‌وتن. کاتی‌گه‌یشتنه تاران
 ده‌سته‌نی له مایه‌فیتنه و ئاژاوه‌گیر که ماوه‌یی بو و به شونین هه‌لیک دا
 ده‌گه‌ران سا به‌هر نرخ‌یی گه‌وه‌ر له گه‌وه‌ردان و نه‌سیره له برجی
 ئاسمان لیک بکه‌ن، نیوان والی به چکوله‌و والیه‌ی دایکی که به هوی
 مندالی کوربه‌که‌یموه بو خوی کاروباری ولاتی به ده‌سته‌و گرتبوو،
 بشیونین و بو‌ئهم مەبه‌سته له رینگای توپا خانمی گه‌وه‌ری سه‌ده‌فی
 سه‌لته‌نه‌ته‌وه سه‌ربه‌ندی کاره‌که‌یان گه‌یاندە کار به‌ده‌ستانی ده‌ولت و
 داوایان کرد والی چکوله‌خوی کاروباری ولات به ده‌سته‌و بگری نه‌ک
 دایکی. ده‌رباری قاجاریش ئهم خواسته‌ی به‌جی هینا. حوسن جیهان
 خانمیش به زیره‌کی خوی که له سه‌ره‌تای کاروه‌و هم‌ووشتیکی
 پیشینی کردبوو و ده‌ی‌زانی کاره‌که به‌زی به‌کونی‌وه‌یه، له‌وه‌گه‌بشتبوو
 که ره‌زا قولی‌خانی کوری له‌به‌ر ته‌مه‌ن به‌جووکی و که‌م نه‌زموینی، ئهم
 کاره‌گه‌موره‌یه‌ی له‌کێشدا نی‌به‌و بی‌گومان ئهم کاره‌ده‌بوو به‌مایه‌ی
 تیک چوونی سه‌رحه‌ده‌کان و تیداچوونی چاک و خراپی میرنشینی
 ئه‌رده‌لان. حوسن جیهان خانم هه‌رحه‌مندی ئاموزگاری کرد، خو‌نچه‌ی
 هه‌موای نه‌په‌زاو دایه‌ بی‌ده‌نگی. ئیدی به‌م شیوه‌یه به‌هانه‌هانه‌ی
 ئاژاوه‌گیران که هه‌میشه‌ والی‌یان دنه‌ ده‌دا، نیوان دایک و کوریان
 تیک داو دایک و کورلیک بوون به‌ناحه‌زی به‌کتر و که‌وتنه
 لیک خو‌نندن. پاش ئه‌وه‌ی کاره‌که به‌م جو‌ره‌گه‌یشت و ئاوها شکایه‌وه
 ره‌زا قولی‌خان و هاو‌ری‌یانی له‌گه‌ل مه‌حمود پاشای بابان دا گه‌رانه‌وه
 بو‌ئه‌رده‌لان. حوسن جیهان خانم، دایکی والی چکوله‌، پاش چه‌ند
 رۆژی له‌تاران مانه‌وه ، ناچار، نه‌وه‌ک شیرازه‌ی کاروباری

میرنشینه که به نه زانی و پساو خرابی و زمان به دبی چهند که سیکمی
 ناژوه انگیر که مایه ی نهم دایک و فرزند لیک کردنه بوون، بیچری و
 پهره ی ده فتره ی نهم میرنشینه ته من هزار ساله یه پهرتووت و شره وور
 بی، نه ویش گه رایسه وه بو نه رده لان و ویرای نه وه ی زوری هه ول دا
 له گه ل والی دان توانی سازو هه مواری بی، به لام بی سوود بوو. زوری
 نه بر د پساو خراب و دوو زمان سزای له دژرای حوسن جیهان خانم
 سه ریچی کردنی خویان به چاوی خویان دیت. حوسن جیهان خانم
 که دینی ناموزگاری به دلسوزانه کانی وهك سه نگ و گوزه و گومه ز و گوین
 وان و هیچ کاری له سه ر و دلی والی کوری ناکا، ناچار کولی داو
 گوشه نشینی و دوو ره په یزی هه لوژیرد.

له و سه ر و به نده دا له لایه ن سه ر و که کانی میرنشینی بابانه وه په یتا په یتا
 نامه یان بو مه محمود پاشا ده نارد، نه گه ر جهانبی والی و مه محمود پاشا
 بیت و به ره و شاره زوور ته شریف بینن، گه و ره و بچو وکی نه و ناوچه به
 سه ریان له بری دایه و بو هه موو فه رمایشتی گوی به فه رمانن و ته یارن
 میرنشینی بابان له گه ماری ناچه زان خاوین که نه وه و جله وی کاری
 ولاته که بده نه ده ست که سائیک خویان هه لیان ده بزیرن. مه محمود
 پاشایش کاره که ی له ره زا قولیخان راگه یاندو نه ویش له سه ر خواستی
 مه محمود پاشا هه ره نه و ساله، سالی ۱۲۵۷، فه رمانی دا، سه رتوپی
 له شکری سه ر سنووره کانی ته یار و ناماده کردو خویشی له گه ل
 هاوده ستانی خوی و مه محمود پاشا و که سوکارانی دا به ره و جی
 مه به ست به بری گه و تن و تاله چوارقوناخه ی سنه دا سه ر له به ری نه و
 له شکرا نه ی فه رمانی ناماده بوونیان بو ده رکرابوو، بیان گیشتن و
 سه ر له به ره له ناوچه ی مهربان هه واریان گرت. به لام سه باره ت به وه که

هیچ هه والیک له میرنشینی بابانه وه نه گه یشت. چمد رور بچیا به راووشکار به سهر برد، ناخه بهر گه یشت، عه بدوللا به گئی برای نه حمده پاشای بابان له گهل بری له شکری خوی و تیبی سهر بازدا، به جهوت توپه وه، له چوارفهرسه خیی هه وارگه که یان دا هه لیان داوه. به لام له وانه نییه بتوانی خوی راگری. به گه یشتنی نهم هه واله والی به ته گیری خرابی وه زیره که ی کردو نه مانوللا خانی وه کیل به دوو هزاره که سیکه وه له گهل مه حموود پاشای بابان و دهسته و دایره که ی دا به ره و سلیمانی ناردو قوباد به گیشی به هزاره سواره وه له گهل سولشان و تهنه گچی یانی هه وارمی دا راسپارد؛ ده به بندی که له نیو فهرسه خیی هه وارگه که یان دا بوو، بگری، خویشی نهختی به ره و پاش کشایه وه. وا بلاوه: هیدایه توللای وه زیر که بنه ماله که ی پشتا و پشت هه له کونه وه له ده باری والی به کانه وه نزیک بوون و له بهر نه یهاد پیسی، بهرتو و بهری والی که وتبوو، خه بهری دوو بهر که ی و پهرت و بلاوی له شکره که ی به عه بدوللا به گک و سهر بازانی راگه یاندو هانی دان په لامار بدهن. عه بدوللا به گیش به نیازی هه له کردنه سهر دژمنه کانی، هه رنه و روزه بو نیو ورو، کاتی سهر کردانی له شکر زوریان نوو ستبوون و له حه سانه وه دابوون و هیندیکیش له و دهشت و ده رانه دا خه ریکی نه سپ له وه راندن بوون، هیرشی برده سهر یان، هه رکه پیش فهره ولانی له شکری نه رده لان خه بهری نهم هیرش برده سهری عه بدوللا به گیان راگه یاند، که بری له سوپای له شکری نه رده لار که هیندیکان چه کدار و هیندیکان بی چه ک و به شجکیان هینشا دوگمه ی کورته که کانیان دانه خستبوو و پشتو نیان نه به ستبوو، سوار بوون و بهم ره نکه نزیکه ی هزاره سوارنی خر بووه و ریگه ی له له شکری بابان

گرت و ده ستیان به گیان بازی کرد. هر دو و له شکر ینک گه یشتن و پیش قهر و لسی هر دو و له شکر ینک گیران. لاوانسی نهرده لان که له میردانی بابانیان سی جار پاشه کشی پی کردن، به لام سه بارت به سستی و بی هیزی به کی سوپاکه له بنه رنه وه تووشی هاتبو و تا ده هات بهر و کزی و شکست ده چوو و ده سستی غایه نه تی و ناپاکیشی تی که وتبو و، هر وه ها له بهر نه وه ی کار به ده ستانی سوپای نهرده لان و بابانه کانیش سویندیان بویه کتر خوار دبو و له سهر قسه ی والی و مه محمود پاشا شهر نه کهن، هیندی له وانی که دژی والی بوون وایان به چاک زانی پی شهر و شور بگرینه وه بو ناوچه ی نهرده لان. ثم پرو و داوه کار ینکی گهره ی له زور به ی له شکره که کردو به جاری ده سته پاچه ی کردن، نیتز نه مان کشانه وه و زور به ی له شکره که پیش توانی به ره نگاری یان کز بو و، به لام بری له شیردانی نهرده لان، تی وه کو عه لی به گک و نه زهر عه لی به گک و محمه د به زابه گک، کوپی محمه د عه لی به گک و میرزا فزلوللای مورا دو میرزا نه بولفه تح که ناموز او برای دایکی به کتری بوون له مهیدانی شهر دا پیمان لی داکوتا، تا بلئی مهردانه شهر یان کرد. میرزا به حیمی کوپی میرزا یوسف کوژ را و مسته فا خان ی کوپی نه میر نه سلان خان و نه جف قولیخانی کوپی مسته فا خان و محمه د قولیخانی کوپی نه زهر عه لی خان و میرزا محمه د به فیعی نازیر نه ختی دوور له نوردو و گساکه سهر له بهر کوژ ران و هر چی شیان لی مانه وه به پی نایه تی قورشانی پیروز ایوم یفر المرء من اخیوامه وایه هه لانت و تا ولاتی خویان، نه وه ستانه وه. له سهر ینکی دیکه وه نه مانوللا به گک له گهل نه وه شه له شکره ی نهرده لان و سه محمود پاشای بابان دا گه یشتبو و نه ده ور و بهری سلیمانی. کاتی هه والی شکانی له شکری نهرده لانیان

«یشتی، ناچار وره‌یان به‌رداو نه‌وانیش کشانه‌وه‌و گه‌یشته والی .
 راستی نیم رووداوه پاش چهند رۆژی له لایه‌ن دژمنا‌نی والی‌یه‌وه به
 زنی شای قاجار گه‌یشته‌وه . حوسن جیهان خانمیش که نیوانی له‌گه‌ل
 وره‌که‌ی دا ناخۆش بوو، چوو بو‌تاران و ^(۱۷) نیم شکانه‌ی خسته
 ،ستۆی هیندی له پیاوماقوولانی ئه‌رده‌لان . سه‌باره‌ت به‌مه‌ مووسا
 فانی وه‌مساف له لایه‌ن هه‌رباره‌وه راسپێردا که بابا خان ناغا، برا‌زای
 ،حمه‌د بخانی میرمیرانی مه‌راغه‌یی که میراخو‌ری والی بوو و عه‌لی
 فانی عه‌موو که باپه‌ره‌ی له‌ بنه‌ماله‌ی به‌رزی ئه‌رده‌لان و چهند ساله‌ له
 اوچه‌ی تووی سه‌رکان دا نیشه‌جین و له‌وه‌ سه‌رده‌مه‌دا وه‌زیرابه‌تی
 ،یه‌ساله‌تی ئه‌رده‌لانی به‌ده‌سته‌وه‌بوو و ئیسماعیل به‌گی دا‌ز و عه‌و
 و یادبه‌گی فه‌راش باشی هه‌موو کو‌ت و زنجیرکران و له‌ زیندان خران و
 هه‌لا‌ق‌لی‌خانی ئی‌ل‌خانی راسپێردا هه‌شت هه‌زار ته‌مه‌نیان سه‌زده‌نشانه
 و یه‌سینی و تیر به‌م جو‌ره‌ بو‌تارانیان نارده‌ سه‌رزنشانه‌کانیشیان له
 باوه‌ییکی که‌م دا له‌ که‌س و کاره‌کانیان وه‌رگرت .

له‌م سه‌رده‌مه‌دا میرزا عه‌بدولمه‌جید، نه‌وه‌ی خودالی خوشبوو و میرزا
 ئوکر و ئه‌لا و ئاموزای میرزا هیدایه‌ت‌ولله‌ی وه‌زیر که فه‌رمانه‌وای
 جوانه‌ر و و هه‌لی جاف بوو له‌ راستیش دا بری نیشانه‌ی پیاوه‌تی پێوه
 و وو له‌ سه‌رگه‌رانی و سه‌رپاستی و زیره‌کی و ژیری دا ئی‌فلا‌ه‌وونی دوو‌م
 وو، بو‌عوز ره‌ینه‌نه‌وه له‌ باره‌ی شکانه‌که‌ی شه‌ری مه‌ریوانه‌وه و برینی
 نه‌ستی نه‌و ده‌م‌شانه‌ی ئازاوه‌که‌یان له‌م رووه‌وه نابۆوه، چوو بو‌تاران،
 به‌لام هه‌ر که‌ گه‌یشته‌ نه‌وی، له‌ به‌ر نه‌وه‌ی دوو زمانان له‌میشیان هه‌ر به
 مایه‌ی ئازاوه‌و شکانه‌که‌ له‌قه‌له‌م دا‌بوو، به‌که‌سه‌ر، یی چهند و چۆن
 مه‌لیان واسی . خودالی خوشبوو و حوسه‌ین قولی‌خانی به‌هه‌شتی له‌ باره‌ی

مردنیوه نهم پارچه شیرینی که میزوی کوزرانی نیوبرای تیدایه،
داناوه :

سال این جور عیان، تاریخ این نقش شگرف
زد رقم حاوی: شهید دوست شد عبدالمجید

پاش نهم رووداوه کاروباری میرنشینی به که ی رهزا قولیخان شلوق
بوو، ناچار بوچاره سه رکردنی چووبوتاران. پاش دووسنی مانگه
تووباخانمیش له کوردستانه وه هات بو دهر باری شای برای. شایش به
ناوی نهو خوشه ویستی و خورشک و برایه تی به وه له نیوانیان دا هه بوو له
تاوان و گوناهی رهزا قولیخان خوش بوو له فرمانره وایی لابر دو
ههژده مانگیکی له تاران هیشته وه. لهو ماویه دا له تاران بوو، زیاتر له
ههزار کهس له سیدو شیخ و مهلا و زاناو گوره پیاو و پیاماتولانی
کوردستان له خزمه تی دا به سهریان برد. له ماوه ی دوور که و تنه وه یه ی
والی دا محمه مد سادق خان خوی کاروباری فرمانره وایی
به رینه ده بردو نه رک ی وه زیرایه تی نه یاله تی خستبو وه نه ستوی میرزا
هیدایه توللای وه زیر، به لام نه وه ی راستی بی نهم دوو که سه به و پهری
به دگرداری به وه له گه ل دلسوزانی والی دا ده جوولانه وه، نه تانته کار به
نه ندازه بی گه یشتبو و کهس له ترسان خوی لی نه ده که وت. نه مه هه روا
بوو تا شای قاجار جاریکی دیکه والی هینایه وه سه رکار. به کی
له هویه گانی نهم هینانه وه سه رکاره ی والی به دگرداری میرزا
هیدایه توللای وه زیر بوو که له گه ل خه لکی کوردستان دا ده ی کرد.
نیدی بهم جوړه فرمانره وایی میرنشینی نه رده لان جاریکی دیکه به رهزا
قولیخان سپردرایه وه.

حوسن جیهان خانمیش ناوچه ی عیشق تابادی به سیورغال بو

کلبندی چاوی، نه مانوللاخانی دووهم وه رگرت و نهم ناوچه به له
 نه یالندی نه رده لان پجراو هاوده ستانی حوسن جیهان خانمیش نی وه کو
 محمه مه د سادق خان و حوسین علی خان و نه بولغه تح خان، کورانی
 نه مانوللاخانی گه و ره و مه لا مه هدی قازی و میرزا هیدایه توللای وه زیرو
 علی محمه مه د به گی کوری نه محمه د به گ له گه له چهند که سیک دا له
 مامه کانی کوچیان کردو له نیسغه ندنا باد جیگیر بوون. پاش گه رانه وهی
 ره زاقولیکان بو کوردستان. کاروباری میرنشینه که به ریکوپینکی
 به زیوه ده چوو. چونکه حوسن جیهان خانم له تاران مابوو وه خهریکی
 نازاوه گیسری و ده ست له کاره وه خستن بووو حاجی ناغاسی سه دری
 نه عزه میش هه رچی نه و ده ی گوت. به قسه ی ده کردو نه مه بوو به هوی
 نه وه که ناوچه ی نه رده لان هیمنی و ناسایش به خویه وه نه یینی. پاش
 نه وه ی والی گه رایه وه، پینج مانگی نه برد، حوسن جیهان خانم داوای
 مولک و مالی خوی و هاوده ستانی خوی لی کرد. بو به جی هینانی نه م
 داوخوازه قه به ر علی خانی سه رتیب راسپیردا، به لام نه م پیاوه دوی
 نه وه ی به ک دوو مانگی له سنه مایه وه و هیچ کاریکی پی سه رو به ر
 نه نرا، ناچار گه رایه وه بو تووی سه رکان و نه نجامی کاره که ی له
 ده ر بزاری قاجار راگه یانند، به لام بووه رگرتنه وه ی مال و مولک و
 به ک لاگردنه وه ی کاره که، قه به ر علی خانی سه رتیب به دوو سه ت
 سوار یکه وه هه مدیس گه رایه وه بو سنه و له نوی وه تی هه ل چوو، به لام
 دبان هیچ کاریکی بو جی به جی نه کرا. ماوه یی خوی له و ناوچه به
 خلا فاند. له ده ورو به ری سالی ۱۲۶۱ دا، کاتی نه محمه د پاشای بابان
 له دژ ده سه لاتی روم و عجه م سه ریزوی ده کرد. سولتانی روم نه جیب
 پاشای والی به غدای راسپارد، نه محمه د پاشا سه رکو ت کاو بو

ريك خسته وهی کاروبار بچی بۆمه لهندی بابان . نه جیب پاشایش
 سنی هزار سواره و سربازو بیست توپه وه به ره و شاره زوو
 بهری کهوت و بریاری نه وهی دابوو که هر چون و به هر نرخی بی کا
 پاشای بابان یه ک چاوکاته وه . بۆمه پیش ، کویه و هریری گرت
 چند روزی له گهل نه حمده پاشادا که ونه وتو و یزه وه ، به لام به هیچ
 ناکامی نه گه یشتن . له پاشان نه حمده پاشا به چوار پهل سربازو دوو
 سنی هزار سواره و چوار توپه وه بی پاکانه به ره نگاری نه جیب پاشا بۆوه
 دوو سنی فهرسه خ له ولای له شکرگاکه ی نه جیب پاشا وه هلی دا . نه
 شه وه بۆسه یینی ، که ده بسوا شهر گرم بی ، دوو به ره کی و ناکوکی کهوت
 نیو له شکری نه حمده پاشا وه کارگه یشته به گزیه ک دا چوون . ئیدی
 به شیرازه ی کاری نه حمده پاشا پچراو هر به وه شه و نه که نه نگوست
 له چاوه هرچی خهیمه و بنه و بارگه و پنداویستی شهر و توپخانه یان
 هه بوو به جی یان هینشت و به هزار سواریکه وه له پیاوماقوولان خوی
 گه یانده سلیمانی و له ونیه بار و بنه یان پیچایه وه و به ره و سنه دایان کیشا .
 والی به غدایش به بی هیچ کوسپ و ته گره و شهر و شور سلیمانی و
 شاره زووری گرت و عه بدوللای برای نه حمده پاشای به فهرمانه و او
 پاشای بابان و شاره زوور هه ل و زبردو بۆ خویشی گه رایه وه بۆ به غذا .
 له سهریشه وه نه حمده پاشا په نای و بهر والی نه رده لان هیناو
 والیش ری و به سمی میوانداری و میوان په زیری به کی شایانی له گهل
 نواندو به ریزی گرتیکی شایانه وه به ره و به وانه سهری به وانه کردو له و نی
 جینگای بۆ فراهه م کرد .

پاشان ، عه بدو به رحمان به گه نیردراوی پاشاو عه بدو لکه ریم به گه ،
 پیاوی والی چوون بۆ ده ربازی قاجار و داوی یارمه تی یان لی کرد ، به لام

هه بهر ئه وهی ههردوو دهولهتی گه وره ی ئیران و رۆم به رژه وه ندیبان له
 ههك رهنگی و نیوان خوشی دا بوو، بریار درا كه له وی كوچ بكهن و
 بگه رینه وه بو خاکی ئه رده لان و له وی جیگیر بن. پاشایش به رژه وه نندی
 خوی له وه دا دیت و و له دهولهتی بلیندی رۆم پتی و ئیدی ناچار به
 ههزار عوز رهینانه وه به ره وه به غذا چوو و وه زیری به غذای كرد به پینا و بو
 رایێ كردنی كاره كه ی.

له ئاكامی نامه نووسینه ناره زایی ئامیزه كانی حوسن جیهان خانم دا،
 سه ره نجام والی، له رۆژی ۲۳ ی سه فهری سالی ۱۲۶۲ دا بو پیر
 له چاره سه ركردنه وه چه سپاندنی كاری فره مانره وایی خوی به ره و تاران
 به پتی كه وت و له رۆژی ۱۵ ی (ربیع الاول) دا گه یشته جی و هه ر ئه و
 ده مه به دیداری شای قاجار گه یشت، به لام له بهر ئه وه ی له دوو رو
 نزیکه وه هه راو ئازاوه ی ولات هه مسو و وه پال وی ده راو ئه و لا برا و
 خوری ئاسمانی پیاوه تی و لا و چاکی، هه زره تی ئه ماتو لا خان له جی
 وی داندرا.

به زاتو لیخان پاش ئه وه ی دیتی باره كه ئاوها شكایه وه مه نوچه ره
 به گی میسر ئاخوری به چه په ری بو ئه رده لان نارد، له هه واخوازو
 هاوده ستانی راگه یینی، له شه وی چوار شه مه ی هه شتی (جمادی
 الثانيه) دا بو شار ده گه رینه وه. مه نوچه ره به گه ئه م هه واله ی به جی
 خوی راگه یاندو هه ر ئه وشه وه بو سه بینی، هه رچی سه ره به
 فره مانره وای تازه بوون بار و بنه یان پینچایه وه و خویان بو كوچ كردن
 ئاماده كرد. شازاده توو با خانمیش له گه ل گه وره و پیا و ما قوولانی
 كوردستان دا وایان به چاك زانی كه له دژ فره مانره وای تازه بوهستن و به
 گژی دا بچن. ئاگیان له وه نه بوو: چرایه کی یه زدان هه لی كا، گه مره

فوقی لی کا ریشی هل ده کړ ووزی. هر له و سر و به نده دا نه مائوللا به گی وه کیلیش له تاوان، له گهل بری له هاوده ستانی دا خوی گه یانده ناوچه ی ټیلاخ. له سدریکي دیکه وه، نه مائوللا خانیش نامه ییکي بو سر کړ دایه تی له شکری سر سنو وړه کان و خه لکني ناوچه که و به گزاده و ناغاکانی کورد ناردو نه وایتی نه بیان کرده نامه ردی گوی به فهرمانی خویانیان بو دهر بری و به و پری دل گهرمی یه وه به پسر یه وه چوون و پیشوازیان لی کرد. شازاده توو با خانمیش له سهر قسه ی ملا عه باس و محمه د سولتان که وایان به به رژه و هند زانیو، به رهنگاری نه مائوللا خان نه کا، له رڼی پینج شدمه ی ریکه وتی نوی نه و مانگه دا بریاری دا شاری سته چول کاو له وی نه مینی.

بری له باجگران نه گهل بیست سی مالیک دا له پیشکار و نوکه رانی ره زاقولیک خان کوچیان کرد، چوون بو گه وروس و له گوئنده کانی محمه دهر حیم خانی گه ووسی دا هه واریان گرت. به لام زوری پی نه چوو، نه مانه ته ماح گرتی و شه یثان سواری سهریان بو، پرویان له نه مائوللا به گی وه کیل ناو هاتنه ناوچه ی ټیلاخ. له ماوه ی شش رڼدا زور به ی گوئنده کانی نه و ناوچه یه یان به زور و ستم ټیک داو ویران کرد. پاشان، له بهر نه وه ی کار وباری نه مائوللا خانی دووم ته و اوچه سبی و به گه شه که وت، نه مائوللا به گه ناچار خه لکه که ی به ره و پروی عه باس قولیک خانی کوری نه مائوللا خانی گه وړه که له و ناوچه یه دا بو و کرده وه خویشی گه رایه وه بو سته و مال و مندا له که شی بو شویی که ناوی هوشبارانه، له ناوچه ی هه ورامان، ناردو خویشی دوو بساره له سته وه گه رایه وه بو ناوچه ی ټیلاخ. به لام پاش یه ک رڼد بار و دوخ دیسان ټیک چووه و دیسان گه رایه وه بو سته. هر له پارده ی نه و

مانگه دا چهند که سنی له ناسراوو ناوداران به مال و منداله وه ایه که له
 محهمه د سولتانی فرمانره وای سه قزدا بوئه و ناوچه به چوون . به لام
 برنی له کهس و کارانی محهمه د سولتان ، هی وه کوئیسما عیل به گی
 وه کیل و نافه به گه و صالح به گه و براکانی و محهمه د به گی کوری به حیا
 به گه و چهند که سانیکی تر که ده میان له دژمنکاری محهمه د سولتان
 ده ژهنی و خویان به ده ستداو سهر به نه مانتولالاخانی دووهم ده زانی
 بریاریان دا روو بکه نه موکریان . پاش نه وهی محهمه د سولتان و
 هاویریانی گه یشتنه سه قز ، سهرله به ریانی چه پاودا و تالانی کردن ،
 به لام خودا کردی ههر له م سهر و به نده دا سلیمان خانی فرمانره وای
 هه وشار که بوجنی به جی کردنی کاروباریک هاتبووه ناوشاری
 سه قزه وه ، مال و مندالیانی به ره و ناوچه ی هه وشار کوچ داو له ناو
 مولکه کانی خوی دا جیگیری کردن و ههرچی به کیان پی ویست بوو ،
 بوی سهر و به رنان .

نەمەتوئۇلا خانى دوۋەم

كاتى ئەمەتوئۇلا خانى دوۋەم لە قەسلانەۋە بۇستە بەرى كەوت
 شىرازەي كارى كۆرۈ ھاۋدەستە كاتى عەباس قولپخان و ئەمەتوئۇلا بەگى
 ۋە كىلى پىچراۋ ھەركەسە بۇخۇي روى لە شۇنى كىردۈپەرش و
 بلاۋبۇنەۋە. لەم لايشەۋە شىرى يىشەلانى ئازايەتى ۋە بۇرى ھاتە ناو
 شارى سەۋە دامەزرا، وردو درشتى خەلكى شار سەلەبەر پىشوازيان
 لى كىردۈ بە پىرى ۋە ھاتن و مىلى گۈنى بە ھەرمەنى ۋە دەستدايى يان بۇ
 كەچ كىرد، بە يەغبال ۋە بەختى پارەۋە لە رۇڭى يەك شەمەي (جمادى
 الثانى) ى سالى ۱۲۹۲ ى ك دا بوۋ بە تەخت رازىنەۋەي ۋە يىلايەت.
 بە ۋىشەۋەيە لى دەۋە شاپەۋە دەرووى دلاۋىي و نوازشتى لە چاك و
 خراب خستە سەرگازى پشت و ژىر دەستە ۋە سپايى يان لە چاۋىرىي
 دلشاد ۋە بەرخوردار بوون. دادپەرۋەرى ۋە دەسبلاۋىي كىرد بە پىشەۋ
 رى ۋە رەسمى خۇي. خەلكى ولات لە دادپەرۋەرىي شادو دلخوش
 بوون. سەبارەت بەۋەي كە رەزا قولپخان رزگار بوونى خۇي لە ئازاۋەۋ
 بشىۋىي بارودوخى كوردستان دا دەدەيت، نامەۋ كاغەزىكى زور و
 زەۋەندەي بۇ ھەلا تۈۋەكان نارد، چەندىان پى دەكرى ۋە بۇيان دەكرى
 لەسەر سىنۋورەكانى ئازاۋەۋ بشىۋىي بىننەۋە. نەخىر خۇنەگەر
 دەستپىيان رۇشت ئەۋە بەۋ خەلکەۋەي لە گەلىان دان بچنە خزمەتى

سازاده تووبا خاتم و به یارمستی و کومه گی ئه مووه ریگای شهر و شهر
 بگرنه بهر. ئه وائیش که له هه موو ته قل و نه دبیریک بی بهمش بوون ئه م
 قسه له ئاوه ز به درانه بان سه لماندو وه که ده ئین نه چیر نه جه لی بی بوکن
 راوکه مر ده چی، ئه وائیش یه کراست هه لیان کرده سهر
 ناوچه ی ئه رده لانی. له سهریکی تریشموه کاتی ئاکامی ئه م خه یاله خاوه
 بهرگویی شهره فی بنه ماله ی ئه رده لانی ئه مئوللاخان که و ته وه نیکی له
 ئازاو بویرانی دژمن شکینی ئه رده لانی به سهرکردایه تی نه جه فقو لیخان
 کوری خودالی خشبوو محهمه د حه سه ن خان و سهر په رشتی ئیسماعیل
 به گی دار و غه بو له ناو بردن و قه لار کردنیان نارد. ئه م له شکره
 سهر که و ته وه له سبه پیتی رۆژیکی مانگی نیو بر او دا له په ر وه که به لای
 ناگه هان به سهریان دا دان و دژمن له بهر ته وه ی توانی خو راگری و
 بهر گه گریان له خودا نه دیت، ناچار پاشه کشی یان کردو هه لانی، به لام
 هیندیکیان له مهیدانی شهردا خو بان راگرت و مانه وه و پر یکشیان
 به دیل گیران. پاش ئه م سهر که و ته په رۆزه نه جه فقو لیخان دیله کانی به
 کوئ و ز نه چیره وه را دانه پیش ئه م میره بی نه زیره. له سهر چاوه ی
 نه یاله ته وه فه رمانی سزادانیان دهر چوو، به لام حوسه بن قو لیخان و
 مه محمود خان بو یان تی که و تن و له بهر دلی وان به خشران. له سهریکی
 دیکه وه ئه مئوللا به گی وه کیلش نزیکه ی هه زار که سیکی چه کداری له
 تهنه نگ به شانانی هه ورامان و سوار چاکانی له ک و سوور سووره وه
 ر ووی له شار کردو به بی ناگاداری ئه و خودانه به شان و شکویه، له
 رۆژی سی شه مه ی (۲۸) ی ئه و مانگه دا گه یشته قه لای حه سه ن ئاباد.
 ئه مئوللا خاتیش هه ر که ئه م هه واله ی بیسته وه دهر یای خیره ت و پیاوه تی
 به جوش هات و فووی به که ره نای شهردا کردو خویشی شاقه لی

مهر دایه تی لی هه ل کردو بۆ له ناو بردنی نهم نازاوه و بشیوی به چووه بهر مهیدانی شهرو له شکره که ی کرد به سی به شهوه : خوی سه رکردهیی پیشه وهی له شکره که ی له نه ستوگرت . سه رکردهیی دهسته راست و دهسته چه پیشی به مهحمود خان و نهجه فقولیخان سپارد .

شهري نیوان ههردوولا هه ر له سه ره نای سه پنی وه تا پاش نیوه رو بهره وام بوو له پاشان نه مانوللا به گ به پنی (لا مانع لقضائه ولا راد لحکمه) دهسته و دابه ره که ی ده ستیان لی هه ل گرت و سه ریچی یان کردو چوونه پال نه مانوللا خن . نه مانوللا گی وه کیلش له گه ل نه سه دوللا به گی کوری و فه تح عه لی به گی برازی و چه ند که سیکی تردا . بی پشتیوان و مال و زن له قه لای حه سن نابادا مانه وه . عه لی محمه د به گی ناموزای نه مانوللا به گی وه کیل که له خزمه تگوزارانی والی بوو بوی تی که وت و هینایه وه بو خزمه ت والی . والیش نه ی کرده نامهردی جوان و زه ریف له یه کی له ماله کانی سه ده ازیندانی کردو له پاشان به سزای تاوانی خوی گه یشت . به دم رو و داهه کانی سالی رابسر دوه وه نه وه بوو نه ختیگمان له بهاره ی نه حمه د پاشای بابانه وه ی باس کرد . ئیستایش جاریکی دیکه ده گه برینه وه سه ره و کاری باسه که و پیوه ته چین و له سه ری ده روین . پاش نه وه ی نه حمه د پاشا له ده وله نی تیران نانومه بوو . به هاوده ست و پهیره وانیه وه گه راوه و به ره و به غدا به ری کدوت . ده گه رمیانه کانی نه و ناوچانه دا وچانی مایه وه . و برای نه وه ی نه حمه د به گی کوری نه جیب پاشای والی به غدا دلنای کردبوو . به لام رانی نه ده کرد بجینه ناو به غداوه ، ناچار له به هاری سالی ۱۲۶۲ دا رووی له شاری سلیمانی کردو له دوو فهرسه خیی شارد له گه ل عه بدوللا پاشای برای . به شه ر هاتن سه ره نجام له دوای شهرو شوری زور بهی له شکره کانی

دهستان له شهر هه ل گرت و داوای متمانه نامه یان کرد. نه حمده پاشا بو
 خوشی له گه ل بربك دا هه لات و دای قه لاشت، نه مه ستایه وه تا گه بشته
 گوندی نیله كو، كه مولکی حوسه بن قولیخانی کور ی نه مانوللا خانی
 گموره بوو له ناوچه ی نه سفه نندا یاددا. سه باره ت به وه ی كه نه حمده
 پاشا پوورزای ژنه كه ی حوسه بن قولیخان بوو دوووسی شه وی له مو
 گوندی نیله كو به مایه وه. حوسه بن قولیخانی هه له سه ره په یرمو کردنی
 ری وره سمی باو و باپیرانی خوی، و یرای ده ست کورنی و نه نگانه ی
 بزبوو به ریوه چوون، نه ختینه و شنی پنداویستی دیکه ی بو پیکه وه ناووه
 داو یه تی. پاش قه ده ری له ریگه ی قزل نوزوون و نه فشاره وه به ره مو
 نه رزمه رم و نه وه سه رسنووران به ری که وتوووه له وی وه چووه بو
 نه سه موول و نیسا له ولاته گیرساو ته وه. له پاش هه لانتی، مال و
 منال و کوچ و بار و بنه ی له گه ل هه مو و هاوریانی دا له گه ل هه بدوللا
 پاشا چوونه ته شاری سلیمانی و له وی له زیندو نیشتمانی خویان دا
 ماونه وه. له کاتیکدا بنیاتی فرمانبره وایی نه مانوللا خانی دووم
 دامه زراو تویتکه ی ده گرت و کار و باریشی رڤه له دوی رڤه پتری بره مو
 ده ستاند، شازاده توو با خانمیش به نیازی شیواندنی کار و باری والی
 په یتا په یتا نامه ی بو تاران ده نووسی، به لام بی سوود بوو. نه وه نده
 هه سوو که له به ره نه وه ی خوشك و برای په کسربسوون، فرمانی
 مولکایه تی نه سفه نندا یادی بو ده رکردوله رڤه ی يك شمه ی ۱۵ ی
 به مه زانی ۱۲۶۲ دا له گه ل هاوریان و په یرموانی خوی دا گه بشته
 قه سلان و ده ستی کرد به خبر کردنه وه ی هه مو و هه لاتووه کان که له
 ناوچه کانی نه فشار و گه پرووس و کولیایی دا گیرساو ونه وه. پاش چهند
 رڤه ی نه وه لاتووانه هه موویان له دموری کو بو ونه موو گونله کانی

نه سفه نده تابادی هه ره که به پئی پله و پایه ی خوی به سهر دا به شینه وه .
 زوری نه خایاند نه خوشی په تا - په نابخوا - له ناوچه ی قهسلان دا
 بلا و بۆوه به یهك دوو شهوی هه و دای ژبانی چهند که سیکي بری و
 نزیکه ی ۲۸ که سی مردن . له روزی ۲۰ م دا به پئی (ففرؤا الی الله)
 تووبا خانم قهسلانی به جی هشت و چوو بو گوندی وه به ج که له
 سازگاری دا به هه شتی سه رزه مینی بوو بو خوی له وئی گیر سایه وه . پیش
 به سه رجوونی په تاکه وه له قهسلان ده رجوون تووبا خانم حه سه ن ئاغای
 برای شیریی نارد بو تاران . بو ئه وه ی خوی پئی به والیی ئه رده لان له
 ئه مانیوللا خان که وته گلی و گازن و په ریشانی خوی وردوباریک
 بو روون کرده وه و رای گه یاندی که ولاته که که سی تیدا نه ماوه و چۆل و
 هوئه . هیندی له هاوده ستانی بوی هاتنه کار و پشتیوانی یان لی کردو
 قسه کانی قوبوول کراو سه ره نجام به ئینی فه رمانره وایی ئه رده لان به
 ره زاقولیخان درا . به هوئی حاجی میرزا ئاغاسی سه وه جه نایی
 ره زاقولیخانیا که له تاران بو و داوا کرد ، موژده ی والیتی ئه رده لانیا
 راگه یاندی و له پاش چهند روزیکیش فه رمانیا بۆ نووسی و به هدی
 حه سه ن ئاغاه که له پیشه وه نیومان هینا ، موژده یان به حه زره تی تووبا
 خانم دا .

فرمانره وایمی ره زاقولیکانی بو جاری دووهم

وهك له پشه وه گوتمان شاری قاجار سه بارهت به خزمایه تی ،
ویلایه تی کوردستانی به ره زاقولیکان سپارد . جگه له مه پش هوی
راسته قانیی هم تیک چوونه ی کاروباری نه مانوللا خانه وله والیتی
خرانی مله وری ویی ناوه زی و نیهادچه پهلوی و ناپاکیی وه زی ره که ی بوو .
نه گینا نه مه نه بوایه ، وهك بو هه مووان روون و ناشکرایه ، دایکی
رؤزگار کوریکیی هه ل که وتووولی وه شاهه و جوامیری وای له باوه شی دا
نه په ره و راندووه و تانیستای به خو یه وه نه دیوه . له پیاوه تی ووشیاری و
سهرداری دا تا بلتی پیاو هینده ی بیر بکه یه وه وشیار و چهنندی بلتی
سهردار و سهرور بوو .

ئیتیر ، وهك له پیشتره وه مان گوت ، ره زاقولیکان له رؤزی شه مه ی
ریکته وتی سینه می مانگی (ذی القعدة) ی ۱۲۶۲ دا بوو به والی و
به ریوه بردنی کاروباری ناوچه ی ئه رده لان و سهرسنو وره کان کرا به
هه مه کاره وله نویم رؤزی هه رته و مانگه دا به لگه نامه ی فرمانی
فرمانره وایتیی به شاری سنه گه یشت . نه وه ی شایانی باسه ، شیخ
عهلی خانی ماکوینی سهرهنگ و هاشم سولتان و مه محمود پاشای

بابان و مه محمود خانی کوری خود البخوشبو و نه مانوللا خانی گه وره له گه له یه کدا ریک که وتن و وه زیره بووده له که ی نه مانوللا خانیان له گه له ئیسماعیل به گی داریغ و میرزا محمه د ره زاو میرزا عه بدولکه ریم و چهند پیا و ماقولیکی تر دا که سه ره به نه مانوللا خان و گوی به فه رمانی بوون، دهسگیر کردو له زیندانیان هاویشن. له رۆژی شه مه ی ریکه وتی ۱۰ ی مانگی نیو بر اودا، کاتی که ئه م هه واله به سازده تووبا خاتم گه یشت، عه باس قولیخان و چهند زاتیکی دیکه ی بوسته نار دبوو خوشی نه شریفی هه ره له و ده مه دا له گوندی کونگره وه به ری که وت، هات بو گوندی باشماق. هه ر که عه باس قولیخان له دوا دوا ی شه ی رابرد وودا که چوار سه عاتی لی سه سه رجوو بوو، گه یشت، میرزا جه عه فر که له مالی هاشم سولتان دا زیندان کرابوو تر سیک زوری لی نیش و کهس و کاره که ی هه ره نه و نه ده بان پی کرا په نیان وه به ره رحیم خان و هاشم سولتان بردو پوول و پاره نیکان به ناوی دیاری و پیشکش مه و دانی و سه ری جه عه فر خانیان له م به لا و گنچه له رزگار کرد. نهواب نه مانوللا خانیان له رۆژی یازده به می نه و مانگه دا، ده مه و عه سرانی له ته که چهند که سیک گیان به گیانی خوی دا به ره و کولایی سواریوو به ری که وت و له وی به تووبا خانم گه یشت. پاشان له وی برا چوو بوو هه مه دان. له و نه شه و خوی به تاران گه یاند. پاشان له لایه ن شاو جهنایی حاجی میرزا ئاغا غامی سه و عوز ریکی زوری بو هیندرایه وه دل درایه مه. سازده تووبا خانمیش رۆژی یه که شه مه گه یشته چه خمساخ ده ره و له و نه سه به ره و له و اتاباد که ده ست وینه ندانی ره مزاقولیک خانی تازه گه یشتبوونی، به ری که وت. نه وانه ی گه یشتبوونه نه وی تی بان گه یاتد که ره مزاقولیک خان گه یشتو و ته نه و نزیکانه،

راستی به کهی نموده که سازاده تو و با خاتم و رمزاقولیکان پیکه وه
گه یشتی و نه سه لاوات تاباد. له پاشان ره زاقولیکان رِوژی سی شمه
گه یشته خوسرمو تابادو بورِوژی چوار شمه به بهختی پیر و زو پرله فیه وه
گه یشته باره گای فرمانبره وایی و شان و شکو و چوونه سمرته ختی
حوکمرانی نه یلمت و به پی داو و دستوری گمور میاوان سی رِوژی
پرسه بو نماتوللا به گی وه کیل دانلو نمسه دوللا به گی کوریشی به پله ی
بریکاری سمر بلینلو سمر فراز کرد. پاشانه کی، له دوی زیندانی به کاتی
نارد، پاش گلیمی و یناشت، هدریه که پارمیکی خسته نمستویان و
باجگیرانی لی داسپاردن، لیان بستین. پاش چهند شهوی
جهمفر خانی، که سر به بنه ماله ی بلیندی نهر دهر لاتی یان بوو،
کوشت. نممیش له ری و پرسمی والی یاتی به شان و شکوی نم
ختمه دانده کاریکی نلزو و به دهر بوو. به لام نمواتی تر له کوشتن
رِزگاریان بوو. پاش گه راتنموی رمزاقولیکان، حوسه ین قولیکان که به
فرمانی نمواب نماتوللاخان پلراستی که وشه ن و بوومی رمواتمیری
پی سپینر درابوو، به دست ختمکی نه و ناوچیه تالان کراو
دهست دریزی به کی زوری لی کرا. هیچ شهر میکیان له خوداولمو
بنه ماله به رزه نه کرد. نه ویش به ناچار له گه ل دوو سی کمیک دا گیتی
خوی به هزار شهره مشق رِزگار کردو سا به هدر جو رنی بوو، له ری
نه فشار وه خوی گه یانده سوله یمانی و خزایه پال عه بدوللا پاشای
بابانه وه. نه جهف قولیکانی کوری خودالی خوشبو و محمه مد حمسن
خانش که همه کاره ی ناوچه ی جوانر و و جاف بوو هدر که نم
رو و داوه ی بیسته وه به سر هوارمان دا به رمو شاره زور به ری که وت و
نمیش خوی گه یانده پاشای بابان و پهنای پی برد. میرزا فتاح، کوری

میرزا فخره جلولالایش له سدرده می هه سانه وایی نه مانولالاخان دا کاروباری سه فهری به دهسته وه بوو و به نازناوی (صاحب اختیار)ی سه ربلیندبوو، هاته خزمهت پاشای بابان و له وی گیرسایه وه و نارامی گرت. میرزا محمدهد سادق، کوری میرزا هیدایه تولالایش که سه ره رشتی تیره ی سوور سوور بوو، ناچار هه لات و خوی گه یانده نه وانی دیکه. ههروه ها میرزا محمدهد، کوری میرزا یوسف و میرزا محمدهد علیی کوریشی که له خزمهتی خان نه حمدهد خان، برای والی دا، به ناوی ریش سی و راویزکار له ناوچه ی مه ریوان دا جی گیر بوو، به ره وشاره زوور به ری کهوت و خوی گه یانده هه لات ووه کانی تر. نهواب والیه و نه مانولالاخانی والی که له گهل جهند که سیکدا له ده رباری قاجار دابوون په ریشانی هاوده ستانی خویان به سدردهم دارانی ده ولت راگه یانده له ناکام دا سه ره له نوی ناوچه ی نه سفه ندنا بادیان به ره ور ووی نه مانولالاخان کرده ووه ویش محمدهد جه عفه ر خانی کوری خودالی خوشبوو محمدهد سادق خانی له بری خوی کرد به بهر پر سیاری نه و هه ریمه و خه لکیکی زوریش له ده ست وینه ندانی خوی روویان له و هه ریمه کرد. نه جهف قولیخان و میرزا فه تاح و نه وانی تریش که په نایان بو سوله یمانی بردبوو گه رانه وه بو نه سفه ندنا بادو خویان به نیو براو گه یانده.

به لام ره فتاری ره زاقولیخان له گهل هاوده ستانی نه مانولالاخانی دووم دا که له سنه دا مابوونه وه رږ به رږ توندو تیر تر ده بوو و پتری په رده ستانده. به نمونه شوی له شهوان نیسماعیل به گی کوری میرزا یوسفی که له پیاو هه گوره و ناسراوه کانی ولات بوو داوا کردو له خورایی و بی سونگه کوشتی.

به بونهی پروودای سهریزیوی یاخی بوونی محهمه دهسه ن خان
 سالارموه له خوراسان شای قاجار بوله ناسوبردنی، پهی دهرپهی
 له شکری بهرنی ده کردو نه وه بوو چهند جاریکی له بهر پرسیارانی
 کوردستان داواکرد، چهند سواری له دلیرانی کوردستان شیرانی
 مهیدانی شهری نهو کهوشه ن و بوومانه، ته نانهت ده سواریش بن، بو
 شان و شکوینی دانی له شکره که بنیرن، به لان والی له بهر نه وهی له
 ره وشت و ناکاری دا زور لووت بهرز بوو و کار به ده ست و
 راویز کارانیسی له دوورینی و لیکدانه وهی کار دوور بوون، هیچ په کی
 لهم داخوازی یاته ی شایان به جی نه گه پاندو لیدی نه خته نه خته بهم
 سهریزیوی و سهر سه ختی و گوئی نه دانه بوو به هوئی نه وه شا پشتمان
 تی کاو روویان لی وه پرگیری و گوئی یان راکیشی. ته نانهت ده توانین
 بلین، شاهاته سهر نه و پر یاره که بنا هه ی هم بنه ماله تیک داو داری
 به سهر په ردو و یه وه نه هیللی.

خوسره و خانی نهرمه‌نی

به به لگه‌ی «هر شنبکی خودا بی‌مونی سه‌موکاری بو دهره‌خسینی»
جه‌نایی پرمزاقولیکسانی والی به دهمتی خوی و له بی سمر و به‌ری
ومزیره‌ک‌ه‌ی هوی له‌نلوچوون و نابوونی فرما تر موایی پشتلوشت بو
به‌جیمای خوی فرما هم کردو ملی مله‌وری و بی نلو مزی و سمر شقی
نلو له لا بشموه شای قاجار به دزی به‌وه ویلا یه‌تی سته‌ی به
خوسره‌مخاتی گورجی سپاردو هم کلره وا پشان دهمرا که خوسره‌مخان
به روواله‌ت بو به‌ری سو به‌ر دنی کلرو یاری زنجان به‌ری خرافه . بو
دنیایی کردنیش خه‌لانیکیشی پرمزاقولیکسان نارد، به‌لام چون
خه‌لانی، خه‌لانی که جولای چلرمووس له نان و پوی دنیای خا خمتی
دامالینی که‌وای دارایی و فرما تر موایی نهر دلانی به خامه‌ی جدلی تو مار
کردبوو.

والی و نهمینلاراتی دهملته‌ک‌میشی نهمه‌یان به مایه‌ی توان و دهمس
روایی خویان زانی و دواایی کتبیوی کم کار قایمی و کم دور یینی
خویان نهمو تهمو له سمر تمختی حه‌سانه‌مو ناسووده‌یی و
سمر سووکی پالیان لی دایه‌وه . تا نهمه‌ی که خوسره‌مخاتی گورجی که
فرماتی فرما تر موایی به‌ده‌ست هینابوو له لایه‌ن زنجان و نه‌شاره‌وه
پرمزاقووه سمر نهمه‌کر دنی هاو ده‌ست و سواران و مال و سامانی زورو

به دهسه لاتنداری و دهسترویی خوی، خه لکیکی زوری بوخوی
 ره خساندوله تهك سلیمان خانی نه فشار و زه بنولعایدین خانی
 شاهسووندا گه یشتنه سنووری کوردستانی سنه وای بلاوکرده وه که
 کار به دهستی کار و یارریک خستی کرماشانه.

به لام له بهر نه وهی تیره و هوزه کانی نه فشار و گه روس همه میسه
 به دل خزمه تگوزاری بنه ماله ی نه رده لان بوون، هه والی دانانی
 خوسره و خانی نهرمه نی به فهرانره واوله شکرکیشی بوئه و
 ناوچه یه بیان له نامه یهك دا به دور و دریزی له گهل په یگیک دا به والی
 راگه یاندا. ره زاقولخان سه رله بهری گه وره پساوان و ناوداران و
 پیاوماقوولانی ولاتی کوکرده و پاش و توویژ و راویژیکی دور و دریز
 وایان به بهر ژمه وند زانی به ره و مه لهنندی بابان کوچ بکه و بوئه و نی
 هه لین. خه لکیکی زور له پیرو جوان ولاتیان به جی هیشت و له
 زیندونیشتمانی خویان دهستان شوشت. والی خوشی هه رچی
 کهس و کاری هه بوون، له ژک و مندالانی، جگه له تو و باخانم
 فرمانی کوچ کردنی دان و بوگونندی دوسه ی، که له سی فهرسه خیی
 شاری سنه دایه ناردن و خویشی له دووی وان بهر نی کهوت و بوئه و
 شوینه هات. لهوشوینه سه رله نوئی له گهل راویژکارانی دا خبر بوئه و
 بریار درا که پاش نه وهی هه والی راسته قینه و روینیان له لایه ن
 خوسره و خانه وه وه گیرده که و نی، بریاری دوایی خویان به جاری
 بدن. له و ماوه یه دا خوسره و خانی نهرمه نی گه یشته گوندی په نجه که
 مالی سه یید عه بدوره حماتی لی بو و له و نی گیرسایه وه. والیش
 شیخو لئیسلام و بری له پیاوماقوولان و ناسراوانی بو و دهست هینان و
 رای سپاردن بو لای خوسره و خانی نهرمه نی بچن، به لام خوسره و خان

دهستی به قورئاندا دا که دهست له هیچ کار و بار یکی نیو خوی کوردستان ورنادا و کاری به سهر هیچی نه و لاته و نه می به ، تنها هر بو نه و هاتوو و کار و باری والی ریک بخاوله یه ک دو و ر و ژنی زیاتر له و نی نامینته و وه له پاشان به ره و عه ره بستان ده و روا و ئیر به م جو ره په یکه کانی والی دلیا کرد .

سه بشارت به وه که نه م خانه دانه نا و و گلی به نیهاد پاک و وه فوا جوامیری شیلدار و وه له دل و سینهی دا نه خشی به ستوو ، والی بر وای به قسه فر و فیلاوی و سونیده به در و یه کانی خوسره و خان کردو سه لماندی و ویرای نه و ی بری له پیا و ماقولان و نا و دارانی و یستیان له و با و هری پاشگه زکه نه وه ، به لام سوودی نه بو و ، نه و هر له سهر با و هری خوی مایه و وه به قسه ی نه کردن . ژن و مال و کس و کاری خوی به جی هیشت و چو و بو کن خوسره و خانی به دقه . له م لایشه وه محمه د سولتان که له و ر و ژانه دا کار گیر یکی جی متمانه بو و له گه ل چه ند ناسرا و ینک دا بنه و بار گهی والی یان کوچ پی کردو بو هه ورامانیان گواسته وه . هر چی به زاقولیکانی والیش بو و هر که گه یشته نا وایی که له و ر نا باد ها و بری په کانی به جی هیشت و خوی له ته ک چه ند که سیکي ها و ده م و نزیکي خودا به ناسانی رووی کرده کن خوسره و خان . له راستیش دا نه مه شکسانی بو و که به پنی خوی ، خوی له داوی نیچیر وانیکی که له کبازی به دنیهادی وه ک خوسره و خان ها و یشت . پاش گه یشتی والی ، خوسره و خان به روالهت ری و ره سمی پیشواز و میوانداری به جی هینا و له نوی ژنه و به قورئانی سونید دا و سونیده که شی به جو ری بو خوارد به هیچ جو ریکی لی نه که و ینه گومان و دو و دلی یه وه . هر نه و شه و له دو و ی نیسماعیل خانی برای نار دو

نهوانه‌ی که له کهله‌ور ئاباد له‌گه‌لی دا بوون، نهوانیشی ئاماده کرد.

بوسه‌بینی، به‌گه‌یشتی ئیسماعیل خان، خوسره‌وخان به‌کسه‌ر فه‌رمانی له‌ زیندان هاویشتی والی و نهوانه‌ی له‌گه‌لی دا بوون ده‌رکردو هه‌رله‌وده‌می هه‌موویانی تالان و بڕو‌و‌ر‌یسوا کرد. هیندیکیانی له‌ زیندان هاویشت و هیندیکیانی له‌ جل و به‌رگی خویان ڕووت و قووت کرده‌وه‌و هه‌رچی په‌ته‌تی دنیا هه‌یه‌ وه‌سه‌ری هه‌تان.

ڕۆژێکی دیکه‌ نه‌و خودانه‌ناسه‌ به‌دکاره‌ به‌زاقولێخانی به‌ده‌ست چه‌ند که‌سێکه‌وه‌ داو بو‌نارانیسی نارد. سه‌باره‌ت په‌وه‌ که‌ وه‌ختی خوی سه‌سه‌ختی و مله‌و‌پ‌ری به‌زاقولێخان ببو‌و به‌هوی تو‌و‌ره‌یی و ناره‌زایی شاو ئه‌ویش له‌سه‌ر ئه‌وه‌ ب‌ریاری گوی ڕاکێشانی دا‌بو‌و، به‌لام کاتی ده‌ست و پێسه‌ندانی خوسره‌وخان هه‌والی په‌شیمانی و مل که‌جیی به‌زاقولێخانیان له‌شا ڕاگه‌یان‌دو له‌م سه‌ریشه‌وه‌ تو‌و‌باخانه‌میش که‌ژنی به‌زاقولێخان بو‌و خوی به‌ شاگه‌یان‌دبو‌و و داوای به‌خشینی مێرده‌که‌ی لی‌کردبو‌و، له‌ تو‌و‌ره‌یی شا ڕزگاری بو‌و و شا خان و مانیکی گه‌وره‌ی به‌ تو‌و‌باخانه‌ی خوشکی به‌خشی و به‌زاقولێخانیسی نارد‌وه‌ کن خه‌زانه‌که‌ی.

پاش سی‌و‌چوار مانگی والی چه‌ند تو‌و‌غ‌راییکی بو‌خه‌لکی سه‌نه‌ نووسی. ناوه‌ڕۆکه‌که‌ی ئه‌مه‌ بو‌و: «کو‌تر، وریابه‌ هه‌لو‌هات» ئه‌م تو‌و‌غ‌رایانه‌ هه‌مو‌و به‌ده‌ست خوسره‌خانی ئه‌رمه‌نی که‌وتن. ئه‌ویش نه‌ی‌کرده‌ نامه‌ردی، هه‌لستا هه‌مووی خه‌ر‌کرده‌وه‌ بو‌شای ناردن، که‌ والی خه‌ریکه‌ ناوچه‌ی کوردستان ده‌شله‌ژینی و ئازاوه‌ی تیدا ده‌گیرێ و

نهم توغرایانه به لای نهوهوه به لگه یینکی پروون و ناشکران بونیهادیسی والی.

پاش نهوهی خوشره و خان کاره که ی له شا راگه یاندو توغرایه کانی دیت، شا به جاری ناگری گرت و فرمانی دا ره زاقولیاخیان له زیندان هاویشته و بهم جوړه جاریکی دیکه پش گیرایه وه له مالی میرزا نه بی خانی نه میر دیوان دا زیندان کراو هرچی دهردی سهری و په تپه تی دنیا هه په به سهریان هینا. شیرباکی به کوت و زنجیرنی به.

له به ره وه تر باسمان کرد، کاتی که خوشره و خانی گورچی (نهرمه نی) گه یشته ناوچه ی کوردستان و به به لئین وسویندی فره وان ره زاقولیاخیانی هه ل فریواندو به لای خوئی دای راکیشا، محهمه د سولتان خان و سهرله به ری پساوماقوولانی ویلایه تی نه رده لان مالوژن و مندالی والی و زوربه ی خه لکه ی نه رده لانیاں به ره و هه ورامان کوچ داو له و کاته دا من، نوو سیاری نهم دیرانه به کنی له و کوچ کرد و وانه بووم. هر که گه یشته شوینی که ناوی هوشبارانی به، حه سه ن سولتانی هه ورامی به پیری کوچ کرد و وانه وه هات و به شینوه یینک که شایانی پله و پایه یان بی ری و پره سمی پیشوازی کردنیانی به جی هینا.

له و ده مه داخان نه حمه د خان که له گه ل والی دا دوری نیو یه قه پینک و نه ستیره ی یه ک بورج بوون، فرمانره وای مریوان بوو، سه باره ت به وه که والی له گه لی دا نیوانیاں خوش نه بوو، نه مه ی به هه ل زانی و به ره و ناوچه ی هه ورامان هات و مرخی له گرتنی کوچ کرد و وانه کان خوش کرد بوو، به لام هر که دینی خه لکه که به جاری ده ستیان له گیانی خوین شوشتووه و هه روا به ناسانی خوینان به ده سته وه نادهن، له و کاره کشایه وه. نه و شوه کوچ کرد و وانه کان که له هه زار که س زیاتر بوون،

نمسه هان : ۳، ۲۰، ۲۷، ۴۸، ۴۹، ۵۷، ۶۳، ۶۵، ۷۰، ۷۴، ۷۷، ۷۸،

۹۵، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۴، ۱۵۱، ۱۵۴، ۱۷۱، ۲۰۳،

نمشرهفی نمفغانی (مازمندهراتی) : ۹۵.

نمسه ندر به گد : ۳۳، ۳۴، ۱۰۸.

نه فشار : ۱۴۱، ۲۳۲، ۲۲۹، ۲۲۵، ۲۳۳

نمفغان : ۸، ۱۰۷، ۱۰۸.

نمفلاتوون : ۱۵۸، ۱۶۹

نه کیمر به گد : ۲۰۱.

نه کراد : ۹۸.

نه لقلس میرزا : ۳۱

نه للاقولبخانی نیلخانی : ۲۱۵.

نه للاقولبخان : ۱۴۱، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۵۰

نه لاوریدی خان : ۱۴۶، ۱۵۹، ۲۰۰.

نه لپاس کوپی خدر : ۱۹.

نه ماسونلآخان : ۸۱، ۹۰، ۱۰۷، ۱۲۸، ۱۶۵، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۷۰، ۱۷۸،

۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۸، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۴،

۱۹۷، ۲۰۰، ۲۰۲، ۲۰۷، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۳، ۲۲۰، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴،

۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۳۰، ۲۳۷، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۴، ۲۷۷

نه میر عه له مه ددین : ۲۰۸.

نه ورامان : ۲۶.

نەربولحەسەن بەگ : ۱۸۵ ، ۲۰۲ ، ۵ ، ۱۰

نەردەشیر بابەکان : ۱۴ .

نەدرنە : ۹۹ .

نەحمەد بەگ : ۱۶۷ ، ۱۷۶ ، ۲۱۷ ، ۲۲۴ .

نەحمەد پاشا : ۸۹ ، ۱۳۰ ، ۱۳۱ ، ۱۳۹ ، ۱۴۰ ، ۲۱۳ ، ۲۱۷ ، ۲۱۸ ، ۲۲۴ ، ۲۲۵ .

نەحمەد سولتان : ۱۶۲ ، ۱۶۳ ، ۱۸۸ .

نەحمەد ئاغا باش ئاغا : ۱۴۰ .

نەحمەد خانی میر میرانی مەرغەیی : ۲۱۵

نەحمەد خانی دووم : ۷۰ .

نەردەلان : ۱۱۲ ، ۱۷۲ ، ۱۸۳ ، ۱۸۴ ، ۱۹۱ ، ۱۹۲ ، ۱۹۵ ، ۱۹۷ ، ۲۰۹ .

نەردەلان : ۲۱۰ ، ۲۱۳ ، ۲۱۴ ، ۲۲۳ ، ۲۲۶ ، ۲۲۹ ، ۲۳۳ .

نەرزەپوم : ۸۸۰ .

نەردەشیر میرزا : ۱۹۰ ، ۲۰۵ .

نەردەستو : ۱۶۹ .

نەستەمبول : ۲۲۵ .

نەستەراباد : ۱۵۱ .

نەسەدوللا بەگ : ۲۲۴ ، ۲۲۹ .

نەسەندەتاباد : ۴۳ ، ۹۱ ، ۱۴۲ ، ۱۴۵ ، ۱۶۵ ، ۲۰۱ ، ۲۱۷ ، ۲۲۵ ، ۲۲۶ .

۲۳۰

فهره نگی ناوان

(۲)

ناران : ۲۳۵

نارزاد خانی نه فغانی : ۱۱۹ ، ۱۲۰ ، ۱۲۳ ، ۱۲۷ ، ۱۲۹ .

نازه ریاپان : ۸۸ ، ۹۱ ، ۹۲ ، ۱۱۹ ، ۱۸۸ ، ۲۰۱ ، ۲۰۶ .

ناسه ف : ۲۰۶ .

ناغا خانم : ۱۹۰ .

ناغا جه عهري نه رده لانی : ۱۹۶ .

ناغا محمه خانی قاجار : ۱۶ ، ۱۵۱ ، ۱۵۶ ، ۱۵۷ ، ۱۵۸ ، ۱۶۰ ، ۱۶۲ .

۱۶۵ .

ناق بلاق : ۲۰۵ .

ناکو : ۷۷ .

نالان : ۲۶ .

نالی بالی زه ننگه نه : ۴۴ ، ۴۵ .

نامیدی : ۳۳ .

ناوییه ر : ۸۱ .

نای مه کی : ۹۶ .

نه بهر : ۱۴۱ .

نه بولفه تح خان : ۲۱۷ .

پاش نموه درمته نهرمته به کوی کوشت و له ناو بومبارانم . سه حتم . نه محانه . شک ؛
قهلاو خانومانی خوی ناگرتی بهردا له (سولچه) و خوشی کپژ را .

(۶۵) نه لاری دل گوشا . سه فودده وله . همر سه وهای زور زوری سدرده می و جدر
(۱۳۳۷ - ۱۳۴۰) که له سنه به شهر یف قصاب دیوانگی دهر کرد بپوه . پروو حندی
هیندی له ژ و ورو پاشماوه کانی عیماره تی گولستان و دیوانخانه کوی (نهره ک) پش
که به دمستی نمخش کلوانی دمست ره نگین به ونه تی ره نگا وره سنگ و جونی

فرمانبره وایان و بیلوانی به نامی نهرده لان راژاندر ابزوه . له دوا دوا ی شاهینی رهزا شاد .
به فرمانی سر لشکر موقددم ویران گرا و پاشماوه ی حجاجزی و نه خشه کانیسی
سرتیپ هوشمند لعلوی بردن .

(۶۶) نهم عیمارته جوانه که رۆژنی له رۆژان کوشکی هلوته ی نعمانوللاخانی نکه
بووه له رۆژلوی سنو له ناو نمندی باخیکدا همر بهو نلومه ماوه تموه و برای تموهی که به
نلسواری سعدی همدم دفرانرتی . هیشا له پرووی جوانی و نیشانی
که چکاری و شیوازی بینا کاری تموه شان له مانی جوان ترین نسواری سده تی
بیستم ددها ، به لام بهداخمه ، له بهر که مترخمی و پشت گوی خستن و زوری

خلوف و دسلو دمس پی کردنی و چلاک نه کردنه وی پرووله نممانو خمریکه له ناوچی
(۶۷) فیت و فیتکاری سازاده خانمه کانی قاجاری که له مزرگای میرنیشینی نهرده لاه
نمستان دهر و پشت و بیشبرکینی نیوخویان هویه که لهو هوسره کی یانه تی فرمانبره وایی
نهرده لای به کانی پی له ناوچوو .

(۶۸) ماهشهره ف خانم ده ستوره همر به هوی نمونه خوشی بهوه که گویا نه خوشی
رشانه و مپوو کوچی دوا سی بهم فسه دله زینت برپوه تموه .

(۶۰) ثممانوللا خانى والى زورى حمزله ئاۋەدان كۈندەمۈى ئەرەلەن خانوۋىرەمۈ كۈشك وتەلارو جۇگاۋ جۇباروگە رىسلاۋى چاك ورنىگاۋىيان وپردوباخ و باختى گۈرۈمۈفرىۋان دېۋىست كۈردن كە ھىندى لىمانە ئا ئىستىش لىم لاۋلەۋلاى كوردىستانى سە ملون و بە ئامالا خانى نالۋان پۇششۋە .

(۶۱) دىاردىيە بۇگەرەنەۋى فەتەح ەلى شاي قاچار لە سەفەرى خۇراسان .
(۶۲) فەتەح ەلى سولتان كە فەرمانبەرۋايى بانەى بە مافى خۇى دەزانى ، چەنانى پىشتەر ەلى كوتابوۋە سەربانەۋى محمد سولتانى كە بە فەرمانى ئىمانوللاخان بېۋوبە فەرمانبەرۋاي ئىۋى كۈشتىۋوۋ بانەى خىستىۋوۋ زىر دەستى خۇيەۋە .

(۶۳) بىنەمالەى ۋەزىرى كە ئىستا بە دەسلەت تىرىن و بە سامان تىرىن و دەسپۇرتىرىن بىنەمالەكانى سەنە لەسەردەمى خان ئىمحمد خانى سىيەم ، كۈرى سوبخان و ىردى خانەۋە ، واتە لە دەۋرەۋى ۲۰۰ سالان پىشتەر لە ئەرەلەن نالۋانگىكى زورى پەلەۋپايەى ۋەزىرىيان ھەبوۋە ، باپىرە گەۋرەى ئىم بىنەمالە بە خواجه محمد پوسف سوۋرەى دزەبىيە كە لە كوردىستانى سە جارار بە خلوۋەن پىز و بازارگانىان دەگۈت خواجهۋى ئىستىش لە ھىندى ناۋچەكانى ھەۋراسان ئىم ئاۋە ھەر لە باۋەۋىە كەم كە سىكى لەم بىنەمالە بە پەلى ۋەزىرى گەبىشت مىرزا ەبەدوللاى ئىۋوۋە لە . لە ۋەزىرە بىناۋىانگەكانى ئىم بىنەمالە پەمىزا ەبەدوللاى دۋوم ، مىرزا فەرەجوللاى ۋەزىر ، مىرزا جە ەفەرى ۋەزىرۋ مىرزا محمد پەزى ۋەزىر .

لە كۈرۋانى محمد پەزى ۋەزىر شىرى دىۋان و پاشان ئاسەفى ئىۋەزم خاۋەن دەسلەت و دەسپۇتۋون .

(۶۴) چەرداۋەرى لە ھەرىمەكانى پۇژ ەلانى كوردستان كە لەلاى رۇژ ەلەنەۋە لەگەل زەۋى ھەمەدان دا ھا و سۋوۋە . خەلكى ئىم ناۋچەپە سەرلەبەرگۈران و كوردىزانن لە سەردارانى بەنامى ئىم ھەرىمە باقى خان ناۋىانگىكى زورى ھەپە . ئىم خانە لە گەرمەى شەرى گەۋرەى پەكەم دا بەرانبەر بەپىشكەۋتى ھىزى پەۋسىي

تەزارى بەرەمەكانى يەكى سەختى كۈدۋوموزەمرو زىيانكى زۇر قورسى پىان گەياندۋە . ئىم پىاۋە سەرنەجام لە شەرىكى دا كە لە دزى ھىزى بەزىم خانى كۈرد ،

(گاور) گوايه همر وشه‌ي «گبر» ي فارسي كونه كه واتاي (زهرده‌شتي) به، به لام نهمرو
 له‌سته به هه‌له رويشتووه و كراوه به نار بو عيسايي كلداني به كان كه به ره‌گه‌ز
 كوردن و له‌به‌ر په‌يرموي كردنيان له كه‌نيشته‌ي كلداني به‌كلداني ناويان رويشتووه.
 (۵۲) ژنساني كورد هه‌ر له كونسووه خويان له زوربه‌ي كاروبار هه‌لقورناندووه و
 نيوه‌گلاندووه، ته‌نانه‌ت له‌شعرو شوريش دا هاوبه‌شي يان كردووه و ده‌ي كهن. نه‌ي
 نه‌وه‌ني به‌ مينژ و ناوي ژنيكي به نامي دلاومري كوردی و لك فاسوره‌شي تومار
 كردووه. . كه‌چي و س‌راي نه‌وش له هيندي ناوچه‌ي كوردستان، به‌نمونه‌ له
 له‌رده‌لان دا له‌به لاسايي كردنه‌وه‌ي ري‌پورسمي نه‌ت‌وه دراوسيگاني نه‌بووه به باو
 ژنان كاري فرمانبروايي له ستوگرن.
 (۵۳) زه‌هاو: نه‌سله‌كه‌ي «زي-ئاوه»، مفتي زه‌هاوي، شاعيري گه‌رومو
 قه‌ريحه‌خوش له‌م گوشه‌ي كوردستانه‌وه س‌ري هه‌لداوه.
 (۵۴) چوارباخ: ۱۵۰ سال له‌مه‌وبه له شوني ئه‌م باخه‌ گه‌ره‌كي هاتوته‌ گورتي كه
 ئيستا به‌ گه‌ره‌كي «چوارباخ» ناوي رويشتووه.
 (۵۵) كه‌هيه: به‌زاروي كارگيري ئيمپراتوري به‌تي عوسماني به‌فهرمانده‌ي (خلو-
 حامي) پاريزگاري گوتراوه.
 (۵۶) له خه‌لخال كه س‌ر به‌ ئازهر بيايجانه دوو نيره‌ي گه‌وره‌ي كورد له په‌له‌كاني
 عه‌لي شقاي (شكلك) هه‌ن به‌ ناوي «كلوكجان لو» و «شاتران لو» ئه‌م دوو تيره‌به‌ كه
 ئيستايش هه‌ر به‌ زماني كوردی داخيون نزيكه‌ي ده‌ هزار كه‌سي ده‌بن.
 (۵۷) ئه‌مير ئه‌سلان خان هه‌ر ئه‌و كه‌سه‌به مه‌هدی به‌گه به ئه‌مير ئه‌رسلان خاني
 ناويردووه.
 (۵۸) قازي محه‌مه‌د شه‌ريف سالي مردني خوسره‌وخاني ۱۲۰۸ك و جيگاي ناشتني
 «عه‌ت‌بات» نووسيوه.
 (۵۹) قازي ژماره‌ي جه‌نگاوهراني لوتف عه‌لي خاني له‌م شه‌ره‌دا ۱كه‌س
 نووسيوه.

رؤزه‌ه‌لانی ئیسه‌ند ئابادیش به هوی دراوسیتی همه‌دان و میهره‌بانوه زمانی
نورکی چه‌میوه‌تسه‌نه‌ی کردوه‌بووه به باو.

(۴۳) یه قسه‌ی میژووی قازی محمدهد شریف مسته‌فا خان که‌مترین
به‌بره‌ه‌گانی‌یه‌کی پیشان نه‌داوه‌له‌گه‌ل میرمیران و ناوداران دا شاری
جی هیشووه‌مه‌حموود سارایش هه‌زار و بیچاره‌پاشماوه‌ی جووه‌گانی
تالان کردوه‌و هیندیکیشانی کوشتون و نه‌جا گه‌راوه‌توه‌بو شارمزور.

(۴۴) ئه‌م حاجی سه‌یفه‌ددین خانه‌گوایه‌هه‌رئه‌وه‌حاجی، سه‌رتیپ، سه‌ه‌سالاره
به‌نامی‌یه‌ی ناده‌که‌له‌کوره‌گانی خوراسان بووه.

(۴۵) له‌ناوئه‌وپه‌ره‌قه‌لا سه‌ختانه‌ی داخستان داکه‌به‌ئلازیه‌تی خان ئه‌حمه‌دخان
گیراون ناو‌قه‌لای دوزاق دهره‌پش هاتوه.

(۴۶) سالی ۱۱۵۵

(۴۷) به‌راز، که‌له‌هوزه‌گه‌وره‌گانی کوردن و زووتر ژپانی خیله‌کی ژیاون و به‌نی
وره‌زه‌گانی سال گه‌رمیان و کورستانیان کردوه، پیش جوار تا‌پنج سه‌ده‌ش
ده‌سته‌جاتی له‌م هوزه‌له‌هیندی گوندی ئیسه‌ند ئابادو کویستانه‌گانی وه‌کو هه‌واجو
(عه‌باس جوب) هیورین و حیگیربوون.

(۴۸) ۵۰۰ تومان پاره‌ی سه‌ردمی نادر به‌پاره‌ی ئه‌مرۆبه‌ه‌لیونه‌ها ریال لیک
دراوه‌توه.

(۴۹) شیا (شه‌یدا): قازی له‌م باره‌وه‌ده‌نوسی: «... له‌سالی ۱۱۶۷ دا مرد... پاش
شه‌ش مانگ، تهرمه‌که‌یان له‌هه‌مه‌دانه‌وه‌هینا له‌شه‌یدا ناشیان و هیچ پست و گوشتی
له‌ناونه‌چوو بو.»

(۵۰) Kemez گوندیه‌له‌سن کیلومه‌تریی رؤزاوای سه‌ه.

(۵۱) له‌شاری سه‌ده‌له‌رؤزگاری کۆنه‌وه‌ی که‌مایه‌نی کی عیسانی هه‌بوون و هه‌ن و
خه‌لکی نه‌وولاته‌به‌هه‌له‌ته‌رمه‌نی‌یان پی ده‌لین: خه‌لکی سه‌ه‌اوشاری‌یه
کلدانی‌یه‌نی خویان هیندی جاربه‌ه‌گاوه‌ناوده‌به‌ن گه‌ره‌که‌شیان به‌گه‌ره‌کی
ه‌گلوران ه‌ناوده‌به‌ن.

سەرەرای ئەوەی که لەسەردەمی دەسلەلاتی نادردا چەند بەشی لە کوردستانی
 سنە بێبوو بە مەیدانی شەڕ و شۆڕ و کێش و هەرای خۆیناوی و وێران و وێرانکاری و
 کارەساتێکی زۆری پشت شکێن بەسەر خەڵکەکی هاتوووە که چێ خەڵکی
 کوردستان بە چاویکی نایەتەو و پوانیویاتەتە و دەروانەتە ئەم سەردارە نەودارە
 نادر پوختهترین و جێ متمانهترین و سەر راستترین سپاهیانی خۆی لە کورد
 هەلبژارد و پوختهنەت بە قسەی (جەیمس فرایزەر)، دەر و کتووسی ئینگلیسی،
 پێشەنگ و پیش لەشکر و پێزی پێشەوی لەشکری نادر لە هەموو شەڕەکانی
 هیندستان دا کوردو هیژەکانی حاجی خانی سەرتیی کورد پێکیان دەهیناو هەروەها
 نادر شا زۆر بەی راویژگارانسی سپایی و کارگیری خۆی لە سەرائی کورد
 هەلبژارد و پوختهنەوی گرفت و تەنگە و چەلەمە بەرەو پووی راوتەگیری
 ئەوان کردوتمووە.

ناشکرا بە، که ئەم هەموو دلێایی و متمانه و پەك بەنگی بەلەلایەکمەو لە لایەکی
 ترمەو لاشایی و خۆنەواندن بە داوود مستوور و ئاکار و پەموشتی نەتەوی کورد
 تەنەت زۆر حەز کردنی لە بیر و پەروای نایەتی خەڵکی کوردستان و پێزگرتن و قەد
 گرتنی ئەواوی پیرانی ئەم ولاتە بە نمونە هی وەکو (شیخ مەولاناوا) لە هەست بە
 خەزمایەتی و پێوەندی نەتەویی بەولاوێ چیدیکی نییە. هەر لەبەر ئەمە بە که کورد
 نادریان بە پەچی لە خۆیان داووتە قەلەم و پادی شانازی لەمیزی سەردەمی نادری
 لە بیر ناکەن.

(٤٢) ئیسفەندئاباد: لە هەڕیمە گرنگەکانی سنە بە.

(*) ئەم هەڕیمە تا بێتی ئاپۆرمو قەوغایە لە سنە. نیشتەنی ئەم هەڕیمە لە کۆن دا
 هەموو (گۆران) و گۆران زمان پوون و هەروەها خەڵکی (قەلا) که لە گوتنە گەورەو
 بەنامی بەکانی ئەوی بە لە پەرموانی (عبدالملکی) ن و تانیستایش شیوە زاری خۆیان
 که زۆر لە شیوە زاری هەورامی بەوێ نزیکە پاراستوو مۆینی داخوون، بەلام پاشان بە
 هۆی ئەمەو که لە گەل ئەو کوردانە لە پۆزاوایە ئەم هەڕیمە هەواریان گرتوو،
 شیوەزارە که بیان بوو بە شیوەزاریکی نایەتی کرمانجی. لە هیندی گوتندی پاکووری

اگر چه او منار کله‌ها ساخت
زلی با وی سلیمان نردها باخت
بسال سیزده خان قزلباش .

از آن گفتند که: ماست آنچه بر ما است

(۳۸) ناویر: ره‌وزه چیاپه‌که له باشوور . پرزاوای شاری سنه هه‌لکه‌وتوو مو
بلخ و باخانی داوینه‌کانی و هه‌رومها نه‌ودوله‌ی که کانی مامه‌تکه‌ی پندا دمروا
سه‌یرانگی خه‌لکی نه‌م شاره‌یه .

۳۹ لور: له پهلای گه‌وره‌ی کوردمو ده‌کسری به چوار به‌شه‌وه: کوگیلویسی،
مامسانی، به ختیار و لوری نه‌سلی . یه‌کئی له تیره به نامی و به‌ناوبانگه‌کائی لور
وله‌که، که گوایه پیش سه‌ردمی سه‌فه‌وی و له سه‌ره‌تای فرمانبروایی سه‌فه‌وی دا
هاتووونه پاکووری لورستان و له‌موی همواریان گرتوووه . که ریم خانی زهند که له‌م
تیرمه له سه‌ردمی حوکه‌رانی دا بری له بایرانه‌مه‌نده‌کائی کوچ پی‌کردن بو‌شیراز .
له کوردستانی نه‌رده‌لانیش له کوئه‌وه هوزی به ناوی (زهند) و له‌که‌وه هه‌بوون و تا
نیستا پاشماوه‌یان له لیلاخ (یلاق) بو‌شینانی دیکه هه‌ر ماوه .

(۴۰) جاف: له تیرمو هوزه گه‌وره‌کائی کوردن که زور به‌یان له کوردستانی هیراق
دمزین . جاران نه‌م هوزه هاویشان ده‌هاتنه کوردستانی سنه ، پاش ته‌ر و تووشی
ته‌واو بوون ده‌گه‌رانه‌وه بو‌مه‌لنه‌ندی خویان (گه‌رمیان و کویستانیان ده‌کرد) له‌م
سه‌دانه‌ی دواپی دا ده‌سته‌جانی زور له‌م هوزانه له دمور و به‌ری شاری سنه هه‌واریان
گرتوووه نه‌شته‌جی بوون ، وه‌ک: قوبادی و شیخ ئیسماعیلی و ئیساخی و
وه‌له‌به‌گی و . . هتد .

(۴۱) پیش سه‌ردمی فرمانبروایی سه‌فه‌وی به‌کان و بگه‌ره له رۆزگاری
فرمانبروایی یانیش دا تیرمو هوزیکی زوری کورد بو‌سنوور پاراستن له‌خیل و
هوزانی نۆز به‌گه‌ و تورکمان برانته‌سه‌رسنوور و کان و له لیواری پاکوورو
پاکووری رۆژه‌لانی خوراسان دا : زیابون . له تیرمه‌کی نیوون و چکوله‌ی
فرخلوی کورد نادر چاری به دنیا هه‌لئاوه . (قرخ) واته: که نار یا لیوار .

جل و بهر گیتی کوردی نایب ت بی .

(۲۹) له پژه لانی سنه گردنکه به ناوی توسی نوزهر که گويسا تیره ی
ه خوشه زه رینه ، سه ر به وه ، نه مه یان راست تره .

(۳۰) موزاد خانی چواره م ، کوری محمده خان .

(۳۱) مه به ست له کوردستان نه رده لانه .

(۳۲) قازی محمده شریف له میژ وه که ی دا به دهم گیرانه وی نه م چیز و که وه باسی
نموزمه تگوزاری په گرم د دلسوزانه په ی که بو یزیلی نانی خان کراوه به دریزی
ده ک

(۳۳) که لب عه لی خان غه زه لی یاتی جوانی به شیوه ی گورانی گونوه که هیندیکیان
تا نه م چه نانه ی دووایش هه ر به سه ر زارانه وه بوو .

(۳۴) هوی نه م گورانکاری یانه نه قازی محمده شریف ونه مه ستوره هیچ
کامیان روونی نه کردونه وه میژ ووی نه مه یان به تاریکی هیشته وه نه وه .

(۳۵) میژ ووی قازی محمده شریف سه ر له نو ی چونه وه سه ر نه ختی میرنشینی
نه رده لانی خان نه محمد خانی سالی ۱۰۹۹ گۆچی نووسیوه .

(۳۶) له باره ی نیوسرانی بابانه وه (بابان) ناتوانی رپه کی به نه بریدری . هه رچی
ویلایه تی بابانه بریتی به له (سلیمانی) ی نیستا که له سای دلاوه ری وتوانی میرانی
نه م ولاته وه (که که مشر گوئی یان به سولتانه کانی به ره ی عوسمان داوه) سنوورو
دهرووی نه غله به فروان بووه نه وه (●)

(●) میرانی بابان به وته ی نووسپاری «شه ره فنامه» ، . له نیوان فرمانه یوایانی
کوردستان دا نیویان به زور و نه وندیی نه سپ و حه شم و خه لک و ده ستودا به ره و
پشکاره رویشته وه . نه مژ و که ژماره ییکی زور له میرانی بابان له کوردستانی عیراق و
سه ماون .

(۳۷) قازی محمده شریف ژماره ی سپایی یانی قزلباشه کانی له م شه به ادا به
۷۰۰۰۰ هفتا هه زار شه ر که ره نووسیوه . شیخ نه حه دیش له شیعریک دا له سه ر نه م
ژماره به سوورو دیاردی بو درنده یی و خوینریژی سه ر ده ری قزلباشان کردوه ،
ده لی :

نمداوو سهریان بو کمس شۆرنه کردوو، سهره نجام ملیان بوخان، ثمحمد خانى

کورى هه لۆخان کهچ کردو له گوى رايه لى و فرمانى نهده چوونه دهر.

(٢٢) به پى ئهم قسه به دهين بنه ماله ی وه کيل که له بنه ماله کوته کانی سته به، به ره چه نه که له ئه رده لانی به کان یی.

(٢٣) مه به ست ناوچه ی و سته به.

(٢٤) گیان له به ریکه له کو ممله ی بو قگهل، له شى دریزو چوار په لى هه به و کلکی دریزه.

(٢٥) ئهم ناکه شيعره له پارچه چامه بينکدا که له په راویزی میژوی ئه رده لان، نووسینی شەریفی قازی دا نووسراوه، هاتوو. ئه و شيعره وه که به رچا و ده که وى له دايك بوون، چوونه سه رته خت، نه خو شى، چا که چا که بوونه وه، ته ناته ت مردى خان ثمحمد خانیشى ئیدا به ديار خراوه.

ئه مه ش پارچه شيعره که به:

خان اکرا د يعنى خان احمد

سال بخت آمد از عدم بیرون (١٠٠٢ک)

سال کچ بخت یافت حکم جلوس (١٠٢٥ک)

در غلط گشت ابله و مجنون (١٠٣٩ک)

بان صحت بیافت اندر غم (١٠٤٠ک)

یافت حکمى ز بیشتر افزون

سال غم ها هزیمتش دادند (١٠٤٦ک)

رفت بیرون از این زمانه، دون

(٢٦) له جه ژئیک دا که خان ثمحمد خان به بوئى چوونه سه ر ته خته وه ی گير ابو و

شیخ شه مسه ددین خود به ییکی به ناو و تاوی خوینده وه. بو خوینده وه ی ده قى ئهم خود به به بروانه کینى (سته اردلان) نووسینی مه ردوخ و کو هستان.

(٢٧) نیسبه ت درانى ئهم به رگه و داهینانى به خان ثمحمد خان تا چینه وه سه ر هیچ ده ساوینزیکى میژوو هیچ به لگه ییکی له سه ر نیه. مه گه ره به سنى مه ستوره

(۱۲) ئەمىر شەرەفخان لە كىتەبەى خۆى دا ئەم مەسەلەى روتىرلىك داوۋەتەو دەنوسى: «ئىدى لەو سەردەمەو شەرەزور بوو بە بەشى لە زموى وزارى عوسمانى».

(۱۳) «شەرەفنامە» دەلى: «... نىوى نرا تەيمسورخان پاشا» (پاشاوشەينكى كوردى بە ئەسلەكەى «پادشاه» بە. ئەم وشەى تورك ولە پاشان عەرەب وە رىا نگر توو كوردو يانە بە نازناوى سپاى و زاراوى سياسى خويان).

(۱۴) سەر بە پارىزگاي سلىمانى بە لە كوردستانى عىراق.
(۱۵) ئەم قەلایە لە دوورى ۶ كىلومەترى باشوورى سەيەو لە سەر كىوى هەل نراو.

(۱۶) بە پىنى مېژووى «مەلا محەمەد شەرىفى قازى» بە بۆنەى ئەم چاك پىر كوردنەو بە شاعەباس پاى سەرەك وەزىرى (وزىر اعظم) بە ئالى بالى ، باپىرى شىخ عەلى خانى زنگەنە دە بە خشى.

(۱۷) لە بارەى خەيانتەى «كلاوزەر خانم» (زەرىن كو) بە خان ئەحمەد خان و چوئى ئىعدام كردنى «يوسوياسكا» وەرگىرى تايەكارى خانى ئەردەلان هىشتا هەر بە سەرزووى خەلكى كوردستانەو دەگەرى و پىر و دىن سەيىانىش ئەو شىمرانەيان كە لەم بارەو گوتراون ، هىشتا هەر لە بەرە.

(۱۸) سەبارەت بەو كە ئىمپىراتورىيەتى عوسمانى خواوونى خاكى رومى رۆژەلەت بوو. بە هەموو ولاتەكانى سەر بە دەولەتى عوسمانى خاكى روم دەگوترا.

(۱۹) ئەو بە روتە هەر تىرەو هوزى كە لە قەلەمروى ئىمپىراتورىيەتى عوسمانى دا بوون مەستوورەى كوردستانى بە دژىنى داوۋەتە قەلەم و لەم دژىنايەتى بەدا وەك بى لايەنى خۆى نەواندووە (وەرگىر).

(۲۰) نووسىار لىرەدا بى لايەنى خۆى ئەدەست داوۋە كەوتوۋە زىر كارى هەست و خوشى تايەكارى خويەو.

(۲۱) لە مېژووى قازى دا نووسراو كە : تىرەى بلباس هەرگىز باجيان بە كەس

(۵) سه بارهت بهوه که زنجیره‌ی ساسانی له کوردی شوانکاره هه‌ل کهوتووه ره‌نگه سه‌رجاوه‌ی ئەم داستانەش، واتە: سەر بە ئێرەمشیری بابکان بوونی بابا ئەردەلانی‌ش هەر لەم سه‌رجاوه‌وه ناوبخواتمووه.

(۶) به‌شی گه‌وره‌ی نیشته‌نی‌سانی نیشانی کوردستانی ئێرەلانی ئەو کورده کوچ کردووانەن که له سه‌ده‌ی ده‌یه‌می ز. یازووتر، له سه‌رو به‌ندی جیا جیادا له کوردستانی باکوور و رۆژاواوه کوچیان کردووه به‌ هۆی له نیشته‌نی‌یه ته‌سلێ به‌کانه‌وه نزیکێی ئەواویان، به‌ی لێک هه‌له‌نگوتن و کێشه‌وه‌را له ئێرەلانی جێگیر بوون و له‌گه‌ل خه‌لکی دیکه‌ی ئەوناوچه‌دا تیکه‌ل بوون، وەک ئێرەلانیان و گه‌لباخیان و شاهه‌نوریان و بۆره‌که‌یی به‌کان و...

(۷) له‌باره‌ی به‌چه‌که‌ی به‌مه‌له‌ی ئێرەلانه‌وه «شه‌ره‌فنامه» ده‌نووسی: «له کورانی فه‌رمانه‌ی‌ه‌وایی دیار به‌کر، له سۆره‌تووه‌ی ئەحمه‌دی کو‌ری مه‌روان... بابا ئێرەلانی ناو... له ئاخ‌ر و ئوخ‌ری ده‌وله‌تی جه‌نگیزیه‌دا به‌سه‌ر ویلایه‌تی شه‌هر زوله‌ (شه‌ره‌زوور) راگه‌یشتووه...»

(۸) «شه‌ره‌فنامه» سولتانی رۆم (عوسمانی) ی له‌م سه‌رده‌مه‌دا به‌ سولتان سلیمان خان نووسبووه سه‌رداری سه‌پاکه‌شی به‌ سولتان حوسین به‌گه، فه‌رمانه‌ی‌ه‌وای عیبادی‌یه له قه‌ڵه‌م داوه که له‌گه‌ل هیندی میرانی کوردستان دا ویلایه‌تی شه‌ره‌زووریان گرتووه.

(۹) کێشه‌که‌ی خوسه‌ره‌ به‌گه سه‌رجاوه‌یه‌که له‌ به‌ره‌ی میژووی کوردستان و ئێرەلانه‌وه که مه‌ستووره که‌لکی لی وهرگرتووه. ئەم کێشه‌ خوسه‌ره کو‌ری محمه‌ده‌دی به‌نی ئێرەلانی له ۱۳۴۹ی قه‌مه‌ری دا نووسبووه به‌ کێشخانه‌ی فه‌رمانه‌ی‌ه‌وای ئێرەلانی خوسه‌ره‌خاتی ناکامی پیشکێش کردووه.

(۱۰) واتە: فه‌رمانه‌ی‌ه‌وای عیبادی‌یه.

(۱۱) به‌ قسه‌ی «شه‌ره‌فنامه» له‌ سالی ۱۰۰۵ «دا سنجاقی» حله، به‌ ده‌ست مه‌تموون به‌گه‌وه بووه.

مه‌به‌ست له (حله) حله‌بجه - هه‌له‌بجه به، (حله‌ی) باشووری به‌غدا نی‌یه

په راویزه کلن

(۱) مهبهستی مهستوورهی کوردستانی، نه رده لان یا نه یاله تی «سته» په، که
شاره کانی ستهو بیجادو سه قزی نه مر و بووه.

سه مر برای نهوی که له باشوور و باشووری رڼاواوی له و سه رده مه دا له نیستای
به ر بلاوتر بو و مو که وشه نی له نژیکی شاری کرماشان و قه سری شیرین ده گه ریته وه.

(۲) سه رچاوهی نه م داستانه به لگه ی کونه و نرخی میژووی نه یشی هر به و نه اندازه
داستانه که ی «نه ژده هاك = ضحاک» ه. له م باره په وه فیرده موسیش به دم باس کردنی
بو و داوه کانی رڼاگرموه دیاردی بو کردو وه له پاش چوینی نه خوشی نه ژده هاك و
هه لاتنی خه لکه که ناو ها ده لی:

کنون و کرد، از آن تخمه دارد نژاد

که آباد باید بدل برش یاد

(۳) له کوردستانی باکوور و رڼاواوا به شارنشینان و نیشته نی یانی گوندان کرماج و
کرمانج ده گوتری، هه روه کوله کوردستانی رڼه ه لالت و (کرماشان و نه رده لان)
گورانیان پی ده گوتری.

(۴) شارنشینان و نیشته نی یانی گوندی کوردستانی نه رده لان و کرماشان (که به
پیچه وانه ی کوردی رهنه منډه وه که به پی پیډاویستی و هرزی له وه رگاو زستانه وار
«نیلاخ و قشلاخ» گه رمیان و کونستانیان ده کرد له کونه وه «گوران» یان پی گوتراوه و
شینوه زاری گورانیس که تا نه م دووایی یانه یش زمانی شیر و نه ده ب بو و هیشتا هه
به بره و رڼینه، زاریکی تاییه کاری زمانی کوردی په و له زاری هه وارمی په و زور
نژیکه.

ذى الحجه) ى سالى ۱۲۶۳ دا جەننايى حوسەين قولبخان نەخوشى
 بەسەرى دا زال بوو و لە ماوەى شەو و رۆژىك دا گيانى بەبەهەشتى
 بەرىن شادبوو و لە پرسەكەى دا هەزاران سینهى بۆهەل دران و منى
 مەستورەى سەرلى شىواو و دەر بە دەرىش لە دوورى لىك دا برائى ئەو
 گيانە ئازىزەم دوو سى رۆژىكە لەش و پەروەردى بە بەلاى تاي
 نەخوشى بەو دەتلیتەو. بزانیى خودا چیمان بەسەردىنى و ئارەزووى
 بەچى بە... (۶۸)

له گوندی هوشبارانی یان به سه ربرد . بوسه بینی که هشتا رږڅ هه ل
نه هاتبو و بنه و باریان راداوله ریگیایه کی ناهه موارو سه خته وه ، که
هه لئوی به سه ردا فریسا په پری ده و وری و مانگی پی سووکی ناسمانی
لیوه تی په ریسا ده که وته خواری بو نیو که نده لان و هه لدیری په ستی و
هه پروون به هه پروون ده بوو ، تی په رین و به گوندی له گونده کانی
شاره زوور گه یشتن ، که نیوی سرگه ته وه وی لی گیر سانه وه . ټینجا
له وی وه . محه مه د سولتان و میرزا عه بدوللای موشی باشی چوون بو
سلیمانی و به خزمه ت عه بدوللا پاشای بابان گه یشتن و پی و په سمی
پنځوازی کردنیانی به جی گه یاندو پیاماقو ولیکی له ته کیان دا نارد بو
ناوچه ی شاره زوور ، بو ته وه ی ته و خه لکه به سه ر گونده کانی
شاره زووردا به شرینه وه و دابین کرین .

له باسی لایردنی خونچه ی باخی خوسره وانی ، نوی باوه ی بیستانی
کامه رانی ، نه ماسوللا خانی ثانی دا له بیرمان کرد له وه بدوین که له و
کاتانه دا دلسوزانی گیان فیدای ته وزاته هه رده سته یتکیان که و ته
ولایتیکه وه و هه ر یرتکیان له بناریک دا گیر سانه وه . حوسه بن قولیخانی
مامی نه ماسوللاخان که پورزای من ، نوو سیاری ته م کتیه پش بوو ،
رووی له سلیمانی کردو به و په پری ریزه وه له وی پنځوازی لی کراو
گیر سایه وه و کاتیکیش هه والی کوچی ټیمه ی بیسته وه خه لکیکی زوری
به ته سپ و هیستره وه نارد ، سه د که سی له بنه ماله ی ټیمه بگو یزنه وه و له
لایه ن خویشیه وه جیگای هینورین و گوزه رانی بو ناماده کردین و هه ر
یه که ی به پی پند او یستی خوی کومه گه و یارمه تی ده داو له خزمه تی دا
کاتمان به خوشی به سه رده برد ، به لام پاش چهنانی ، چاره نووسی خودا
له خوش گوزه رانی ټیمه رازی نه بوو ، نه وه بوو ، له رږڅی ۱۴ مانگی

نورویا: ۴.

نوز به گد: ۸۸، ۹۶، ۱۰۷، ۱۰۸.

نیراهیم شا: ۱۰۶، ۱۰۹، ۱۱۳.

نیراهیم به گد: ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۵، ۱۷۸.

نیراهیم کوری میرسکه نله ری: ۷۵.

نیلس: ۱۲.

نیران: ۶، ۳۱، ۳۹، ۷۴، ۷۵، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۱۰۶، ۱۳۰، ۱۳۵، ۱۳۸،

۱۵۱، ۱۵۴، ۱۷۱، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۲۱۰، ۲۲۴.

نیرم: ۱۱، ۶۶، ۱۹۳.

نیرموان: ۸۶۵.

نیسماعیل خان: ۳۰، ۱۵۱، ۱۵۵، ۵۷، ۲۲۴، ۳۴، ۲۳۵.

نیسماعیل به گی عینا به توللا به گد: ۶۱، ۲۳۰.

نیسماعیل ناغا: ۱۸۸.

نیسماعیلی موخته مه د: ۱۸۶.

نیسماعیل به گی داروغه: ۲۱۵، ۲۲۳، ۲۲۸.

نیسماعیل: ۱۸۳، ۲۲۱، ۲۳۱.

نیسماعیلی سه ده وی: ۳۶.

نعمانوللا به گد: ۲۲۴، ۲۲۹.

نیلاخ: ۳۴، ۱۱۴، ۱۶۴، ۲۰۲، ۲۰۳.

نیمام مووسای کازم: ۸۱.

ثیمام حمسه‌نی موجته‌یا: ۱۴.

ثیمام ویردی خان: ۱۷۹، ۱۸۰.

ثیمام قولیخانی زهنگه‌نه: ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۴۵.

تینگلیز: ۴۲.

(ب)

بایان: ۱۲، ۱۷، ۸۸، ۹۰، ۹۲، ۹۸، ۱۱۱، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۲۰،

۱۲۳، ۱۳۶، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۴۳، ۱۴۶، ۱۶۳، ۱۶۶، ۱۷۷، ۱۸۶، ۱۹۰،

۲۹۱، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۱۱۴، ۲۱۸، ۲۳۳.

بابائه‌رده‌لان: ۱۲، ۱۵، ۱۶.

باباخان ناغا: ۲۱۵.

بابه‌کر ناغا: ۱۴۳.

باشماق: ۲۲۸.

باباخانی مه‌راغه‌یی: ۱۹۹.

بانه: ۱۳۵، ۱۶۳، ۱۸۶.

بارام به‌گد (به‌ه‌رام): ۵۴، ۱۲۵، ۷۸، ۲۰۶، ۲۰۷.

باسکوفیج: ۲۰۱.

بلیاس: ۵۱، ۵۲، ۵۵، ۷۷، ۹۶، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۳، ۱۷۰،

بلیان ناوا: ۲۰۳.

بروجهرد: ۸۸، ۱۱۰، ۱۵۴.

بلوچستان: ۳.

بوداق به گه : ۳۸ .

بهختیاری : ۸۶ ، ۱۵۶

به رده ع : ۱۰۰

به نی ئه رده لان : ۱۳ ، ۸۲ .

بوقرات : ۱۶۹ .

بوزرگمیهر : ۱۶۹ .

بسات به گه : ۳ ، ۳۵۱ .

به سره : ۱۳۷ .

به غدا : ۲۹ ، ۳۳ ، ۵۱ ، ۶۶ ، ۷۵ ، ۹۳ ، ۹۹ ، ۱۰۰ ، ۱۱۱ ، ۱۲۰ ، ۱۳۱ ،

۱۳۵ ، ۱۳۷ ، ۱۳۹ ، ۱۴۴ ، ۱۶۶ ، ۱۶۷ ، ۱۷۷ ، ۱۷۹ ، ۱۸۰ ، ۱۸۱ ، ۱۸۲ ،

۲۱۷ ، ۲۱۸ ، ۲۲۴ .

بیستون : ۱۵۵ .

بیگه به گه : ۲۷ ، ۲۸

بیلاوهر (بیلاوار) : ۱۰۹ ، ۱۱۵ .

بیلوان : ۱۲۲ .

(پ)

پالنگان : ۱۴ ، ۱۵ ، ۶۵ ، ۸۷ ، ۸۸ ، ۱۱۵ ، ۱۱۷ ، ۱۲۲ ، ۱۲۶

پایگه لان : ۱۴۲ .

پیر عومەر ۸۱.

(ت)

تاران : ۱۶۷، ۱۸۸، ۲۱۱، ۲۱۶، ۲۲۶، ۲۲۸.

تاجلی بیگوم خانم. ۲۰۶

تاجو دیموله : ۲۰۲

توویا خاتم : ۲۱۱، ۲۱۶، ۲۲۰، ۲۲۶، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۳، ۲۳۵.

تیمووری گورگانی (تیمووری لهنگه) : ۳، ۱۵، ۲۶، ۳۱، ۳۲، ۳۴، ۳۵.

۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۵۹، ۶۵، ۷۳، ۷۵، ۹۲، ۹۵، ۱۲۰.

، ۱۶۵، ۱۶۷.

تووی سەرکان : ۲۱۵.

(ج)

جاف : ۱۹۰، ۱۹۲، ۲۰۹، ۲۱۵، ۲۲۹.

جهم : ۱۲۵

جەعفەر خان : ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۲۲۹.

جەعفەر سولتان : ۱، ۶، ۱۱۳، ۱۹۷، ۱۹۸، ۲۰۰.

جوانبرۆ : ۶۸، ۱۴۴، ۱۹۲، ۲۰۰، ۲۱۵، ۲۲۹.

(ج)

جەبجەون : ۶۱

جیهانگیر سولتانی کوری کەلب عملی خان : ۷۷

(ج)

چارندۆل : ۱۹۲

چهنګيز خان: ۱۵

چهنما خلدېره: ۲۲۸

(ح)

حاجي ناغاسي سه دري نه عزه م: ۲۱۷، ۲۲۸

حاجي علي كه نته ر: ۱۰۰.

حاجي مسته فا به ګي نه شته راني: ۹۲

حاجي سه يهوددين خاني ۹۵

حه بيت به ګه: ۱۹۱

حه س نه علي خاني کورې محمه د موئمين

خاني نيمتيا دودده وله: ۸۰

حه س نه علي خان قاجار ۱۲۳

حه س نه علي خان: ۱۴، ۱۶، ۶۵، ۸۲، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۶، ۱۰۸، ۱۰۹،

۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۶،

۱۳۲، ۱۳۹، ۱۵۰، ۱۵۵، ۱۶۱، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۷

حه س نه ناغا: ۲۲۶.

حه س نه علي سولتان: ۱۰۰

حه س نه تاباد: ۳۸، ۵۷، ۱۲۷، ۱۳۰، ۲۲۳، ۲۴۴

حه رير: ۱۱۴، ۱۷۸، ۲۱۸

حه س نه به ګه: ۳۳.

حمله ب: ۵۹

حوسه بن: ۱۱۲

حوسه بن پاشا: ۷۷، ۲۸

حوسه بن به گد ماموئی: ۸۶

حوسه بن عملی خانی کوری نیتیمادوده وله: ۸۲

حوسه بن خانی لور: ۴۲

حوسه بن به گد: ۳۲، ۲۹

حوسه بن قولیخان: ۱۸۵، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۹، ۲۱۵،

۲۲۳، ۲۲۵، ۲۲۹

حوسه بن عملی خان: ۲۱۷

حوسه بن ناغا: ۱۸۶

حوسن جیهان خانم: ۱۹۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۵، ۲۱۷

حیلله: ۲۹، ۳۰

حیدر سولتان: ۱۹۵، ۱۹۶.

(خ)

خالد پاشای بابان: ۱۷۸

خان نه حمده خان: ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۹، ۵۵، ۵۷، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲،

۶۳، ۶۴، ۷۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۸، ۱۰۰، ۱۲۴، ۱۴۵، ۱۵۳، ۱۵۸،

۱۵۹، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۹۰، ۲۰۳، ۲۳۶،

خانم: ۱۹۰

خوسره و خان :

١٢٨ ، ١٢٧ ، ١٢٦ ، ١٢٣ ، ١٢٢ ، ١٠٧ ، ٨٢ ، ٧٨ ، ٧٣ ، ٧٢ ، ٧٠ ، ٦٨
١٢٩ ، ١٣٠ ، ١٣٢ ، ١٣٥ ، ١٣٧ ، ١٣٨ ، ١٣٩ ، ١٤٠ ، ١٤١ ، ١٤٣ ، ١٤٤
١٤٥ ، ١٤٦ ، ١٤٧ ، ١٤٨ ، ١٥١ ، ١٥٢ ، ١٥٣ ، ١٥٤ ، ١٥٥ ، ١٥٦ ، ١٥٧
١٥٨ ، ١٦٠ ، ١٦١ ، ١٦٢ ، ١٨٨ ، ١٩٥ ، ١٩٩ ، ٢٠٢ ، ٢٠٣ ، ٢٠٤ ، ٢٠٥
٢٣٣ ، ٢٣٤ ، ٢٣٥ ، ٢٣٦

خوسره و ثاباد : ٢٢٩

خوراسان : ٢٣١

خوزستان : ١٥٤ ، ١٦٢ ، ١٧٧

خوسره و خانی نهر مهنی : ٢٣٢ ، ٢٣٣

خوسره و خانی سی به م : ١٩٤ ، ١٩٨

(٥)

دارالایاله : ١٩٢

دارالسلام : ٥٨

داسنی (آبره) : ٥٥ ، ٥٦

داغستان : ٩٦

دهرویش محمده دبه گ : ٥٨ ، ٨٦

(سویاشی)

دهریاچی مریوان : ٦٢ .

دموله تیار سولتان سیامه نسوری : ٣٩ ، ٤٠

دووران: ۲۶

دیاریه کر: ۱۵

دینمور: ۱۵، ۳۷

دارالاحسان: ۱۹۲

(ر)

رمزقولیخان: ۱۲۴، ۱۲۸، ۱۳۹، ۱۴۲، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۵۹، ۱۷۹، ۱۹۰،

۲۰۵

۲۰۷، ۲۰۸، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۲۰، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸،

۲۲۹، ۲۳۲، ۲۳۴، ۲۳۵

رمزاقولیکانی عیدایهت: ۵۰

رحیم خان: ۲۲۸

رهوانلر: ۳۳، ۵۴، ۵۵

رهوانسمر: ۱۱۵، ۱۸۵، ۲۲۹

رووس: ۴۲، ۸۹، ۲۰۱

روم: ۹۹، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۳۱، ۱۳۶، ۱۸۰، ۲۱۷

روستم: ۱۴، ۴۴، ۱۲۷، ۱۷۸، ۱۸۷

روستم به گه: ۸۷، ۱۲۸، ۱۹۱

روستم پاشا: ۳۲

روی: ۸۹

(ن)

زال خان : ۶۱

زاغه : ۱۳۸ ، ۲۰۵

زربيار : ۱۷۸

زه پين گولاه : ۴۴ ، ۴۵ ، ۴۶ ، ۵۹

زهنگنه : ۱۰۸ ، ۱۰۹ ، ۱۱۵ ، ۱۴۴ ، ۱۴۷ ، ۱۵۰

زه پينگمه : ۳۸ ، ۳۹ ، ۴۰

زظم : ۲۶ ، ۳۳ ، ۳۸ ، ۴۲ ، ۶۵ ، ۶۶

زنجان : ۲۳۲

زهند : ۱۰۸ ، ۱۳۸ ، ۱۵۳

زهندیه : ۱۰۸ ، ۱۲۲ ، ۱۲۹ ، ۱۳۰

زوحاك (ضحاك) : ۱۲ ، ۱۳

زولفقار به گد : ۳۳ ، ۱۳۹ ، ۱۴۰ ، ۱۴۱

زوراب سولتان : ۶۸ ، ۸۳ ، ۸۴

زه هاو : ۱۸۱

زهينولعابدین خان شاهسون : ۲۳۳

(س)

سابلاخ : ۵۴

ساحیب زمان : ۱۳۵

سالح تاباد : ۱۵۲

سالح به گد: ۲۲۱

ساروخان به گد: ۳۳

سهرجده به گدی نه فشار: ۱۰۳

سروچک: ۲۶، ۳۰

سه عدنا باد: ۱۵۰

سه قز: ۶۸، ۷۵، ۸۷، ۱۵۹، ۱۶۶، ۱۹۷، ۲۲۱

سنه: ۲۵، ۳۸، ۴۲، ۷۰، ۸۹، ۹۰، ۹۳، ۹۶، ۱۰۰، ۱۰۳، ۱۰۵، ۱۰۶،

۱۱۰، ۱۱۲، ۱۱۸، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۳۰، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۷،

۱۳۹، ۱۴۵، ۱۴۹، ۱۵۸، ۱۶۰، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۷۰، ۱۹۰،

۱۹۱، ۱۹۷، ۱۹۸، ۲۰۰، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۱، ۲۱۲،

۲۱۷، ۲۲۰، ۲۲۲، ۲۲۸، ۲۳۳،

سه لاوات تاباد: ۲۲۸

سه لماس به گد: ۳۳، ۳۴

سلیمان خانی کوری میر عله مددین: ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۱۷۶، ۲۲۱، ۲۳۳

سلیمان پاشای بابان: ۷۵، ۷۷، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۷، ۱۱۹،

۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲

سلیمانی (سلیمانیة): ۵۰، ۳۴، ۱۱۴، ۱۶۶، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۹۰، ۱۹۱،

۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۸، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۷

سلیمان ناغای که هیه: ۱۷۸، ۱۷۹

سلیمان پاشا (وزیری به غدا): ۷۶، ۱۸۰

سوېحان ویردی خان: ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۱۰۱، ۱۰۵، ۱۰۶.

۱۰۷، ۱۱۷، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۴، ۱۳۷، ۱۴۲، ۱۵۹، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷.

۱۶۸

سولتان سلیم: ۳۲، ۱۰۱، ۱۱۰، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۷، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۲.

۱۲۳، ۱۶۶، ۱۷۹

سولتانیه: ۱۸۱، ۱۹۴

سولتان علی بهگ: ۲۹، ۳۳، ۳۵، ۳۸

سولتان مراد: ۴۱، ۶۶

سولتان مه‌حمود: ۹۸

سورخاب بهگ: ۲۶، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۶۰

سورسوره: ۲۲۳

سیاکو: ۷۵، ۱۵۹

سیاوش: ۶۱

سهنه‌ندهج (سهنه): ۶۵

سهنقور: ۳۷، ۶۱، ۱۱۱، ۱۴۷، ۱۵۰

سهاید مه‌حمودی شیخ الاسلام: ۱۸۳

سانت هیلانه: ۴

سهاید عهدوره‌حمان: ۲۲۳

سهایدزه‌کی: ۱۸۳

سهاید عهدوره‌سه‌مه‌د: ۸۱

سهایفوده‌وله: ۲۰۳

سبیرخ : ۱۹۸

سیلاخور : ۱۵۵

(ش)

شاره زوو : ۱۲۲ ، ۱۲۰ ، ۶۶ ، ۳۸ ، ۳۷ ، ۳۴ ، ۳۲ ، ۲۹ ، ۲۸ ، ۲۶ ، ۱۵
، ۱۲۹ ، ۱۳۱ ، ۱۳۲ ، ۱۳۸ ، ۱۳۹ ، ۱۴۰ ، ۱۴۳ ، ۱۴۵ ، ۱۶۳ ، ۱۶۴ ،
، ۱۸۰ ، ۱۹۰ ، ۱۹۷ ، ۲۱۲ ، ۲۱۸ ، ۲۲۹ ، ۲۳۰ ، ۲۳۷

شاربازیر : ۳۸

شا سلیمان خانی سه فیهوی : ۷۳ ، ۷۲

ساسولتان حوسه یینی سه فیهوی : ۵۹ ، ۶۰ ، ۶۱ ، ۶۵ ، ۶۶ ، ۷۴ ، ۷۰ ، ۷۶ ،
، ۸۰ ، ۸۳ ، ۸۴ ، ۸۵ ، ۸۸

شاسوار به گد : ۳۳

شام : ۱۴

شاوریدی خانی لور : ۳۸ ، ۳۹ ، ۶۰

شانییمه توللای قه هستانی : ۳۱

شوشتەر : ۱۶۲

شه کور مسته فا ۳

شمیران ۲۶

شه خله (ناوچه) : ۸۴

شهریف خان : ۹۴

شهریفی قازی (مه لامحه مه د) : ۲۶

شیخ علی خان : ۱۱۵ ، ۱۲۷ ، ۱۲۸ ، ۱۲۹ ، ۲۲۷

شیخ علی خان : ۱۰۸ ، ۱۳۷

شیخ محمد مددی و مسیم : ۱۱۶ ، ۱۱۸

شیخ جعفری مروتی و وللی نه جف : ۱۸۲

شیخ هداتار (ناوچه) : ۱۷۸

شهیدا : ۱۰۶

شیراز : ۹۳ ، ۱۴۰ ، ۱۵۱

شیروان : ۳۱ ، ۸۸

(ص)

صادق الملك : ۵

صادق خان : ۱۳۷ ، ۱۴۲ ، ۱۴۳

(ظ)

ظاهیر به گی جاف : ۹۷

(ع)

عادبله سولتان : ۱۹۰

عاروب : ۱۸۰

عاشورخان : ۹۶

عباس میرزای قاجار : ۲۰۵

عباس میرزا (نائب السلطنه) : ۱۸۶ ، ۱۸۷

عباس قولیخانی قاجار : ۷۶ ، ۷۷ ، ۲ ، ۸۳ ، ۸۵ ، ۸۷ ، ۸۸ ، ۸۹ ، ۹۳

۱۰۰ ، ۱۰۱ ، ۱۰۲ ، ۱۶۲ ، ۱۹۹ ، ۲۰۷ ، ۲۲۰ ، ۲۲۲ ، ۲۲۸

عباسی سقوی (شا) : ۴۱ ، ۴۳ ، ۴۴ ، ۴۵ ، ۵۹ ، ۶۶

عبدوره حمان پاشای بابان: ۱۶۳، ۶۶، ۱۷۶، ۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱
۱۸۲،

عبدوره حمان به گک: ۲۱۸

عبدولکهریم به گک: ۲۱۸

عبدولمه جید: ۲۱۶

علا نه ددین سه حجاجی: ۵

عبدوللا پاشای وزیر ی به خدا: ۱۸۱

عبدوللا به گک: ۲۱۳

عبدوللا خان: ۸۲، ۱۰۲، ۱۱۲، ۱۱۳

عبدوللا پاشا: ۱۱۸، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۹

عبدوللا پاشای زه‌هاوی: ۱۳۱

عجه م: ۲۱۷

علی مراد سولتان: ۲۰۰

علی به گک (نه زه‌ر علی به گک): ۹۳

علی خانی خه‌مه‌یی: ۱۵۲

علی محمده به گک: ۲۰۳، ۲۱۷، ۲۲۴

علی مراد خان: ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۴، ۱۴۶، ۱۵۱

علی خانی عه‌موو: ۲۱۵

علی فولیخان: ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۱۳۲، ۱۴۱

علی به گک: ۲۱۴

علی پاشا: ۱۰۹، ۱۳۱

عہلی شوکور: ۱۴۰

عہلی قولیخانہ لیلانی: ۱۰۲

عہلیہ شای قاجار: ۲۰۲

عہرہستان: ۱۸۴

عومہر بہگ: ۱۴۳، ۳۹

عومہر بہگی کہ لہور: ۳۸، ۵۹، ۸۱

عومان: ۱۵۸

عومہری کوہی عہلی: ۸۱

عیراق: ۸۸، ۸۹، ۹۲، ۹۳، ۱۱۰، ۱۴۰، ۱۵۱، ۱۵۴

عیمی: ۱۲۵، ۲۰۴

عیشق تاباد: ۲۱۶

عیمادیہ (نامیدی): ۵۴، ۵۵

(غ)

غولام شاخان: ۱۹۰، ۱۹۴

(ف)

فارس: ۸۸، ۸۹، ۹۳، ۱۵۳، ۲۰۳

فرہان: ۱۵۴

فتح عہلی سولتان: ۱۸۶، ۱۸۸

فتح عہلی سولتان: ۱۸۶، ۱۸۸

فتح عہلی شا: ۱۶۷، ۱۷۹، ۱۸۱، ۱۸۳

فتح عہلی: ۱۶۳، ۱۶۷، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۵، ۱۷۶، ۲۰۲، ۲۲۴

فہ تحوللا میرزای شو عا حوسہ نتمہ : ۲۰۶

فہ رنسا : ۴

فہ قی نییراھیم : ۱۳۲

فہ رھا دخان : ۱۱۲ ، ۱۱۳

فہ رجوللا خان : ۱۷۷ ، ۱۷۸

فہ کرہت : ۱۳۴

فہ یلہ قووس : ۱۸۷

(ق)

قاجار : ۱۶۲ ، ۱۸۸ ، ۲۰۶ ، ۲۱۱ ، ۲۱۵ ، ۲۱۶ ، ۲۱۸ ، ۲۳۰ ، ۲۳۲

قادرہ : ۵

قازی مہ لاجمہ دی شریف : ۱۳۹

قاسم بہ گد : ۳۳ ، ۸۳ ، ۱۰۳

قہرمداخ : ۲۶ ، ۳۸ ، ۱۳۸

قہرہ حسہ ن بہ گد : ۵۵

قہرہ تہ بہ : ۱۸۰

قہرہ توورہ : ۱۶ ، ۱۱۷ ، ۱۱۸ ، ۱۱۹

قزلباش : ۴۰ ، ۶۲ ، ۷۶ ، ۱۰۷ ، ۱۳۹ ، ۱۵۶

قزلجہ : ۳۸ ، ۱۳۸ ، ۱۶۳

قہ زوین : ۹۵

قہ لاجوالان : ۱۳۸ ، ۱۳۹

قہ سری شیرین : ۱۷۷

قسلان: ۱۹۱، ۱۹۳، ۲۰۲، ۲۱۷، ۲۲۵، ۲۲۶

قه‌لای قه‌مقه‌مه: ۳۲

قه‌لای زه‌لم: ۲۹، ۳۲، ۳۳

قه‌نده‌هار: ۸۲

قه‌ندیل: ۷۷

قوشخانه: ۷۲، ۷۸.

قوچ پاشای حاکمی‌مه‌ریر: ۱۱۲

قوباد به‌گی فەر‌اش پاشی: ۲۱۰، ۲۱۳، ۲۱۵

(ك)

کرماشان: ۱۴، ۱۵، ۳۸، ۶۱، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۵، ۱۳۹،

۱۴۰، ۱۴۶، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۶۲، ۱۶۶، ۱۷۷، ۱۸۰، ۲۰۶، ۲۰۸،

۲۳۳

کرماج: ۱۴

که‌رکوک: ۵۷

که‌ریم خان: ۱۰۸، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۳۰،

۱۳۲، ۱۳۵، ۱۳۷، ۱۳۹، ۱۴۰.

که‌زاز: ۱۱۰، ۱۵۴

کفری: ۱۳۱

که‌فش زه‌رینه: ۶۵

کلاش: ۲۶

کلوکلاش: ۲۶

کلونی بهنی ندرده لان: ۱۷

کهلهوړتاباد: ۲۳۵، ۲۳۴

کوليايي: ۱۰۷، ۲۳۵

کوليايي: ۱۰۸، ۲۲۸

کهلهوړ: ۶۷

کهلب عهلی کوری سلیمان خان: ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۸۲، ۱۳۷، ۱۳۸

کههزادخان: ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۵

کورده: ۱۳، ۱۰۷

کورستان: ۱۱، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۳۱، ۳۴، ۳۹، ۴۴، ۴۶، ۴۷، ۵۵، ۶۳

۶۶، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۵، ۸۹، ۹۰

۹۳، ۹۶، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹

۲۳۶، ۲۳۱

کهميز: ۱۱۴

کوبه: ۵۴، ۱۱۴، ۱۷۸، ۱۸۱، ۲۱۸

کهبخوسره و به گد: ۸۲

(گد)

گومي و شتر: ۱۸۵

گولستان: ۱۹۲

گولعه تهر: ۲۶

گهرووس: ۳۸، ۶۱، ۸۸، ۹۱، ۱۳۶، ۱۵۱، ۱۵۶، ۲۰۵، ۲۲۰، ۲۳۳

گوران: ۱۴، ۱۰۹

گولپايه گان: ۱۱۰، ۱۵۴

گورگ علی به گد : ۱۳۸
(ل)

لوپستان : ۱۴ ، ۸۵ ، ۱۵۴ ، ۱۵۶ ، ۱۶۲ ، ۱۷۷ ، ۱۸۴ ، ۲۰۶

لوپ : ۸۵

لوتف علی خان : ۱۳۸ ، ۱۴۲ ، ۱۴۵ ، ۱۴۶ ، ۱۶۰ ، ۱۶۱ ، ۱۶۲ ، ۱۶۳ ،

۱۶۴ ، ۱۶۵

(م)

مازندران : ۸۹ ، ۱۵۱

ماهی دهشت : ۱۸۵ ، ۲۰۷

محمد مهد ناغای نازیر : ۱۹۷

محمد مهد خان : ۱۹۷

محمد مهد رها به گد : ۲۱۴

محمد مهد حوسه بین به گد : ۱۸۶

محمد مهد قولی به گدی سه قزی : ۱۷۱

محمد مهد علی میرزا : ۱۸۲ ، ۲۰۵ ، ۲۰۶

محمد مهد شای قاجار : ۱۹۰ ، ۲۰۶

محمد مهد جده صهر خان : ۲۳۰

محمد مهد زهمان به گد : ۱۸۲ ، ۱۸۳

محمد مهد حوسه ن خانی سالار : ۲۳۱

محمد مهد خانی گورجی : ۷۹ ، ۸۰

محمد مهد علی به گد : ۱۸۰

محمد مهد قولی به گد وکیل : ۹۰ ، ۹۶ ، ۱۰۲ ، ۱۰۳

محمد مدح حسن خانی قاجار: ۱۳۰، ۱۵۶، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶.

۱۸۷، ۲۰۹، ۲۲۹

محمد مه مونیمنی: ۱۶۵

محمد مد سولتانی گهلباخی: ۶۸

محمد مد حوسهین خان: ۹۵

محمد (د): ۱۰

محمد مد خانی نهیلی: ۱۴۰

محمد مد بهگ: ۱۲۶، ۲۲۱

محمد مد خانی بلوچی: ۹۳

محمد مد رحیم خانی گهرووسی: ۲۲۰

محمد مد نهمین خانی گهرووسی: ۱۱۳

محمد مد خانی کوری خوسرهو خان: ۷۴، ۷۵، ۷۸، ۸۲، ۸۷

محمد مد پاشای بابان: ۳۳، ۸۹، ۱۳۲، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹.

۱۴۳

محمد مد صادق خان: ۱۸۶، ۱۹۲، ۲۰۰، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰.

۲۱۷، ۲۱۶

محمد مد ناغای پروجهردی: ۱۴۳

محمد مد بهگی بیگه بهگ: ۲۶

محمد مد نهمین خانی گهرووسی: ۱۵۲

محمد مد بهگی کوری نهحمه دهگ: ۳۱، ۳۲، ۲۰۲

محمد مد رهشید بهگی وهکیل: ۵۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۳۲، ۱۴۲، ۱۴۴، ۱۴۶.

۱۷۵، ۱۶۶، ۱۶۵، ۱۵۹، ۱۵۲، ۱۵۱

محمد مدد عبداللای مونشی: ۱۳۶

محمد مدد رحیم بهگی کوری میرعلی سولتان: ۱۷۹، ۱۷۶، ۱۶۷

محمد مدد بهزا بهگی گورچی: ۲۲۸، ۱۳۶، ۱۰۳

محمد مدد بهگی نهرده لانی: ۲۶۴

محمد مدد علی بهگی وهکیل: ۲۱۴، ۲۹۰

محمد مدد خانی سرهنگه: ۱۹۶، ۱۹۵

محمد مدد رحیم بهگه: ۱۸۰

محمد مدد علی سولتانی بانه: ۱۰۶

محمد مدد علی سولتان بهنی نهرده لان: ۱۷۶، ۱۹۵، ۱۹۷، ۲۲۰، ۲۲۱،

۲۳۴، ۲۳۶، ۲۳۷

محمد مدد ناغای کوردستانی (نهرده لانی): ۱۰، ۱۲۸، ۱۴۵، ۱۸۳، ۱۸۴،

۱۷۹، ۱۸۷، ۱۸۸

محمد مدد صالح بهگه: ۱۲۷

محمد مدد علی میرزا: ۷۷، ۱۸۱، ۱۸۳، ۱۸۴

محمد مدد قولیخان: ۱۷۹، ۱۸۰، ۲۱۴

محمد مدد وودخان: ۲۲۳، ۲۲۸

محمد مدد سارایی: ۹۳

محمد مدد پاشای بابان: ۱۴۳، ۱۹۰، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۸۰

موراد بهگه: ۳۸، ۱۸۹

مورتهزا قولی بهگی زهنگه: ۱۰۳

مووسل: ۱۵، ۵۶، ۶۳، ۹۸، ۹۹، ۱۱۲، ۱۳۱

مووش: ۸۸

مورادوهیس: ۸۳

مەراغە: ۵۴، ۸۸، ۱۳۹، ۲۲۸

مەریوان: ۲۶، ۳۸، ۶۸، ۷۰، ۷۶، ۱۱۳، ۱۳۵، ۱۳۷، ۱۶۳، ۱۶۶

۱۷۷، ۱۹۰، ۲۳۰

مەردوھیس سولتان: ۶۷

مەریخ: ۱۱۴

مەیانەدەر یەند: ۱۶۶

مەلارە حیم: ۱۰۰

مەلاییر: ۱۰۸، ۱۱۰

مەلاعەبدولکەریمی قازی: ۷۹، ۸۹، ۹۰

مەلامحەمەد شەریفی قازی: ۱۴، ۱۶، ۲۹، ۴۹، ۵۸، ۶۶، ۹۳، ۱۶۶

مەلامەھدی قازی: ۲۱۷

مەلاعەباسی شیخ الاسلام: ۱۸۰، ۲۰۸، ۲۲۰

مەلایە عقووب: ۴۸، ۴۹

مەلامستەفای شیخ الاسلام: ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۶

مەلیک حوسەین بەگی کەلانتەر: ۱۰۰

مەئموون بەگی کۆری مونزیب: ۲۴، ۲۸، ۲۹، ۳۰

مەولایوردی خان: ۱۰۰، ۱۰۱

مەسنوورە خانم: ۳، ۴، ۵، ۶، ۸، ۱۰، ۱۵۷

مسته‌فا خان: ۹۳، ۹۴، ۲۸۲، ۲۱۴

مونزیری کوری بابلول: ۲۳

مه‌نوجه‌خان: ۶۲، ۹۸، ۲۰۸

مه‌هدی به‌گی شقاقی: ۱۵۶

میرزا محمه‌دره‌فیقی نازیر: ۲۱۴

میرزا فوره‌جوللا: ۱۸۶، ۲۰۲، ۲۰۶

۲۳۰، ۲۰۸

میرزا هیدایه‌توللای ته‌مین: ۱۹۷، ۲۰۳، ۲۰۶، ۲۰۹، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷،

۲۳۰

میرزا محمه‌صادق: ۲۳۰

میرزا عه‌بدوللا خه‌له‌ف: ۱۸۴

میرزا عه‌لی: ۱۸۶

میرزا جه‌عقەر: ۲۰۳، ۲۲۸

میرزا محمه‌د عه‌لی: ۲۳۰

میرزا شوکروللا: ۲۱۵

میرزا عه‌بدولکه‌ریم: ۱۸۰، ۱۸۶، ۱۹۴، ۱۹۷، ۲۲۸

میرزا باقر: ۱۸۶

میرزا فه‌تاح: ۲۲۹، ۲۳۰

میرزا عه‌بدولمه‌جید: ۲۱۵

میرزا نه‌بولفه‌تح: ۲۱۴

میرزا فه‌زلوللای موراد: ۲۱۴

میرزا به حیم: ۱۸۳، ۲۱۴

میرزا عه بدوړه حمان: ۱۸۶

میرزا نه حمه دی وزیر: ۱۳۶، ۱۴۲، ۱۷۴،

میرزا عه بدوړلای وزیر: ۱۲۹، ۱۳۲، ۱۳۶، ۱۴۲، ۱۷۹، ۱۸۶

میرزا عه بدوړلای مونشی باشی: ۲۳۷

میرزا به گی که لهور: ۱۴۹

میراوا: ۱۴۷

میر نه سکه نده ری: ۹۴

میر نه سلان خان: ۱۵۹، ۲۱۴

میرزا نه بی خانی نه میر دیوان: ۲۳۶

میرزا لوتوللای کوری میرزا عه بدوړلای وزیر: ۱۶۰، ۱۷۹، ۱۸۶

میرزا یوسف: ۱۴۲، ۱۸۳، ۲۱۴، ۲۳۰

میروهیسی نه فغانی: ۶۸، ۸۲

میله زیان: ۲۶

میله علی خان: ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۱۴، ۱۲۶، ۱۲۷

میر عه له مه ددین خان: ۶۴

میرزا صادقی مستوفی: ۱۳۲

مه ولایوردی خانی قه زوینی: ۱۰۰، ۱۰۱،

(ن)

نه سرو ولایه گد: ۱۳۶، ۱۶۷، ۱۷۶،

نابلین: ۴

نادرشا: ۹۰، ۹۲، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۳

نہجف قولی بہ گد: ۱۱۴، ۱۱۶، ۲۱۴، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۹، ۲۳۰

نہجیب پاشا: ۲۱۸، ۲۲۴

نہزہ رعہ لسی بہ گد: ۹۲، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۶۷، ۱۷۹، ۱۸۰، ۲۰۰، ۲۰۲

۲۱۴، ۲۳۷

نہ شکاش: ۲۶

نوی (کویہ): ۲۶

نہ وسو: ۲۶

نہ وزہر: ۶۵

نبھاوہند: ۸۸

نیزامولمولک: ۲۰۶

(و)

وان: ۸۸

ورمی: ۶۱

وہیہج: ۲۲۶

وہلہد بہ کی جاف: ۱۹۱

(ہـ)

ہاروون ناپاد: ۹۶

ہاواری: ۳۶

ہاشم سولتان: ۲۲۷، ۲۲۸

ہدرات: ۸۲

همه‌مدان : ۶۶ ، ۸۸ ، ۸۹ ، ۹۰ ، ۹۲ ، ۱۰۰ ، ۱۰۶ ، ۱۰۷ ، ۱۲۲ ، ۱۲۸ ،

۱۲۹ ، ۱۵۲

همه‌رامان : ۶۸ ، ۷۵ ، ۱۱۶ ، ۱۱۸ ، ۱۵۱ ، ۱۶۳ ، ۱۹۵ ، ۲۲۰ ، ۲۲۹ ، ۲۳۴ ،

همه‌لوخان : ۳۵ ، ۳۶ ، ۴۱ ، ۴۳ ، ۴۴ ، ۴۵ ، ۴۶ ، ۴۷ ، ۴۸ ، ۴۹ ، ۶۴ ،

همه‌شار : ۲۲۱ ،

هوشبارانی : ۲۲۰ ، ۲۳۶ ، ۲۳۷ ،

هیدایه‌توللای وزیر : ۲۱۳

هندستان : ۹۴

هم‌ریر (- ریر) : ۵۴

(ی)

یوسف به‌گ : ۱۲۹ ، ۱۳۶ ، ۱۸۷ ، ۱۹۸

یه‌حیا‌قولی به‌گی نه‌شته‌رانی : ۱۰۳ ، ۱۷۱ ، ۲۲۱

یه‌ریفان (نیره‌وان ره‌وان) : ۸۸

یاشماق : ۱۵۸

یونس پیغمبر : ۵۶

یه‌عقوب به‌گ : ۳۳